

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК BULLETIN

«Көптілді білім беру және шетел тілдері филологиясы» сериясы

АЛМАТЫ

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh National Pedagogical University

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК BULLETIN

«Көптілді білім беру және шетел тілдері филологиясы» сериясы

Серия «Полиязычное образование и иностранная филология»

Series «Multilingual Education and Philology of Foreign Languages»

№ 4 (20), 2018

АЛМАТЫ, 2018

БАС РЕДАКТОР

Т.Т.АЯПОВА - ф.ғ.д., профессор

БАС РЕДАКТОР ОРЫНБАСАРЛАРЫ:

Баданбекқызы З. – ф.ғ.к., доцент

Сейдалиева Г.О – PhD, аға оқытушы

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Абуов Ж.А. - ф.ғ.д., профессор

Мирзоев К.И. - ф.ғ.д., профессор

Абдрахимова Г.Б.- ф.ғ.к., доцент

Букабаева Б..Е. - ф.ғ.к., доцент

Кемелбекова З.А. - ф.ғ.к., доцент

Али Али Шабан– PhD Каир (Египет)

Дэвис Брент – PhD (АҚШ)

Ханс Шахл-PhD (Австрия)

Фатима Шнан-Давен - PhD (Франция)

Наср М.Ариф – PhD(Араб Эмириаты)

Әлімсейіт Әбілғазы – ф.ғ.д., профессор (ҚХР)

Иноятова У.И. – п.ғ.д.(Өзбекстан)

Осман Кабадайы– PhD (Турция)

НӨМІРГЕ ЖАУАПТЫ ТҰЛҒА:

Сейдалиева Г.О – PhD, аға оқытушы

ЖАУАПТЫ ХАТШЫ:

Жауыншиева Ж.Б - магистр, аға оқытушы

Журнал Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігіне 12.02.2013 жылы тіркеліп, №13343-Ж куәлігі берілді.

Шығарылу мерзімі жылына 4 рет.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Т.Т. АЯПОВА - д.ф.н., профессор

ЗАМЕСТИТЕЛИ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

Баданбекқызы З. – ф.ғ.к., доцент

Сейдалиева Г.О – PhD, старший преподаватель

СОСТАВ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

Абуов Ж. А. -д.ф.н., профессор

Мирзоев К.И. - д.ф.н., профессор

Абдрахимова Г.Б.- к.ф.н., доцент

БукабаеваБ.Е. - к.ф.н., доцент

Кемелбекова З.А. - к.ф.н., доцент

Али Али Шабан - PhD Каир (Египет)

Дэвис Брент – PhD (США)

Ханс Шахл-PhD (Австрия)

Фатима Шнан–Давен - PhD (Франция)

Наср М.Ариф – PhD(Арабские эмираты)

Әлімсейіт Әбілғазы – д.ф.н.(КНР)

Иноятова У.И. – д.п.н (Узбекистан)

Осман Кабадайы– PhD (Турция)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ ЗА ВЫПУСК ЖУРНАЛА:

Сейдалиева Г.О – PhD, старший преподаватель

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

Жауыншиева Ж.Б - магистр, старший преподаватель

Журнал зарегистрирован в Министерстве культуры и информации Республики Казахстан 12 февраля 2013 г. № 13343-Ж

Периодичность 4 раза в год.

EDITOR-IN-CHIEF

Tanat T. Ayapova- Doctor of Philological Sciences, Professor

EDITOR-IN-CHIEF'S ASSISTANTS:

Zaure.Badanbekkyzy -Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Guldana O. Seidaliyeva – PhD, Senior lecturer

EDITORIAL STAFF:

ZhumagalyA.Abuov -Doctor of Philological Sciences, Professor

Knyaz I. Mirzoyev- Doctor of Philological Sciences, Professor

Gulnara B. Abdrakhimova- Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Bakhytkul E. Bukabayeva- Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Zada A. Kemelbekova- Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Ali AliShaban- PhD Kair (Egypt)

Davis Brent - PhD (USA)

Hans Schachl-PhD (Austria)

Fatima Shnah- Daven- PhD (France)

Nasr M. Arif- PhD(Arab Emirates)

AlimseyitAbilkazy- PhD (China)

Inoyatova U.I. – Doctor of Philological(Uzbekistan)

Osman Kabadayı – PhD (Turkey)

Guldana O. Seidaliyevais responsible for this issue.

EXECUTIVE SECRETARY:

Zhazira B. Zhauynshieva-MA,senior teacher

Journal is registered at the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan(Certificate № 13343-J) 2013, February 12

Periodicity 4 times a year

ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

МРНТИ 16.01.45

*Murtaza A.,¹ Zhanuzakova G.²
senior teachers, International Relations faculty,
Kazakh National university named after al-Farabi*

NEW METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE

Abstract

In this article I have considered the main methods which it is still used at schools, and have submitted the theory of language, their main lines, actions and methods, their basis and declines and also the general assessment submitted to them. The following methods have been analysed: method of the grammatical translation, structural methods and communicative approach. Having paid attention to innovations in education, models on the basis of tasks and processes are as an alternative offered. Finally, the relations between innovations in the training program and changes and development of teachers are established.

Аңдатпа

*А.Ш. Мұртаза¹, Г.А. Жанұзақова²,
Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, аға оқытушылары
Алматы қ. Қазақстан*

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУ ӘДІСІ

Бұл мақалада мектеп қабырғасында қолданылатын және қолданылып келе жатқан негізгі тілдік әдістер, тілдік лизинг және олардың негізгі белгілерін қарастырдым.

Атап айтсақ, грамматикалық-аударма әдісі, құрылымдық әдіс пен коммуникативтік тәсіл талданды. Білім берудегі жаңашылдыққа назар аудара отырып, негізгі міндеттер мен процестер моделі балама ретінде ұсынылады.

Оқу бағдарламасындағы жаңашылдық пен өзгерістерге сай мұғалімдерде өздерін дамытып келеді.

Кілтті сөздер: кәсіби тіл, сөйлем, түсіну амалы, машықтану

Аннотация

*Муртаза А.Ш.,¹ Жанузакова Г.А.²
Казахский национальный университет имени аль-Фараби, ст. преподаватели
Алматы, Казахстан*

МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

В этой статье я рассмотрела основные методы, которые все еще используются в школах, и представил представленную им теорию языка и лизинга, их основные черты, действия и методы, их основу и упадки, а также общую оценку! Были проанализированы следующие методы: метод грамматического перевода, структурные методы и коммуникативный подход. Обратив внимание на инновации в образовании, в качестве альтернативы предлагаются модели на основе задач и процессов. Наконец, устанавливаются отношения между инновациями в учебной программе и изменениями и развитием учителей.

Ключевые слова: профессиональный язык, предложение, подход понимания, тренировка

Nowaday, the professional language teacher has a good grounding in the various techniques and new approaches, and they know and understand the history and evolution of teaching methodologies. The modern teacher will in fact use a variety of methodologies, choosing techniques from each method that they consider effective. Each method has an articulated theoretical orientation and a collection of strategies and learning activities designed to reach the specified goals and achieve the learning outcomes of the teaching and learning processes. So, some examples for this:

Suggestopedia. This method is based on the idea that the mind has great potential and can retain information by the power of suggestion. This teaching method uses relaxation as a means of retaining new knowledge.

In their initial lessons learners receive large quantities of information in the new language. The text is translated and then read aloud with classical music in the background. The scope is to supply an atmosphere of total relaxation where **understanding is purely accidental** and subliminal. Using large quantities of linguistic material introduces the idea that language understanding is easy and natural.

In the following lesson, learners use the material in a variety of communication activities. The original learning techniques and theory developed in 1970 s to 1980 s by Georgi Lozanov have since developed into the Accelerated Learning movement. This method is focused on meaningful texts and vocabulary.

Total Physical Response (TPR). This method draws on the basic principles of how young children learn their first language. Developed by James Asher, this teaching method involves a wide range of physical activities and a lot of listening and comprehension, as well as an emphasis on **learning as fun** and stimulating. Total Physical Response has limitations, especially when teaching abstract language and tasks, but is widely considered to be effective for beginners and is still the standard approach for young learners.

The Silent Way. Another example of a method categorized under the Humanistic Approaches, with this technique the teacher is supposed to be practically silent – hence the name of the method – and avoids explaining everything to the students. This method is based on a **problem-solving** approach to learning, whereby the students' learning becomes autonomous and co-operative. The scope is to help students select the appropriate phrases and know how to control them, with good intonation and rhythm. The teacher does not repeat the material nor supplies the phrases that the student has to imitate, and there is no use of the learner's native language. Patterns contain vocabulary, and colored guides for pronunciation are used to assist the teacher in guiding the students' understanding while saying the least amount possible. Each method has a different focus or priority, so let's look at what this means in practical terms in the classroom. The more common methods have a link to a separate page with more details and an explanation of how they work, including the most common method currently used in Communicative Language Teaching:

Method	Focus	Characteristics
Grammar Translation	Written literary texts	Translate from English into your native language
Direct Method (also called Natural Method)	Everyday spoken language	Student learns by associating meaning directly in English
Audio-Lingual Method	Sentence and sound patterns	Listening and speaking drills and pattern practice only in English
Cognitive Code Approach	Grammar rules	English grammar rules deduced and then understood in context
Humanistic Approaches – 4 popular examples:		
- The Silent Way	Student interaction rather than teacher	Teacher is silent to allow student awareness of how English works

- Suggestopedia	Meaningful texts and vocabulary	Relaxed atmosphere, with music; encourages subliminal learning of English
- Community Language Learning	Student interaction	Understanding of English through active student interaction
- Comprehension Approach (Natural Approach, the Learnables, and Total Physical Response)	Listening comprehension	English speaking delayed until students are ready; meaning clarified through actions and visuals
Communicative Language Teaching	Interaction, authentic communication and negotiating meaning	Understanding of English through active student interaction; role play, games, information gaps
Content-based, Task-based, and Participatory Approaches	What is being communicated, not structure of English	Content based on relevance to students' lives: topics, tasks, problem-solving
Learning Strategy Training, Cooperative Learning, and Multiple Intelligences	How to learn?	Teach learning strategies, cooperation; activities vary according to different intelligences

10 creative ways to teach English that deliver outstanding results. As a creative school, with a track record in fantastic [English results](#), we are often asked what our specific approach is: how do we teach through the arts yet manage to maintain such high expectations from all our pupils? I'd like to share some of these approaches with you.

1. Immersion activities.

How can children access stories, poems and other texts if their minds and imaginations not fully engaged? We have found that immersing children in a range of creative activities before reading the text means that they are fully prepared, and excited, about the reading journey ahead of them. Through painting, music composition, a film project, in role drama or sculpture, the kids have had a chance to share vocabulary, ideas and concepts which gives their reading fresh meaning and purpose.

2. Clear purpose

What's the point of reading and writing anything if you don't know why you're doing it? We aim to provide children with a clear purpose to all reading, and especially writing tasks. Whether it's an invitation to the head teacher to attend a class assembly, an email to an author or an article for a school newspaper, our children know why the quality of their writing matters: because there will be a real audience for their published work.

3. Professional publishing

One effective way of valuing children's work as well as providing a real incentive, is to plan for a range of ways to publish their writing. Recent examples include a whole school bookmaking project. Following a whole school Inset on bookbinding techniques, every class published their own shared book; one example being an anthology of short spooky stories composed by year 6. Their stories were mounted on handmade paper, accompanied with each child's art work (lino cut style prints on metallic paper) with a dramatic paper

cut out front cover. The effort the children put into their work was immense, and the results were stunning as a result. The anthology has been enjoyed by parents and other pupils and the children's pride in their work is clear to see.

4. Meaningful planning

Where possible, learning in English is linked with subjects within the creative curriculum we follow: the [international primary curriculum](#) (IPC). Well in advance of teaching, teachers collaborate and share their ideas for planning through a mind mapping process. Meaningful, creative activities are planned for, ensuring that all staff members know exactly what the children will be learning and why.

5. Focused on strategies

The teaching of reading is not easy. As children's fluency in reading increases, it's hard to know what reading skills need to be taught, and when. We ensure that specific reading strategies are modeled explicitly to the class; this provides children with a holistic bank of skills to draw upon. This could include scanning a text, making an inference, predicting or creating a mental image. Our teachers use 'think aloud' statements to model to the children how these skills are used, and how they can help them become better readers. These strategies are then shared as a class, and then assessed in follow up guided reading activities.

6. Inspirational learning environment

Take a trip to our school and you'll find classroom environments that inspire adults and children alike. Not only is the children's work displayed creatively, but there is a range of learning prompts to inspire and support all pupils. We want to encourage our children to discover new texts, genres and authors, so our reading areas are inviting, well resourced and highly organized. Pupils can choose from an exciting array of reading material: newspapers, classic texts, reference books as well as the children's own published stories are just some examples of what book corners might offer.

7. Drama to engage and inspire

The use of drama is such a powerful tool. Taking the lead from our drama specialist, all teaching staff use a range of techniques to promote the exploration of characters, situations and historical events. This process expands the pupils' imaginations, and provides them with the ideas they need to give their writing that extra spark and flair.

8. Rigorous teaching of spelling and phonics

In the infants, phonics is streamed, so all children can benefit from tailored teaching, making maximum progress as a result. All phonics and spelling activities are fun, multi sensory and as physical possible, the aim being to meet all learning styles in the class. In the juniors, we try to make homework lists as personalized to the child as possible to ensure that the spelling patterns stick in a meaningful way.

9. Grammar concepts taught creatively

Grammar cannot be taught as a standalone activity. What's the point of that? Children begin to understand grammar concepts, and start to apply them in their own writing, when they start to read with a writer's mind. Punctuation rules and techniques are drawn from shared texts; texts which the children have already been immersed in and have a good understanding of. Exploring these, and embedding them creatively is how the learning takes place.

10. Peer and self assessment

What child doesn't love marking somebody else's work? With a clear marking key, success criteria and purpose in mind, children set about assessing either their own, or a partner's piece of writing. Modeled through the teacher's own formative marking, pupils know what the expectations are. They are well trained in searching for successful examples of the learning intention, articulating their responses to the work, checking the writing matches any targets and giving constructive feedback. Seeing the children learn from each other in this way is hugely positive; you know you've done your job well.

Grammar-Translation Approach

Direct Approach

Reading Approach

Audiolingual Approach

Community Language Learning

The Silent Way

The Communicative Approach

Functional Notional Approach

Total Physical Response Approach

The Natural Approach

Theoretical Orientations to L2 Methods & Approaches

There are four general orientations among modern second-language methods and approaches:

1. **STRUCTURAL/LINGUISTIC:** Based on beliefs about the structure of language and descriptive or contrastive linguistics. Involves isolation of grammatical and syntactic elements of L2 taught either deductively or inductively in a predetermined sequence. Often involves much meta-linguistic content or "learning about the language" in order to learn the language.
2. **COGNITIVE:** Based on theories of learning applied specifically to second language learning. Focus is on the learning strategies that are compatible with the learners own style. L2 content is selected according to concepts and techniques that facilitate generalizations about the language, memorization and "competence" leading to "performance".
3. **AFFECTIVE/INTERPERSONAL:** Focuses on the psychological and affective pre-dispositions of the learner that enhance or inhibit learning. Emphasizes interaction among and between teacher and students and the atmosphere of the learning situation as well as students' motivation for learning. Based on concepts adapted from counseling and social psychology.
4. **FUNCTIONAL/COMMUNICATIVE:** Based on theories of language acquisition, often referred to as the "natural" approach, and on the use of language for communication. Encompasses multiple aspects of the communicative act, with language structures selected according to their utility in achieving a communicative purpose. Instruction is concerned with the input students receive, comprehension of the "message" of language and student involvement at the students' level of competence.

The Grammar-Translation Approach

This approach was historically used in teaching Greek and Latin. The approach was generalized to teaching modern languages.

Classes are taught in the students' mother tongue, with little active use of the target language. Vocabulary is taught in the form of isolated word lists. Elaborate explanations of grammar are always provided. Grammar instruction provides the rules for putting words together; instruction often focuses on the form and inflection of words. Reading of difficult texts is begun early in the course of study. Little attention is paid to the content of texts, which are treated as exercises in grammatical analysis. Often the only drills are exercises in translating disconnected sentences from the target language into the mother tongue, and vice versa. Little or no attention is given to pronunciation.

The Direct Approach

This approach was developed initially as a reaction to the grammar-translation approach in an attempt to integrate more use of the target language in instruction.

Lessons begin with a dialogue using a modern conversational style in the target language. Material is first presented orally with actions or pictures. The mother tongue is NEVER, NEVER used. There is no translation. The preferred type of exercise is a series of questions in the target language based on the dialogue or an anecdotal narrative. Questions are answered in the target language. Grammar is taught inductively—rules are generalized from the practice and experience with the target language. Verbs are used first and systematically conjugated only much later after some oral mastery of the target language. Advanced students read literature for comprehension and pleasure. Literary texts are not analyzed grammatically. The culture associated with the target language is also taught inductively. Culture is considered an important aspect of learning the language.

The Reading Approach

This approach is selected for practical and academic reasons. For specific uses of the language in graduate or scientific studies. The approach is for people who do not travel abroad for whom reading is the one usable skill in a foreign language.

The priority in studying the target language is first, reading ability and second, current and/or historical knowledge of the country where the target language is spoken. Only the grammar necessary for reading comprehension and fluency is taught. Minimal attention is paid to pronunciation or gaining conversational skills in the target language. From the beginning, a great amount of reading is done in L2, both in and out of

class. The vocabulary of the early reading passages and texts is strictly controlled for difficulty. Vocabulary is expanded as quickly as possible, since the acquisition of vocabulary is considered more important than grammatical skill. Translation reappears in this approach as a respectable classroom procedure related to comprehension of the written text.

The Audiolingual Method

This method is based on the principles of behavior psychology. It adapted many of the principles and procedures of the Direct Method, in part as a reaction to the lack of speaking skills of the Reading Approach.

New material is presented in the form of a dialogue. Based on the principle that language learning is habit formation, the method fosters dependence on mimicry, memorization of set phrases and over-learning. Structures are sequenced and taught one at a time. Structural patterns are taught using repetitive drills. Little or no grammatical explanations are provided; grammar is taught inductively. Skills are sequenced: Listening, speaking, reading and writing are developed in order. Vocabulary is strictly limited and learned in context. Teaching points are determined by contrastive analysis between L1 and L2. There is abundant use of language laboratories, tapes and visual aids. There is an extended pre-reading period at the beginning of the course. Great importance is given to precise native-like pronunciation. Use of the mother tongue by the teacher is permitted, but discouraged among and by the students. Successful responses are reinforced; great care is taken to prevent learner errors. There is a tendency to focus on manipulation of the target language and to disregard content and meaning.

Hints for Using Audio-lingual Drills in L2 Teaching

1. The teacher must be careful to insure that all of the utterances which students will make are actually within the practiced pattern. For example, the use of the AUX verb have should not suddenly switch to have as a main verb.
2. Drills should be conducted as rapidly as possible so as to insure automaticity and to establish a system.
3. Ignore all but gross errors of pronunciation when drilling for grammar practice.
4. Use of shortcuts to keep the pace of drills at a maximum. Use hand motions, signal cards, notes, etc. to cue response. You are a choir director.
5. Use normal English stress, intonation, and juncture patterns conscientiously.
6. Drill material should always be meaningful. If the content words are not known, teach their meanings.
7. Intersperse short periods of drill (about 10 minutes) with very brief alternative activities to avoid fatigue and boredom.
8. Introduce the drill in this way:
 - a. Focus (by writing on the board, for example)
 - b. Exemplify (by speaking model sentences)
 - c. Explain (if a simple grammatical explanation is needed)
 - d. Drill
9. Don't stand in one place; move about the room standing next to as many different students as possible to spot check their production. Thus you will know who to give more practice to during individual drilling.
10. Use the "backward buildup" technique for long and/or difficult patterns.
 - tomorrow
 - in the cafeteria tomorrow
 - will be eating in the cafeteria tomorrow
 - Those boys will be eating in the cafeteria tomorrow.
11. Arrange to present drills in the order of increasing complexity of student response. The question is: How much internal organization or decision making must the student do in order to make a response in this drill. Thus: imitation first, single-slot substitution next, then free response last.

Community Language Learning

Curran, C.A. (1976). **Counseling-Learning in Second Languages**. Apple River, Illinois: Apple River Press, 1976.

This methodology created by Charles Curran is not based on the usual methods by which languages are taught. Rather the approach is patterned upon counseling techniques and adapted to the peculiar anxiety and threat as well as the personal and language problems a person encounters in the learning of foreign languages. Consequently, the learner is not thought of as a student but as a client. The native instructors of

the language are not considered teachers but, rather are trained in counseling skills adapted to their roles as language counselors.

The language-counseling relationship begins with the client's linguistic confusion and conflict. The aim of the language counselor's skill is first to communicate an empathy for the client's threatened inadequate state and to aid him linguistically. Then slowly the teacher-counselor strives to enable him to arrive at his own increasingly independent language adequacy. This process is furthered by the language counselor's ability to establish a warm, understanding, and accepting relationship, thus becoming an "other-language self" for the client. The process involves five stages of adaptation:

STAGE 1 The client is completely dependent on the language counselor. 1. First, he expresses only to the counselor and in English what he wishes to say to the group. Each group member overhears this English exchange but no other members of the group are involved in the interaction.

2. The counselor then reflects these ideas back to the client in the foreign language in a warm, accepting tone, in simple language in phrases of five or six words.

3. The client turns to the group and presents his ideas in the foreign language. He has the counselor's aid if he mispronounces or hesitates on a word or phrase. This is the client's maximum security stage.

STAGE 2 1. Same as above.

2. The client turns and begins to speak the foreign language directly to the group.

3. The counselor aids only as the client hesitates or turns for help. These small independent steps are signs of positive confidence and hope.

STAGE 3

1. The client speaks directly to the group in the foreign language. This presumes that the group has now acquired the ability to understand his simple phrases.

2. Same as 3 above. This presumes the client's greater confidence, independence, and proportionate insight into the relationship of phrases, grammar, and ideas. Translation is given only when a group member desires it.

STAGE 4

1. The client is now speaking freely and complexly in the foreign language. Presumes group's understanding.

2. The counselor directly intervenes in grammatical error, mispronunciation, or where aid in complex expression is needed. The client is sufficiently secure to take correction.

STAGE 5

1. Same as stage 4.

2. The counselor intervenes not only to offer correction but to add idioms and more elegant constructions.

3. At this stage the client can become counselor to the group in stages 1, 2, and 3.

The Silent Way

Gattegno, C. (1972). **Teaching Foreign Languages in Schools: The Silent Way**. New York City: Educational Solutions.

Procedures

This method created by Caleb Gattegno begins by using a set of colored rods and verbal commands in order to achieve the following: To avoid the use of the vernacular. To create simple linguistic situations that remain under the complete control of the teacher. To pass on to the learners the responsibility for the utterances of the descriptions of the objects shown or the actions performed. To let the teacher concentrate on what the students say and how they are saying it, drawing their attention to the differences in pronunciation and the flow of words. To generate a serious game-like situation in which the rules are implicitly agreed upon by giving meaning to the gestures of the teacher and his mime. To permit almost from the start a switch from the lone voice of the teacher using the foreign language to a number of voices using it. This introduces components of pitch, timbre and intensity that will constantly reduce the impact of one voice and hence reduce imitation and encourage personal production of one's own brand of the sounds. To provide the support of perception and action to the intellectual guess of what the noises mean, thus bring in the arsenal of the usual criteria of experience already developed and automatic in one's use of the mother tongue. To provide a

duration of spontaneous speech upon which the teacher and the students can work to obtain a similarity of melody to the one heard, thus providing melodic integrative schemata from the start.

Materials

The complete set of materials utilized as the language learning progresses include:

A set of colored wooden rods A set of wall charts containing words of a "functional" vocabulary and some additional ones; a pointer for use with the charts in Visual Dictation A color coded phonic chart(s) Tapes or discs, as required; films Drawings and pictures, and a set of accompanying worksheets Transparencies, three texts, a Book of Stories, worksheets.

The Communicative Approach

What is communicative competence?

- Communicative competence is the progressive acquisition of the ability to use a language to achieve one's communicative purpose.
- Communicative competence involves the negotiation of meaning between meaning between two or more persons sharing the same symbolic system.
- Communicative competence applies to both spoken and written language.
- Communicative competence is **context specific** based on the situation, the role of the participants and the appropriate choices of register and style. For example: The variation of language used by persons in different jobs or professions can be either formal or informal. The use of jargon or slang may or may not be appropriate.
- Communicative competence represents a shift in focus from the grammatical to the communicative properties of the language; i.e. the functions of language and the process of discourse.
- Communicative competence requires the mastery of the production and comprehension of communicative acts or speech acts that are relevant to the needs of the L2 learner.

Literature:

1. Professor, Douglas Brown "Principles of Language Learning & Teaching" (Pearson Longman, 2001)
2. Stephen Krashen "Modern methods of Teaching Foreign Language" (Pearson Longman, 2003)
3. SAT. The College Entrance Examination Board, 2003

МРНТИ 16.01.45

Алпысова Ж.Е.,¹ Байтурбаева А.Т.²

*¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
старший преподаватель кафедры филологии и профессионально-ориентированных языков
alpysova70@mail.ru*

Алматы, Казахстан

*²Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
к.полит.н., ст.преподаватель, кафедра международных отношений
asel_5.2@inbox.ru
Алматы, Казахстан*

ИЗУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Аннотация

В данной статье автор попытался выяснить чем является в современных условиях для обывателя английский язык. Как учить, как выучить какую методику выбрать: классическую или более продвинутые современные методики? Это становится все более актуально в наше непростое время. Любой человек сейчас в наших условиях нуждается в знаниях английского языка, так как данный язык один из мировых ведущих языков мира. Сейчас изобилуют различные методики и очень сложно разобраться какая эффективней и продуктивней. Рынок образовательных технологий так же сейчас в наше время изобилует. Человек не знает – начинать с грамматики или получить быстрее знание? Конечно принципы «старой школы» сильны и актуальны, то есть последовательное и рутинное изучение английского языка и это дает свои определенные оправданные результаты в изучении английского языка. Это каждодневный труд и усилия. Это в основном однообразные задания: перевод и чтение текста, заучивание новых слов и употребление при пересказе, заучивание таблицы неправильных глаголов,

написание сочинений, словарных диктантов, обязательное заучивание тематических топигов. Но это все противоречит мировым стандартам, так как изучение и овладение иностранным языком должно подчиняться принципам доступности и интересу. Но в любом случае владение иностранными языками требует огромного усердия, упорства и ежедневной работы. И современные условия меняются и меняют отношения к овладению и изучению английского языка. То есть произошел революционный подход к обучению английского языка. Сейчас много существует доступных курсов со своими приемами обучения и единственное вопрос возникает – эффективны ли они? Но к счастью многие используют передовые методики из США и Европы – это тренинги, дискуссии, доброжелательные беседы где уроки проходят увлекательной форме. И выбор остается за каждым из нас.

Ключевые слова: толмач, офис – менеджер, эффективные методики, экспресс – метод, мировой язык, интеллектуальная продукция, повышение культуры, концепции.

Аңдатпа

Ж.Е. Алтысова¹, А.Т. Байтурбаева²

*¹Абай атындағы ҚазҰПУ, халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы,
филология және кәсіптік бағдар беру кафедрасы*

alpysova70@mail.ru

Алматы, Қазақстан

²Абай атындағы ҚазҰПУ, халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы, с.г.к.

asel_5.2@inbox.ru

Алматы, Қазақстан

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ЗАМАНАУИ ЖАҒДАЙДА ҮЙРЕНУ

Осы мақалада автор ағылшын тілінің орта адам үшін қазіргі жағдайда қандай екенін білуге тырысты. Қалай үйренуге, қандай әдісті таңдауға үйренуге болады: классикалық немесе заманауи заманауи техникалар? Бұл қиын кезеңдерде өзекті болып келеді. Біздің жағдайда қазіргі уақытта кез-келген адам ағылшын тілін білу керек, өйткені бұл әлем, әлемнің жетекші тілдерінің бірі. Қазір әртүрлі әдістерде мол және неғұрлым тиімді және нәтижелі екенін түсіну өте қиын. Қазіргі уақытта білім беру технологиялары нарығы өте көп. Адам білмейді – грамматикамен басталады немесе жылдам білім алады? Әрине «ескі мектеп» принциптері күшті және тиісті, бұл дәйекті және ағылшын тілін үйрену күнделікті болып табылады және ол оған ағылшын тілін үйренуге кейбір ақылға қонымды нәтиже береді. Бұл күнделікті жұмыс және күш. Бұл негізінен монотондылық тапсырмалар: мәтінді аудару және оқу, жаңа сөздерді үйрену және оны қайта жазуда қолдану, заңсыз етістіктер кестесін есте сақтау, эссе жазу, сөздік диктанттарды жазу, тақырыптық тақырыптарды мәжбүрлеп жазу. Бірақ бұл барлық әлемдік стандарттарға қайшы келеді, себебі шет тілін меңгеру және меңгеру қолжетімділік пен қызығушылық принциптеріне бағынуы керек.

Бірақ кез келген жағдайда шет тілдерін меңгеру үлкен талпыныс, табандылық пен күнделікті жұмыс жасауды талап етеді. Ағылшын тілін меңгеру мен үйренуге қатысты қазіргі жағдай өзгереді және өзгереді. Яғни, ағылшын тілін оқытуда революциялық тәсіл болды. Енді өздерінің оқыту әдістері бар көптеген курстар бар және жалғыз сұрақ туындайды – олар тиімді ме? Бақытымызға орай, көптеген адамдар АҚШ пен Еуропаның алдыңғы қатарлы әдістерін пайдаланады – бұл оқыту, талқылау, эмбрион түрінде өткізілетін достық әңгімелер. Және таңдау әрқайсымыз үшін.

Түйін сөздер: аудармашы, офис менеджері, тиімді әдістер, экспресс-әдіс, әлемдік тіл, интеллектуалды өнімдер, мәдениетті жетілдіру, тұжырымдамалар.

Abstract

Alpysova Zh.E.¹, Baiturbayeva A.T.²

¹senior teacher of chair of Philology and professionally-oriented, of Abai KazNPU

alpysova70@mail.ru

²c.p.s., senior teacher of chair International relations, of Abai KazNPU

asel_5.2@inbox.ru

STUDY OF THE ENGLISH LANGUAGE IN MODERN CONDITIONS

In this article, the author tried to find out what the English language is in modern conditions for the average person. How to teach, how to learn what method to choose: classical or more advanced modern techniques? This is becoming more and more relevant in our difficult times. Any person now in our conditions needs knowledge of the English language, since this language is one of the world's leading languages of the world. Now abound in various techniques and it is very difficult to understand what is more effective and productive. The market of educational technologies is also now very abundant. A person does not know - start with a grammar or get faster knowledge? Of course, the principles of the "old school" are strong and relevant, that is, a consistent and routine study of the English language and this gives its certain justified results in the study of the English language. This is everyday work and effort. This is basically a monotonous task: translating and reading the text, learning new words and using for retelling, memorizing the table of irregular verbs, writing essays, vocabulary dictations, compulsory memorization of thematic topics. But this all contradicts the world standards, as studying and mastering a foreign language should obey the principles of accessibility and interest. But in any case, the possession of foreign languages requires great diligence, perseverance and daily work. And modern conditions change and change attitudes toward

mastering and learning English. That is, there was a revolutionary approach to teaching English. Now there are many available courses with their own training methods and the only question arises - are they effective? But fortunately, many people use advanced techniques from the US and Europe - these are trainings, discussions, friendly conversations where the lessons take place in an embryonic form. And the choice is for each of us.

Key words: interpreter, office manager, effective methods, express method, world language, intellectual products, culture enhancement, concepts.

С незапамятных времен общество стало нуждаться в переводчиках. Людей, владеющих чужими языками, в старину было мало, их называли толмачами, и они ценились везде. Но особое звучание необходимость владения английским языком приобрела именно сегодня, когда он уже стал действительно мировым языком, а не только одним из иностранных. Сегодня мы попытаемся понять, что обязательно нужно сделать для того, чтобы овладеть этим языком на высоком уровне, тем самым, открыв себе путь к успеху во многих сферах жизни.

Любое строение, как известно, начинается с архитектурного плана. Сейчас нас все меньше пугает огромная «крепость» под названием "Английский язык", на вершине, которой гордо реет американский или британский флаг. И, в данном случае, этим необходимым планом послужит знание современных методик изучения с тем, чтобы его преподавание велось исходя из соответствия их концепциям, т.е., иными словами, на научной и научно-педагогической основе. В последнее время, когда рынок образовательных технологий изобилует предложениями по самым разнообразным технологиям изучения английского языка, вопрос "Какую методику преподавания Вы используете?" становится все более актуальным, что свидетельствует о повышении культуры потребления интеллектуальной и образовательной продукции. Озадаченный абитуриент, студент или бизнесмен все чаще задумывается перед книжными полками с лингвистической литературой или задумчиво просматривает длинный список рекламных объявлений, предлагающих изучение английского языка. Один из критериев выбора – это цена, а вот главный – это быстрота и надежность результата. Нетрудно догадаться, что внимание потенциального потребителя обязательно будет обращено на такие предложения, как "Английский за две недели", "Английский с носителями языка в Москве", "Эффективный экспресс-метод", "Английский на уровне подсознания" (что вообще граничит, чуть ли не с фантастикой). Так много нового и неизвестного! А это рождает сомнения в результатах. Можно ли доверять современным технологиям? Или отдать предпочтение хорошо зарекомендовавшим себя классическим учебным пособиям и методическим технологиям - таким, как "Бонк", "Eckersley" или "Headway", которые уже давно по праву можно считать классикой методики преподавания английского языка.

Очевидным остается тот факт, что конец XX столетия можно по праву считать «Эпохой Возрождения» методики преподавания английского языка. Ведь раньше все приоритеты без остатка отдавались грамматике, почти механическому овладению новым лексическим материалом, чтению и литературному переводу. Это – принципы "старой школы", которая (стоит отдать ей должное) все же приносила плоды, но какой ценой? Овладение языком осуществлялось посредством долгого рутинного труда. Задания предлагались достаточно однообразные: чтение текста, перевод, запоминание новых слов, пересказ, упражнения по тексту, Quiz (словарный диктант), неправильные глаголы. Иногда, ради необходимой смены деятельности, - сочинение, изложение или диктант, плюс фонетическая муштровка в качестве отдыха. Когда приоритеты отдавались чтению и работе над "топиками", реализовывалась только одна функция языка - информативная.

Это не раз становилось предметом жесткой объективной критики со стороны зарубежных педагогов. Ведь, согласно мировым образовательным стандартам, изучение иностранного языка должно отвечать принципу доступности, с одной стороны, и представлять по своему содержанию интерес для учащегося, с другой.

Неудивительно, что в советское время язык хорошо знали лишь единицы: только очень целеустремленные и трудолюбивые люди могли овладеть им на высоком уровне

Сейчас для достижения такого по-прежнему высокого уровня владения английским языком тоже требуется немало усердия, упорства и каждодневного труда. Но поистине "революционно" то, что язык стал в той или иной форме доступен большинству. И предложение все больше ориентировано на потребителя. Зачем, например, секретарю-референту или офис-менеджеру приобретать заведомо

ненужные знания о падении редуцированных, палатализации согласных или актуальном членении английских предложений? Секретарь-референт или менеджер, имеющий работу в офисе, ориентирован на развитие совершенно определенных знаний и навыков, то есть на потребление конкретного сегмента рынка образовательных предложений по изучению английского языка. Можно сказать, что даже неожиданно для самих себя преподаватели иностранных языков оказались в центре общественного внимания: легионы нетерпеливых специалистов в разных областях науки, культуры, бизнеса, техники и всех других областей человеческой деятельности потребовали немедленного обучения английскому языку как орудию производства. Их не интересует ни теория, ни история языка – язык требуется им исключительно функционально, для использования в разных сферах жизни общества в качестве средства реального общения с людьми из других стран".

Остается найти ответ на главный вопрос: каковы содержание курса, его структура и приемы обучения? Кто автор предлагаемого материала, где этот материал разработан, кем апробирован и чем подтверждена его эффективность?

Преподавание языка приобрело прикладной характер, в то время как раньше оно было сравнительно отвлеченным и схоластическим. Ещё Аристотель вывел знаменитую триаду преподавательской этики, которая как нельзя лучше соотносится с современными требованиями: логос - качество изложения, пафос - контакт с аудиторией, этос - отношение к окружающим. Функции педагога в образовательном процессе значительно изменились. Времена советской Марьи Ивановны с указкой и окриками «Марш к директору!» постепенно уходят в прошлое. Это вполне закономерно: ведь учитель-диктатор не способен предоставить учащимся свободу выбора и обеспечить необходимую в постижении столь тонкой материи, как язык, "свободу учения". Поэтому такой негативный педагогический образ постепенно становится достоянием истории. На смену ему пришел учитель-наблюдатель, учитель-посредник, учитель-советчик. Хотя личность преподавателя в данном случае отходит на второй план, влияние её на аудиторию не уменьшается, а, наоборот, возрастает. Именно учитель на большинстве современных - российских и зарубежных - курсов является организатором группового взаимодействия (идеальным коллективом для изучения иностранного языка в настоящее время считается группа из 10-15 человек, поскольку именно такое количество людей может общаться между собой с максимальным эффектом, интересом и пользой).

В настоящее время существует много методик преподавания английского языка, однако все из них объединены общей целью: сформировать полноценно развитые способности к устному и письменному общению на английском языке. Самыми распространенными среди них являются:

- фундаментальная методика;
- классическая методика;
- лингвосоциокультурная методика;
- коммуникативная методика;
- интенсивная методика.

Самыми распространенными среди этих методик по-прежнему являются фундаментальная и классическая. Конечно, Вы можете возразить, что не надо изобретать велосипед, и, как и было сказано выше, использование классической методики (обучения английскому языку в привычном понимании) давало свои положительные плоды. Однако на поверку оказывается, что это для многих сопряжено с негативными психологическими моментами, поскольку ассоциируется с «зубрежкой», рутинными грамматическими правилами, однообразными упражнениями и заданиями. Именно поэтому на смену, а, точнее сказать, в дополнение к существующим появились новые, передовые методики и технологии. Уроки английского языка нового поколения проходят в увлекательной форме, и в какой то степени являются не только уроками, но и просто доброжелательными беседами, тренингами, дискуссиями. Особо хотелось бы в этой связи отметить такую методику, как коммуникативную: даже само название говорит о том, что она направлена на практику общения, то есть на развитие самого главного из всех остальных навыков и умений – умения свободно изъясняться на английском языке. Родина этой методики – США, она с успехом применяется и в странах Европы. И совсем недавно появилась в России, где также нашла широкое применение. Занятия с использованием данной методики происходят в виде группового тренинга, чем-то напоминающего встречу друзей или давних знакомых. На таких уроках Вас никто не будет ругать за неправильное построение предложения или допущенные ошибки. Более того, Вам будут именно

помогать строить свои высказывания, и все это – в доброжелательной манере. В ходе подобных уроков не используются сложные синтаксические конструкции, что вполне логично: ведь даже у образованного и вполне грамотного человека устная речь отличается от письменной. Общение проходит в простой непринужденной обстановке и построено на всем нам знакомом принципе: «Будь проще, и к тебе потянутся люди».

Здесь мы не ставим себе задачу подробно описать все существующие методики преподавания английского языка, однако хотелось бы в заключение сказать, что каждая из них имеет свои позитивные стороны, но выбор всегда остается за Вами. Ведь, согласитесь, понятие «владение английским языком» гораздо больше, нежели пятерка в школьном дневнике или роспись в зачетной книжке, и положительных результатов теперь вполне можно достичь, не будучи «привязанными» к какому-то одному учебнику или сборнику упражнений.

МРНТИ 16.01.45

Г.О. Оңалбаева¹

*¹6M011900–Шет тілі: екі шет тілі 2-курс студенті,
Абай атындағы ҚазҰПУ, gulnura_95_ok@mail.ru
Ғылыми жетекшісі: М.С. Ахметова – п.ғ.д., доцент*

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ

Аңдатпа

Қазіргі таңда еліміздің рухани күш-қуатын одан әрі жетілдіру, жастарға білім беру реформасын жүзеге асыру жаңа тұрпатты білім ордасында бүкіл білім мазмұнын, оның құрылымдық жүйесін жаңарту арқылы жүзеге аспак.

Жаңа ғасырда прогрессивті өмірге аяқ басқан жастар заман талабына сай өзгеше өмір сүруге дайын болуы керек. Парасатты да саналы азамат болу үшін бүгінгі жастардың білімдері терең де, жан-жақты да болуы тиіс. Жастарды бүгінгі заман талабына сай маман ретінде дайындауда олардың шет тілдерін еркін меңгерулері өте пайдалы. Шет тілін үйретуде оқушылардың тіл үйренуге деген қызығушылығын арттыруда олардың шығармашылық қабілеттерін арттыру өте маңызды болып табылады.

Түйін сөздер: прогрессив, интеграция, эссе, репортаж, конференция, тұлғалық факторлар, шығарма, баяндама, реферат.

Аннотация

Оналбаева Г.О.¹

*¹6M011900 Иностранный язык: два иностранных языка. студентка 3-курса, КазНПУ им. Абая
gulnura_95_ok@mail.ru*

Научный руководитель: Ахметова М.С. – к.п.н., доцент

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ НАВЫКОВ ДЕТЕЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

В данной статье рассматривается о развитие творческих навыков и повышение интереса при изучение иностранного языка. Он считается как одним из основных способов формирования полного человека. Мы должны обратить внимание на развитие творческих навыков учащихся, без него мы не можем достигнуть больших результатов в процессе преподавания.

Ключевые слова: прогрессив, интеграция, эссе, репортаж, конференция, личные факторы, сочинение, доклад, реферат.

Summary

Onalbayeva G.O.¹

*¹6M011900 Foreign language: two foreign languages, 3rd year student of Abai KazNPU,
gulnura_95_ok@mail.ru*

Scientific adviser: Akhmetova M.S. – candidate of pedagogical sciences, assistant professor

DEVELOPMENT OF CHILDREN'S CREATIVE SKILLS IN TEACHING ENGLISH

The article deals with the development of creative skills and increase interests in studying foreign languages. It considers as one of the main ways of the formation of full person. We must pay attention of developing pupils' creative skills, without it we cannot get to great result during teaching.

Key words: progressive, integration, essay, reportage, conference, personal factors, composition, report, abstract.

Жас ұрпақты шығармашылық потенциалын көтермей дамыту мүмкін емес. Оқушыларды шығармашылық жұмыстарға тарту үшін оларды қызықты материалмен қамтамасыз ету, оқытудың дәстүрлі емес түрлерін қолдану, шығармашылыққа бағытталған тапсырмалар беру, әрбір істе жаңа әдістер қолдану қажет.

Шығармашылық – пайда болған міндеттерді әлдеқашан белгілі, болған тәсілдермен шешу үшін талап етілетіндердің тысына шығатын жоғары түрдегі ойлау. Ойлау процесінде үстемдік еткенде, шығармашылық елес ретінде көрінеді. Мақсат пен іс-әрекет тәсілінің құрамды бөлігі бола тұра, ол шеберлік пен бастаманың міндетті шарты ретінде шығармашылық іс-әрекет деңгейіне дейін көтереді.

Американдық психолог А.Фромм анықтамасы бойынша шығармашылық дегеніміз – бұл, тани білу, жаңа бір нәрсені анықтауға ұмтылу және өз тәжірибесін терең түйсіне білу қабілеті.

Н.С. Лейтес шығармашылық қабілетті зият деңгейінің көрінісі ретінде тұлғаның тұтастай ойлау қабілетінің дамуы ретінде сипатталады. Зерттеуде әр жастық шақтағы шығармашылық қабілеттің өзінше көрінуі қарастырылған.

А.М. Матюшкин зерттеушілердің (Н.С. Лейтес, Б.М. Теплов, В.А. Крутецкий, Е.И. Игнатьев, Э.А. Голубаева, В.М. Русалов, И.В. Равич – Щербо, А.В. Запорожец, Н.Н. Поддъяков, А.В. Брушлинский, Т.В. Кудрявцев, Дж. Берлайн, Я.А. Понамарев т.б.) жұмыстарына сүйеніп, шығармашыл дарындылық тұжырымдамасын шығарған. Автордың пікірінше, дарындылықтың психологиялық құрылымы адамның шығармашылығы мен шығармашылық дамуының негізгі құрылымымен сәйкес келеді [1, 42 б.].

Ғылыми зерттеулерге сүйенетін болсақ, оқушылар шығармашылығын дамытуда «шығармашылық тапсырмалар» үлкен рөл атқарады. «Шығармашылық тапсырмалар» атауы педагогикада белгілі, екі құрамдас бөліктен тұрады. Шығармашылықты:

- біріншіден, оқушылар дербес, өз бетімен ойдан жаңаны құрастырады;
- екіншіден, жағдай тудырушы материалдар даярлап, шығармашылыққа икемдейтін ересек адамның қатысуы қарастырылады.

Шығармашылық – бұл нақты іс-әрекет барысында жүзеге асырылатын өз бастауы, өту барысы және нәтижесі болатын үрдіс. Бұл үрдіс 3 кезеңнен өтеді: дайындық, ізденіс, орындау. Осы деңгейлерге сәйкес шығармашылық қабілеттерінің құрылымын анықтайды, өз бойынан оларды талдайды, бағыттай отырып дамытады және жетілдіреді.

Шет елдерде ХХ ғасырдың 50-ші жылдары ортасында талант пен дарындылықтың психологиялық зерттеулері қарқынды дами бастады. Оңтүстік Калифорния университетінің маңындағы тұлғаны зерттеу институтының ұйымдастыруымен және Мак Коннен жетекшілігімен (1949), Дж.Гилфорд, П.Торренс, Ф.Баррон, К.Тейлор және тағы басқа да ғалымдар тобымен теориялық зерттеулердің индивидуалды айырмашылық бірлестіктерінің жобаларын жүзеге асыра отырып, оқытудың дифференциалды аймағында практикалық жұмыстардың оқу бағдарламалары жасалды.

Педагогикалық үрдісті ұйымдастырудың негізгі формасы – сабақ болып табылады. Сабақтың негізгі сипаттары:

- оқушылардың тұрақты тобы;
- оқушылардың қызметін әрқайсысының дара ерекшеліктерін ескере отырып, басқару;
- сабақта берілген материалдарды меңгеру.

Сабақтың құрылымы оның кезеңдерінің жиынтығынан тұрады, бұл кезеңдер белгілі бір кезек-тестікпен өзара байланысып жатады. Оның ерекшеліктері: құрылымын жан-жақты ұйымдастыру, үнемділік, оқушылардың өзара байланысы, оқу үрдісінде тәрбиелеу. Бірақ оның кемшіліктері де кездеседі: оқытудың жалпыға бірдей жылдамдығы, оқушылардың дара ерекшеліктерін ескерудің қиындықтары, оқыту үрдісінің жеткіліксіз байланысы [2, 32 б.].

Оқушылардың шет тілін үйренуге деген қызығушылықтарын арттыруда оқытудың әдістері мен құралдары, тіпті сабақты ұйымдастыру жағынан да өзгеше болатын дәстүрлі емес сабақтарды

өткізудің маңызы өте зор. Дәстүрлі емес сабақтардың төмендегі түрлерін жиі өткізіп тұруға болады.

- Конференция, ауызша журнал
- Жарыс - сабақтары, викторина, іскери ойындар
- Репортаж, сұхбаттасу

Оқушыларға дәстүрлі сабақтарға қарағанда аталған сабақтарды өткізу ұнағанымен, оларды өткізуді оқытудың негізгі формасына айналдырған дұрыс емес, себебі көп уақыт кетеді, жоғары нәтиже бермейді.

Оқушылардың жауапкершілік сезімдерін жетілдіретін, олардың өз бетінше іздену арқылы дамуларына себін тигізетін, үлкен тәрбиелік маңызы бар тапсырманың бірі үйге берілетін тапсырма.

Оқуға ниеттенген оқушыларды шет тіліне деген қызығушылығын тудыра білу үшін оларды жан-жақты дамытатын үй жұмыстары қолданылады. Бұл жаттығуларды орындау барысында оқушылардың шығармашылық қабілеттері артады, әрі лексикалық және грамматикалық материалдарды жеңіл үйренуге жол ашылады, өз алдымен жұмыс істеу дағдылары артады. Осындай жұмыс түрлеріне жататындар:

- эссе, хат жазу;
- слайд-презентациялар әзірлеу;
- баяндама, реферат дайындау;
- әңгіме, диалог құрастыру немесе оларды аяқтау, толықтыру;
- жобалар дайындау.

Аталған тапсырмалар оқушылардың сабаққа жан-жақты дайындалуына, көп ізденулеріне септігін тигізеді. Сонымен қатар, үй жұмысын тексеру «мұғалім – оқушы» емес, «оқушы-оқушы» режимі арқылы жүзеге асады, ал мұғалім жұмыс барысын қадағалап отырады. Шет тілдерін оқыту барысында кейінгі жылдары «жоба қорғау» әдісі кеңінен қолданылуда. Бұл істе оқушы жеке тұлға ретінде көрінеді, ол өзін дамытумен қатар, қоғамдық өмірдің жақсаруына септігін тигізеді. Оқушы жобада өзінің қызығушылығын білдіре отырып, қоғам ретінде де, қоғамдық өмірдің мәселелерін шешу үшін өзінің ойларын ұсыну арқылы шығармашылық тұлға ретінде де қатысады. Жобаның тәсілі – оқушының белсенді жеке ойлауына бағытталған, әрі оны тек есте сақтап және айтып қана қоймай, сонымен қатар практикада қолданылуына бағытталған. Жобаның түпкі мақсатында мәселелерді шешу жатыр. Сол себепті оқушы ойлай білу қабілеттілігіне, шығармашылық әрі қарым-қатынас жасай білу қасиеттеріне ие болу керек. Бұл қабілеттерге мәтінмен жұмыс істеу, алған мәліметтерге талдау жасау, оны сараптау, қорытынды жасау секілді жұмыстар жүргізуге мүмкіндік береді. Оқушылар «жоба қорғау» барысында дискуссия жүргізе білу, пікірлесін тыңдай алу, өзінің көзқарасын айта білу және т.б. жатады.

Жоба дегеніміз – орындалған жұмыстардың нәтижесі болып табылады және жобамен жұмыс оқушылардың лексикалық және грамматикалық материалды белсенді меңгерулеріне, олардың бұрын өткен материалды қайталауларына, мәселелерді шеше алуларына жол береді. Жобаның тәсілі оқушыға маңызы бар практикалық шешімге, нәтижеге негізделген. Жобамен жұмыс оқушыларға өзін күтпеген қырынан ашылуларына мүмкіндік береді. Жоба арқылы оқушы өзінің ұйымдастыру қабілетін бұрын – соңды көрінбеген таланттарын ашады. Шығармашылық жұмыстар жасату арқылы оқушыларды шет тіліне деген қызығушылықтарын арттыра аламыз. Жоба арқылы оқушылар шет тіліне қызығып, ойлай білу, шығармашылық ойлау қабілетін дамытады [3, 15 б.].

Сонымен қатар, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыру үшін шығарма, яғни эссе жазуды көптеп қолдануға болады. Оқушылардың жазған шығармалары олардың сөйлеу қабілеттерін де арттырады. Оқушылар эссе жазумен сөйлесу, әңгімелесу кезінде айналыса алмайды. Бірақ олар әңгіме арқылы басқа оқушының ойын біліп, өз ойларын ортаға салуға, сол арқылы жазбаша тілдерін дамыта алады. Егер оқушылар эссе тапсырмасын сабақ үстінде орындайтын болса, олар не жазу, не туралы жазу және қалай жазу керектігін бір-бірінен сұрап, талдай алады. Әрбір оқушы жазған эссесін сабақта оқып, қалған оқушылар оған сұрақ қояды және жазылған эссені бірге тексере алады. Осыдан кейін мұғалім түзетілген эссені дауыстап оқып, басқа оқушылар оның қысқаша мазмұнын айтады. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыру - белсенді процесс. Сондықтан әр сабақта олардың шығармашылықтарына көп көңіл бөлу олардың өмірге деген көзқарасын өзгертіп, шет тілін үйренуге деген қызығушылықтарын арттырып, тілдерін дамытатыны сөзсіз.

Ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың жеке бас ерекшеліктеріне сай түрлі әдіс-тәсілдер

қолданылғаны жөн. Ал әрбір өткізілген сабақ оқушыларды өз бетімен ізденіп білім алуға, оқуға жетелесе құба-құп. Оқушының мәселені тани білуі, алған білім, біліктерін жаңа тапсырмаларды шешуге, міндеттер қоя білуге тәрбиелейді. Сабақ үрдісінде шәкірттер оқуға үйренеді, өз бетімен ізденіп білім алудың жаңа жолдарын, тәсілдерін білуге бейімделеді. Шетел тілдерін оқытуда және ой әрекетінің жүзеге асыруда, өз бетінше жүргізілетін жұмыстарға реферат жазуға, қолжазбалар дайындау, баспасөз беттерінен, оқулықтардан ақпарат алу, түрлі хабарламалар дайындауға үйретеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Шолпанқұлова А. Тәуелсіз елге білікті маман. Қазақстан мектебі. // Ғылыми-педагогикалық журналы. – Алматы. – № 2. – 2008. – 42. – 43б.
2. Әлімбаева С. Бейімдеп оқытудың мүмкіндіктері мол. // Вестник КазНУ. Педагогические науки. – Алматы. – № 4. – 2007. – 32-33б.
3. Базарбек Ж. Қазақстан мектебі. // Ғылыми-педагогикалық журналы. – Алматы. – № 2. – 2007.

МРНТИ 16.01.45

Г.О. Оңалбаева¹

*6M011900 – Шет тілі: екі шет тілі 2-курс студенті, Абай атындағы ҚазҰПУ,
gulnura_95_ok@mail.ru*

Ғылыми жетекшісі: Ахметова М.С. – п.ғ.д., доцент

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА ЛЕКСИКА–ГРАММАТИКАЛЫҚ ӘДІСТІ ҚОЛДАНУ

Аңдатпа

Оқу процесінде пайдаланылатын оқу-әдістемелік іс-шаралар жиынтығы – ең маңызды оқыту әдісі болып табылады. Әрбір әдістің өз артықшылықтары бар және түрлі деңгейдегі тілі ерекше материалды меңгеруге ықпал етеді. Сондықтан пайдаланылатын әдісті таңдау бірнеше факторларға байланысты:

коммуникативтік – ауызша оқытуда жақсы нәтиже береді;

суггестопедиялық – тілдік кедергілерді жоюға ықпал етеді;

дәстүрлі – лексиканы және грамматиканы зерттеу кезінде ең тиімді болып табылады;

қарқынды – тілді жылдам оқытуды қамтамасыз етеді.

жоба – шығармашылық ойлауды үйретеді.

Түйін сөздер: коммуникативтік, суггестопедиялық, дәстүрлі, қарқынды, жоба, сөзжасам.

Аннотация

Оналбаева Г.О.¹

*6M011900–Иностранный язык: два иностранных языка. студентка 3-курса, КазНПУ им.Абая
gulnura_95_ok@mail.ru*

Научный руководитель: Ахметова М.С. – к.п.н., доцент

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛЕКСИКО–ГРАММАТИЧЕСКОГО МЕТОДА
В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА**

В данной статье говорится о новых методах, применяемых при изучении иностранных языков. Самым распространенным методом является традиционный метод. С помощью этого метода можно достичь хороших результатов по изучению чтению, письму, лексике и грамматике.

Ключевые слова: коммуникативный, суггестопедический, традиционный, интенсивный, проект, словообразование.

Abstract

Onalbayeva G.O.¹

*6M011900–Foreign language: two foreign languages, 3rd year student of Abai KazNPU
gulnura_95_ok@mail.ru*

Scientific adviser: Akhmetova M.S. – candidate of pedagogical sciences, assistant professor

USING THE LEXICAL-GRAMMATICAL METHOD IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

This article deals with the new methods used in teaching of foreign languages. The most common method is traditional method. With the help of this method the students can achieve good results in learning reading, writing, lexics and grammar materials.

Key words: communicative, hemostate, traditional, intensive, project, word formation.

Дәстүрлі әдіс–суггестопедиялық және коммуникативтік тәсілдерге дейін шет тілін оқытудағы ең көп таралған оқу түрі болып табылады. Бұл әдісте оқыту білім алушыны бір мезгілде оқып, аударуға дағдыландырады. Дәстүрлі оқыту тәсілі-аударманы және мәтінді, сұрақ-жауап жұмысын, лексикалық және грамматикалық жаттығуларды орындауды қамтиды. Дәстүрлі оқыту ұзақ уақытқа созылған. Бұл әдіспен оқыту грамматикада, лексикада, оқуда және жазуда жақсы нәтиже береді.

Сөзжасам – шет тілінде сөйлем құрай білу, ойыңызды жеткізе білу, қарым-қатынасқа шығу, ал қарым-қатынас, ол коммуникация, шет тілін оқудың ең басты мақсаты. Мұның барлығы – кішкене диалогтар, мәтіндер құрудан басталады. Сонымен біз шет тілін үйренуге келген оқушыны бірінші күннен бастап коммуникацияға дағдыландыруымыз қажет. Грамматика, фонетиканы толығырақ оқытуды бастамастан бұрын, кішкене диалогтар құрған жөн. Мысалы, «Сіз қайдан келдіңіз?», «Сіз бұл қалаға не үшін келдіңіз?», «Сіз не үшін шет тілін оқуды қаладыңыз?» деген сияқты сұрақтар қою арқылы диалог өрбітсек, онда біз шет тілін үйрену пәніндегі жасалған жоспарымыздағы әдістемелік мақсаттарға 2-3 есе жылдамырақ жеткен болар едік. Жоғарыда келтірілген қысқаша сұрақтар, оларға жауап беру, ең алдымен фонетиканы, сөздерді дұрыс айта білуді қамтиды, онан соң оқушы келген күннен бастап өз сөздік қорын толтыра бастайды, ал бұл, оқушының шет тілін үйренуге деген ынтасын арттырады. Бұл әдіс грамматиканы да қамтыған болар еді [1, 36 б.].

Сонымен қатар, оқушы тек қана белгілі бір шеңбердің ішінде, алдын ала жазып алған сөздерін айтып қана қоймай, алғаш күннен бастап, жалпылай танымды, саналы түрде шет тілінде сөйлеуге шынығады. Бұл жерде қарым-қатынастың табиғи түрі дамиды, ал шет тілін үйренудегі табиғи процестер, өздеріңіз білетіндей, тілді үйренуді жеделдетеді әрі жеңілдетеді. Оқушы білмейтін сөздерін сөздіктен іздей бастайды, ол өз кезегінде, оқушының есте сақтау қабілетін арттыра отырып, біраз сөздерді сөздік қорына қосуға ықпалын тигізеді деп есептеймін. Шет тілін үйренуде тек коммуникативті әдісті ғана қолдану, ал грамматикаға мән бермеу – үлкен қате. Грамматиканы күшейту мақсатында грамматика-аударма әдісін қолдану тиімді. Жазбаша аударма мен оқуға бағдарланған ескі болса да, сенімді тәсіл.

Қазіргі таңда жаңа ақпараттық технологияларды енгізу және қолдану, интеллектуалды дамыған, ақпараттық ортада жақсы әрекеттене білетін тұлғаны қалыптастыру жолында пайдалы болуы мүмкін коммуникация құралдарының барлығын пайдаланудың белсенді процесі жүріп жатыр. Өмірдің әр алуан саласына ақпараттық процестердің енуі жаңа ақпараттық технологияларға негізделген білім беру жүйесінің жаңа моделін құруды талап етеді. Өзіндік ойлауды, рефлексиялық қабілеттерді (ойлау, өзін-өзі бақылау, өзін-өзі бағалау) қалыптастыру үшін тек қана оқулық не мұғалімнің болуы аздық етеді. Бір мәселеге қатысты түрлі көзқарастарды көрсететін, оқушыларға ойлану үшін, сыни тұрғыдан талдау, жинақтау, өзіндік қорытындылау және шешімін шығару үшін ақпараттың мол қоры қажет. АҚТ көмегімен шешуге болатын лингводидактикалық міндеттердің негізгі түрлерін, яғни тіл аспектілерін меңгерудегі оқытудың компьютерлік құралдарды қолдану, тілдік әрекеттің әр алуан түрлерінде дағды мен іскерлікті қалыптастырудың лингвоәдістемелік мүмкіндіктерін қарастырайық.

Фонетиканы оқыту барысында:

АҚТ көмегімен дұрыс дыбыстау жолдары көрсетіледі. Мультимедиялық мүмкіндіктер үйретіліп отырған тілді өзінің қабылдау деңгейіне сай бейімдей отырып тыңдауға қолайлы, ал дыбыстау жылдамдығын реттеу сөйлемдерді жеке-дара сөздерге бөліп, сөз дыбысталуы мен жазылуын қатар қоя салыстыруға мүмкіндік береді. Микрофонды қолдану және автоматты түрде дыбыстауды бақылау фонетикалық дағдыны түзеуге мүмкіндік береді. Компьютер, аудару үшін және фонетикалық тұрғыдан түзету үшін сөздер тізімін береді. Өзін-өзі бақылау және түзету мақсатында оқушының сөзді немесе сөйлемді дыбыстауын жазып алуға болады.

Грамматиканы оқыту барысында:

АҚТ-ны грамматика сабағында кез келген тақырыпты өткенде қолдануға болады. Схемалар мен таблицалар қолданып, дыбыстық сүйемелдеу келтірілсе оқушылар материалды тез және оңай қабылдайды. Уақыт та үнемделеді, материалды тактаға жазу да қажет болмайды. АҚТ-ның

көмегімен тестілік бағдарламаларға негізделген, грамматикалық дағдының қалыптасу деңгейін бақылау жұмыстары қызығырақ жүргізіледі және ақпараттық анықтамалық қолдау көрсетуге болады (грамматика бойынша автоматтандырылған сөздіктер, морфологиялық және синтаксистік деңгейдегі грамматикалық қателерді анықтау жүйесі).

Лексиканы оқыту барысында:

Көрнекіліктер қолданылған тестілік және ойындық компьютерлік бағдарламалар негізінде, оқушылардың пассивті және потенциалды сөздіктерінің кеңеюі; анықтамалық-ақпараттық сөздіктер; синонимдері мен антонимдерін табатын бағдарламалар.

Лексиканы, грамматика мен синтаксисті меңгеру үшін берілетін жаттығуларға байланысты жұмыстың төмендегідей түрлері жүргізілуі мүмкін:

- меңгерілмей қалған материалды білу үшін берілетін жаттығулар.

Бұрыс жауап кезінде төмендегідей әрекеттер болуы мүмкін:

- оқушының келесі тапсырмаға немесе сөйлемге көшуіне тыйым салу;
- дұрыс жауапты басқа түспен көрсетіп немесе бұрыс жауапты білдіретін крест белгісін қойып түзеткеннен соң, келесі тапсырмаға немесе сөйлемге көшуі;
- сөзжұмбақ түріндегі жаттығулар, мұнда сөзді жазғанда дұрыс қойылмаған әріп қара сұр түске боялады.

- сөйлем құрау түріндегі ойынға келетін болсақ, мұнда оқушы курсорды қажетті сөзге апарды, ол сөз құрылып жатқан сөйлемнің қатарына қосылып, соңғы енгізілген сөзден соң тұрады.

- оқушыға ағылшын тілінде сөздер жазылып, синонимдік және антонимдік жұп құру ұсынылады.
- оқушы шет тілі сөздерінің тізімі және олардың дефинициясы ұсынылады. Оқушы әрбір сөзді өзіне сәйкес түсіндірмесін қосу керек.

Тыңдауға үйрету барысында:

- тыңдаудың фонетикалық дағдыларын қалыптастыру;
- тыңдалған мәтінді дұрыс түсінуін бақылау;

Сөйлеуге үйрету барысында: сөйлесудің фонетикалық дағдыларын қалыптастыру, симулятивті өңдеуші бағдарламалар негізінде рөлдік ойындарды қолдану арқылы жұптық және шағын топтық сөйлесуді ұйымдастыру.

Аударма жасауға үйретуде:

Аударманың лексикалық және грамматикалық дағдыларын қалыптастыру; аударманың дұрыс болуын қадағалау; мәтіндік редактор және машиналық аударма жүйесін қолдану арқылы аударма мәтіндерін өңдеуді үйрену; анықтамалық-ақпараттық қолдау көрсету; автоматтандырылған сөздіктер, глоссарийлер, антонимдер мен синонимдерді табу жүйесін қолдану.

Ағылшын тілі сабағында компьютерлік технологиялардың қолданылуын қарастырайық [2].

Жоба-сабақ. Дайындық кезеңінде ақпарат жинау үшін интернет қолданылады. Power Point прграммасында презентация даярлау.

Көрсету: презентацияларды, компьютерлік оқу бағдарламаларын, таблицаларды, диаграммаларды пайдалану. Әрбір бала үшін бұл – өзін-өзі көрсету, өзінің қызығушылықтары мен қалыптасқан дағдыларын көрсету. Өтілген тақырып бойынша, оқушылар өздері туралы презентациялар дайындайды, слайдтарында өздерінің суреттерін, кілт сөздер, тақырыпты хабарлайтын сөйлемдер орналас-тырады. Мұның бәрі білімге құштар жас ұрпақтың тарапынан қызығушылық және көптеген сұрақтар тудырып, оқушыны алға жетелейді. Жоғарыда айтылып өтілген әдіс, оқушылардың білімін кеңейте түсуімен қатар, оның өз ойын басқа тілде мүдірмей жеткізуіне көп көмегін тигізеді. Сол себепті, білім беру әдісінде оқытушылар барлық әдістерді ұтымды түрде пайдалану арқылы жетістікке жетеді деген сенімдемін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Гальскова Н. Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учеб.пособие для студ. Линг. ун-тов и фак. Ин. яз. выш.пед.учеб.заведений. / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез.-3-е издание. – М.:Издательский центр «Академия», 2006. – 336 с.

2. Садықова Р.Қ. Шетел тілдерін оқытудағы инновациялық технологиялар //Абай атындағы ҚазҰПУ-нің Хабаршысы. «Филология» сериясы, №4(42), 2012 ж.

МРНТИ 14.07.09

Слукбаева Ж.Р.¹

КазГосЖенПУ магистрант I курса
Научный руководитель: к.ф.н., старший преп. Аргингазина Ш.Б.
Алматы, Казахстан

ОСНОВНЫЕ ТРУДНОСТИ АУДИРОВАНИЯ ПРИ ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ

Аннотация

В данной научной статье говорится о том, что многие студенты сталкиваются с трудностями при аудировании английской речи. Все это происходит из-за ненадлежащего внимания к данному виду речевой деятельности, а также нехватки упражнений по слушанию во многих учебниках и пособиях по английскому языку. Существуют немало барьеров, препятствующих полноценному овладению данным навыком, такие как культурные различия, качество записанного материала, акцент, скорость прослушивания, нехватка концентрации и многие другие. Студенты, а также все представители, изучающие английский язык, должны принять во внимание все проблемы при изучении аудирования и пытаться их преодолеть.

Ключевые слова: аудирование, слушание, проблемы аудирования, вид речевой деятельности

Аңдатпа

СТУДЕНТТЕРДІҢ ТЫНДАЛЫММЕН ЖҰМЫС КЕЗІНДЕГІ НЕГІЗГІ ҚИЫНДЫҚТАРЫ

Берілген ғылыми мақалада студенттер ағылшын тілін тыңдалымдағы көптеген қиыншылықтарды кездестіретінін айтылады. Мұның барлығы сөйлеу әрекетінің осы түріне толық назар аудармайтынына, сондай-ақ ағылшын тіліндегі көптеген оқулықтар мен оқу құралдарында тыңдау жаттығуларының жеткіліксіз болуына байланысты. Мәдени айырмашылықтар, жазылған материалдардың сапасы, екіпін, тыңдау жылдамдығы, ыңтаның жетіспеуі және тағы басқа кедергілер осы дағдыны толық меңгеру үшін бөгет жасайды. Студенттер, сонымен қатар ағылшын тілін үйренетін барлық өкілдер тыңдалымдағы барлық қиындықтарды ескере отырып және оларды жеңіп алуды тырысу керек.

Түйін сөздер: тыңдалым, тыңдалымның қиыншылықтары, сөйлеу әрекетінің түрі

Abstract

THE MAIN DIFFICULTIES AUDIOPLAY IN TEACHING STUDENTS

In this scientific article is said that many students face significant difficulties in listening English speech. This is due to inadequate attention to this kind of speech activity, as well as a lack of listening exercises in many textbooks and syllabuses on English. There are many barriers which do not let to master this skill, such as cultural differences, the quality of recorded material, accent, speed of listening, lack of concentration and many others. In order to become proficient in this skill, students, as well as all English language learners, should take into account all the problems in studying listening and try to overcome them.

Key words: listening comprehension, listening difficulties, listening problems, type of speech activity.

На сегодняшний день в современном мире все согласны с тем, что слушание является одним из самых важных навыков в овладении английским языком. При аудировании английского языка многие студенты сталкиваются с некоторыми проблемами. У учащихся возникают серьезные проблемы при восприятии слушания из-за того, что школы уделяют больше внимания структуре, письму, чтению и лексике. Аудированию не уделяют должного внимания во многих учебниках и пособиях для английского языка, и большинство учителей не придают значения слушанию при подготовке своего плана урока. Многие преподаватели считают, что оно будет развиваться естественным образом в процессе изучения языка. Однако аудирование очень важно. Мало того, что развитие навыков слушания позволяет получить доступ к полной и ясной информации и помогает с меньшей вероятностью остаться недостаточно понятым собеседником или с неправильным восприятием некоторых вещей, но это также поможет вам хорошо понимать и ладить с другими людьми. На самом деле существует множество барьеров при аудировании, основанных на сообщении, способах доставки, аудитории и окружающей среды. Поэтому студенты должны уделять слушанию больше внимания и справляться с проблемами, встречающимися во время процесса слушания. Без навыков аудирования студенты никогда не научатся эффективно общаться на

английском языке. Существует много ученых, которые понимают важность аудирования. В некоторых случаях это более важно, чем чтение, говорение и письмо. «Установлено, что «в современном обществе люди слушают 45% времени, говорят – 30%, читают – 16%, пишут – 9%» [1].

Овладесть эффективным прослушиванием не так просто, как кажется, и есть несколько факторов, которые могут повлиять на то, как хорошо вы можете слушать и понимать речь других людей. Ваша цель при изучении английского языка должна сводить к минимуму проблемы для того, чтобы повысить скорость восприятия слушания, создав при этом положительную атмосферу.

Существует несколько барьеров, которые могут возникнуть у студентов во время или перед прослушиванием текста. Я составила список некоторых из них:

1. Качество записанного материала.

Несмотря на то, что мы живем в 21-м веке, который принято считать веком технологий, все еще есть некоторые кабинеты, которые не оснащены компьютерами, смарт-панелями, мультимедийными системами. Качество звуковой системы также влияет на понимание слуха.

2. Культурные различия.

Незнание культуры представителей данного языка играет большую роль в понимании контекста. Брак между языком и культурой неделимы. Материал может содержать совершенно разные культурные понятия, во многом отличающиеся от культуры студента. В этом случае у студентов может возникнуть трудность представления себе, что было сказано при аудировании. Поэтому учащиеся должны заранее знать предварительную информацию по данной теме. Например, если слушающая часть дана о Пасхальном Дне или Дне Благодарения, и это не распространено в области, в котором изучается язык, студенты зачастую не могут уловить некоторые моменты.

3. Акцент.

Манро и Дервинг утверждали, что слишком много жанров акцентированной речи приведут к значительному снижению понимания английской речи [2]. Обычно слушатели используют акцент своего учителя или стандартный вариант британского или американского английского языка. В этом случае учителя должны обучать своих студентов и британскому, и американскому акценту. Не заканчиваются бесконечные дебаты о том, что такое стандартный английский. Некоторые говорят, что стандартом является британский английский вариант. Но на английском языке говорят по всему миру индийцы, австралийцы, китайцы, турки и т. д. По-моему, лучшим из них является тот, на котором ты сможешь легко и уверенно общаться.

4. Незнакомый словарь.

Прослушивание текста с известными словами легче запомнить и понять, даже если тема студенту неизвестна. Если он знает значения слов, это может вызвать у него интерес в процессе изучения и привести к положительному эффекту в способности слушать. Другая проблема заключается в том, что многие слова имеют более одного значения, и если они используются, то они менее распространены и ученики часто приходят в недопонимание. Для этого желательно пополнять свой словарный запас и учить слова в контексте.

5. Длина и скорость прослушивания

Уровень учащихся играет большую роль при прослушивании длинных частей и сохранении всей информации в уме. Учащимся с низким уровнем знания языка нелегко слушать английскую речь продолжительностью более трех минут, а затем выполнить соответствующие задания и упражнения. Короткие тексты для прослушивания облегчают восприятие слушания и уменьшают скуку, сохраняют в учащихся сосредоточенность. Другая причина что делает текст трудным для прослушивания – это скорость [3]. Если спикеры говорят быстрее обычного слушателя, могут возникнуть трудности с улавливанием иностранных слов. Для практики восприятия английской речи рекомендую видео TED Talks, где вы можете слушать известных мотивирующих спикеров, что повысит ваш интерес к английскому языку, а также вы можете выбрать для себя определенной длины видео, или же читать транскрипт и смотреть видео с субтитрами.

6. Физические условия.

Иногда неудобства в классах влияют на восприятие слушателей. В больших аудиториях студенты, которые сидят на задних рядах, могут не слышать запись, как студенты, сидящие впереди. Учащимся, которые предпочитают сидеть рядом с окнами, мешает шум, исходящий извне. Как учитель, мы должны учитывать все эти условия. Размер классной комнаты также затрудняет для

учителя управлять всем классом в групповой деятельности или получать обратную связь от студентов. Температура класса может быть считаться фактором, затрудняющим восприятие слушания. Класс, в котором нет кондиционера или нагревателя может быть слишком жарким летом или слишком холодным зимой.

7. Нехватка концентрации.

Концентрация учащихся является одним из важнейших факторов, влияющих на восприятие слушателей. В процессе слушания, даже самая маленькая пауза во внимании может значительно испортить понимание текста. Когда ученики находят прослушивание текста интересным, они понимают текст намного проще. При всем этом студенты находят слушание очень скучным даже если они заинтересованы в этой теме, потому что они закладывают огромные усилия, чтобы не пропустить слова и его значение. Для этого студентам следует быть немного расслабленными и не пытаться уловить каждое слово в тексте.

Так как я упомянула о нехватке упражнений для аудирования во многих книгах по английскому языку, следует немного остановиться на этом аспекте. Какие материалы нужно использовать для аудирования и для преодоления вышесказанных проблем? Материалы, используемые студентами на уроках должны быть в первую очередь аутентичными. Аутентичными материалами мы называем материалы, взятые из оригинальных источников. Буквально означает «авторские», «подлинные», то есть те, которые используют и сами носители языка. Использование подобных аутентичных материалов, даст возможность с большей эффективностью осуществлять обучение аудированию, имитировать погружение в естественную речевую среду на уроках английского языка.

Какие еще проблемы, могут возникнуть у студентов при аудировании?

Студенты, изучающие английский язык зачастую недостаточно знакомы с идиомами, клише на данном языке, для того, чтобы предсказать недостающее слово или фразу. Например, они не могут предугадать что слово «rosy» чаще сочетается со словом «cheeks», или что после фразы «he was in a towering ...» следует слово «rage». Это также является основной проблемой для студентов. Если материалы для аудирования содержат разговор из повседневного быта, то они в основном содержат много слэнга, разговорных слов и выражений, такие как «stuff», «guys» и так далее. Студенты, привыкшие к формальному и книжному английскому языку могут быть не знакомы с разговорными выражениями, что также влияет на понимание текста. А в спонтанных беседах люди иногда используют неграмматические предложения. Они могут опускать элементы предложений или добавлять что-то излишнее. Это может затруднить понимание слушателем смысла. Можно порекомендовать смотреть различного рода видео и фильмы на английском языке, где зачастую используют разговорный американский язык.

В заключение следует еще раз подчеркнуть, что эффективное обучение аудированию невозможно без учета и градации трудностей данного навыка. Коммуникативная особенность аудирования как вида речевой деятельности имеет главенствующую роль на всех этапах обучения иностранному языку.

Список использованной литературы

1. Елухина Н.В. – Речевые упражнения для обучения аудированию // Иностранные языки в школе. – 1971. – № 4.
2. Munro, M. J., & Derwing, T. M. (1995). Foreign accent, comprehensibility, and intelligibility in the speech of second language learners.
3. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранному языку. Лингводидактика и методика.

Тлеуенова Г.Д.¹

магистр Центрально-Азиатского университета
специальность «6B011900–Иностранный язык: два иностранных языка»
Научный руководитель: к.ф.н., доцент Смагулова А.С.
Алматы, Казахстан
e-mail: gulim96_kz@mail.ru

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Аннотация

Статья основана на важности применения в практической части наиболее эффективных методов и приёмов в обучении иностранного языка в современном мире.

В этой статье рассматриваются актуальные проблемы методики обучения иностранным языкам как науки, вскрываются факторы, обуславливающие специфику ее развития от методических рекомендаций и частной методики до теории обучения иностранным языкам. Особое внимание уделяется анализу взаимосвязей методики с философией, лингвистикой, психологией и дидактикой, а также описанию таких ее характерных черт, как междисциплинарность, антропоцентричность, разноуровневость. Обосновывается специфика объектно-предметной области методики как науки.

Ключевые слова: метод обучения, прямые методы, переводные методы, смешанные методы, натуральный метод, практический метод, коммуникативный метод, интенсивные методы, проблемное обучение, модульное обучение, проектный метод.

Г.Д.Тлеуенова 1

Орталық Азия Университетінің магистрі
«6B011900-Шет тілі: екі шет тілі» мамандығы
Ғылыми жетекшісі: ф.ғ.к., доцент А.С.Смагулова
Алматы, Қазақстан
e-mail: gulim96_kz@mail.ru

Шетел тілін оқытудың заманауи әдістері

Аңдатпа

Бұл мақала іс жүзінде қазіргі заманғы әлемде шет тілін оқытудағы ең тиімді әдістер мен әдістерді қолданудың маңыздылығына негізделген. Осы мақалада шет тілдерін ғылым ретінде оқытудың өзекті мәселелері талқыланып, оның даму ерекшелігін әдістемелік ұсынымдардан және жеке әдістерден шет тілдерін оқытудың теорияларынан анықтайтын факторларды анықтайды. Философия, лингвистика, психология және дидактика әдіснамасының өзара байланысы, сондай-ақ пәнаралық, антропоцентричность және көп деңгейлі көзқарас сияқты сипаттамалардың сипаттамасына ерекше назар аударылады. Ғылым әдісі ретінде субъект-пәндік саланың ерекшелігі негізделген. **Түйінді сөздер:** оқыту әдісі, тікелей әдістер, трансфер әдістер, аралас әдістер, табиғи әдіс, практикалық әдіс, коммуникативтік әдіс, қарқынды әдістер, проблемалық оқыту, модульдік оқыту, жобалау әдісі.

Tleukenova G.D.1

Master of Central Asian University
specialty "6B011900-Foreign language: two foreign languages"
Scientific adviser: Ph.D., associate professor Smagulova A.S.
Almaty, Kazakhstan
e-mail: gulim96_kz@mail.ru

MODERN METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Abstract

The article is based on the importance of applying in practice the most effective methods and techniques in teaching a foreign language in the modern world. This article discusses the actual problems of the methodology of teaching foreign languages as a science, reveals the factors that determine the specifics of its development from methodological recommendations and private methods to the theory of teaching foreign languages. Particular attention is paid to the analysis of the interrelationships of methodology with philosophy, linguistics, psychology and didactics, as well as a description of such characteristics as interdisciplinarity, anthropocentricity, and a multilevel approach. Specificity of the object-subject area of methodology as a science is substantiated. **Key words:** teaching method, direct methods, transfer methods, mixed methods, natural method, practical method, communicative method, intensive methods, problem training, modular training, project method.

История методики преподавания иностранных языков знает многочисленные и многообразные попытки найти наиболее рациональный метод обучения иностранным языкам. Естественный метод, преследовавший чисто практические цели - обучение прежде всего умению говорить и читать легкий текст, долго удовлетворял потребности общества, в котором продуктивное владение иностранным языком было привилегией его высших слоев. С возникновением школ и введением в них иностранного языка как общеобразовательного предмета первое время также пытались обучать языку естественным методом, однако он вскоре был заменен переводным методом, который безраздельно господствовал вплоть до середины XIX в. На протяжении последующих ста лет происходила постоянная борьба между сторонниками натурального, впоследствии прямого, и переводного методов, и, хотя современные методы обучения иностранным языкам во многом иные, вопрос об использовании родного языка при обучении иностранному или об отказе от него и сейчас еще имеет большое значение при установлении методического кредо той или иной методической школы [1, с.253-254].

Но прежде чем перейти к рассмотрению отдельных методов преподавания иностранных языков и истории их развития, следует дать определение понятию “метода обучения”, а также выделить основные признаки классификации методов обучения иностранным языкам.

Методы обучения – один из важнейших компонентов учебного процесса. Без применения соответствующих методов невозможно достичь поставленной цели, реализовать намеченное содержание, наполнить обучение познавательной деятельностью [2, с.9].

Термину “метод” в современной зарубежной литературе может соответствовать не только термин “**method**” (англ.), но и “**approach**” (англ.), обозначающий “подход”; в некоторых справочниках для учителей термин “метод” вообще не используется, рассматривается лишь “методология” обучения. В отечественной методике ИЯ термин “метод”, помимо обозначения всей системы или всего направления обучения, может обозначать отдельные элементы системы (метод обучения фонетике или грамматике и т.д.), что часто соответствует термину “приемы” в литературе других стран. [3, с.23]

Одной из перспективных технологий обучения иностранному языку и мониторинга качества образования в последние годы становится **языковой портфель**. Е.В. Ваторопина, Л.Н. Кошель трактуют модель многоцелевого языкового портфеля как инструмент повышения уровня субъектности учителя и учащегося в образовательной деятельности, самооценки достижений ученика в процессе овладения иностранным языком и уровня владения изучаемым языком, а также как инструмент демонстрации учебного продукта. «Портфель студента» может выступать в качестве компонента технологии организации самостоятельной учебной деятельности и профессионально-личностного саморазвития студентов на занятиях по иностранному языку, представляя собой метод обучения и форму организации самостоятельной учебной деятельности студентов, несомненно, являясь средством формирования у них необходимых навыков рефлексии собственной деятельности, т. е. самонаблюдения, размышления, инструментом самооценки его собственного познавательного, творческого труда.

Следовательно, в качестве средства внедрения и расширения личностно-ориентированного и индивидуализированного обучения в высшей школе представляется возможным выработать формирование Portfolio – учебного «Портфеля» студента (или пакета учебной образовательной

продукции студента: Learning Educational Activities Packet = LEAP). «Портфель студента» – это комплект документов, самостоятельных работ студента, который отражает его усилия, прогресс и достижения в одной или нескольких областях. При изучении иностранного языка в вузе формирование «Портфеля» учебной продукции целесообразно начинать с начала 1 семестра и продолжать вплоть до экзамена. Примерный перечень методологической продукции студентов, включенной в «Портфель» и разработанный автором:

1. Оценочный лист («Scoringsheet») – отдельно или введенный в дневник изучения иностранного языка.
2. Результаты диагностических тестов и их анализ.
3. Результаты контрольных работ и их анализ.
4. Рефераты (индивидуальное чтение).
5. Описание подготовки и участия в общеуниверситетской Олимпиаде по ИЯ.
6. Описание подготовки и участия в научной студенческой конференции.
7. Участие в конкурсе эссе.
8. Материалы индивидуальной проектной деятельности.
9. Материалы участия в коллективных и групповых проектах.
10. Дневник изучения ИЯ.
11. График посещаемости.
12. Саморефлексия учебной деятельности по семестрам.
13. Самооценка работы. Было замечено, что студенты с большим интересом относятся к практике составления своих учебных «Портфелей», работают с энтузиазмом. У них создается целостная картина объективного продвижения в определенной области.

В процессе организации педагогического сопровождения студентов при изучении предмета «Иностранный язык» проектная деятельность может осуществляться также и в форме «кейсового» метода. Кейс-технологии (обучение на примере конкретных случаев) традиционно применяются в обучении, когда обучаемым предлагаются конкретные ситуации из практики. Преподаватели, пользующиеся кейсовым методом, по-разному понимают его сущность и он трактуется как: — инновационная технология (Ю.П. Сурмин, А.В. Сидоренко) в методологическом контексте: сложная система, в которую интегрированы другие методы познания (Е.Н. Красикова) - форма организации самостоятельной работы учащихся (М.Ю. Еремина)- проект (М.Ю. Еремина) - способ организации учебного материала (например, иноязычному говорению) (А.Е. Ниязова) - вид групповой работы (М.Ю. Еремина) - средство обучения профессионально-ориентированному общению на английском языке (Т.П. Фролова).

Так, А.Е. Ниязова считает, что каждый кейс содержит упражнения, обеспечивающие активизацию четырех компонентов, выделяемых в содержании обучения иноязычному говорению: мотивационного, процессуального, результативного, рефлексивного. Упражнения могут быть представлены тремя группами: 1) направленные на обеспечение учащихся учебно-речевой ситуацией, темой, проблемой 2) направленные на подготовку дискуссий, проектов, брейнстор-мингов 3) контрольного характера. Профессионалы кейсового метода утверждают, что каждый кейс-материал должен иметь индивидуальную, свойственную только ему структуру. Грамотно составленный кейс характеризуется четко выраженными временной, сюжетной и разъяснительной структурами. Кейс-метод в методологическом контексте является сложной системой, в которую интегрированы другие методы познания. По мнению Е.Н. Красиковой, в него входят моделирование, игровые методы, «мозговая атака», дискуссия. Т.П. Фролова выделяет в структуре кейса три основных компонента: 1) Введение: постановка задачи- имена и должности персонажей. 2) Проблема – краткое описание (с позиции различных участников событий). 3) Материалы для решения (научные, методические, статистические, литературные и пр.).

В настоящее время задача преподавателя заключается не только в том, чтобы вооружить обучаемых современными знаниями, но и научить студентов добывать самостоятельно эти знания, уметь усваивать их, опираясь на уже изученное. Для достижения этих целей служит технология **Веб-квест** (WebQuest), которая применяется как в школьной, так и в вузовской практике обучения. Учителя, преподаватели и методисты изучают данную технологию в разных ракурсах. Так, О.Ю. Пестрецова применяет образовательный веб-квест (webquest) на занятиях по иностранному

языку в школе в качестве проблемного задания с элементами ролевой игры, для выполнения которого используются информационные ресурсы Интернета. А.В. Исаева изучает применение веб-квеста как формы организации самостоятельной работы студентов. Ж.И. Садовская использует технологию веб-квеста как способ повышения мотивационной деятельности студентов. Г.А. Воробьев в своей работе рассматривает веб-квест технологию как средство развития иноязычной социокультурной компетенции студентов. А.А. Драгунова приводит описание упражнений, которые могут применяться на занятиях, а также примеры тем, в рамках которых может быть организована работа с вебквестом-определяет навыки и умения студентов, которые формируются и развиваются при работе с вебквестом.

Согласно Берни Доджу, веб-квест предполагает четкую структуру: введение (Introduction), формулировка задания (Task), процедура выполнения задания (Process), оценка деятельности обучаемых (Evaluation) заключение (Conclusion). Г.А. Воробьев также отмечает, что веб-квесты должны строиться по специальной «формуле» и состоять из следующих обязательных частей применительно к учебной деятельности в вузе:

- Введение, в котором студенту представляют проблему, ситуацию, фоновую информацию (Introduction).
- Выполнимое и интересное задание (Task).
- Набор источников информации, отобранных преподавателем, необходимых для выполнения задания (Resources).
- Описание процесса, который приведет студентов к выполнению задания. (Process)
- Заключение, которое подводит итог квеста, напоминает студентам о том, что они узнали и, возможно, дает установку на дальнейшую работу по данной теме (Conclusion).

Жизнеспособными формами работы с веб-квестами представляются следующие:

- Создание краткосрочных веб-квестов на лингвострановедческие и проблемные темы. Результатом работы могут быть дискуссии, круглые столы, небольшие презентации.
- Создание среднесрочных и долгосрочных веб-квестов, которые могут выполняться студентами частично аудиторно, частично внеаудиторно, при самостоятельной работе в компьютерных классах.
- Создание веб-квестов самими студентами. Данный вариант может применяться на старших курсах либо в магистратуре.

В заключении хотелось бы отметить, что все перечисленные факторы, наряду с информационным богатством и насыщенностью Интернета социокультурно-значимой информацией, а также результатом выполнения квеста, имеющим реальную ценность и применение в дальнейшей учебной и профессиональной деятельности студентов, служат одной из основных причин высокой эффективности работы по технологии веб-квестов. Представляется перспективным на уже имеющихся научных предпосылках создание постоянно пополняющегося банка веб-квестов в единой информационной образовательной сети университетов и на их веб-сайтах.

Список использованной литературы:

1. Гальскова Н.Д., Тарева Е.Г. Ценности современного мира глобализации и межкультурное образование как ценность // *Иностранные языки в школе*. – 2012. – № 1
2. Коньшова А.В. Английский язык. Современные методы обучения / А.В. Коньшова. – Минск: Тетра Системс, 2007. – 352 с.
3. Витлин Ж.Л. Эволюция методов обучения иностранным языкам в XX веке / Ж.Л. Витлин // *Иностранные языки в школе*. – 2001. № 2. – С. 23-29.
4. <https://bibliofond.ru/view.aspx?id=70025>

МРНТИ 16.01.45

Суембекова А.К.¹

6M011900 Иностранный язык: два иностранных языка I курса магистрант
akzhan.s@mail.ru

Научный руководитель: Ахметова М.С. – к.п.н., доцент

кафедры профессиональной иноязычной коммуникации, КазНПУ им. Абая

ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация

В статье рассмотрены некоторые факторы обучению иностранному языку детей дошкольного возраста. Показано, в современном мире, где знание языков является необходимостью, а начать процесс обучения можно и в дошкольном возрасте, однако для этого необходимо найти правильный индивидуальный подход к ребенку, учитывая его способности и потребности. Нужно выбрать правильный метод и учитывать возрастные особенности дошкольника и включать игровые формы обучения, а также делать процесс обучения разнообразным и интересным.

Ключевые слова: иностранный язык, дошкольник, игры, метод, развитие, возраст, способности.

Аңдатпа

А.К.Суйембекова

6M011900 Шетел тілі: екі шет тілі 1 курс магистрант

akzhan.s@mail.ru

Ғылыми жетекші: М.С. Ахметова - ғылым кандидаты, доцент

Кәсіби шетел тілдері кафедрасы, ҚазҰПУ. Абай

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУ

Мақалада мектеп жасына дейінгі балаларға шет тілін оқытудың кейбір факторлары қарастырылған. Қазіргі заманда тіл білудің аса маңыздылығы, ал оқыту процесін мектеп жасына дейін бастауға болатындығы, бірақ бұл үшін балаға оның қабілеттіліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, дұрыс жеке тәсіл таба білудің қажеттілігі көрсетілген. Дұрыс тәсіл таңдап, мектеп жасына дейінгі баланың жас ерекшеліктерін еске алу және ойынмен оқыту әдісін қосу, сонымен қатар оқыту процесін түрлі және қызықты ету қажет.

Түйін сөздер: шет тілі, мектеп жасына дейінгі бала, ойындар, тәсіл, даму, жас, қабілеттіліктер.

Abstract

Suyembekova A.K.1

6M011900 Foreign language: two foreign languages 1 course master student

akzhan.s@mail.ru

Supervisor: Akhmetova M.S. - Candidate of Sciences, Associate Professor

Chair of professional foreign-language communication, Abay KazNPU

TEACHING A FOREIGN LANGUAGE TO PRESCHOOL CHILDREN

The article discusses some factors of foreign language teaching preschool children. It has been shown that in the modern world, where knowledge of languages is a necessity, and it's possible to begin the process of learning in the preschool age, but for this it is necessary to find the right individual approach to a child considering his abilities and needs. It is necessary to choose the right method and take into account the age peculiarities of preschoolers and include game forms of teaching, and make the learning process varied and interesting.

Key words: foreign language, preschooler, games, method, development, age, abilities.

Время, когда иностранный язык преподавали исключительно в рамках школьной программы, а уровень владения языком определялся лишь учителем в школе или преподавателем ВУЗа, который ставил оценку в дневнике, табеле или зачетке, давно прошло, а шутка «London is the capital of Great Britain» уже давно не актуальна.

Стало очевидным почти для всех, что без знания иностранных языков современному человеку обойтись очень трудно. В XXI веке хорошее знание иностранного языка, в особенности английского, является свидетельством образованности и залогом успешности человека. Часто случается так, что базовый или разговорный английский – это обязательное условие при поступлении в престижный ВУЗ или при соискании достойной вакансии. Для большинства граждан разных стран, английский язык – один из шести официальных рабочих языков ООН, является вторым или третьим. И для нашей страны, когда открыты границы и есть возможность путешествовать по странам и континентам, получать образование за рубежом, стало очевидным подтверждением актуальности языка, который понимают практически в любой точке земного шара.

Не вызывает сомнений, что иностранный язык для детей – это необходимость, залог будущей профессиональной востребованности, карьерного роста человека. Однако чаще всего споры родителей и специалистов ведутся вокруг вопроса о том, когда же начинать обучение детей иностранному языку?

Специалисты убеждены в том, что начинать обучение языку можно в любом возрасте, главное делать это правильно, с учетом некоторых факторов и индивидуальных особенностей ребенка, и для повышения результативности обучения каждый случай следует рассматривать отдельно, потому что бывает, что для ребенка может потребоваться составление конкретной индивидуальной программы. По мнению большинства профессиональных педагогов, которые преподают иностранные языки для детей на курсах и в школах, обучение, а также знакомство, желательно начинать с 3-5 лет. Это тот возраст, когда дети проявляют наибольший интерес ко всему новому и непривычному для них, тем более что у них уже сформировалось восприятие языка и представление об окружающем. Дети владеют необходимым словарным запасом, усвоили основные понятия, потому с легкостью могут воспринять и запомнить названия на иностранном языке без дополнительного объяснения значения какого-то слова или понятия.

Учитель может на протяжении некоторого времени концентрировать и удерживать их внимание на предмете с помощью специальных техник и методик, так как память и мышление у детей среднего дошкольного возраста активно развивается. Наглядно-образное мышление дошкольников обуславливает их вовлеченность в процесс, поэтому задействовав фантазию и воображение можно добиться значительных успехов в усвоении дошкольником иностранного языка.

По мнению многих экспертов, любой человек, уже зная один или два языка, без лишних усилий может усвоить неограниченное количество иностранных наречий, что показывает практическую пользу знания неродного языка. Педагоги и психологи благосклонно приветствуют изучение иностранного языка для детей дошкольного возраста, в качестве одного из способов развития познавательных психических процессов: мышления, памяти, внимания, речи, так как все эти процессы, которые определяют интеллектуальные стороны человека, тренируются в процессе восприятия и усвоения нового материала. Умение запоминать слова или понятия, не имеющих привычных смысловых ассоциаций – это хорошие упражнения для памяти, в связи этим ребенок, запоминая незнакомые слова, строит новые ассоциативные ряды, не просто учится смотреть на вопрос по-иному, а соответственно и решать его разными способами, как говорил Аристипп Киренейский, древнегреческий философ, чьи слова остаются актуальными до сегодняшнего дня: «Детей надо учить тому, что пригодится им, когда они вырастут». [1, с. 256] Такая гибкость мышления является действенной и применяется практически во всех областях и уж точно пригодится ребенку, который вскоре сменит статус дошкольника на ученика общеобразовательной школы, где будут коллективные занятия.

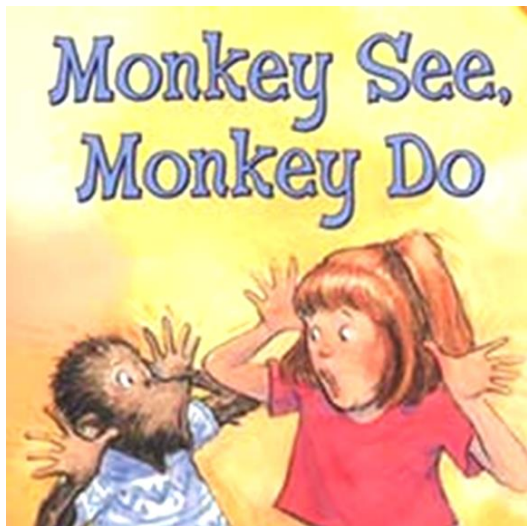
Уверенное владение иностранным языком дарит массу преимуществ: свободу общения, возможность читать литературу и смотреть фильмы в оригинале, знакомиться с этническими и культурными традициями разных народов мира. Но это в будущем, а первые шаги по освоению языка лучше всего начинать с простых коротких по продолжительности мероприятий. Следует принять во внимание достаточно сильную эмоциональную связь между годовалым ребенком и близкими людьми, малыш на подсознательном уровне впитывает мелодику речи, потому родители должны быть уверены в том, что они правильно произносят слова.

Иностранный язык для детей изначально должен быть увлекательным и приятным времяпрепровождением, а все новые знания и навыки должны приобретаться в игровой форме. Если взрослые члены семьи владеют английским, они могут самостоятельно заниматься с малышом, постепенно и ненавязчиво пробуждая и развивая его интерес к занятиям. Навязывание и принуждение 3-хлетнего человечка может привести к протесту, вызовет негативные эмоции, которые могут послужить барьером для освоения иностранного языка, можно привести в пример слова Святого Августина, который говорил: «Для изучения языка гораздо важнее свободная любознательность, чем грозная необходимость». [2, с. 210]

Игра – это основной вид деятельности дошкольников, чем она ребенку интересней, тем дольше он в нее играет. Родители могут разнообразить любимую игру малыша, внося в нее некоторые новые

элементы. Здесь подойдут забавы и развлечения, в которые ребенок играл, когда учился говорить и заучивал первые стишки. Ребенку проще будет запомнить слова-обозначения на английском, например, показывать носик, глазки, щечки так, как он делал это раньше, проговаривая слова на родном языке. Английский язык для детей станет ближе и понятней, если называть окружающие его в быту предметы: игрушки, предметы одежды или интерьера, продукты и блюда.

Например, игра - Monkey See Monkey Do (Обезьянка видит, обезьянка делает). В этой игре можно

начать с простого, например, ведущий говорит jump и прыгает, затем sit down - садится, stand up - встает, clap - хлопает и т.п. Не обязательно чтобы было много детей, можно играть дома родителю со своим ребенком. Хорошо начинать с этой игры каждое занятие, добавляя потихоньку новые слова. Интересно попробовать подшутить над детьми, говоря им встаньте, когда они уже стоят. Можно показывать разных животных, их характерные движения и звуки, чтобы дети угадывали кто это. [3] Такой вид подвижной игры очень полезен для детей, особенно для детей дошкольного возраста, так как в этом возрасте дети очень активные и неусидчивые, поэтому игры на подобие этого сделает интересным процесс изучения языка для ребенка.

Но и не стоит забывать о наглядно-образном мышлении детей. Во время занятий английским следует активно использовать красочные иллюстрации и прочие виды демонстрационного дидактического материала. Игрушки должны быть интересные, сюжетные и побуждающие к игре, отлично, если это будут любимые персонажи сказок или мультфильмов. Также эффективно использование одного и того же видеоряда с озвучиванием на двух языках: и на родном, и на английском.

Существует несколько принципиально важных моментов, которые родители должны соблюдать в процессе обучения. Прежде всего, это естественность. Интерактивные методы и правильно организованные мероприятия обеспечат легкость, отсутствие нагрузок и негатива. Второй принцип – это последовательность: от простого к сложному. Ну и конечно, терпение и настойчивость. Если ребенок вдруг отрицательно воспринял конкретную методику, необходимо сделать перерыв, а затем попробовать применить иной метод, который больше заинтересует его.

В настоящее время существует множество более или менее эффективных программ, рассчитанных на освоение иностранного языка детьми разных возрастов. Действенность различных методик определена многими объективными и субъективными факторами, а различие их состоит в использовании разных подходов. Для начала необходимо определиться, какая форма обучения языку подойдет маленькому полиглоту: индивидуальная или групповая.

Готовность детей к изучению иностранного языка наступает уже в дошкольном возрасте. Методика преподавания занятий должна строиться с учетом возрастных и индивидуальных особенностей структуры лингвистических способностей детей и быть направлена на их развитие. Занятия иностранным языком должны быть осмыслены преподавателем как часть общего развития личности ребенка, связаны с его сенсорным, физическим, интеллектуальным воспитанием.

Обучение иностранному языку, а то и нескольким, в дошкольном возрасте реально, пример этому Белла Девяткина, 4-х летняя россиянка, которая прославилась своими способностями и знаниями семи языков: английским, немецким, французским, испанским, китайским, арабским и конечно же родным русским. Девочку обучали языкам практически с момента рождения, начиная с английского. Родители, видя ее интерес и способности, начали постепенно добавлять новые языки. Беллу в игровой форме учат носители языка, а английскому – сама мама. В процесс обучения включены различные виды игр, карточки, песни, сказки и т.д. Она свободно разговаривает без акцента, пишет и читает на этих языках, этому поспособствовало занятия с самими носителями языка.

Обучение детей иностранному языку должно носить коммуникативный характер, когда ребенок овладевает языком, как средством общения, то есть не просто усваивает отдельные слова и речевые образцы, но учится конструировать высказывания по известным ему моделям в соответствии с возникающими у него коммуникативными потребностями. Общение на иностранном языке должно быть мотивированным и целенаправленным. Необходимо создать у ребенка положительную психологическую установку на иноязычную речь.

Обучение иностранному языку в детском саду направлено на воспитание и развитие детей средствами предмета на основе и в процессе практического овладения языком как средством общения. Иоганн Вольфганг Гёте писал: «Кто не знает чужих языков, не знает ничего о своем». [4, с. 120] Обучение иностранному языку выдвигает задачу гуманитарного и гуманистического становления личности ребенка. Этому способствует знакомство с культурой стран изучаемого языка; воспитание вежливости, доброжелательности; осознание себя человеком определенного пола и возраста, личностью. Изучение иностранного языка призвано также внести определенный вклад в развитие самостоятельного мышления, логики, памяти, воображения ребенка, в формирование его эмоций, в развитие его коммуникативно-познавательных способностей.

Использованная литература:

1. Асмус В.Ф. *Античная философия*. – 3-е изд. – М.: Высшая школа, 2001. – 451 с.
2. Аврелий Августин. *Исповедь*. – М.: Наука, 2013. – 376 с.
3. <http://www.lovelylanguage.ru/for-kids/active-games/221-monkey-see-monkey-do>
4. Душенко К. В. *Большая книга афоризмов*. Изд. 5-е, исправлен-ное. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. –1056 с.
5. <https://www.native-english.ru/articles/english-for-kids>

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION

МРНТИ:13.07.77

Г.О. Сейдалиева¹, Р.К. Адилбаева²

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті – PhD, аға оқытушы
²Х.Ясауи атындағы Халықаралық Қазақ-Түрік Университеті – магистр, аға оқытушы
guldanaseida@mail.ru, rsaldy.adilbaeva@mail.ru

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАҒЫ СТЕРЕОТИПТЕНУ ҮДЕРІСІ

Аңдатпа

Мақала антропоэкті тенденция арналарындағы тіл мен мәдениет арақатынасы негіздерін сондай-ақ стереотиптердің және әлемнің ұлттық тілдік бейнесін қалыптастыруда атқаратын қызметін зерттеуге арналған. Дүниенің тілдік бейнесін қалыптастырушы элементтердің бірі – стереотип. Когнитивті лингвистикада және этнолингвистикада «стереотип» термині тіл мен мәдениеттің мазмұндық жағына қатысты қарастырылады, яғни әлемнің тілдік бейнесімен салыстырылатын менталды стереотипі ретінде ұғынылады. Дүниенің тілдік бейнесі мен тілдік стереотип бүтіннің бөлшегі ретінде салыстырыла отырып, тілдік стереотип белгілі бір тілден тыс нысанға қатысты тұжырым деп түсіндіріледі. Сондай-ақ оны әлеуметтік таным модельдерінің аясында қалыптасқан объективтік шындықты түйсінудің нәтижесі және субъективті тұрғыдан берілген баға деп көрсетеді.

Кілт сөзер: әлемнің тілдік бейнесі, мәдениет, стереотип, этнос, дүниетаным

Аннотация

Сейдалиева Г.О.,¹ Адилбаева Р.К.²

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая – PhD
²Международный Казахско-Турецкий Университет имени Х.Ясауи – магистр
guldanaseida@mail.ru, rsaldy.adilbaeva@mail.ru

ПРОЦЕСС СТЕРЕОТИПИЗАЦИИ В МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Статья посвящена изучению основ лингвистической и культурной коммуникаций в антропоцентрических тенденциях, а также роли стереотипов и функционирования национального языка в мире. Одним из элементов, которые формируют языковой образ мира, является стереотип. В когнитивной лингвистике и этнолингвистике термин стереотип рассматривается как осмысленный аспект языка и культуры, который понимается как стереотип ментальности, сопоставимый с лингвистическим образом мира. Сравнивая языковые лингвистические образы и языковые стереотипы как часть целого, языковые стереотипы интерпретируются как готовое выражение. Он также отражает результат понимания объективной реальности, возникающей в рамках моделей социального познания, и субъективной оценки ценности.

Ключевые слова: языковой образ мира, культура, стереотип, этнос, мировоззрение

G.O. Seidaliyeva¹, R.K. Adilbayeva²

of Kazakh national pedagogical university named after Abay – PhD
H.Yasawi International Kazakh-Turkish University – MSC, senior teacher
guldanaseida@mail.ru, rsaldy.adilbaeva@mail.ru

The process of stereotyping in intercultural communication

The article is devoted to the study of the foundations of linguistic and cultural communications in anthropocentric tendencies, as well as the role of stereotypes and the functioning of the national language in the world. One of the elements that form the linguistic image of the world is the stereotype. In cognitive linguistics and ethnolinguistics, the term stereotype is viewed as a meaningful aspect of language and culture, which is understood as a stereotype of mentality comparable to the linguistic image of the world. Comparing language linguistic images and language stereotypes as part of the whole, language

stereotypes are interpreted as a ready expression. It also reflects the result of an understanding of the objective reality that emerges within the framework of models of social cognition, and a subjective evaluation of value.

Key words: language image of the world, culture, stereotype, ethnos, world outlook

Заманауи лингвистиканың антропоэксцентризмге бағытталуы зерттеушілердің жеке тұлғаның өмірін реттеп отыратын және социумның тіршілігін қамтамасыз ететін екі ауқымды жүйелі құрылымның тіл мен мәдениеттің өзара байланысы мәселесіне тұрақты түрде өсе түсетін қызығушылығын арттырады.

Тіл мен мәдениеттің арақатынасы үдерістерін түсіну және терең талдау лингвистикадағы жаңа бағыттың –лингвомәдениеттанудың пайда болуына жағдай тудырды. Лингвомәдениеттану – бұл социумның заманауи басымдықтарын және мәдени, яғни, 1) ұлттық дүниетаным стереотиптерін қабылдау мен трансляциялаудың механизмдерін және 2) мәдени құбылыстардың тілдік бірліктердің лексикалық – семантикалық өзгешеліктерін зерттеліп отырған мәдениетпен тілдің тасымалдаушысы болып табылатын халықтың мәдениеттанушылық білімдері арқылы ашып көрсететін тілдік материалда кескінделуін, зерттейтін синтездеушілік типтегі кешенді филологиялық пән. Оның әлеуметтік-мәдени және семиотика ретінде анықталатын, ұлттық тілде орныққан және мәдениетаралық қарым-қатынас үшін аса қажетті лингвомәдени құдіреттілікті қалыптастыру болып табылады.

Лингвистикада антропологиялық парадигманың орнығуы тілдің ұлттық өзгешелігін зерттеудің жаңа мүмкіндіктерін ашты. Мәдениеттанушылық зерттеулер тілді, мәдениеттің пішіндемесі, яғни, әлемді құндылықтар жүйесін және ұлттық түсініктерін қабылдаудың кодын бойында сақтаушы жүйе ретінде қарастырады. Бұндай көзқарас әлемнің тілдік бейнесіне негізделеді. Әлемнің тілдік бейнесі – бұл жекелеген тілдік ұжымда тарихи қалыптасқан әлемнің образы, әлем туралы түсініктердің тілде сақталған жинағы, дүниетанымның осы тіл аясындағы белгілі бір тәсілі. ӨТБ құрамында тіл әлемнің бейнеленген фрагменті ретінде әлемді өзінің көруін беретін және тілдің әрекет ету принципін өз бетінше анықтайтын феномен болып табылады. [1,192] Әлемнің тілдік бейнесі ұғымы тіл мен өмір шындығының, инварианттылықтың адамның әлемді түсіндіруінің күрделі үдерісі ретінде тілдік «бейнелеу» үдерістеріндегі арақатынасы мәселесін тереңнен шешуге мүмкіндік береді. [2,18]

Соңғы уақыттарда «тіл – мәдениет – этнос» ұштағаны аясындағы зерттеулерге зор қызығушылық танытылып отыр. Тіл феномені өзіндік этникалық сана мен менталитетінің иесі болып табылатын, өзге лингвомәдени қауымдастықтар өкілдерімен өзара қарым-қатынастағы адамның – белгілі бір мәдениет тасымалдаушысының өмірлік қызметінің контекстінде қарастырылады. Тілді қарастырудың антропологиялық контекстіне халықтың тұтастай алғандағы мінездемесі ғана емес, сонымен қатар адамның табиғаты, оның дүниетанымы және ойлауы, тұрмысы және оны қоршаған жағдайлар туралы пайымдаулар да енеді. Лингвомәдениеттанудың қызығушылықтардың өзегін тіл мен мәдениеттің заманауи мәдени-ұлттық өзін-өзі тану мен оның таңбалық тұсаукесерінің өзіндік арақатынасын зерттеу мен сипаттау мәселесі құрайды. Әрбір нақты тіл осы тілді тасымалдаушылардың дүниетанымын анықтаушы және олардың әлемінің бейнесін қалыптастырушы ұлттық, қайталанбас өзіндік ерекшелікке ие жүйе болып табылады. В.А. Маслованың пікірінше, адам өмірі барысында байланыста болатын хаттар, құбылыстар туралы образдық-көрнекі эталондық түсініктер, тұтастай алғанда, объективті өмір шындығын сәулелендірудің белгілі бір тұрақты тілдік әлемдік бейнесін қалыптастырады. [3,69] Оның өзегін тұрақты түрде бекітілген стереотипті тілдік түсінік жатады. Тілмен бекітілген әлемнің тұрақты бейнесі дағдылы заттық әлемді сәулелендіру есебінен түзіледі. Ол өз бойына өмірлік, мәдени, этникалық және т.с.с. Әр алуан аса көп стереотиптерді сіңіреді. Стереотиптер ішкі себептерге орай қабылдаудың негізінде: «Бізге қоршаған әлем туралы оны көргенге және бағалағанға дейін айтады» - деген қағида бойынша қызмет атқарады. [4,134] Қызметтік-хабардарлық білімнің сақталу түрі болып табыла отырып, стереотип санаға әсер етуге бағытталған құрал және түпкі нәтижеде жеке тұлғаның және тұтас әлеуметтік топтардың мінез-құлқы ретінде көрінеді.

Әлемнің тілдік бейнесі қалыптасқан мәдениетті тіл арқылы жеткізетін халық санасының осы тілге тән өз ерекшеліктері бар стереотиптерінен құралады. Стереотиптің құрылымында күшті мәдениеттанушылық құрылымдық бөліктің болуы стереотипті әлемнің ұлттық бейнесін қайта құрылымдау үшін пайдалануға мүмкіндік береді.

Тіл атқаратын қызметтің бірі – ұлттық тілдің ұжымдық тілдік сананың нақты халықтың әлем туралы толыққанды, оның әлем «көзқарасын» қалыптастырып жатқан «бейнетудырушы» қызметі.

Тілді тасымалдаушылардың санасында әлемнің тұжырымдамалық және тілдік бейнесі түріндей әлемнің ұлттық бейнесі орын алады.

Әрбір мәдениеттің өз логикасы және әлем туралы өз түсінігі бар. Бір мәдениетте маңызды болып табылатын құбылыс өзге мәдениетте мәнсіз болуы мүмкін. Әрбір мәдениет тұлғалардың қарым-қатынас жасау тәсілі мен мінез-құлқында шешуші мәнге ие айқындаушы құбылыстардың санатына стереотиптер де жатады.

Қазіргі заманда этномәдени стереотиптер, олардың әртүрлі нәсілдердің, этностардың, этникалық азшылықтардың өкілдерінің тікелей өзара байланыс жасауын реттеудегі қызметі мен рөлі аса көкейтесті мәселе ретінде бағалануда. Бұл феномендер өздерінің практикалық көкейтестілігі мен өзектілігіне орай көп уақыт бойы мамандардың, лингвистердің, мәдениеттанушылардың, этнографтардың, психологтардың елеулі бөлігінің назарына ілікті.

Заманауи лингвистиканың тілдегі адами факторды зерттеуге және лингвистикалық зерттеулерге кешенді көзқарасты қалыптастыруға ден қоюы деңгейіне сипаттама беру жөніндегі синтездеуші лингвомәдениеттанушылық және лингвокогнитивтік көзқараста көрініс табады. «Тіл», «мәдениет», «ойлау» объективті тұрғыда өзара байланысты және бір-біріне ықпал етеді және бұл өзара байланыс әрбір этностық лингвомәдени өзіндік ерекшелігінде айқын көрінеді.

Тілдің адам санасына ықпал ету мәселесі ойлау мен тілдің стереотиптендіру үдерісімен тығыз қарым-қатынастағы байланыстарының механизмдерін ұғынуды алдын-ала көздейді. Ойлау үдерістері негізінде қалыптасатын тіл стереотиптерінің жүйесі адамның өмір шындығын мінсіз сәулелендіруі үдерістеріне әсер етеді.

Стереотип «әлемнің тілдік бейнесі» ұғымымен оның ас маңызды құрамдас бөлігі ретінде байланысты. Әлемнің бейнесі этникалық сананың өзіндік ерекшеліктерге ие, әр алуан лингвомәдени қоғамдарға сәйкес келетін, тіл арқылы этностың ұжымдық мәдени-тарихи тәжірибесін жеткізетін стереотиптерінен пайда болады. Стереотиптердің тілдік ортаға басып кіруі кейде әр алуан этникалық қауымдастықтардың өкілдері ақпаратты өзара қабылдауын қиындататын, тіпті күтілмеген пішіндер тудырады және оның себепшісі тілдің лексикалық жүйесінде таңбаланған ойлаудың ұлттық қалпы, сананың ұлттық стереотиптілігі болып табылады.

Белгілі бір мәдениеттің тұжырымдамалық аясына өз бойларында ұлттық тілдің кейбір сипаттарын сақтаушы фразеологиялық салыстырулар материалы арқылы талдау жасау этностың вербальдық деңгейде көрініс беретін ойлаушылық қызметінің ерекшеліктерін, оның ділдік әлемінің өзгешеліктерін барынша анық белгілеуге мүмкіндік береді. Әлемнің бейнесі заттар мен қызметтерге стереотиптік қасиеттер таңылатын тұжырымдамалар жүйесі ретінде көрінеді. Атап айтқанда, тілде, оған тән стереотиптер жүйесінде, тілді тасымалдаушылардың олар әлеуметтік және этномәдени дәстүрлер контекстінде сана елегінен өткізген дүниетанымы мен әлемді түсінуі қайта зерделенеді.

Стереотиптендіру – әмбебап үдеріс болып табылады, оның мәні стереотиптерді, әлем құбылыстарына қатысты ұлттық реңкке ие ұғымдар мен бағаларды тудыруда ғана емес, сонымен бірге, құндылықтар, дүниетанымдар, вербальдық қарым-қатынастар жүйесіні стереотиптендіруде жатады. Стереотиптендіру аса күрделі механизм болып табылады, оның үдерістерінде адам өз ойында әлемді құрылымдайды және сонымен бір мезгілде әрекетке енгізеді.

Адамдардың өмір тіршілігіне қатысты стереотиптер - стереотиптер арасындағы маңыздысы. Стереотиптер салт-дәстүрмен, аңыз-әпсаналармен, әдет-ғұрыптармен тығыз байланысты, тек салт-дәстүрлер объективті маңыздылығын ашық түрде байқатса, ал стереотиптер жасырын күйде көрінеді. Стереотиптенген өмір тіршілігінің түрлері ретінде салт-дәстүрлер этнографиялық зерттеулер нысанына айналады. Бұл, әрине, бекер емес, себебі өмір тіршілігіне қатысты стереотиптерде этникалық мәдениеттің ерекшелігі айқын көрінеді. Өмір тіршілігі түрлеріне қатысты стереотиптер тізбегі салт-дәстүрлермен ғана шектелмейді. Өмір сүру қалыптары өмірдің басқа да салаларына тән болып келеді, атап айтқанда, қарым-қатынас мәдениеті, индивидтердің әлеуметтік өмірге бейімделуі, технологиялық үдерістер (еңбек тәсілдері мен дағдылары), ойын әрекеттері, т.б. Адамдар арасындағы қарым-қатынасқа тек олардың ортақ тіл табысулары аздық етеді, сонымен бірге оған дейін меңгерген білімдері аса қажет шарт болып табылады. Қарым-қатынасқа түсушілердің әрқайсысының өзін қоршаған әлеуметтік және мәдени орта жайындағы ортақ таным-түсініктері сәйкес келгені құптарлық жайт. Сол себепті коммуникативтік актіге қатысушылардың санасында қалыптасатын осы білім түрлері аялық білім қоры деп аталады. О.С. Ахманованың анықтамасы бойынша «Аялық

білім — тілдік қатынастың негізі болып табылатын екіжақты тыңдаушы мен айтушыға бағытталған реалитер туралы білімі» [5, 498].

Стереотип «ұлттық мінез» ұғымымен тығыз байланысты. Мінез – адамның қоғамда өмір сүре отырып жинақтайтын ерекше қасиеттері. Сондай-ақ мінез деп адамның өмірі мен іс-әрекетінде көрінетін және қалыптасатын тұрақты жеке-дара ерекшеліктерінің жиынтығын айтамыз. Осылайша, адам мінезі оның дүниетанымына, іс-әрекетінің сипаты мен мазмұнына, өмір сүретін әлеуметтік ортасына, басқа адамдармен жасайтын белсенді қызметіне байланысты әлеуметтік мәнге ие болады [6,42]. Адамның өзін қоршаған ортамен жасайтын белсенді қатынасы оның мінез-құлқын айқын көрсетеді. Ол идеологиялық тұрғыдан – адамның дүниетанымынан, психологиялық тұрғыдан — қажеттіліктерінен, қызығушылықтарынан, бейімделгіштігінен яғни адамдар мен дүниеге қатысты талғампаз көзқарасынан көрінеді. Алайда, ғалымдар жеке тұлғаның жеке-дара мінез-құлқына қарамастан, белгілі бір әлеуметтік топтың ортақ қасиеттерін қарастыруда. Бұл өз кезегінде ұлттық мінез ұғымына сәйкес келеді. С.М. Арутюнян стереотип ұғымын «халықтың рухани өміріне қатысты түрлі деңгейдегі құбылыстарының ерекше жиынтығы» деп айқындайды. Бірқатар зерттеушілер еңбектерінде ұлттық мінез ұғымы ұлттың шынайы қасиеттерінің ерекше жиынтығы деп көрсетіледі. Әрбір халықтың ұлттық ерекшеліктерін ескере отырып, бұл ұғымға мына қасиеттерді жатқызады: ұлттық сана-сезім, әдет-ғұрыптары, талғамы, салт-дәстүрі, ұлттық мәдениеті, тұрмыс-тіршілігі, ұлттық намысы мен басқа да ұлттар мен ұлыстарға деген көзқарасы. Осылайша, зерттеушілердің басым көпшілігі ұлттық мінезді қандай да бір ұлтқа тән қасиеттердің жиынтығы деп есептейді. Мәселен, С.М. Арутюнян ұлттық мінез терминін белгілі бір елдің мәдени және тарихи дамуының ықпалымен қалыптасатын салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрып, мінез-құлық қасиеттерінің жиынтығы деп анықтайды [7,23-24]. Стереотип ұғымы әлеуметтану ғылымынан когнитивті лингвистика мен этнолингвистика салаларының зерттеу нысанына айналу жолында айтарлықтай өзгеріске ұшырады. Бұл өзгерістер оның мазмұндық, тұрпаттық және көлемдік тұрғыдан өзгеруіне әсер етіп, стереотип ұғымының қолданыс аясын кеңейтті. Бұған дейін әлеуметтану ғылымында стереотип термині тек адамдарға қатысты ұлттық, әлеуметтік, кәсіби және басқа да тұрғыдан қарастырылып келсе, ал когнитивті тіл білімі, сонан соң этнолингвистикада бұл термин адамның танымдық және практикалық өміріндегі кез келген затқа (заттар, құбылыстар, оқиғалар, адамдар, жануарлар, өсімдіктер әлемі т.б.) байланысты зерттеледі. Әлеуметтану ғылымы тұрғысынан стереотип термині – тар ұғымда, яғни белгілі бір адамдар ұжымы мен оның өкілдері тұрғысынан ғана зерттеліп келсе, ал когнитивтік тұрғыдан – кең ұғымда, яғни түрлі тілдік формада берілетін (сөздің лексикалық, мағынасы, оның сөзжасамдық және семантикалық дериваттары, басқа сөздермен тіркесу және жұптасу мүмкіндіктері, этимологиялық, фразеологиялық және грамматикалық ерекшеліктері тұрғысынан) менталдық (семантикалық) құбылыс ретінде қарастырылады. Дегенмен, стереотип терминінің этнолингвистика ғылымында когнитивтік дефиниция ретінде айқындалуы барлық тілдік бірліктер деңгейінде қарастырылған заттар туралы түсініктердің жиынтығы болып табылады. Мұндай ұғым-түсініктер сол тілдің өзінде бұрыннан бар (мысалы, мақал-мәтелдері) немесе кейіннен пайда болған тұрақты тіркестер болуы мүмкін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Сизов Д.В. Концепция языковой картины мира в научной литературе // Мир языка. – Алматы, 2002. – С.191-194.
2. Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – 216 с.
3. Маслова В.А. Лингвокультурология. – М.: Academia, 2001. – 208 с.
4. Крысько В.Г. Этническая психология. – 2-е изд., стереотип. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 320 с.
5. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – М.: Советская энциклопедия, 1968.– С. 608
6. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Психология: учебник для вузов. – М.: Издат. Центр «Академия», 2000. – С. 512
7. Арутюнян С. М. Нация и ее психологический склад. – Краснодар: Изд-во Краснодар. гос. пед. ун-та, 1966. – С. 271

МРНТИ: 13.01.11

*S.S. Yessimkulova,¹ O.A. Issmailova²
senior teachers, of Kazakh national pedagogical university named after Abay
Almaty, Kazakhstan*

INTERCULTURAL COMMUNICATION

Abstract

Despite the fact that the history of intercultural communication was long, it never reached such a magnitude. As in today's time. Previously, only people of a certain profession or status had contacts with foreign cultures. Today even the most isolated groups of people have the opportunity to interact with people around the world. Intercultural interaction has become a reality of everyday life for almost everyone. The growing interdependence of people and cultures in the global society of the 21st century made us pay even more attention to intercultural issues. Thanks to the new technology in communication and education, we can go beyond this. The goal is to make learning interactive so that both sides teach and learn from each other. Key words: intercultural communication, global, modern technologies, education

Аңдатпа

*С.С. Есимкулова¹, О.А. Исмаилова²
^{1,2}аға оқытушылар, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Алматы қ., Қазақстан*

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС

Мәдениетаралық қарым-қатынас тарихының ұзаққа созылғанына қарамастан, осы күнге дейін ол мұндай көлемге жеткен емес. Бұрын тек белгілі мамандық иесі немесе мәртебелі адамдар ғана шетелдік мәдениетпен байланысқа түсе алған. Бүгінде тіпті ең оқшауланған топтар бүкіл әлемдегі адамдармен қарым-қатынас жасауға мүмкіндік алды. Мәдениетаралық қарым-қатынас күнделікті өмірдің шындығына айналды. ХХІ ғасырдағы жаһандық қоғамда адамдар мен мәдениеттердің өсіп келе жатқан өзара байланысы бізден мәдениетаралық мәселелерге көбірек көңіл бөлуді талап етіп отыр. Білім берудегі жаңа технологияның арқасында біз оны тиімдірек ете аламыз. Басты мақсат – білім беруде екі жақтың бір-бірінен үйренуі үшін оқытуды интерактивті ету.

Түйінді сөздер: мәдениетаралық қарым-қатынас, жаһандық, заманауи технологиялар, білім беру.

Аннотация

*Есимкулова С.С.,¹ Исмаилова О.А.²
^{1,2}старшие преподаватели
Казахский национальный педагогический университет им. Абая
г. Алматы, Казахстан*

МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

Несмотря на то, что история межкультурной коммуникации была долгой, она никогда не достигала такой величины. Как в сегодняшнее время.

Раньше только люди определенных профессии или статуса имели контакты с иностранными культурами. В наши дни даже самые изолированные группы людей имеют возможность взаимодействовать с людьми во всем мире. Межкультурное взаимодействие стало реальностью повседневной жизни почти для всех. Рост взаимозависимости людей и культур в глобальном обществе ХХІ века заставил нас уделять еще больше внимания межкультурным вопросам. Благодаря новой технологии в области коммуникации и образования мы можем пойти дальше этого. Цель состоит в том, чтобы сделать обучение интерактивным, чтобы обе стороны преподавали и учились друг у друга.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, глобальное, современные технологии, образование.

The study of intercultural issues is by no means a new area. People have interacted with others from different cultures throughout our history in wars, religious journeys and exchange of goods. They have also been well aware of the difficulties these encounters may cause. Even though the history of intercultural contact is long, it has never before reached the magnitude of today's world. Earlier it was only people in

certain professions or status that had the contact to the foreign cultures. Nowadays even the most isolated and marginal groups of people have the opportunity to interact with people all over the world. Intercultural interaction has become a reality of everyday life for almost everyone. The growth of interdependence of people and cultures in the global society of the twenty-first century has forced us to pay even more attention to intercultural issues.

There are several reasons for the development of the world into a global village of today. The development of technology has enabled a constant flow of information and ideas across boundaries. Communication is faster and more available than ever. Also the development of transportation has increased face-to-face contact with people from different cultural backgrounds immensely. These developments, in turn, have affected the world economy. The business world is becoming more international and interrelated and international economies face a true interdependence. Widespread population migrations have changed the demographics of several nations and new intercultural identities and communities have been born. Cultural diversity and multiculturalism are the realities of working and domestic life everywhere. In the process of migration and general internationalisation the idea of a national identity has changed. International alliances and subcultures inside the nations have caused a de-emphasis on the nation-state.

In order to live and function in this multicultural environment as effectively and meaningfully as possible, people must be competent in intercultural communication. Intercultural education has been brought up in many countries since the 60s. Previously, however, these educational programs have mainly concentrated on acculturating immigrants and other minorities into the majority population of a nation. With the new technology in communication and education we can now go further than this. The goal is to make the intercultural learning interactive so that both parties teach and learn from each other. Located almost at the opposite sides of the world, Finland and South Africa are very interesting partners in intercultural terms.

Communication

The term communication can be defined in many ways. Myron W. Lustig and Jolene Koester (1996:29) defined communication as “a symbolic process in which people create shared meanings”. A symbol in this definition refers to a word, action or object that represents a meaning. Meaning, then, is a perception, thought or feeling experienced and communicated by a person. Meaning can be a personal experience which cannot be shared with others as such but needs to be interpreted as a message. A message, in turn, is a set of symbols used to create shared meanings. (Lustig and Koester 1996:29.) For example, the words in this text are symbols that form the message that is communicated. Symbolical interpretations are often attached to certain behaviour. For example, blushing can be interpreted as a feeling of embarrassment, at least in some cultures.

In communication, everything is based on an interpretive processing. Communication is not always intentional. In fact we send messages unconsciously all the time. Still people around us interpret and give meaning to these symbolic behaviours of ours. For example, we may not give the choice of clothes for a normal day much thought but people who meet us that particular day might interpret our outfit as a clear message of our personality. There are no guarantees that two people will interpret the same message in the same way. It is quite the opposite. This is especially true for intercultural encounters.

Communication is a dynamic process. It changes, moves and develops all the time. All the communication situations are unique in nature and the process can be seen as “a sequence of distinct but interrelated steps” (Lustig and Koester 1996:30). Finally, communication involves shared meanings. This means that as people experience the world and everyday activities, they create and share meanings with other people and groups. Communication is interpretive in nature and people actively attempt to understand and organize their experiences in the world.

According to Larry A. Samovar and Richard E. Porter (8:1991) communication is “a dynamic transactional behavior-affecting process in which people behave intentionally in order to induce or elicit a particular response from another person”. In addition to the previous definition, they add the proponents of a *channel*, through which the communication takes place; a *responder*, who observe the communicative behaviour; *encoding* and *decoding*, i.e. the processes of producing and interpreting information; and *feedback*, which refers to the information available to a source that permits him or her to make qualitative judgements about communication effectiveness. As Samovar and Porter put it “communication is complete only when the intended behavior is observed by the intended receiver and that person responds to and is

affected by the behavior”. Thus their definition is largely based on intentional communication. This is only to show that there are several ways to define and understand communication.

Intercultural communication

Intercultural communication refers to the communication between people from different cultures. According to Samovar and Porter (10:1991) intercultural communication occurs whenever a message is produced by a member of one culture for consumption by a member of another culture, a message must be understood. Because of cultural differences in these kinds of contacts, the potential for misunderstanding and disagreement is great. To reduce this risk, it is important to study intercultural communication.

The relationship between culture and language has been studied for many decades, but scholars from different disciplines still have not reached consensus on the degree to which culture and language are related to each other. The first argument is that language determines our culture. This approach comes from the “Sapir-Whorf Hypothesis” which claims that language not only transmits but also shapes our thinking, beliefs, and attitudes. In other words, language is a guide to culture. Other scholars argue that language merely reflects, rather than shapes, our thinking, beliefs, and attitudes. Despite these differences in approaches, all scholars still agree that a close relationship exists between language and culture.

Verbal Communication (VC)

Language is one of the most important differences between many cultures, and one of the greatest barriers. Differences in language make intercultural interactions difficult. Even if a person is fluent in a language, severe mistakes can still occur. Linguistic conventions may cause significant misunderstandings related, for instance, to speech acts, interaction management, lexicon and politeness forms. As Argyle says (34:1991) visitors to another culture should be aware of the impression they are creating by the speech style which they use. A person can indicate a positive or negative attitude to another by shifting towards a more similar or less similar speech style as the respondent, using e.g. a different accent or dialect. This can happen unconsciously.

Argyle (34:1991) further explains how most cultures have a number of forms of polite usage of language, which can be misleading. For instance, Americans ask questions which are in fact orders or requests (Would you like to...?). In all the cultures there are special features of language, certain words or types of conversation, which are considered appropriate for certain situations, e.g. introducing people to one another or asking someone for a favour. There are differences in the amount of directness/indirectness one chooses and in the structure of conversations. The usual question-answer speech sequence is not used in all cultures and, for example, negations (the word ‘no’) are not used in some Asian countries. In any case, language fluency is a necessary condition in order to make intercultural communication function.

Nonverbal Communication (NVC)

In addition to verbal language there are great differences in cultural norms and practices of nonverbal behaviour. Nonverbal communication refers to all intentional and unintentional stimuli between communicating parties, other than spoken word. These nonverbal processes are sometimes accounted for as much as 70% of the communication. Successful interaction in intercultural settings requires not only the understanding of verbal messages but of nonverbal messages as well. Characteristic to nonverbal communication is that it is less systematized than verbal communication; it is culture-bound and ambiguous.

Nonverbal communication can be divided to four categories: *kinesics*, *proxemics*, *paralanguage* and *chronemics*. Kinesics refers to the body movements in communication. It has also been called body language. The four most common body activities are facial expressions, eye contact, hand gestures, and touch. Severe misunderstandings can occur if one does not know the rules of, for example, touching others or level of eye contact in another culture. Proxemics refers to the study of how we use space in communication process. This space can mean anything from architecture and furniture to the distance between interactants in communication situations. Paralanguage comprises of all the sounds we produce with our voices that are not words. These include for instance laughter, tone and pace of voice and “empty” words such as *um*, *uh* or *You know*. Chronemics is the study of how we use time in communication. Hall’s time orientations (monochronic and polychronic; see eJournal on Culture for details) belong to this category, as well as our understanding of present, past and future.

1. Argyle, Michael 1991: *Intercultural Communication*. In Larry A. Samovar and Richard E. Porter: *Intercultural Communication: A Reader*. Wadsworth, Inc., CA:USA.
2. Lustig, M. W. and Koester, J. 1996. *Intercultural Competence: Interpersonal Communication Across Cultures*. HarperCollins College Publishers. NY, USA.
3. Larry A. Samovar and Richard E. Porter 1991: *Basic Principles of Intercultural Communication*. In Larry A. Samovar and Richard E. Porter: *Intercultural Communication: A Reader*. Wadsworth, Inc., CA:USA.

ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS

МРНТИ 16.21.21

Төлеуова А.,¹

¹ҚазМҚПУ магистранты «6М011900 – Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығы

e-mail: confidence12@mail.ru

Алматы, Қазақстан

Ғылыми жетекші – PhD докторы Өтеген Н.О.

e-mail: nurali53@list.ru

В1, В2 ДЕҢГЕЙІНДЕГІ СТУДЕНТТЕРДІҢ ТАНЫМДЫҚ БІЛІКТІЛІГІН ІШКІРТАЛАС АРҚЫЛЫ ДАМУ

Аннотация

Қазіргі технологиялардың үздіксіз жанау кезеңінде үздіксіз алуан түрлі ақпаратқа қол жеткізуге болады. Алайда ол ақпараттың барлығы дерлік пайдалы емес. Жас буын өкілдерін дұрыс, тиімді ақпаратты іріктеп алуды үйрету керек. Оңы мен солын ажырата алатын жағдайға жетуі тиіс. Ақпараттар ағымын студенттерге ой салатындай, санасына тоқитындай жеткізу керек. Әр студент өзі ізденіп, қажетті ақпаратын ала отырып пікір қалыптастыруы керек. Ақпарат арқылы болашақ ұрпақты тәрбиелеу қазіргі таңда өзекті мәселеге айналды.

Оқу орнында тиісті білім алған студент ертеңгі келешегі үшін алаңсыз болуы тиіс, қажетті әдістерді дұрыс қолдану арқылы дағдыланады.

Аннотация

Төлеуова А.,¹

¹магистрант КазГосЖенПу

«6М011900 – Иностранный язык: два иностранных языка»

e-mail: confidence12@mail.ru

Научный руководитель – PhD доктор Өтеген Н.О.

e-mail: nurali53@list.ru

ОБСУЖДЕНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ В1 И В2

Во время непрерывной модернизации современных технологий всегда имеется разнообразная информация. Однако эта информация малоприменима. Представителей молодого поколения следует обучить правильной и эффективной информации. Он должен уметь отличать правое и левое. Поток информации должен сообщаться студентам, чтобы они могли понять свое мышление. Каждый студент должен иметь возможность искать информацию и получать необходимую информацию. Сегодня стало актуальной проблема образования будущих поколений посредством информации.

Студент, который имеет соответствующее образование в учреждении, должен быть оптимистичным по поводу завтрашних перспектив и привыкнуть к использованию правильных методов.

Abstract

Toleuova A.,¹

candidate for master degree
«6M011900 – Foreign language: two foreign languages»
e-mail: confidence12@mail.ru
Supervisor Candidate of philological sciences associated PhD doctor Otegen N.O.
e-mail: nurali53@list.ru

DISCUSSION OF COGNITIVE SKILLS OF STUDENTS B1 AND B2

During the continuous modernization of modern technologies, there is always a variety of information. However, this information is of little use. Representatives of the younger generation should be taught correct and effective information. He must be able to distinguish right and left. The flow of information must be communicated to students so that they can understand their thinking. Each student should be able to search for information and receive the necessary information. Today, the problem of educating future generations through information became urgent.

A student who has an appropriate education in an institution should be optimistic about tomorrow's prospects and get used to using the right methods.

Қазіргі таңда білім беру саласы үнемі өзгеріп, толықтырылып отырады. Мұның барлығы қоғамдағы күнделікті болып жатқан жаңалықтарға байланысты. Технологиялардың және ғылыми-техникалық үдерістің дамуымен адам санасы жетіліп өзгереді, әрине ол адамның өзіндік көзқарасына да тікелей әсер етеді. Сұраныс бар жерде талап та жоғары. Атаулы мәселе адам тәрбиесін қалыптастыруда, соның ішінде педагог мамандарды дайындауда өзекті. Адам санасын көзқарас, ой, пайым арқылы қалыптастыруға болады. Адам санасы мен түсінігі өте күрделі, әрі маңызды механизм. Сондықтан жас мамандарды дайындауда тиянақты, пісіп-жетілген, жаңа әрі ұтымды стратегияларды ұстану қажет. Тікелей жас маманның санасын тұрақты түрде үздіксіз жетілдіруге бағытталған. Еліміздің Президенті Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халқына Жолдауында: «XXI ғасырда білімін дамыта алмаған ел тығырыққа тірелуі анық» делінген. XXI ғасыр білімділер ғасыры болмақ. Жаңа кезеңге бет бұру оңай емес. Ол үшін болашақ ұрпақты жан-жақты тәрбиелеу керек. Себебі рухани жандүниесі бай, халқын сүйген, ата-баба жерін қадірлейтін ұрпақ қана болашағымыздың тірегі бола алады. Сондықтан білімділерді аялап тербетер, баптап өсірер ауқымды тәрбие керек. Бұл ретте балаға тәлім-тәрбие беріп, оны білім-ғылымға баулитын ұстаздар мен тәрбиешілерінің міндетті түрде білікті, көрегенді әрі өнегелі болғаны абзал. «Білімдіден шыққан сөз, талаптыға болсын кез» деп хакім Абай айтқандай, ақыл-ой тәрбиесінде пікірлесу, пікірталас арқылы ой дамыту, адам тұлғасының өзіндік ерекшеліктеріне сәйкес оның дарынын дамытуға, интеллектісін арттыруға ат салысуымыз қажет.

Ойлау қабілетін дамытуда студенттер арасында дәріс жүргізгенде келесі үш оқыту тәсілін қолдануға болады: бағдарлама бойынша оқыту, өзекті мәселе бойынша оқыту тәсілі және интербелсенділік (коммуникативті). Бағдарламалық оқыту алдын ала құрылған жоспар негізінде жүзеге асырылып, нәтижесін нақты білуге болады. Оның басты талабы оқу үдерісін басқаруда өзгертулер мен толықтырулар енгізу. Бұл бағытта америкалық дидактар мен психологтардың Н.Краузер, С.Пресси, Б. Скиннер, Г.Я. Гальперин, А.М. Матюшкин, Н.Ф. Талызина еңбектері дәлел бола алады.

Мәселелік оқыту бағыты белгілі бір тақырыпты зерттей отырып, бір мәселе төңірегінде ой толғау, шешім қабылдауды қажет етеді. Яки, студент білімін біліктілігімен ұштастыра отырып белгілі бір мәселенің шешімін табуға талпынады. Атаулы бағытта студенттің ізденісі дамиды, ақпараттарды саралау, сараптау, іріктеу функциялары қосылып, белгілі бір тұжырымды дүниеге әкеледі. Алған білімі негізінде адамның пайымы, түсінігі қалыптасады. Сондықтан атаулы бағыттағы оқыту саласы күрделі әрі оқырмандар үшін түсінікті болуы тиіс.

Негізгі мақсат - студенттер арасында еркін, ашық шығармашылық қарым-қатынас орнату, оларға білімді өз бетімен ізденуге бағыт-бағдар сілтеу, оқушыларға қажетті білік-дағдыларды қалыптастыру, белсенділікті дамыту.

Аталған мақсатты жүзеге асыруда қойған міндеттер:

- зерттеу жүргізу және жоспарлау, сабақта интербелсенді оқыту технологиясының әдіс-тәсілдерін қолдану;
- студенттерді өз бетімен білімді игеруге, бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, сыни тұрғыдан ойланып, проблемаларды шешуге дағдыландыру;

- қазіргі заманғы жаңа техникаларды қолдана білу және оның дағдыларымен қаруландыру, оқу үрдісінде кеңінен қолдану.

Күтілетін нәтиже: еркін, өзіндік дәлел-уәждерін нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, белсенді, сыни пікір-көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлық танытатын азаматты қалыптастыру.

Таным әрекеттерін ұйымдастырудың арнаулы әдістемесі ретінде интербелсенді оқыту білім игеру процесіне қатысушылардың тиімді қарым-қатынасына негізделеді. Ағылшын тілінен келген «interactive» сөзі де осы ұғымды білдіреді. «Inter» дегеніміз «өзара» мағынасында, «act» - «әрекет жасау» дегенді білдіреді, яғни интербелсенді әдістер – үйренуші мен үйретушілердің өзара әрекеттесуін оқытудың негізі деп танитын және сондай қатынасқа жағдай жасайтын әдістер.

Интерактивті оқыту түрі адамның психологиясына, қарым-қатынас орнатуға бағытталған. Мұндағы басты рөлде жалғыз бір студент емес қоғамдық топ, яки бұқара жатады. Осы көпшілік арасында пікірталас пайда болады, пайым, көзқарастың қалыптасуы осыдан. Олар бір-біріне ой салып қана қоймай, белгілі бір пайымның қалыптасуына дейін өрбиді. Интерактивті оқыту әдісі ең алдымен интеллектуалды тұрғыдан жарыстық рух тудырады, бәсекелестікті оятады, топ, ұжым болып белгілі бір мәселенің шешімін табуда бірлесіп қызмет етуге үгіттейді. Сондықтан ұстаз студенттермен интерактивті әдісті қолдана отырып жұмыс істегенде шығармашылық бағытты ұстануы керек. Оның білім беру саласында және тәрбиеде маңызы зор.

«Интербелсенді» дегеніміз біреумен қоян-қолтық қарым-қатынаста болу, онымен бірлесе әрекет жасау, диалог құру. «Интербелсенді оқу» дегеніміз өзара қарым-қатынасқа негізделген оқыту, диалог арқылы үйрету.

Интербелсенді оқыту үйренушілердің оқу процесіндегі белсенді әрекеттерін үйренудің негізгі құралдары мен тәсілдері ретінде таниды. Сондықтан да интербелсенді оқыту оқу процесінің тиімділігі мен нәтижелігін үйренушілердің есте сақтау дәрежесімен өлшемей, олардың әрекеттерімен бағалайды, тек әрекет арқылы ғана үйрену ықтимал деген қағида ұстанады.

Осы қағиданы ұстанған мұғалім тыңдаушыға нақты білім беруді мақсат тұтып, сабақтарында студенттер бойындағы идеясы мен білім-біліктілігін дамытуға ықпал ететін міндеттерге сай ұйымдастыруды талап етеді.

Интербелсенді оқытудың негізгі қағидалары: орта қалыптастыру, әрекет арқылы үйрету, өмірмен байланыстыру, өзіндік жұмысқа баулу.

Интербелсенді оқыту технологиясының аса көп мөлшері белгілі. Әр ұстаз өз бетінше сыныппен жұмыстың жаңа формаларын ойлап таба алады. Студенттер бір-біріне сұрақ қойып және оған жауап беруді үйрететін, жұптасып жұмыс істеу әдісін сабақтарда жиі қолданылады. Интербелсенді оқудың әдістері: интербелсенді лекциялар мен семинарлар, броундық қозғалыс, пікірталастар, ойындар (оқу, рөлдік, іскерлік, өндірістік, имитациялық және т.б.), тренингтер, оқытудың компьютерлік технологиялары, жұптасып жұмыс істеу, сұрақтар қоюда ынталандыру, шағын топтармен жұмыс, аяқталмаған сөйлемді жалғастыру, өз ұстанымын дәлелдеу және қорғау.

Пікірталастағы оқытушының орны әр түрлі болуы мүмкін, айыптаушы не жақтаушы, бәлкім екі жақты да ұстануы әбден мүмкін. Бастысы өз пікірін басқаларға жүктемеуі тиіс. Пікірталас кезінде дұрыс басқара білуді қажет етеді. Қазіргі таңда шебер жүргізушіні модератор деп атайды. Оқытушы мен студенттер бірлесіп жұмыс жасайды. Оның түрлері: эвристикалық әңгімелесу, пікірсайыс, дөңгелек үстел, сауалнама, ойын түрі, талқылау, т.б.

Оқу саласындағы ұтымды тәсілдерді қолдану арқылы ұжым ішіндегі психологиялық мәселелерді шешуге болады, студенттердің ойлау қабілетін, интеллектуалды тұрғыда жетілдіруге көмектеседі, сараптамалық қасиеттердің қалыптасуына септігін тигізеді. Атаулы әдістегі тәжірибелік сипаты талқыланып отырған тақырыпты әлдеқайда жақсы меңгеруге көмектеседі. Студенттердің білім саласына қызығушылығын оятады, оқушылардың эмоционалды-интеллектуалды сұранысының оянуына әкеледі. Ынталандыру, өзін-өзі басқару тетіктері іске қосылады. Шығармашылық және коммуникативті сипатта қарым-қатынас орнатылып, ресми түрде жүргізіледі.

Мұғалімнің әрбір сабақта пікірталас ұйымдастыруы – оқытудың тиімді тәсілдерінің бірі. Себебі, студенттер пікірталас кезінде еркін қарым-қатынаста болып, өз позицияларын қалыптастыру және қорғау, оларды өзге пікірлермен салыстыру әрекетін жасайды. Пікірталас олардың өміріне шынайы

проблемаларды әкеліп, оларды әртүрлі көзқарас тұрғысынан қарастырады, ең тиімді шешімдерін табуға бағыттайды.

Сабақты пікірталас форматында дұрыс ұйымдастыра білуі керек. Мәселен, тақырыпты алдын-ала беруі қажет. Кез келген тақырыпты емес, бағдарламаға сәйкес дау туғызатын мәселелерді берсе, әр тарап дайындық кезінде біршама ақпаратқа кез болады. Мен педагогикалық практикада болған кезде, өзім сабақ берген 9-10 сыныптар арасында бірнеше пікір сайыс өткіздім. Байқағаным, басында ұяңдықтары басым болған оқушыларым, соңында шаршы топта сөйлеп, шешендік өнерге машықтанды. Өз ойларын анық жеткізуге тырысып, көп ізденді. Пікірталаста тек екі топ болады, ал үшінші топтағы оқушылар көрермендер қатарын толықтыратыны белгілі. Осы орайда, ойынға қатыспаған оқушыларды блиц-сұрақтар қойып, қысқаша ғана олардың да пікірін білген жөн. Сонымен қатар, олардан пікір сайыстың барысы туралы өз көзқарастарын біліп, қатысушылардың жіберген қателіктері мен кемшіліктерін таба білуге үйрету керек.

Пікірталас кезінде студенттермен бірлесіп ұстанатын ережелерді анықтап алған дұрыс. Пікірталас кезінде әрбір қатысушының өз мүмкіндігін айту мүмкіншілігі болу керек; қарсыласын тыңдай білуге дағдылану; біреудің сөзін бөлмеу; үйренушілерге ой шақыру немесе дәлелдерді жинақтау үшін уақыт беріп отыру.

Пікірсайысшыда болуға тиісті қасиеттердің негізгілері: харизмалық қасиет, яғни шешендік, суырып салу өнері, яғни кез келген жағдайдан сүрінбей өту, дер кезінде шешім табу, риторикалық қасиет, яғни сұрақты жүйелі қоя білу, эмоциялық қасиет, яғни өз эмоциясын басқару. Ең бастысы, мықты пікірсайысшыға логика мен білім қажет екені белгілі. Пікірсайыс кезінде дауыстың тэмбрі де белгілі бір дәрежеде қызмет атқаратынын айтушы білуі тиіс.

Пікірталасқа мүмкіндігінше оқытушылар емес, студенттерді қатыстыру керек. Бұл жағдайда әлеуметтік механизмдерді қалыптастыратын белгілі бір топтар құрылғаны дұрыс. Олар іс-әрекеттің жаңа әдістерін күшейтеді немесе жаңа тәсілдерді ойлап табады. Дискуссиялық әдістерді тиімді түрде жүзеге асырудың бір жолы пікірталасқа түсушілердің алдын ала білікті дайындығы болып табылады. Оған көтерілетін мәселе бойынша қажетті білімді жинақтау, өз ойын шұбалаңқы емес, қысқа да нұсқа жеткізе білу, өзінің эмоциясын бақылай білу, сұрақты нақ әрі анық қою, оппоненттің ой-тұжырымына құрметпен қарау т.с.с. жатады.

Дискуссиялық әдісті тек гуманитарлық пәндерді жүргізу барысында пайдаланған ұтымды деген пікір жаңсақ, өйткені бұл әдісті тарих, әлеуметтану, этика, әдебиет сынды пәндермен қоса химия, физика, биология т.б. пәндерді өткізу үшін қолдануға әбден болады. Бұл жағдайда дискуссия ғылыми-танымдық пікір алмасуға айналу керек.

Соңғы кездері аралық және қорытынды бақылауды тест арқылы өткізу студенттердің сөйлеу қабілетін, ойын жеткізе білу қабілетін төмендетті деген пікір айтылуда. Сондықтан практикалық сабақтар барысында бұл әдісті пайдалану – жоғарыда айтылған өзекті мәселенің тиімді шешімі.

Бұл әдістің тәрбиелік мәні де жоғары. Оның көмегімен білім алушылардың мінез-құлқы, темпераменті, есте сақтау және ойлау қабілеті сияқты танымдық процестерді диагностикалаумен қатар, олардың тәртібін, әрекетін, өзін-өзі ұстай алу қабілетін тәрбиелеп, дамытуға мүмкіндік туады. Дискуссия тақырыбын таңдағанда терең мазмұнды тақырыптармен қатар, адамгершілік мәселелері, адамдар арасындағы қарым-қатынас жөнінде пікірталастыруға болады. Сонымен, пікірталас (дискуссиялық) әдістері – тек оқыту ғана емес, сондай-ақ, тәрбие тәсілі болып табылады.

Ұтымды ой айту, құнды сөз арқылы ойындағысын жеткізу – ата-бабадан қалған игі дәстүр. «Шешендік – көп сөздікте емес, тапқырлықта» деп Ғабиден Мұстафин айтқандай шешендік өнердің қыр-сырын жетік меңгеріп, саналы да ұтымды ойды тапқырлықпен ұштастыра білген жастарымыз ел үмітін ақтар ертеңгі болашағымыз. Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев өз сөзінде «Еліміздің ертеңі бүгінгі жас ұрпақтың қолында, болашақты білімді ұрпақ айқындайды» деп баса атап көрсеткен болатын. Сондықтан да еліміздің ертеңгі тұтқасын ұстар болашақ жастарымыз саналы да сапалы білім игеріп, тәлім-тәрбие алып, қандай жерде болмасын өз ойын еркін түрде жеткізе алатындай тұлға болып қалыптасуы қажет.

Ұрпақ тәрбиесі – ел алдындағы маңызы зор міндет. Еліміздің, қоғамның экономикалық, саяси, мәдени дамуында үлес қосатын, білімді де мәдениетті, парасатты, денсаулығы мықты азамат тәрбиелеп шығару – орта кәсіптік білім беру жүйесіндегі ұстаздар қауымының бүгінгі таңдағы міндеті. «Адам ұрпағымен мың жасайды» – дегендей, ұрпақ тәрбиесі қай кезде де халықтық мәселе

болған. Тарихтан білетініміздей, дарындылар, қабілеттілер аса жоғары бағаланған. Сондықтан қазіргі жоғарғы сынып оқушылары педагогтары алдында тұрған аса маңызды міндет – талабы таудай тұлғаны тәрбиелеп, орта кәсіптік біліктілігі бар маманды өсіріп шығару. Ал еш нәрсеге бейімі жоқ, қабілеті жоқ адамның болмайтыны педагогикада дәлелденгендіктен, оқушы дарынын дамытар жұмысты орта мектептен кейінде жалғастыра беру керектігі айдан анық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. ҚР Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы // <http://kz.government.kz>.
2. Chomsky Noam (1965), *Aspects of the Theory of Syntax*, Cambridge, Massachusetts: MIT Press
3. Сейтек М. Мектепке дейінгі тәрбие. – 2012. № 2 – 47-48 бет.
4. Болонский процесс: концептуально-методологические проблемы качества высшего образования / под науч. ред. д-ра пед. наук, профессора В.И. Байденко. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2009. – 304 с.

МРНТИ 19.01.07

Г.Б. Қыдырбаева¹

¹*Аль-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің аға оқытушы (магистр)
email: kydyrbaevag@mail.ru
Алматы қ., Қазақстан*

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ГАЗЕТ-ЖУРНАЛДАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Тіл қай ұлтта, қай елде болса да қастерлі, құдіретті. Ол әрбір адамға ана сүтімен бірге сіңіп, қалыптасады. Тіл байлығы – әрбір елдің ұлттық мақтанышы. Ол атадан балаға мирас болып қалып отыратын баға жетпес мұра. Демек, әр адам өзінің ана тілін көзінің қарашығындай қорғауға тиіс. Жалпы тіл – дегеніміз адамдардың қарым-қатынас құралы, қаруы және тілдің біздің өміріміздегі алатын орны ерекше екенін білеміз. Яғни, қарым-қатынасыз еш тіршілік, түсіністік болмасын да білеміз. Тіл – адамзат баласының қоғамдық-әлеуметтік дамуының бірден-бір көрсеткіші. Тіл - ұлттың негізі, ұлттық қасиеттерінің бірі. Тілсіз ұлт жоқ, әр ұлттың өзіндік тілі бар. Десекте, өз тіліңмен қатар өзге тілдерді, өзге мәдениеттерді, әр елдің салты басқа, итері қара қасқа... демекші, салт-дәстүрлерін, ұлттық стереотиптерін білу, әр адамның парызы және интеллектуалды ой өрісінің дамуының бірден бір көрсеткіші. Өз тілің бірлік үшін, өзге тіл тірлік үшін керек екенін білу қажет. Тіпті, қазіргі уақытта көп тіл білу-заман талабы.

Түйін сөздер: тіл байлығы, мұра, қарым-қатынас, түсіністік, мәдениеттер, интеллектуалды, көп тіл, заман талабы.

Қыдырбаева Г.Б.¹

¹*старший преподаватель (магистр)
Казахского национального университета им. Аль-Фараби
e-mail: kydyrbaevag@mail.ru
г. Алматы, Казахстан*

ПОЛЬЗА ГАЗЕТ И ЖУРНАЛОВ ДЛЯ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

В каждой стране и в каждой нации свой родной язык ценится и развивается. Он передается с материнским молоком каждому человеку. Богатство языка является национальной гордостью каждой страны, каждой нации. Это наследие, переданное нам нашими предками. Человек должен защищать свой родной язык. Мы знаем, что язык – это орудье общения, зеркало души. То есть без языка у нас не будет взаимопонимания в целом. Язык является единственным показателем социального развития человечества. Язык является одним из национальных качеств нации. Именно в языке запечатлен весь национальный характер, в нем как в средстве общения данного народа исчезают индивидуальности и проявляется общее. Наличие единого национального языка обеспечивает обществу удобство общения в самых разных сферах деятельности – от бытовой сферы до производственной. Мы должны знать, что язык необходим для единства и развития. Сегодня многоязычие является требованием времени.

Ключевые слова: богатство языка, наследие, общение, взаимопонимание, культура, интеллектуальность, многоязычие, современные требования.

Kydyrbaeva G.B.¹

¹Assistant professor at al-Farabi KazNU

e-mail: kydyrbaevag@mail.ru

Almaty., Kazakhstan

THE BENEFITS OF NEWSPAPERS AND MAGAZINES FOR LEARNING FOREIGN LANGUAGES

In each country and in every nation, their native language is valued and developed. It is transmitted by breast milk to every person. The richness of the language is the national pride of every country, every nation. This is the legacy given to us by our ancestors. A person must protect his native language. We know that language is an instrument of communication, a mirror of the soul. That is, without language we will not have mutual understanding as a whole. Language is the only indicator of the social development of mankind. Language is one of the national qualities of a nation. It is in the language that the entire national character is embodied, in it, as in the medium of communication of a given people, individualities disappear and the common is manifested. The presence of a single national language provides the society with the convenience of communication in the most diverse spheres of activity - from the domestic sphere to the industrial one. We must know that your language is necessary for unity and development. Even today, multilingualism is a requirement of time.

Key words: language richness, heritage, communication, mutual understanding, culture, intellectuality, multilingualism, modern requirements.

Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте! Елбасы өзінің 2007 жылғы «Жаңа әлемдегі – жаңа Қазақстан» атты жолдауында: «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі-мемлекеттік тіл, орыс тілі-ұлттаралық қатынас тілі және ағылшын тілі-жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» деп нақты көрсетіп айтты. Бүгінгі шетел тілін оқытудың басты мақсаты – коммуникативті құзіреттілікті қалыптастыру. Қазіргі кезде шетел тілдерін оқыту технологиясы оң өзгерістерді басынан кешіруде. Шетел тілдерін оқыту теориясы мен практикасындағы оңтайлы тәжірибиелерді пайдалану негізінде жаңалау жұмыстары жүргізілуде. Тілдік материалдар шетел тілін оқытудың негізгі құрамдас бөлігі болып табылады. Солардың бірі аутентті газет журнал материалдары. Оқуды үйрену барысында аутентті мәтіндер қалай қолданылады? Ағылшын тілінде аутентті деген «түпнұсқа», «табиғи» деген мағынаны білдіреді. Қазіргі уақытта ол шынайы мәтіндердің мәнін анықтау үшін бірнеше тәсілдер бар. Түпнұсқалық деп осы шетел тілді елдердің нақты өмірінен алынған материалдар болып саналады. Бұларға радио мен теледидар бағдарламаларындағы жаңалықтар, хабарландырулар (әртүрлі жарнамалар, плакаттар, белгілер, кестелер, мәзірлер және т.б.), әр түрлі газеттер мен журналдардың алынған мәтіндер кіреді. Радио миллиондаған тыңдаушыны жинайды, теледидар көргеннен, естігенімізді сезіммен қабылдап, жүректен өткіземіз, бірақ газет-журналды оқығанға жететін ештеңе де жоқ. Газет-журналдың адам өмірінде алатын орны зор. Біз газеттен еліміздегі, шетелдердегі оқиғалардан хабардар боламыз. Сондықтан да, сабақ барысында газет, журналдарды мүмкіндігінше қолдана білу тиімді де, пайдалы. Газет мақалалары арқылы, тақырыптары бойынша студенттердің әңгіме құрастыру шеберліктерін қалыптастыра аламыз. Ахмет Байтұрсынов айтқандай: "Газет – халықтың көзі, құлағы һәм тілі. Адамға көз, құлақ, тіл қандай керек болса, халыққа газет сондай керек. Газеті жоқ жұрт басқа газеті бар жұрттардың қасында құлағы жоқ керең, тілі жоқ мылқау, көзі жоқ соқыр секілді" деген мағыналы сөз айтқаны бекерден-бекер емес-ті, яғни газет-журналдардың, бұқаралық ақпараттарды оқи отырып, шетел тілін үйретуде ғана емес, сол тілін үйренуші елдің мәдениетін, саяси өмірін, рухани жан дүниесін, көңіл-күйін, тыныс тіршілігін, мінез-құлық стереотиптерін, біздің заманымызда қоғамда болып жатқан процестермен танысуға көмектеседі. Оқу арқылы адам адамның ғылыми және мәдени жетістіктеріне қосылып, басқа халықтардың өнерімен және өмірімен танысады. Оқу үрдісі жеке тұлғаның қалыптасуына зор ықпал етеді. Оқудың көмегімен сөздердің белсенді және пассивті сөздік қоры оқушылармен толтырылады, грамматикалық дағдылар қалыптасады. Оқуды бастаудың негізгі міндеттерінің бірі - мәтіндерді таңдау және олармен жұмысты нақты ұйымдастыру. Түпнұсқалық мәтіндермен жұмыс істеу студенттерді сыни ойлау мен әмбебап оқыту іс-әрекеттерін дамытуға шақырады және оқу үшін қызықты және қызықты материал болып табылады, себебі олар табиғи тіл ортасымен танысу елесін жасайды. Газеттердің тағы бір ерекшелігі - олар шетел тілінің жалпы қабылданған көздері мен оқулықтарында оңай таба алмайтын әр түрлі және мәтіндік стильдердің мәтіндерін қамтиды. Газеттер мен журналдарда біз кино жаңалықтар,

жаңа жастар қозғалысы, спорт клубтары, музыка, өнер, экологиялық мәселелер туралы өлең, комикстер және мақалалар таба аламыз. Көптеген газет мақалалары осы материалдармен жұмыс істеу үшін қолайлы жағдай жасайтын оқушылар өздері үшін ең қызықты таңдау жасайтын ақпарат көздерінің үлкен таңдауын білдіреді. Көптеген газеттер мен журналдарда жастардың проблемаларына қатысты мақалалар бар. Газет мақаласының көлемі қысқаша параграфтан бүкіл бетке дейін өзгеруі мүмкін. Нөмірді қарау мақаланың өлшемін, тілдің күрделілігін, жаңа ақпараттың көлемін, негізгі мазмұнды және, әрине, студенттердің білім деңгейін ескере отырып, сабаққа арналған ең қолайлы басылымдарды таңдауға болады.

Мәтінмен жұмыс істеудің екі деңгейлері бар - алдын-ала мәтінмен және мәнінен кейінгі мәтін. [1, с. 153-162] Бірінші кезеңде, мәтінді оқымай студенттерден берілген тапсырманың мазмұнын тақырыппен немесе иллюстрациялармен алдын-ала болжауды сұрауға болады, студенттерге сұрақтар қоюы мүмкін: сіз суреттегі адамды кім деп ойлайсыз? келесіде не болады? Сіз қалай ойлайсыз? неге ашуланған / қайғылы / бақытты адам? тақырыпта айтылған тұлға кім? Сіз қандай басылымның тақырыбы пайда болған деп ойлайсыз? спорт? жаңалықтар? Ағылшын тілінде газет мақаласын оқыған кезде студенттер синонимдер мен синонимдік сөздерді таба алады, мысалы, бағалар шатырдан өтіп, бағалар күрт артады. Бұл жаңа сөздермен танысуға ғана емес, олардың мәнмәтінінде түсінуге де көмектеседі. Мәтінді оқығаннан кейін мақаланың негізгі сөйлемдерін жаза аласыз, бұл жаттығу негізгі идеяны түсіну үшін оқуды дамытады. Оқушыларға оқығандарға өздерінің реакцияларын ұсынатын жақсы жаттығулар жасауға болады - келесі мақалаларды жалғастыру үшін: Мақала мені таң қалдырды, себебі ... Мен жазушымен келіспеймін, себебі ... Мен сенімдімін ... толығырақ ... Келісу немесе келіспеу қиын, себебі ... Менің пікірімше ... [4] деген сияқты. Мысалы: мына сияқты газет мақалаларына орай жаттығулар жүргізу өте ыңғайлы және пайдасы мол.

1. PRESENTING AN ARTICLE

Title of article

I chose this article because.....

The main theme of the article is.....

It discusses three main points.

First, the issue of.....

Secondly.....

Finally, it looks at

First of all, let`s look at the question of.....

Next, it focuses on.....

At this point I`d like to mention several points of my own, namely.....

Now, to return to the earlier point concerning

What's the explanation for this? Well, the article suggests

How will this affect us? Well, one prediction is that.....

The crucial issue is.....

Moreover..... However.....

In addition..... On the other hand.....

Also..... In spite of this.....

Therefore..... As a result.....

There are two alternatives here. Let`s look at the advantages and disadvantages of each

So, as we`ve seen in this brief presentation.....

To put it in a nutshell, the article states that.....

Now, if you have any question, I`ll do my best to answer them.....

The following are useful words I learnt from the article:

2. News Story Worksheet

Please choose a story from any newspaper or from the television news and summarise the story in your own words.

Any new words or phrases? Check in the dictionary or ask in class tomorrow.

Why is the story interesting to you? What is your opinion of the issues?

Please prepare two questions for discussion about this story- remember to ask open questions no yes or no answers

Жоғарыда аталған жаттығулардың бәрі ағылшын тілін оқытатын мұғалімдер тарапынан кеңінен қолданылады. О.Ф. Кирсанова оқу әдістемесінде [2, 89-92 б.] газет мақаласымен жұмысын үш кезеңге бөледі: 1 кезең - газетпен мақала оқығанға дейінгі жұмыс. Студенттер газеттің барлық мәселелерін, беттерін, мақала тақырыптарын қарап және қандай категорияларына көбірек назар аудару керек екенінін анықтап, түсіндіреді. Жасалған жұмыстарды талқылау үшін сілтеме схемаларын қолдануға болады. 2 кезең - кіріспе оқу. Осы кезеңінде газет мақаласын қарауда мынадай жаттығуларды орындауға болады: мақаладағы суретке қарап мәтіннің не жайлы болатынын анықтау; тақырыпты және субтитрді оқып шығып не талқылайтындарыңызды айтыңыз; бірінші абзацты оқып шығып және мақаланың қандай ақпарат берілетінін айтыңыз; соңғы абзацты оқып шығып және оның алдында қандай мазмұн болуы мүмкін; абзацтардың бірінші сөйлемін оқып шығыңыз және мәтінде қаралатын мәселелерді атаңыз; халықаралық сөздерді табыңыз және оларға мәтіннің тақырыбын анықтаңыз. 3 кезең - мақаланың мәтінімен жұмыс істеу. Басқаша айтқанда - іздеп оқу. Оқудың бұл түріне келесідей тапсырмалар беріледі: сұраққа жауапты табыңыз: Қашан болған оқиға? Бұл қайда болды? Қай елде? Оның негізгі қатысушылары кім? Мәтіннің негізгі идеясы қандай параграфта жазылған? Осылай берілген жаттығуларды жасау арқылы оқу және сөйлеу дағдыларын дамытып, студенттердің лексикасын да байыта аламыз. Мұны орындау үшін оқыған ақпараттарына негізделген сөздік жазуды сұрауға болады. Бұқаралық ақпарат құралдары туралы білім дағдысын кеңейтіп, студенттердің дағды, таным белсенділігін арттыра аламыз. Сонымен қатар, сөздік қорын байытып, белсенді сөздік қорын пайдалана отырып, лексикалық тақырып бойынша сөйлей, сөйлесе алуды үйретеміз. Теория мен практиканы ұштастыра отырып, сөздік қорын молайтумен қатар, шығармашылық қабілеттерін де арттырамыз. Студенттердің өз ойын жүйелі түрде айта білуі дағдыларын жетілдіріп, іскерлігін қалыптастырамыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Галскова Н.Д. Шет тілдерін оқытудың қазіргі заманғы әдістері: оқытушыларға арналған анықтамалық / Н.Д. Гальскова. – Мәскеу: ARCTI, 2003. – Р.153-162.
2. Кирсанова А.Ш. Шетел мәдени құзыреттілігін қалыптастыру құралы ретінде ағылшын тілінің сабақтарында шынайы материалдарды қолдану / О.Ф. Кирсанова // Мәскеу университетінің бюллетені. 2001 ж. – № 2. 89-92 б.
3. Байтұрсынов А. Ақ жол: Өлеңдер мен тәржімелер, публ. мақалалар және әдеби зерттеу. – Алматы: Жалын, 1991.
4. Газеттер мен журналдарда ағылшын тілін қалай үйренуге болады? [Электронды ресурс]. - Кіру режимі: <http://nikitindima.name/2009/06/23/kak-uchit-anglijskij-po-gazetam-i-zhurnalam/>
5. Назарбаев Н.Ә. «Болашақтың іргесін бірге қалайық» Қазақстан халқына Жолдауы. //Егемен Қазақстан, 29.01.2011 ж.
6. Ильина Т. С. Орта мектепте шет тілін оқытуда газет журналдар қолдана білу // Молодой ученый. – 2014 ж. – №6. – С. 715-718.

МРНТИ 16.21.61

А.Бақытов¹, А.Тулепбергенова², А.Смагулова³

¹*филология ғылымдарының кандидаты, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің халықаралық қатынастар факультеті дипломатиялық аударма кафедрасының доцент м.а., e-mail: bakitov77aitkali@mail.ru, tel.: +7 701 420 0524*

Алматы қ., Қазақстан

²*Халықаралық қатынастар магистры, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің халықаралық қатынастар факультеті дипломатиялық аударма кафедрасының аға оқытушысы e-mail: tulepbergenova.alima@gmail.com, тел: 8 775 728 0880*

Алматы қ., Қазақстан

³*филология ғылымдарының кандидаты, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің халықаралық қатынастар факультеті дипломатиялық аударма кафедрасының доцент м.а. e-mail: aigerim_0715@mail.ru, тел: 8 701 167 4373*

Алматы қ., Қазақстан

ЭТНИКАЛЫҚ СТЕРЕОТИПТЕРДІҢ АНЕКДОТ МӘТІНДЕРІНДЕ КӨРІНІС ТАБУЫ (қазақ және француз тілдеріндегі материалдар негізінде)

Аңдатпа

Көптеген уақыттан бері ғылымның әр түрлі саласында “стереотип” ұғымын анықтау туралы көптеген пікірлер айтылып, қоғамда ұлттық стереотиптердің қалыптасу жолдары мен таралу жолдары зерттеліп, олардың халықтар арасындағы қарым-қатынасқа әсері талқыланды. Біріншіден, стереотип сөзінің қолданылуы туралы зерттеушілердің пікірлері біркелкі емес. Ғылыми әдебиеттерден ұлттық стереотиптер, этникалық алдын ала қалыптасқан пікірлер, этникалық түсініктер, ұлттық әлем бейнелері, т.б. сияқты бір құбылысты білдіретін әр түрлі терминдерді кездестіруге болады. Екіншіден, әр түрлі ғылым салаларының өкілдерінің әрқайсысының стереотип туралы өз пікірлері бар және бұл құбылысқа жасаған классификациялары да әр түрлі. “Стереотип” (грек тілінен аударғанда stereos - қатты, typos - таңба, із, белгі) сөзін гуманитарлық ғылымдар саласында қолданысқа XX ғасырдың басында американдық социолог Уолтер Липпманн енгізген. Ғалым бұл терминді қалыптасқан, дайын ой-пікірлер мен асығыс жасалған тұжырымды білдіретін метафора ретінде қолданған. “Қоғамдық пікір” атты ғылыми еңбегінде Уолтер Липпманн стереотипті оның пайда болуына себепкер болатын және оның қызметін анықтайтын факторлар жүйесінде қарастырған, қоғамдық пікір жүйесіндегі стереотиптердің алатын орны мен атқаратын рөлін анықтауға тырысқан, сондай-ақ стереотиптің қызметін, адам іс-әрекетінің әлеуметтік психологиялық аспектілерін талдау арқылы түсіндіре келе, стереотиптің маңыздылығын атап көрсеткен.

Бұл мақала шеңберінде біз ұлттық әлемдік бейнені көрсететін мәтін ретіндегі анекдоттың лингвомәдени ерекшеліктерін қарастыра келе, француз және қазақтар туралы анекдоттарда көрініс тапқан этникалық стереотиптерді зерттейміз.

Кілт сөздер: стереотип, анекдот, этникалық стереотиптері, прецеденттік жағдаят, прецеденттік мәтін, прецеденттік есім, прецеденттік сөйлесім.

Аннотация

Бақытов А.,¹ Тулепбергенова А.,² Смагулова А.³

¹*к.филол.наук, и.о. доцента кафедры дипломатического перевода факультета международных отношений Казахского национального университета имени аль-Фараби e-mail: bakitov77aitkali@mail.ru, tel.: +7 701 420 0524*

г. Алматы, Казахстан

²магистр международных отношений, старший преподаватель доцента кафедры дипломатического перевода факультета международных отношений

e-mail: tulepbergenova.alima@gmail.com, тел: 8 775 728 0880

Казахского национального университета имени аль-Фараби,

г. Алматы, Казахстан

³к.филол.наук, и.о. доцента кафедры дипломатического перевода факультета международных отношений

Казахского национального университета имени аль-Фараби,

e-mail: aigerim_0715@mail.ru, тел: 8 701 167 4373

г. Алматы, Казахстан

ОТРАЖЕНИЕ ЭТНИЧЕСКИХ СТЕРЕОТИПОВ В ТЕКСТЕ АНЕКДОТОВ

(на основе материалов на казахском и французском языках)

На протяжении многих лет в различных отраслях науки были даны различные определения на понятие “стереотип”, также рассмотрены пути формирования и распространения стереотипов в обществе, их влияние на отношения между народами. Во-первых, мнения исследователей о применении стереотипа разные. В научных литературах можно встретить разные термины как национальные стереотипы, этнические предрассудки, этнические понятия, национальные картины мира и т.д., которые одно и то же явление. Во-вторых, представители разных научных отраслей определяют понятие «стереотип» и делают их классификация по-разному. Понятие “стереотип” (в переводе с греческого stereos - твердый, typos - знак, след, признак, отпечаток) внедрено в области гуманитарных наук американским социологом Уолтером Липпманном в начале XX века. Ученый использовал данный термин в качестве концептуальные метафор, представляющие сложившиеся, готовые мысли. В своем научном труде «Общественное мнение» У.Липпманн рассмотрел стереотип в рамках факторов, влияющих на появление стереотипов и определяющих их функции, также определил роль и место стереотипов в системе общественного мнения, также подчеркнул важность стереотипа, объясняя функции стереотипа, анализируя социально-психологические аспекты деятельности человека.

В рамках данной статьи рассматриваются лингвокультурные особенности анекдотов как текст, отражающий национальную картину мира, также этнические стереотипы, отраженные в анекдотах про казахов и французов.

Ключевые слова: стереотип, анекдот, этнические стереотипы, прецедентные ситуации, прецедентные тексты, прецедентные имена, прецедентные высказывания.

Abstract

Bakitov A.,¹ Tulepbergenova A.,² Smagulova A.³

candidate of philological sciences, associate professor of Diplomatic translations Chair of International Relations faculty of Al-Farabi Kazakh National University,

Almaty, Kazakhstan,

e-mail: bakitov77aitkali@mail.ru, tel.: +7 701 420 0524

master of International relations senior lecturer of Diplomatic translations Chair of International Relations faculty of Al-Farabi Kazakh National University,

Almaty, Kazakhstan,

e-mail: tulepbergenova.alima@gmail.com, tel: 8 775 728 0880

candidate of philological sciences, associate professor of Diplomatic translations Chair of International Relations faculty of Al-Farabi Kazakh National University,

Almaty, Kazakhstan,

e-mail: aigerim_0715@mail.ru, tel: 8 701 167 4373

REFLECTION ON ETHNIC STEREOTYPES IN THE TEXT OF ANECDOTES

(based on Kazakh and French materials)

Over the years, various definitions of the concept "stereotype" have been given in many science branches; also have been considered forming and disseminating stereotypes ways in society, their influence on relations between nations.

Firstly, researchers' opinions on the stereotype application are different.

In scientific literature, it can be found different terms like national stereotypes, ethnic prejudices, ethnic concepts, national pictures of the world, etc., which are one and the same phenomenon.

Secondly, representatives of different scientific branches define the concept of "stereotype" and make their classification differently. The concept of "stereotype" (translated from Greek stereos - solid, typos - sign, trace, sign, imprint) was introduced in the humanities by the American sociologist Walter Lippmann in the early twentieth century. The scientist used this term as a conceptual metaphor, representing established, ready-made thoughts. In his scientific work "Public Opinion", W. Lippmann considered the stereotype within the factors influencing the appearance of stereotypes, their functions, role and place in the system of public opinion, outlined its importance, and analyzed the socio-psychological aspects of human activities.

Within the framework of this article, linguistic and cultural features of anecdotes are considered as a text reflecting the national picture of the world, as well as ethnic stereotypes reflected in jokes about Kazakhs and French people.

Key words: stereotype, anecdote, ethnic stereotypes, precedent situations, precedent texts, precedent names, precedent statements.

Бастапқы мағынасында типографияда клишені жүзеге асыруға арналған қорғасын қалыпты білдіру үшін қолданылған “стереотип” (грек тілінен аударғанда stereos - қатты, typos - таңба, із, белгі) сөзін гуманитарлық ғылымдар саласында қолданысқа XX ғасырдың басында американдық социолог Уолтер Липпманн енгізген. Ғалым бұл терминді қалыптасқан, дайын ой-пікірлер мен асығыс жасалған тұжырымды білдіретін метафора ретінде қолданған [1]. “Қоғамдық пікір” атты ғылыми еңбегінде У. Липпманн стереотипті оның пайда болуына себепкер болатын және оның қызметін анықтайтын факторлар жүйесінде қарастырған, қоғамдық пікір жүйесіндегі стереотиптердің алатын орны мен атқаратын рөлін анықтауға тырысқан, сондай-ақ стереотиптің қызметін адам іс-әрекетінің әлеуметтік психологиялық аспектілерін талдау арқылы түсіндіре келе, стереотиптің маңыздылығын атап көрсеткен: “система стереотипов, возможно, является стержневой в нашей личной традиции, она защищает наше место в обществе, ... а также сохраняет время в нашей занятой жизни и помогает нам спастись от сбивающих с толку попыток увидеть мир устойчивым и охватить его целиком” [2].

У.Липпманның пікірінше, өзін қоршаған ортаны оның барлық қайшылықтарымен қоса түсіну үшін адам «өз басында өзі әлі тікелей бақыламаған, көрмеген құбылыстарға қатысты сурет (картина)” қалыптастырады. Адамның өзі әлі кездестірмеген көптеген заттар, құбылыстар туралы қандай да бір деңгейде түсінігі болады. Бұндай стереотип-түсініктер жеке тұлғаның өмір сүретін мәдени ортасының әсер-ықпалымен қалыптасады. Социолог бұл туралы былай дейді: “В большинстве случаев мы не сначала видим, а потом даем определение, мы сначала определяем для себя то или иное явление, а потом уже наблюдаем его. Во всей ... неразберихе внешнего мира мы выхватываем то, что навязывает нам наша культура, и мы имеем очевидную тенденцию воспринимать эту информацию в форме стереотипов» [1]. Стереотиптер адамға өзінің әлеуметтік, географиялық, саяси ортасының шеңберінен шығып, әлем туралы тұтас түсінік қалыптастыруға мүмкіндік береді. У.Липпманның пікірінше, стереотиптер тек жалған түсініктер емес, стереотип шын болуы мүмкін, шындыққа жартылай сәйкес келуі мүмкін немесе жалған болуы мүмкін.

Көптеген уақыттан бері ғылымның әр түрлі саласында “стереотип” ұғымын анықтау туралы көптеген пікірлер айтылып, қоғамда ұлттық стереотиптердің қалыптасу жолдары мен таралу жолдары зерттеліп, олардың халықтар арасындағы қарым-қатынасқа әсері талқыланған. Күрделі әрі көпформалы стереотип құбылысы ғылымның әр түрлі салаларында, анықтап айтқанда, әлеуметтану, психология, философия, этнография, мәдениеттану, психоллингвистика, когнитивтік тіл білімі салаларында зерттеліп келеді. Біріншіден, стереотип сөзінің қолданылуы туралы зерттеушілердің пікірлері біркелкі емес. Ғылыми әдебиеттерден ұлттық стереотиптер, этникалық алдын ала қалыптасқан пікірлер, этникалық түсініктер, ұлттық бейнелер, т.б. сияқты бір құбылысты білдіретін әр түрлі терминдерді кездестіруге болады. Екіншіден, жоғарыда айтылған ғылым салаларының өкілдерінің әрқайсысының стереотип туралы өз пікірлері бар және бұл құбылысқа жасаған классификациялары да әр түрлі. Мәселен, стереотиптердің алғашқы түрі болып табылатын әлеуметтік стереотипті алайық. В.Н. Куницынаның айтуынша, «әлеуметтік стереотип дегеніміз белгілі бір әлеуметтік топтың өмір тәжірибесі негізінде қалыптасқан және сол топ өкілдерінің басым көпшілігі түсінетін тұрақты түсінік. Әлеуметтік стереотип қоршаған орта құбылыстары мен заттарына қатысты әлеуметтік жағдайлардың әсерімен қалыптасқан адамның көзқарасын білдіреді» [3]. Әлеуметтік стереотип жеке тұлғаның өзін-өзі ұстауы, мінез-құлқы және ойлау стереотиптері ретінде көрініс табады. Әлеуметтану ғылымында стереотип дегеніміз жеке тұлғаға, әлеуметтік топқа қатысты жалпыландырылған пікір. Мәселен, француз немесе қазақ кәсіпкеріне тән стереотиптер, жастарға қатысты стереотиптер, т.б.

Л.П. Крысин : «әлеуметтік стереотиптерді адам жеке тұлғаның әлеуметтік нормалар мен рөлдерді меңгеру процесінде, яғни социализация процесінде меңгереді. Бәрімізге белгілі қоғамда адамның белгілі бір рөлі болады, оның рөлі адамның әлеуметтік сипаттамаларына, атап айтқанда оның әлеуметтік жағдайына, кәсібіне, жасына, жынысына, отбасындағы алатын орынына тығыз байланысты

болады. Сонымен қатар, адамның әлеуметтік рөлін коммуникативтік жағдаяттарға тән ерекшеліктер де анықтайды, мәселен, сатушының, жолаушының, тұтынушының, сатып алушының рөлі, т.б.

Әрине адамның әлеуметтік рөлі оның жеке тұлға ретінде қалыптасуына, мінез-құлқына әсер етеді. Белгілі бір әлеуметтік рөлді тұрақты орындау барысында жеке тұлға сол рөлге тән мінез-құлық стереотиптерін меңгереді» деп айта келе, әлеуметтік стереотиптердің төмендегідей формаларын атап көрсеткен:

- 1) стереотиптік әрекеттер және ритуалдар;
- 2) типтік эмоционалдық реакциялар мен сезімдер;
- 3) жалпыландырылған түсініктер;
- 4) тұрақты предписания және тиымдар;
- 5) социальные ярлыки;
- 6) қоғамдық пікір;
- 7) басты құндылықтар [4].

Жоғарыда аталған формалар мен әлеуметтік рөлдерге қатысты әлеуметтік стереотиптер өз ішінен әр түрлі түрлерге бөлінеді.

Әлеуметтік стереотиптердің ең көп тараған түрі этникалық (этномәдени) стереотиптер болып табылады.

Егер У.Липпман стереотиптерді зерттеудің теориялық негізін қалаған болса, америкалық ғалымдар Д.Кац және К.Брейли 1933 жылы ұлттық стереотиптерді зерттеудің әдісін ойлап тапқан. Бұл әдіс зерттеушілердің арасында кеңінен қолданылып, ұлттық мәдени стереотиптерді анықтаудың ең тиімді жолы болып есептелінген. Аталмыш ғалымдардың жүргізген экспериментіне Принстон университетінің 100 студенті қатысқан. 84 мінез-құлық жазылған тізімнен студенттерге 10 этникалық топқа (негрлерге, немістерге, еврейлерге, итальяндықтарға, ағылшындарға, ирландықтарға, американдықтарға, жапондықтарға, қытайлықтарға және түріктерге) тән негізгі мінез-құлықты таңдап, белгілеу ұсынылған. Эксперимент барысында қол жеткізген нәтижелер қандай да бір этникалық топқа тән мінез-құлықты белгілеуде көптеген жағдайда студенттердің пікірлері бір жерден шыққандығын көрсеткен. Эксперимент нәтижелеріне талдау жасайтын жұмыстарында Д.Кац және К.Брейли этникалық стереотипке төмендегідей анықтама береді: “Этнический стереотип – это устойчивое представление, мало согласующееся с теми реалиями, которое оно стремится представить, и вытекающее из присущего человеку свойства сначала определить явление, а потом уже его пронаблюдать” [5]. Этномәдени стереотиптер – қандай да бір халықты сипаттайтын ерекшеліктер туралы жалпыландырылған түсініктер.

Этникалық стереотиптерді зерттеудің әр түрлі аспектілерін ескере отырып, О.В. Белова этникалық стереотиптердің төмендегідей 5 басты қызметін анықтаған:

1. **Әлеуметтік - этникалық интеграция қызметі:** стереотип, бір жағынан танымдық күш-жігерді үнемдеудің психикалық қажеттілін қанағаттандырса, екінші жағынан – қоғамның ішкі бірлігін сақтау және оны басқа адамдар қоғамына қарама-қайшылығын, олардан ерекшелігін сақтау туралы қоғамдық қажеттілікті қанағаттандырады.

2. **Қорғаныш қызметі** этномәдени стереотиптердің өз қоғамына да және «өзгелерге» де қатысты құндылықтардың дәстүрлі жүйесін сақтауға мүмкіндік беруімен байланысты.

3. Этномәдени стереотиптердің **коммуникативтік қызметі** «өз» қоғамы өкілдерімен қарым-қатынас жасап, ақпарат алмасуды жүзеге асыруға септігін тигізеді.

4. Этникалық стереотиптердің **танымдық қызметінің** көмегімен сыртқы әлем және өзіндік жеке микрокосма бейнесі қалыптасады.

5. Этникалық стереотиптердің **басымдылық қызметі** идеологиялық және саяси мақсаттарда көпшілікке менталды әсер ету құралы ретінде қызмет етуімен анықталады [6].

Этномәдени стереотиптердің өз қоғамына да және «өзгелерге» де қатысты құндылықтардың дәстүрлі жүйесін сақтауға септігін тигізетін **қорғаныш қызметі** этномәдени стереотиптің екі түрін ажыратуға мүмкіндік береді: **автостереотиптер және гетеростереотиптер.**

Әр ұлт өкілдерінің өздері туралы түсініктері, ой-пікірлері **автостереотиптер (auto - stéréotypes)** деп аталса, басқа ұлт туралы түсініктері, ой-пікірлері **гетеростереотиптер (hétéro - stéréotypes)** деп аталады [7].

Әр ұлт өкілі өзге ұлт өкілдерін ата-бабадан қалған ұлттық мәдениет, ұлттық сана негізінде көреді, қабылдайды. Сондықтан да бағалау жүйесі әр мәдениетте әр түрлі. Бір елде жақсы, жоғары бағаланған іс-әрекет, мінез құлық, зат екінші елде жағымсыз бағалануы мүмкін. Бағалау үшін сөйлеуші өзінде бар білім қорына, қалыптасқан дағдыға, ұлттық-мәдени стандарттарға арқа сүйейді. Олар бағалаудың негіздемесі болып табылады. Осыдан келіп стереотиптер туындайды.

С.Г. Тер-Минасова: «стереотип дегеніміз әлеуметтік құбылыс немесе нысана туралы, әдетте эмоционалды реңкті және тұрақтылық қасиеті бар нобайландырылған, стандартталынған бейне немесе түсінік. Стереотип адамның қандай да бір құбылысқа, әрекетке қатысты әлеуметтік ортасының және бұрынғы тәжірибесінің ықпалымен қалыптасатын үйреншікті көзқарасын білдіреді» [8] деп атап көрсеткен. Стереотиптердің ішінде ең көп тараған түрлерінің бірі этномәдени (этникалық) стереотиптер. Этномәдени стереотиптер – қандай да бір халықты сипаттайтын ерекшеліктер туралы жалпыландырылған түсініктер.

С.Г. Тер-Минасова ұлттық мінез-құлықтар туралы стереотиптік түсініктердің төмендегі негізгі қайнаркөздерін атап көрсетеді [9]:

1. Ұлттық әдебиет. Жан-Кристоф Гранженің «Тырналардың ұшуы» (Jean – Christophe Grangé, *Le Vol des cigognes*) атты романынан үзінді келтірейік. Бұл үзіндіде автор швейцариялықтардың өте салмақты, өз істеріне мығым, жауапкершілікпен қарайтындықтарын сипаттайды: « ... –*Böhm, c'est un nom allemand?*

- Suisse.

- Suisse ? *L'homme que tu cherches est un Suisse?(Jésus éclata d'un rire aigu et frappa dans ses mains.) Un Suisse. Il fallait le dire tout de suite. Ça ne sert à rien de chercher ici, patron. Les fiches médicales des Suisses sont ailleurs.*

- Où ? *m'impatientai – je.*

Jésus garda le silence quelques secondes, puis brandit son index, long et retroussé: -Les Suisses sont des gens sérieux, patron. Il ne faut jamais l'oublier. Quand la clinique a fermé ses portes, en 1979, ils ont été les seuls à se préoccuper des fiches médicales de leurs malades... Bref, ils ont voulu embarquer tous leurs dossiers. Le gouvernement centrafricain a refusé...[10]< ...–Вом, бұл немісше ат па ?

- Швейцариялық.

- Швейцариялық па? Сіз іздеп жүрген адам швейцариялық па? (Жезю қарқылдап күліп, қолын соқты). Швейцариялық. Бірден осылай деп айту қажет етеді. Басеке, бұл жерден іздеудің еш қажеті жоқ. Швейцариялықтардың медициналық кітапшалары басқа жерде сақталған. Мен шыдамсызданып:

- Қайда?– деп сұрадым.

Жезю бірнеше секунд үнсіз қалды да, содан кейін сұқ саусағын жоғары көтеріп: - **Швейцариялықтар салмақты, ұқыпты адамдар,басеке.** Бұны ешқашанда ұмытпау керек. 1979 жылы емхана жабылған кезде, жалғыз солар ғана өздерінің сырқаттарының медициналық кітапшаларының қамын ойлады... Қысқасы, олар өздерімен бірге барлық медициналық кітапшаларды алып кеткілері келген. Алайда Орталық Африка үкіметі бұған рұқсат бермеген..., - деді>.

2. Фольклор - ең сенімді дереккөз, себебі ол ұжымдық шығармашылықтың нәтижесі, ұрпақтан ұрпаққа беріліп, халықтың жадында сан ғасырлардан бері сақталып келе жатқан ұлттық туындылар болып табылады және фольклорда авторлық шығарманың субъективизмі болмайды. Мәселен, қазақ халқында Алдар көсе ұлттық стереотиптік түсінікке жарлыларды қорғаушы, әділетсіз, сараң байлардың сазайын тарттырушы тұлға ретінде енген болса, Атымтай Жомарт жомарттықтың белгісі болып табылады, ал сараң адамды қазақтар *Шық бермес Шығайбайға* теңейді. Француз тілінде: *Haragon* сараңдықтың белгісі ретінде қалыптасқан, француздарда сараң адамды осы кейіпкерге теңейді.

3. Ұлттық тіл ұлттық мінез-құлық, ұлттық болмыс туралы стереотиптік түсініктерді бейнелейді, қалыптастырады және сақтайды. Ұлттық мәдени стереотиптердің қалыптасып бекітілуінде бұқаралық ақпарат құралдары айтарлықтай маңызды рөл атқаратындығы белгілі. Журналисттер қолданып отырған ұлттық стереотиптер ұлттың қазіргі заманғы өзіндік сана-сезімінің ерекшелігін, заманауи саяси жағдайға тән саяси әлемнің ұлттық бейнесін суреттейді. Стереотиптік түсініктерді тиімді қолдану мәтіндердің саяси қарым-қатынасқа прагматикалық ықпалын күшейтуге септігін тигізеді және оқырманның немесе көрерменнің санасындағы саяси әлем бейнесіне түбегейлі түрде әсер етуге қабілетті.

4. Бір сарынды, дағдыға айналған сюжетке құрылған халықаралық анекдоттар. Бұндай анекдоттарда әр түрлі ұлт өкілдері бірдей жағдайға тап болады және орын алған жағдайда олардың әрқайсысы өз елінде қалыптасқан стереотиптерге, өздерінің ұлттық мінез-құлық ерекшеліктеріне сәйкес әрекет етеді. Халық жасайтын және халық үшін жасалатын мәтін ретінде анекдот қандайда бір лингвомәдени ортада қалыптасқан стереотиптерді бейнелейді.

Мәселен, еуропа халықтарына қатысты стереотиптер төмендегі анекдотта жақсы көрініс тапқан: *"Аспазиылар-француздар, механиктер-немістер, полиция қызметкерлері-ағылшындар, көңілдерстер-итальяндықтар, ал барлығын швейцариялықтар ұйымдастыратын жерде жұмақ болады. Ал тозақ дегеніміз-аспазиылар-ағылшындар, полиция қызметкерлері-немістер, көңілдерстер-швейцариялықтар, механиктер-француздар, ал бәрін ұйымдастырушы итальяндықтар болатын жер"*.

Анекдот қазіргі заманғы фольклордың өнімді жанрларының бірі болып табылады, онда белгілі бір лингвомәдени ортаның ұлттық мәдени ерекшеліктері көрініс табады. Анекдот мәтіндерінде мінез-құлық нормалары, дәстүрлік, дүниетанымдық және әлеуметтік психологиялық нұсқаулар және этникалық түсініктер бейнеленеді.

Прецеденттік жанрдағы юморлық мәтін ретінде анекдоттардың негізгі сипаттамаларын зерттеген ғалымдардың пікірі мына анықтамада тоғысады: «анекдот-бұл ойдан шығарылған оқиға туралы күтпеген жерден тапқыр аяқталатын қысқа әңгіме, анекдоттарда белгілі бір тіл өкілдерінің барлығына танымал тұрақты кейіпкерлер әрекет етеді» [11].

Белгілі бір жанрға жататын кез келген мәтін секілді анекдоттың да өзіне тән ерекше құрылымы, мазмұны және формасы бар. Анекдоттар прецеденттік құбылыстармен, яғни «қандай да бір әлеуметтің кез келген ортаңғы деңгейлі өкіліне танымал және осы қауымдастықтың когнитивтік қорына енетін құбылыстармен» [12] тығыз байланысты.

В.Красных прецеденттік құбылыстарға төмендегідей құбылыстарды жатқызады: 1) белгілі бір ұлттық лингвомәдени қауымдастық өкілдерінің барлығына жақсы таныс құбылыстар; 2) когнитивтік (танымдық және эмоционалдық) тұрғыдан актуалды (өзекті) құбылыстар; 3) қандай да бір ұлттық лингвомәдени қауымдастық өкілдері жиі қолданатын құбылыстар [12, 44-45 б.].

Тіл мамандары прецеденттік құбылыстарды төрт түрге бөледі:

1. *Прецеденттік жағдаят* дегеніміз дифференциалдық белгілері когнитивтік базаға енетін белгілі коннотациялардың жиынтығымен байланысты жағдаяттар.

2. *Прецеденттік мәтін* – ойлау, сөйлеу әрекетінің толық аяқталған өнімі. Прецеденттік мәтіндерге көркем әдебиет туындылары, өлең мәтіндері, аңыз-әңгімелер, ертегілер, саяси публицистикалық мәтіндер, т.б. жатады.

3. *Прецеденттік есім* – прецеденттік мәтінмен немесе прецеденттік жағдаятпен тығыз байланысты, тіл өкілдеріне танымал жеке тұлғаның есімі.

4. *Прецеденттік сөйлесімге* белгілі бір ұлт өкілдеріне танымал, әр түрлі жанрлы мәтіндерден алынған даналық сөздер, цитаталар, мақал-мәтелдер, тұрақты сөз тіркестері жатады [13].

Ю.Е. Прохоровтың айтуынша, “прецеденттік мәтіндер берілген этностың қарым-қатынастың стандарттық жағдаяттарында стереотиптелген формада жүзеге асатын тілдік мәдениетіне жатады. Прецеденттік мәтіндерді қолдану әлем туралы білім жүйесімен байланысты, басқаша айтқанда ақиқат шындықты қабылдаудың лингвистикалық-когнитивтік деңгейімен байланысты болады” [14].

Прецеденттік мәтіндер ұлттық құндылықтар межелігін бейнелейтін және қалыптастыратын, сондықтан да белгілі бір мәдени топ үшін құндылықтық маңызы бар болатын ұлттық мәдениет мәтіндер қатарын құрайды. Бұндай мәтіндерді білу негізінде белгілі бір қоғамның белгілі бір даму кезеңінде жағымды немесе жағымсыз бағаланатын іс-әрекеттер, мінез-құлықтар туралы тұжырым жасауға болады.

Анекдотта прецеденттік мәтіннің барлық сипаттамалары кездеседі. Ойлау, сөйлеу әрекетінің толық аяқталған өнімі болып табылатын *прецеденттік мәтінге* төмендегі мәтіндерді жатқызуға болады: 1) танымдық және эмоционалдық қатынаста қандай да бір жеке тұлға үшін маңызды мәтін; 2) берілген жеке тұлға өмір сүретін әлеуметтік ортаға кеңінен танымал мәтін; 3) белгілі әлеуметтік ортаның тілдік тұлғалары қарым-қатынас барысында жиі қолданатын мәтін.

Анекдоттар белгілі коннотациялардың жиынтығымен байланысты болатын және дифференциалдық белгілер түрінде көрініс табатын прецеденттік жағдаяттар негізінде құрылады. Өйткені этника-

лық анекдоттарда кейбір ұлт өкілдері белгілі бір жағдайларда әрекет етеді (пойыз, адам тұрмайтын арал, орманда аң аулау және т.б.).

Анекдоттардың кейіпкерлері прецеденттік сипатта болады, басқаша айтқанда, белгілі бір мәдениетке, әлеуметтік ортаға тән бейнелерді, менталды стереотиптерді, берілген мәдени ортада қабылданған мінез-құлықты қамтитын этникалық кейіпкерлер болып табылады.

Осылайша, қоршаған ортаны, әлемді қабылдаудың ерекшеліктері, ұлттық әлем бейнесі көрініс табатын және прецеденттік жағдаят пен прецеденттік кейіпкерлері бар анекдотты прецеденттік мәтін деп есептеуге толығымен болады деп ойлаймыз.

Көптеген халықаралық анекдоттарда әдетте американдықтар бай, жомарт, өзіне өзі сенетін, өздерінің машинаға деген құмарлықтарымен танымал ретінде сипатталса, орыстар алаңғасар, ақкөңіл, көнбіс, күй талғамайтын, ішімдік құмар, ашық жарқын, арақты және төбелесті жақсы көретін, суыққа төзімді адамдар ретінде бейнеленеді. Ал немістер құнтты, тәртіпті, ұқыпты, тәртіпті катал сақтайтын адамдар ретінде сипатталады. Француздар әйелдер, шарап, тағамдар туралы ғана ойлайтын жеңілтек қыдырымпаздар, сезімтал адамдар ретінде бейнеленеді. Ағылшындар мұқият, ұқыпты, сөзге сараң, ұстамды, сигараны, ат спортын жақсы көретін ұлт ретінде сипатталады. Осы айтылған ойды төменде келтірілген анекдоттар дәлелдейді: халықаралық анекдоттардың кейіпкерлері әр түрлі ұлт өкілдері болып келеді. Мысалы: 1. *Әр түрлі ұлт өкілдері өздерінің кружка сырасына түсіп кеткен шыбынды көрсе не істейді? Неміс шыбынды алып лақтырып тастайды да, сыраны ішеді. Француз (сезімтал) шыбынды сырадан алып, оны үрлеп кептіріп, қанаттарын түзеулеп ұшырып жібереді, бірақ сыраны ішпейді. Орыс (күй талғамайтын және ішімдікті жақсы көруші) шыбынды байқамастан, сыраны ішіп қояды. Америкалық (өзінің құқықтарына сенімді) даяшыны шақырып, ұрыс шығарады және басқа сыра алып келуін талап етеді. Қытайлық шыбынды сырадан шығарады да, сыраны ішіп, артынан шыбынды жеп қояды. Еврей (пайдакүнем, есепшіл) сыраны ішеді, ал шыбынды қытайлыққа сатады.*

2. *Ғалымдар қандай ұлт суыққа төзімді екендігін анықтау мақсатында эксперимент жасауды ұйғарады. Әр ұлт өкіліне мұздатқыш камераға өзімен бірге өзінің қалағанын алып кіруге және тоңып, шыдамы таусылған кезде есікті ашуды талап етіп, есікті қағуға рұқсат беріледі.*

Француз: - *Маған көп шарап және әдемі әйелдер беріңіздер, - дейді де, камераға кіреді. Жарты сағаттан кейін француз камераның есігін қағады, есікті ашқанда, француз дірдектеп тоңып шығады. Ағылшын өзімен бірге сигара, бір бөтелке виски және бір әйел алып кіруді ұйғарады. Бір сағаттан кейін тоңып қалған ағылшынды камерадан шығарып алады. Ал орыс камераға өзімен бірге бір шелек арақ, арақты бірге ішетін бір адам, екі тұздалған қияр алып кіруді қалайды. Орыстың камераға кіргеніне үш сағат өткеннен кейін ғалымдар абыржиды да, қайғылы оқиға болған шығар деп қорқып, есікті жайлап ашады. Камерадан біреудің қолы көрініп, эксперимент жүргізушіні тұмсықтан бір ұрады және камерадан:*

- *Өй, шошқалар! Мында онсыз да суық, ал олар есікті ашып жатыр, - деген дауыс естіледі де, камераның есігі қайта жабылады.*

Француз тіліндегі көптеген анекдоттарда америкалықтар тәкаппар, мақтаншақ ретінде суреттелсе, француздар тапқыр, тауып айтатын адам ретінде сипатталады. Мысалы:

1. *L'Américain prétentieux*

Un taxi parisien prend un Américain dans sa voiture.

L'Américain lui demande en français, tant bien que mal :

- *Faites moi faire le tour des plus beaux endroits de Paris, que je puisse les prendre en photo !*

Le chauffeur décolle, et il s'arrête un peu devant le Louvre. Comme il a l'habitude des touristes, il explique à l'Américain pourquoi on l'a bâti, quand, ce qu'on y trouve... Et le client lui pose une seule question :

- *Combien de temps ça a mis pour construire ça ?*

- *Ben des centaines d'années, quand même !*

- *HAHAHA ! Ridicule! Aux USA, on ferait ça en à peine un mois, avec notre technologie.*

Le taxi, un peu dégoûté, reprend la route, un peu énervé d'avoir un gars si prétentieux comme client. Mais il se tait et arrive à l'Arc de Triomphe. L'Américain lui pose la même question:

- *En combien de temps vous avez construit ça ?*

- *Ben... Trente ans, de 1806 à...*

- НАНАНА! Pitoyable! Chez nous, aux USA, on aura terminé ce petit machin en tout juste quelques jours! НАНА!

Le taxi reste tranquille et ne répond pas à ce client vaniteux.

Quand ils arrivent devant la Tour Eiffel. Le taxi s'arrête, le chauffeur ne donne même pas le nom du monument, et n'explique rien de son histoire en attendant la question de son client.

- Et ça, c'est quoi?

- Ça, là ? J'en sais rien. C'était pas là, hier! <Тәкаппар американдық

Бір париждік таксист бір американдықты машинасына отырғызады. Американдық оған француз тілінде былай дейді:

- Маған Париждің ең әдемі жерлерін аралатыңыз, мен оларды суретке түсіріп аламын!

Жүргізуші орнына қозғалады, Лувр мұражайының алдына келіп аз уақыт аялдайды. Ол саяхатшыларға қаланы көрсетіп дағдыланғандықтан, Американдыққа бұл мұражай ғимаратының не үшін және қашан салынғандығын, онда қандай туындылар бар екендігін түсіндіреді... Ал клиент (Американдық) оған бір сұрақ қана қояды:

- Бұны салу үшін қанша уақыт кетті?

- Бірнеше жүз жыл салынды!

- ХА ХА ХА! Күлкілі! АҚШ-та, бізде бар технологиялармен бұны бір-ақ айдың ішінде салып бітірер еді.

Таксист осындай тәкаппар клиент тап болғанына аздап ашуланып, бірақ үндемей, жолын ары қарай жалғастырады. Жеңіс Аркасына келген кезде, Американдық бағанағы сұрағын қайта қояды:

- Сізден мынаны қанша уақытта салдыңыздар?

- Отыз жыл, 1806 жылдан бастап...

- ХА ХА ХА! Жан ашырлық! Бізде, АҚШ-та, бұны бірнеше күннің ішінде-ақ салып бітірер еді! ХА ХА !

Таксист сабырлық сақтап, үнсіз отыра береді, бұл мақтанишақ, менмен клиентке жауап бермейді. Эфель мұнарасының алдына келгенде, таксист тоқтайды, бірақ үндемей отыра береді, тіптен бұл ескерткіштің атын да айтпайды, оның тарихын түсіндірмейді, өз клиентінің сұрағын күтеді. Американдық:

-Мынау не?- деп сұраған кезде, француз жүргізушісі:

- Мынау ма? Мен бұл туралы ештеңе білмеймін. Кеше бұл жерде болмаған еді! – деп жауап береді.>

2. Made in Japan!

Un touriste japonais arrive à l'aéroport Roissy-Charles-de-Gaulle et prend un taxi pour aller voir la Tour Eiffel. Sur l'autoroute, il regarde par la vitre arrière et, apercevant une moto qui double, tape sur l'épaule du chauffeur en disant :

- Moto Kawasaki, très rapide... Made in Japan !

Un peu plus loin sur la route, le touriste tape à nouveau sur l'épaule du chauffeur de taxi et dit :

- Là... Auto Toyota, très rapide... Made in Japan !

Même s'il est agacé, le chauffeur ne bronche pas. Il poursuit sa route jusqu'à la Tour Eiffel et débarque son passager :

- Voilà Monsieur, ça vous fera 300 francs.

Le Japonais, stupéfié par le prix, remarque :

- Ouh la la... Très cher !

Et le chauffeur se retourne en souriant :

He oui, compteur très rapide... Made in Japan! <Жапонияда жасалған!

Жапон саяхатшысы Руасси -Шарль-де-Голл әуежайына келгеннен кейін, Эфель мұнарасына бару үшін таксиге отырады. Жол бойы ол терезеге қарап отырады, басып озып бара жатқан мотоциклді көріп, ол жүргізушінің иығынан қағып, былай дейді:

- Кавасаки мотоциклі, өте жылдам... Жапонияда жасалған!

Бір жол жүргеннен кейін, саяхатшы тағы да жүргізушінің иығынан түртіп, былай дейді:

- Мынау... Тойота автокөлігі, өте жылдам... Жапонияда жасалған!

Ашуы келіп отырса да, жүргізуші сабырлық сақтап, үндемей отыра береді. Ол Эфель мұнарасына келгеннен кейін, жолаушыны түсіріп жатып, былай дейді:

- Міне, мырза, осы араға дейін 300 франк болды.

Бұл бағаға таң қалғандығын жасыра алмай, жапон саяхатшысы:

- О ля ля... Өте қымбат қой! - дейді.

Жүргізуші күлімдеп, артына қарап:

- Иә солай, есептеуіш өте жылдам санайды... Жапонияда жасалған! - дейді.>

Кейбір анекдоттарда қазақтардың жалқаулығы, енжарлығы, еңбек етіп, нәтижеге қол жеткізуге талпынбайтындығы көрсетіледі. Мысалы:

1. Қазаққа, ағылшынға және орысқа бір-бір маймылдан беріп, осыларды сөйлетпесеңдер құртамыз депті. Маймылдарды сөйлету үшін оларға барлық жағдай жасалыпты. Ас-ауқат, әр түрлі жеміс-жидек және т.б. берілген. Біршама уақыт өткен соң ағылшынға келсе, ол:

- Плиз, ритит афте ми, - деп маймылына жалынып отыр екен. Оның көзін құртып, орысқа келсе, ол:

- Пожалыста, гавари што-нибудь, - деп маймылының алдына бар тамағын тықпалап отыр дейді. Оның да көзін құртып, қазаққа келсе, қазақем әбден семіріп алған, ал маймылы өліп жатқан көрінеді. Сөйтсе қазақтың маймылы қабырғаға қанымен: «Менің өліміме Жұматай кінәлі», - деп жазып үлгеріпті [15].

2. Орыс, өзбек, қазақ үшеуінен: - Егер бір миллион доллар берсек, не істейсіңдер? – деп сұрапты.

Орыс бизнес үшін дүкен салатынын, өзбек мықты шайхана ашатынын айтыпты. Қазақ болса, қарыздарымды қайтарамын дейтін көрінеді. Қазаққа: - Сонда қалғаны ше? – деген сауал қойыпты.

Сөйтсе қазакең: - Қалғаны күте тұрады, - депті [16].

Стереотип ұлтқа тән мінез-құлықтар мен салт-дәстүр, әдет-ғұрып, ой-сананы толығымен көрсете алмайды, оларға жалпыландыру және кішірейту қасиеттері тән, басқаша айтқанда, стереотип белгілі бір ұлттық мінез-құлқын, ой-санасын, ұлттық ерекшеліктерін тым жалпыландырып немесе кішірейтіп, қарапайым түрде бейнелеуі мүмкін. Алайда, стереотип ұлттық болмысты, ұлтқа тән мінез-құлықты, ерекшеліктерді тым жалпыландырып не кішірейтіп көрсеткенімен, кез келген ұлттың мәдени жүйесінің, шындық болмысының бөлінбес құрамдас бөлігі болып табылады, өйткені еш негізсіз, себепсіз стереотип пайда болмайтындығы белгілі. Стереотиптер кез келген халық менталитетінің негізін құрап, жеке тұлғаға өзін қоршаған әлемде бағыт-бағдар береді. Сонымен қатар, В.А. Маслова стереотипті құбылыс ретінде сипаттай келе, оны «мәдениет өкілі» және «мәдениеттер диалогында жеке тұлғаның демеушісі» деп атап көрсеткеніндей, [17] стереотип белгілі бір ұлттың мәдени жүйесі, қарым-қатынас жасаудағы ұстанатын ережелері туралы белгілі бір дәрежеде көзқарастың қалыптасуына септігін тигізіп, коммуникативтік акт барысында маңызды рөл атқарады. Өзге тіл және өзге мәдениет өкілдері туралы мол ақпаратты сақтау үшін, белгілі бір лингвомәдениет өкіліне жетекші ұстанымдарды жасау және стереотиптік түсініктер категорияларын пайдалану тән. Дегенмен де стереотип белгілі бір ұлттың мәдениетін толық танып түсінуге жеткіліксіз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Lippmann W. (2004), *Public opinion /Traduit de l'anglais par T.V.Barshunova, rédacteurs de la traduction: K.A. Levinson, K.B.Petrenko/ Moscou, Institut du Fonds «Obshestvennoe mnenie», – P.384.*
2. Ruth A., Herschberg Pierrot A. (2005) *Stéréotypes et clichés.* – Paris, Armand Colin. – P.127.
3. Куницына В.Н. Социальные стереотипы – условие и продукт социализации // *Человек и общество.* – Л.: Изд-во Лен. Университета, 1971. – С.184 – 191.
4. Крысин Л.П. Речевое общение и социальные роли говорящих // *Социально – лингвистические исследования.* – М.: Наука, 1976. – С.42-52.
5. Katz D., Braly K. Racial Stereotypes in One Hundred College Students // *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 1933, Vol.28, p.288-289, сонда, – С.96
6. Белова О.В. Этнические стереотипы по данным языка и народной культуры славян (этнолингвистическое исследование) / автореферат диссертации на соискание ученой степени д.ф.н. – Москва, 2006
7. Louis Porcher *Le français langue étrangère. Emergence et enseignement d'une discipline.* – Hachette Livre, 1995. – P.105
8. Тер-Минасова С.Г. Роль языка в формировании личности. Язык и национальный характер // *Этносоциоллингвистика: Хрестоматия / Авт.-сост. Н. И. Коновалова.* – Екатеринбург, 2004. – С. 241-249
9. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.: Слово, 2000. – 263 с.
10. Jean – Christophe Grangé, *Le Vol des cigognes, Editions Albin Michel, S.A., 1994.* – P. 377

11. Маслова В.А. Культурная коннотация как экспонент культуры в языковом знаке // Этносоциоллингвистика: Хрестоматия / Авт.-сост. Н. И. Коновалова. – Екатеринбург, 2004. – С. 98-115.
12. Красных В.В. Этнопсихология и лингвокультурология: Курс лекций / В. В. Красных. – М.: ИТДГК "Гнозис", 2002. – 284 с.
13. Гудков В.П. Стереотип России и русских в сербской литературе / В.П. Гудков // Вестник Московского Университета. Серия 9. Филология. – 2001. – № 2. – С. 20-24.
14. Прохоров Ю.Е. Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении русскому языку иностранцев / Ю.Е. Прохоров. – М., 1996.
15. Елубаев Е. Қазақ анекдоттары. – Алматы: Ана тілі, 1992. – 260 б.
16. Боранбаев А. Алпыс алты анекдот. – Алматы, 2002. – 24 б.
17. Маслова В.А. Лингвокультурология: Учеб. Пособие / В.А. Маслова. – М.: Academia, 2001. – 208 с.

МРНТИ: 16.21.25

А.С. Ескерова¹

*магистр-оқытушы, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті,
Шымкент қ., Қазақстан
aigerim_9090@mail.ru.*

ӨЗГЕ ТІЛДІҢ БӘРІН БІЛ, ӨЗ ТІЛІНДІ ҚҰРМЕТТЕ

Аңдатпа

Қазақ тілі – бай, таза іргелі жұрт тілі деп бәріміз де айтамыз... Бірақ құр бай, таза деумен тіліміз өздігінен сақталып, әдебиетіміз өрбіп кете ала ма? Қай жұрттың тілі болса да ту басында біздікі секілді таза да, бай болған. Бірақ олар көрші жұрттардың сөзі қосыла-қосыла, жүре бұзылған. Біздің қазақ тілі бұрын ылғалсыз таза болса да, бұл кезде басқа жұрттармен араласа бастадық, басқа жұрттардың оқуын оқыдық... Бір жағы Бұхар, бір жағы Мекке, Медине, Стамбұлдардан да оқып қайтқандарымыз бар. Солардың бәрі елге ноғайшылап, арабшылап, сартшылап қайтып жүр. Бұлардың сөйлеген сөзінде, жазған хатында шет жұрттардың тілі аңқып тұр... Қазақ тілін сақтаймыз, балаларымызды қазақша болсын дегенде бұлардың бәрінің негізі «Тіл – құралы» екенін ұмытпасқа керек.

(М.Дулатов)

Тірек сөздер: Ой-өріс, сана, отансүйгіштік, ұшқыр ой, қастерлеу, дәстүр, рухани, сөздік қор, ұлтаралық, стратегия

Аннотация

Ескерова А.С¹.

*Магистратура, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет,
Шымкент, Казахстан
aigerim_9090@mail.ru.*

Все, что мы можем сказать, это то, что казахский язык - это богатый, чисто базовый язык ... Но может ли наш язык быть самосохраненным и наша литература может расти? Какой бы язык ни был языком, он такой же чистый и благородный, как и наш. Но они соседи, и сердце разбито. Хотя наш казахский язык был ранее дерматологически чистым, мы начали взаимодействовать с другими людьми, читать чужие чтения ... Мы прочитали некоторые из этих книг из Бухары и из Мекки, Медины и из Стамбула. Все они мятежные и арабские. В своих речах письмо иностранцев полна слов ... Мы должны хранить казахский язык и помнить, что наши дети - казахскоязычные, если они казахские.

(М.Дулатов)

Ключевые слова: Идея, сознание, патриотизм, умная мысль, уважение, традиция, духовность, лексика, межэтническая, стратегия

Abstract

Eskero A. S¹.

*South-Kazakhstan State Pedagogical University,
Shymkent, Kazakhstan
aigerim_9090@mail.ru.*

All we can say is that the Kazakh language is a rich, purely basic language ... But can our language be self-preserved and our literature can grow? Whatever language is the language, it is as pure and noble as ours. But they are neighbors, and the heart is broken. Although our Kazakh language was previously dermatologically pure, we began to interact with other people, read other people's readings ... We read some of these books from Bukhara and from Mecca, Medina and from Istanbul. All of them are rebellious and Arab. In his speeches, the letter of foreigners is full of words ... We should keep the Kazakh language and remember that our children are Kazakh-speaking, if they are Kazakh.

(M.Dulatov)

Key words: Idea, consciousness, patriotism, intelligent thought, respect, tradition, spirituality, vocabulary, interethnic, strategy

Әр халықтың тағдырына табиғатпен тартылған сыйы: біріншісі – жері, екіншісі – тілі. Тіл – қай ұлттың болмасын тарихы мен тағдыры, тәлімі мен тәрбиесінің түп тамыры, қатынас құралы. Демек, тілдің, сөздің орны ерекше екені бесенеден белгілі. Міне, осы орайда ана тілімізді қастерлеу әрқайсымыз үшін парыз. XX ғасырдың ұлы жемісі – қазақ халқы үшін егемендіктің көк туы желбіреуі. Ата-бабаларымыз көксеген, армандаған тәуелсіздікке қол жеткіздік. Ендігі мақсатымыз – ұлттық рухты, түскен еңсені көтеру.

... Тіл – қай ұлттың болмасын тарихы мен тағдыры, тәлімі мен тәрбиесінің негізі, қатынас құралы. Тіл болмаса сөз болмайды. Сөз болмаса адамзаттың тірлігінде мән-маңыз болмайтыны белгілі. Демек, тілдің, сөздің орны ерекше. Міне, осы орайда ана тіліміз жайлы терең ойлану әрқайсымыз үшін парыз. Жыл өткен сайын ана тіліміздің мәртебесі өсіп, абыройы арта түсуде.

Ана тілі ең басты байлығымыз. Менің ана тілім – қазақ тілі. Қазақ тілі – ең ұлы, ең тамаша тіл. «Мен қазақпын» - деген әр адам қазақ тілін білуі керек, әрбір құрметті азамат тілімізді қадыр тұтуы тиіс деп ойлаймын. Ал, ұлттың болашағы – оның ана тілінде, Тіл халықпен бірге өмір сүріп, дамиды. Әр ұлттың өз тілі – бақыты мен тірегі.

Тіліміздің жаңа көркемдік деңгейге жетуіне үлес қосқан ұлы Абай атамыз.

Ұлт ақыны Қадыр Мырза Әли:

Ана тілің арың бұл,
Ұятың боп, тұр бетте,
Өзге тілдің бәрін біл

Өз тіліңді құрметте! – деп жырлағандай ұрпақ сауатты болу үшін алдымен ана тілін жетік меңгеріп, кейін өзге ұлттың тілінде еркін сөйлей білуі тиіс. Ана тілін толық білмейінше, өзге тілді үйрену – опасыздық. Өз анасын сатқанмен тең деп білемін. Себебі, біз ата-анамыздың тәрбиесін ана тілінде алып, салт-дәстүрімізді бойымызға қазақ тілінде сіңіру керекпіз.

Мұхтар Шаханов:

Қай тілде ойлап, қай тілде сөйлеп,
Қай тілмен ақса –
Перзенттік түйсік, өрісін,

Сол тілдің гүлі, сол тілдің қайраткерісің – деп жырлаған. Әрине көп тіл білу, көп құлыптың кілтін тапқанмен бірдей. Өзге тілді де үйренсек, көкжиегіміз кеңейеді.

Алдымен жақсылықты басыңа қыл, қала берді досыңа қыл – деген халық даналығы бар. Ана тілімізде сауатты сөйлеп, өзге тілде де сайрап тұрсақ, болашақта үлкен істер атқаруға, туған халыққа қызмет етуге мүмкіндік зор.

Туған тіліміздің мол нәрін, сөздік қорын сауатты пайдаланып, өзге тілді өз қажетімізге жарата аламыз деп сенемін. Тәуелсіз Қазақ елінің, жалынды жастарының өресі де, өрісі де кең болсын!

Тіл – халықтың жаны. Тілі құрыса, халық та жер бетінен жоғалады. Адамзат тарихында көптеген өркениетті елдердің өшіп кетуі алдымен тілді жоғалтудан басталғанын ғылым дәлелдеп отыр. Бүгінгі Қазақ қоғамындағы мәңгүрттіктің басы да өз тілін тәрк етуден туды. Ана сүті сіңбеген, бесік жырынан нәр алмаған ұлттық қасиет тана сүтімен кірмейді. Тілі мен дінінен айырылған ондай жан рухани кемтарлығын, адамдық болмысын түсінбей, көлденең көк аттының қолжаулығына айналады. Ана тіліміздің тағдыры үшін күресте халқымыз қам-қарекетсіз болған емес. Жиырмасыншы жылдары тіл тәуелсіздігін ту етіп көтерген Әлихан, Ахмет, Міржақып, Мағжан, Мұхтарлар, сексенінші жылдардың аяғында бостандықтың лебі білінісімен басталған бүкілхалықтық қозғалыс соның айғағы.

Қазақ тілі – халқымыздың тарихы, шежіресі, арманы мен үміті, қайғысы мен қуанышы, күллі рухани өмірінің үні. Қазақ тілі – халқымыздың өткен ұрпағын тарихи біртұтастық, ажырамас бірлік жағдайда мәңгілік біріктіретін ең сенімді құрал. Мұны елбасымыз Н.Назарбаевтің сөзімен айтқанда

«Өзіміз ана тілімізде сөйлемейінше, өзге ешкім де бұл тілді шындап құрметтей қоймайтынын түсінуге тиіспіз. Бұл – аз уақыттың аясында тындырып тастайтын іс емес. Бұл мемлекеттік тұрғыдан, ұзақ жылдар бойы, ұдайы айналысатын іс» деген. Қазақстанда тұратын барлық этностардың тілдерін сақтай отырып, ұлт бірлігін нығайтудың аса маңызды факторы ретінде мемлекеттік тілдің кең ауқымды қолданысын қамтамасыз ететін үйлесімді тіл саясаты Қазақстан Республикасы Конституциясының, «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» заңының негізінде, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы негізінде жүзеге асырылады. Қоғамдық өмірдің қай саласы болмасын мемлекеттік органдар арқылы басқарылатындығын ескеріп, мемлекеттік органдарда іс жүргізуді толық мемлекеттік тілге көшірудің үлкен стратегиялық маңыздылығына көңіл бөлу. Қазақша ойлауды жетілдіру. Ол үшін буыны қатаймаған балаға патриоттық тәрбие беру. Баланың санасын ояту, өскелең ұрпақтың ой-өрісін кеңейту үшін, олардың қызығушылығындағы әлемдік әдеби шығармаларды мемлекеттік тілге сапалы етіп аудару, қазақша сайттар санын көбейту т.б. жолдармен мемлекеттік тілге қызығушылықты арттырып, сол тілдегі ұшқыр ойлардың егесі болуға жетелеу; Егемендіктің нышаны болып табылатын мемлекеттік тілді сүюді, оны құрметтеуді, сол мемлекеттің азаматы болып табылатын әрбір тұлғаға азаматтық айнымас борыш ретінде жүктеу; Біз бүгін Тәуелсіз Қазақстанда, құқықтық мемлекетте өмір сүріп келеміз. Өз кең байтақ жеріміз, мемлекеттік тіл статусына ие ана тіліміз бар. Бұл – ел ынтымағы пен бірлігінің үлкен жемісі. Ендеше, «Өзге тілдің бәрін біл, өз тілінді құрметте!» деген халқымыздың даналық сөзін жадымыздан шығармайық, ағайын!

Дана халқымыз «Қанша елдің тілін білсең, сонша түрлі ілім білесің» деп бекер айтпаған. Яғни, қазіргі ғылым мен техниканың дамыған заманында тіл білудің артықтығы жоқ. Күннен күнге қарыштап жатқан жаңа технологияларды игерудің ең бірінші жолы – тілді меңгеру.

Айта берсек тіл құдіреті өте күшті. Тіл киелі, қасиетті дейміз. Сондықтан ана тілімізді қадірлеп, сүюіміз керек екен.

Қазақ тілінің көркемдігі соншалық – тіпті анау мұхиттың арғы жағында мекендейтін шетел азаматтары қазақ тілін білуге ынтық. Өзге елден келіп қазақ тілін үйреніп жатса көңілің бір марқайып қалады екен. Тіліміздің осындай дәрежеге жеткені мен үшін бір бақыт. Дегенмен де, көңілімізде сайрап тұрған бір ой ешқашан маза бермейді. Ол – қазақ тілінің болашағы. Көкірегі сезімді, тілі орамды, патриот жастарымыз бен ел жанашырлары бір болып, осы мәселені шешуіміз керек. «Жұмыла көтерген жүк жеңіл» дегендей біз болып, сіз болып, ел болып тіліміз үшін аянбай еңбек етсек, тіліміздің тұғырын берік етеміз.

Мен өз елімнің патриотымын. Сол себептен елімнің гүлденіп, дамуына, тілімнің мәртебесінің сақталуына өз үлесімді қосқым келеді. Елімізде «мен, мен» деген патроит жастарымыз барда, қазақ тілі – мәңгілік ғажап тіл болып қала бермек. Мен оны нық сеніммен айта аламын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақстан 2050» Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына жолдауынан.
2. «Егемен Қазақстан» газеті 2001ж. 29 мамыр
3. «Тарих толқынында» Н.Ә.Назарбаев.
4. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы №6, 126
5. «Егеменді Қазақстан» газеті, желтоқсан 2012 жыл Қазақстан Республикасының Президенті - Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан халқына Жолдауы»
6. «Жетісу» газеті, Қазақстан Республикасының Президенті - Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан халқына Жолдауы» - 2014 жыл
7. «Тарихи тағылым» оқу-әдістемелік құрал
8. Қазақстан Республикасының «Тіл Туралы» Заңы
9. Қазақстан Республикасының Конституциясы
10. Тілдерді қолдану мен дамытудың 2001-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы (7 ақпан 2001 жыл)

МРНТИ 16.21.07

Осман Кабадайы

*Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті
Алматы, Қазақстан*

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖАҢА ЛАТЫН ӘЛІПБИІ ТУРАЛЫ КЕЙБІР ОЙЛАР

Аңдатпа

Қазақ тілі графикасы 1929 ж. дейін араб әліпбиі, 1929-1940 жж. аралығы латын, 1940 ж. осы уақытқа дейін кириллицаны қолданып келгені мәлім.

Қазақстан Республикасы Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: Рухани Жаңғыру» атты мақаласында Қазақстанның 2025 ж. латын әліпбиіне толығымен өту ниетінде екендігін атап өтіп, ғылым мен білім саласындағы мамандардан өз пікірлерін білдірулерін ұсынды. Осы орайда Қазақстанның түкпір-түкпірінде әр түрлі санатта ғылыми жиындар өтіп, тақырып қызу талқылауға түсіп жатыр.

Мақалада Қазақстанның латын қарпіне өтуі туралы шешімінің тарихи оқиға екендігіне, Қазақстанның түркі әлеміндегі орны мен рөліне және жаңа қазақ латын әліпбиінің артықшылығы мен кемшілік тұстарына шолу жасалады, түркі әлемі үшін ортақ тіл мен ортақ әліпбидің түзілуі мәселесінің өзекті тақырыптар қатарында екендігі аталып өтіледі.

Кілт сөздер: Қазақ тілі, латын әліпбиі, ортақ түркі әліпбиі.

Аннотация

Осман Кабадайы

*Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Алматы, Казахстан*

ВЗГЛЯДЫ О ЛАТИНСКОМ ГРАФИКЕ В КАЗАХСТАНЕ

Сделана попытка вкратце проанализировать исторические аспекты развития казахского алфавита начиная с древнетюркской письменности до наших дней; древнетюркской рунической письменности, арабской графики, латиницы в 1929-1940 гг., кириллицы и новой латиницы образца нынешнего года. Подчеркнута историческая роль решения Главы Государства Н.Назарбаева по переходу казахского алфавита на латинскую графику. Дана историко-лингвистические сравнения и сопоставления казахского языка и других тюркских языков в плане графики, письма и произношения. Сделан краткий обзор нового казахского алфавита, в том числе некоторые недоработки и пробелы в плане графики, фонетики и практического применения.

Ключевые слова: казахский язык, тюркские языки, общетюркская латинская графика.

Abstract

Osman Kabadayi

*Abai Kazakh National pedagogical university
Almaty/Kazakhstan*

THOUGHTS ON KAZAKHSTAN'S NEW LATIN ALPHABET

Kazakh Turkish was written in Arabic letters from the beginning of the 20th century to 1929, passed to the Latin letters between 1929-1940, and written in 1940 with the Cyrillic alphabet.

Kazakhstan President Nursultan Nazarbayev predicted that Kazakhstan should pass to the Latin alphabet by 2025 in the article entitled "Bolashaqqa Baghdar: Ruhani Jangiruw" which was published on 12 April 2017 in the Sovereign Kazakhstan Gazette. The opinion of the concerned people and scientists. Accordingly, starting from 2018, it is planned to gradually switch to the Latin letters in Kazakhstan. In this direction, scientific meetings were held in various places in Kazakhstan and the opinions of Kazakh scientists were consulted.

In this study, it will be tried to explain why Kazakçan should be written in Latin letters and what kind of Latin alphabet should be adopted for Kazakh language, and emphasize the importance of common language for Turkish world.

Key Words: Kazak Turkish, Latin alphabet, Common Turkish Alphabet.

Кіріспе

Түркі халықтары ең алғашқы жазу-сызу белгілерінен бастап күнімізге дейін әртекті әліпбилер мен жазу-сызу жүйелерін қолданғаны белгілі. Тіпті жазу-сызуды ауыстыру жағынан дүние жүзінде түркі халқтарынан асқан халық болмағаны да рас. Тарихи-хронологиялық жағынан Көктүрік, Ұйғыр, Соғды, Брахми, Манихей, Тибет, Сүрани, Арап, Грек, Армян, Еврей, Латын және Кирилл әліпбилері түріктер тарапынан қолданғаны белгілі (Tekin 1997). Осы әліпбилердің арасында ең көп қолданыста болғаны Ұйғыр мен Арап әліпби болғаны мәлім. Арап әліпбиі түркі тілінің фонетикасы мен үндестік заңына сәйкес келмесе де өзінің тарихи миссиясын орындап шыққандығы анық. Түркілердің мұндай дәрежеде жиі және әртүрлі әліпби ауыстыруларының себебі олардың аса ауқымды географиялық кеңістігі мен әртүрлі мәдени-конфессиялық ортамен кездесіп, қоян-қолтық араласулары болса керек. Қазіргі күннің өзінде түркі тілдері үш бөлек әліпбиді қолдану үстінде: латын, арап және кириллица.

Қазақ тілі 20-шы ғасыр басы шамаларында 1929 ж. дейін арап тектес әліпби қолданса, 1929-1940 жж. аралығында латын, ал 1940 ж. күнімізге дейін кирилл әліпбиін қолдану үстінде (Şirin User 2006: 287).

12 сәуір, 2017 ж. Қазақстан Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Егемен Қазақстан газетінде жарияланған «Болашаққа бағдар: Рухани Жаңғыру» атты мақаласында Қазақ елінің кирилл әліпбиінен латын әліпбиіне өту мәселесін қайтадан қозғап, 2018 ж. бастап 2025 ж. дейін сатылы түрде латын әліпби жүйесіне өту қажеттігін атап өткен болатын. Әліпби ауыстыру сияқты шығыны мол және ауқымды іс-шараның экономикалық жағы айтылмаса да елдің әлеуметтік-экономикалық тұрғыда тұрақты дамуы бұл мәселені де еңсере алатындығының басты көрсеткіші болса керек.

Қазақстан не үшін Латын әліпбиіне көшпекші?

Қазақстанның өз шешімімен әліпби ауыстыруды жөн деп қабылдады. Ел кирилл әліпбиін 1940 ж. бері қолданып келеді. Бұл әліпби визуальды түрде болса да Кеңес Одағы дәуірін еске салып, өз дәуірінің әпербақан күші мен саяси қуғын-сүргін заманын еске түсіретіні даусыз. Сондықтан да бұл әліпбидің идеологиялық ныспы ауырлау басып, қай жағынан алса да саясылық көрініп тұратындығы белгілі. Негізінен осы фактор шешуші рөл атқарса керек, тәуелсіздіктеріне қол жеткізе сала Азербайжан, Түркіменстан және Өзбекстан елдері әліпби ауыстыру мәселесін бірінші кезекке қойды. Ал Қазақстанның бұл шешімі тарихи тұрғыда тиісті бағасын алатын, тәуелсіз елдің дербес шешімі ретінде қабылданатыны белгілі. Бұл бірінші кезекте білім беру жүйесінің тәуелсіздігіне алып келеді. Сонымен қатар Қазақстан экономикасының қарыштап дамуы мұндай ауқымды істің саяси, әлеуметтік және идеологиялық негізін қалайтын күші болады. Интернетпен бірге келген ІТ технологиялар, жаппай компьютерлендіру бір жағынан, біле білсек осы уақыттың өзінде көлік түрлеріндегі мемлекеттік номерлердің латын әліпбиінде берілуі, жеке куәліктегі идентификациялық кодтардың латын әліпбиінде жазылуы Қазақстанның латын әліпбиіне көшкендігін көрсетеді. Ал Егемен Қазақстан сияқты ұлттық газеттің латын әліпбиінде жазылған нұсқасының болуы аталмыш шешімнің саналы және жоспарлы түрде қолға алынғандығының дәлелі іспеттес.

Әлемде шашырап қоныстанған қазақ диаспорасы мен Қазақстанның қолданысындағы әліпбидің бір-бірлеріне ұқсамауы, Моңғолия қазақтарының кириллица, Қытай, Иран, Ауғанстандағы қазақтарының арап; Түркия, Европа елдеріндегі қазақтардың латын әліпбиін қолданулары әліпби мәселесінің күрделі екендігін көрсетеді. Онымен қоса кезінде қазақ даласына жер аударылған неміс, азербайжан, шешен, кәріс, украин, ұйғыр, Қырым татарлары, орыс сияқты түрлі ұлт пен ұлыстардың айтарлықтай тығыз орналасуы әліпби мәселесіне басқа бір қырынан қарауға мәжбүр етуде. Жаңа латын әліпбиіне өткеннен кейін орыс, украин сияқты славян текті ұлт пен ұлыстар үйреншікті кирилл әліпбиінде қалатындықтары белгілі. Қазақстан дүние жүзінде тарыдай шашылып жүрген қазақтардың отаны екендігін де естен шығармауымыз абзал.

Латын әліпбиін қолдану тұрғысында 1928 ж. бері тәжірибе жинақтаған Түркияның жүріп өткен жолы, осы елде атқарылған әртүрлі бағыт пен саладағы істерге барлау жасау - құптарлық іс болмақ. Сонымен қатар кирилл әліпбиінен латын әліпбиіне жақында өткен Түркіменстан, Өзбекстан мен

Азербайжан сияқты елдердің іс-тәжірибелері де ұдайы назарда болса құба-құп. Аталмыш елдердің ресми қолданысқа енгізген латын әліпбилерінің кейбір кемшілік яки қателіктерін ескере жүргеніміз, елге естіріп, құлағдар етіп отыруымыз маңызды істің қатарынан орын алмақ.

Қазақстан латын әліпбиіне өтуі арқылы Түркия, Азербайжан, Солтүстік Кипр Түрік Республикасы, Түркіменстан және Өзбекстан сынды түркі елдері құрайтын жалпытүркілік мәдени-гуманитарлық салаға алғашқы қадам басатындығын да есте ұстауымыз абзал. Мұндай мәдени үрдіс уақыт өте келе барлық түркі елдері халықтары түсінісе, сөйлесе беретін «түрік эсперантосының» тууына да түрткі болуы мүмкін. Бұл тұрғыда кезінде «Тілде, істе және пікірде - бірлік» деп ұран тастаған Исмаил Гаспринскийдің аталы сөзін еске түсірсек құба-құп.

Латын әліпбиіне өту Қазақстанның әлемдік ақпараттық кеңістікке енуін жеңілдетіп, тұрмыс пен әлеуметтік өмірді компьютерлендіру сияқты келелі мәселелерді жүйелі түрді шешіп отырады. Яғни, бұл, іс-шараның дер кезінде және өзекті екендігін көрсетеді. Мәселенің басқа бір тұсы шетелдіктер Қазақстанды, қазақ тілін өзінің жеке әліпбиімен, жеке жазу-сызуымен танитын және білетін болады. Бұл шетелдік азаматтарға қазақ тілін үйрету мәселесін шешуде оңды ықпал етеді. Бұл өз кезегінде қазақтың Абай, Шәкәрім, Әуезов, Жансүгіров, Сейфуллин сияқты алып тұлғаларының шығармаларын түпнұсқа тілінде оқып-үйрену мүмкіншілігін арттыра түседі.

Қазақстанның білім берудегі «Үш тұғырлы тіл» - қазақ, орыс және ағылшын тілді оқушыларды тәрбиелеуді нысанаға алуы саясаты да осы әліпби төңірегінде тоқайласып, бір-бірімен үндестік табатын болады. Бұл да Елбасы Н.Назарбаевтің үштілділік саясатына қолдау көрсетіп, тіл мен тілдерді үйрету, қолдану сияқты практикалық мәселелер төңірегіне мән беруге оңды ықпал етеді. Басқа бір мәселе «орыс тылды қазақтар» деп аталатын әлеуметтік топтың ықпалын анағұрлым азайтып, егер осындай топ бар болса, өз ана тілін үйренудегі талпыныстарын жандантырып, жаңа бір тыныс ашуларына түрткі болады (Kortabayeva 2017: 294).

Қазіргі уақытта кириллицаны 8 славян елімен қоса 4 өзге жұрт өкілдері қолдануда. Ал қазақ елінің латын әліпбиін таңдауы бұл үрдісті азайтып, түркі әлемінің латын әліпбилі негізін одан әрі бекемдей түсіп, аса маңызды және өзекті тұстарымен толықтыра түседі.

Қазақстанның қазіргі уақытта қолданып жүрген кириллицасы зорлық-зомбылықпен келген әліпби екендігін есте ұстай отырып, жаңа үлгідегі латын әліпбиі дербес елдің еркімен қабылдаған жаңа жазу үлгісі екендігін айта кеткеніміз абзал. Бұл қазақ тілінің фонетикасы мен үндестік заңдылықтарына сай келетін бірден-бір әліпби екендігін атап өтсек дейміз.

Қазақстанның жаңа латын әліпбиі қандай болмақ ?

Қазақстанның мәдени және зиялы қауымы арасында жаңа әліпби тұрғысында ауызбіршілік пен ортақ бір пікір қалыптасты деп айта алмаймыз. Осы уақытқа дейінгі уақыт шеңберінде айтылған, ұсынылған ой-толғамдарды сараласақ мынадай бір топтама жасап сұрыптауға болады:

- Дүниежүзінде арап тектес әліпбидің артықшылығын дәріптеушілер Ахмет Байтұрсынұлы-ның төте жазуын ұсынады;

- Өскелең ұрпаққа Кеңес дәуірінен мирас қалған мәдени – рухани байлық жат болып қалады деп уайымдаушылар және осы кезеңдегі қол жеткізген гуманитарлық байлықты дәріптеушілер кириллицаны жақтауда;

- Технологиялық үдеріс пен заман талабына лайық деп есептеушілер латын тектес әліпбиді жақтап отыр;

- Шағын топ көне түркі – руна жазба ескерткіші негізіндегі Руникалық әліпбиді жақтап, қазақ халқының төл әліпбиі болуы қажет екендігін айтуда.

Осы ұсыныстардың ішінде арап әліпбиі туралы тоқталсақ мынадай бір қорытынды жасай аламыз: Ислам діні тек қана арап тектес әліпбиді қолдану қажеттігін міндеттемейді. Арап әліпбиіне өту деген жалпытүркілік мәдени шеңберден алшақтап түркі елдерінен алыстай түсу деген сөз (Ercilasun 2000: 485). Латын әліпбиіне өту кириллицамен жазылған гуманитарлық байлықтан алсытатады-мыс деген пікір де орынсыз. Себебі орыс тілі Қазақстанда екінші тіл статусын сақтап қала береді. Ал бұл өз кезегінде өскелең ұрпақтың кириллицадан алшақтамайтындығының белгісі. Сонымен қатар оқу – білім беру бағдарламасына «Қазақша кириллицамен», «Қазақ тілі тарихы» атты қосымша пән енгізудің ешқандай қиындығы жоқ.

1991 ж. Түркиядағы Мармара Университеті жанындағы Түркітану Зерттеулері Институты ұйымдастырған Халықарарлық Түркітану Симпозиумында 34 қаріптен тұратын «Ортақ Түркі Әліпбиі»

қабылданғаны белгілі (Қара 2009: 1304). Қазақстаннан келген ғылыми делегация да осы қарарға қол қойып рәсімделуінің куәсі және қатысушысы болған-ды. Қазақ тілі ерекшелігіне әбден үйлесетін осы әліпбиді өндіріске енгізсе құба-құп болмақ. Алайда тілші-ғалымдардың ой-елегі мен мұқият сынынан өткен бұл әліпби сол күйі ұсыныс ретінде қалып қойды. Бұл да өз кезегінде істің практикалық қолданыс пен ғылымилығына қарағанда саяси астардың басым болатындығына мысал болды (Demir-Yılmaz 2014: 60). Ортақ түркі әліпбиі саясылар тапынан қолдау көрмей қолданыс табуы мүмкін болмайтындығын Түркіменстан мен Өзбекстан мысалынан көре аламыз.

Әлемдік деңгейдегі мәдени, экономикалық, рухани және технологиялық үдеріс қарыштап дамуы әлбетте әліпбиге әсер етуі орынды. Кейбір жағдайда Ортақ Түркі Әліпбиіне байланысты заманауи технологиялық үдеріске ілесе алмайды-мыс деген пікірлер де айтылып қалуда. Қаріп үсті немесе астындағы қосымша таяқшалар немесе сызықша сияқты диграфтар интернеттегі электрондық адрес пен интернет ресурстарды іздеу мақсатындағы жазуды есептемегенде, - ешқандай кемшілігі жоқ. Қазіргі заманның технологиялық мүмкіншіліктерін қаперге алсақ мұндай уәждердің аса мардымсыз екендігін көре аламыз. 80 миллиондай Түркия халқы мен 10 миллиондай азербайжандардың қолданысындағы Ортақ Түркі Әліпбиіне Қазақстанның да қатысуы аса маңызды іс-шаралардың қатарынан орын алып, өзектілігі мен маңызын көрсете бермек.

Қазақстанда ұсынылған қазақ латын әліпбиі туралы

Соңғы уақыттарда Қазақстанның баспасөздері мен теледидар, әлеуметтік желілілерінде жаңа қазақ латын әліпбиі туралы сан алуан пікірлер мен ұсыныстар айтылуда. Қайсыбір топ ағылшын алфавитін механикалық түрде қазақшаға аударып салуды ұсынса қайсыбір топ жаңа латын әліпбиін түзу керектігін айтуда. Кезінде, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Тіл Білім Институты сияқты ғылыми мекемелер 1991 ж. Түркияда өзара келісіммен қабылданған Ортақ Түркі Әліпбиі нұсқасын қолданғанын білеміз (Şahin 2002: 64). Түркияда қолданыста жүрген 5 қосымшалы қаріпті сол күйі өндіріске енгізу туралы келісіліп, қазақ тілінің дыбыстық ерекшелігіне толығымен сәйкес келетіндігі аталып өтілген-ді.

Енді ағылшынша алфавиттің қазақ тіліне жақын-жақын еместігі туралы айтар болсақ, қандай да бір ұқсастық немесе жақындығы туралы сөз қозғаудың өзі артық. Екі тіл үш қайнаса сорпасы қосылмайтын ерекшеліктерге ие; ағылшыншадағы қос немесе үштік дауыссыздардың қосарлана, мінгесе келуі қазақ тіліне жат, - тек қана ағылшын тілінің тарихилығы мен фонетикасына байланысты екендігін айдан анық. Екіншіден, қазақ латын әліпбиін жаңадан ойлап тапқанда не өзгеруі мүмкін, қазақ тіліне қандай пайда әкеле алады? Түркі елдері бірдей болмаса да өзара ұқсас әліпбиді қолданып жүргенде Қазақстанның жаңа бір әліпби жасауы түркі әлеміне теріс ықпал ететіндігін қаперде ұстауымыз және ұмытпауымыз абзал.

11 қыркүйек, 2017 ж. “Qazaq Älipbiyniñ Jaña Nusqası Usınıldı” «Қазақ әліпбиінің жаңа нұсқасы ұсынылды» деген хабарламамен жаңа жобасы көпшікке таныстырылып, 25 қаріптен тұратындығы хабарланды. Қазақстандағы алғашқы латын әліпбиі нұсқасы мынадай еді:

Негізінен, идеал түрдегі әліпби әрбір дыбысқа бір таңда жүйесіндегі фонетикалық әліпби екендігі белгілі. Мұндай әліпбидің артықшылығы оның үйрену жағынан оңайлығы және қарапайымдылығы. Ал жоғарыдағы нұсқа сырт көзге қарағанда 25 қаріп болып көрінгенімен қазақ тіліндегі ерекше дыбыстарды қосақтағаннан кейін 25 таңбадан асатындығы белгілі.

Жоба ретінде ұсынылған бұл әліпби «ә» дыбысын «ае» арқылы, «у» дыбысын «ие» арқылы, ал «ғ» дыбысын «gh», «ч» дыбысын «ch», «ш» дыбысын «sh» арқылы бергенін байқаймыз. Мұндай қосарланған таңбалар визуальдық ала-құлалық әкелуімен қатар, оқуға/айтуға да ыңғайсыз болмақ. Әрбір дыбыс жеке таңбамен берілгені дұрыс. Орыс тілі негізінде айтылып, қолданылып жүрген «щ», «ц» сияқты қосарланған дауыссыз дыбыстармен қоса «ю», «я», «е» және «э» сияқты таңбаларды алып тастағанның өзінде қазіргі кириллица бұл жобадан артық тұрып, әрбір дыбысқа жеке таңба принципі сақтап тұр (Ercilasun 2000: 485). Осымен қатар қазақ тіліне тән «ұ», «ө», «ү», «і», «у» сияқты дауысты дыбыстарды жазуда мәселе одан әрі көбейе түспесе азаймайтындығы анық. Қазіргі және осы орайдағы пікірталас пен ұсыныстарды ескерсек, жоғарғы технология мен компьютерді желеу етіп клавиатураны тілге емес тілді клавиатураға сәйкестендіру пікірі басымдық байқатып тұр.

Осы жоба қалың жұртшылық тапынан ресми бекітілген немесе бекітілетін нұсқа ретінде танылып жаңсақ іс-әрекеттердің бастамасы да болып қалды; мысалы Алматыдағы Төле би мен Достық даңғылы қиылысында орналасқан дәмхана өзінің жарнама баннерінде «сәбіз» деген сөзді «Saebiz»

түрінде жазып елді біраз дүрліктіргені де бар. Ал бұған ресми органдардың өз атауларын/ хабарламаларын осы түрде жазып беруін қаперге алсақ ықтимал қателіктің қауіпті екендігін көре аламыз.

А.Байтұрсынов атындағы Тіл Білімі Институты директоры профессор Е.З. Қажыбек мырзаның осы мәселеге байланысты интервью бергенінде жаңа латын әліпбиі жобаның ұзын саны 500-ге жетіп, 300-ге жуығы ел басшылығына ұсыныс ретінде берілгендігін, ал Тілі Білімі Институтының 20 жылдан астам уақыттан бері осы мәселенің қыр-сырын зерттеп келе жатқандығын атап өтті.

Осы уақытқа дейін ғылыми мекемелер тарапынан мақұлданып және қазақ дыбыстық жүйесіне айтарлықтай жақындығын көрсеткен жоба А.Байтұрсынов атындағы Тіл Білімі Институты тарапынан дайындалғандығын білеміз. Бұл жоба жоғарыда атап өткен Ортақ Түркі Әліпбиіне айтарлықтай ұқсастық көрсетеді:

Ортақ Түркі Әліпбиін қаперге алған жаңа қазақ латын әліпбиінің жылдам өзгеріп келе жатқан заманымыздың сұранысына жауап бере алатындығына, 200 миллионға жуық түркі әлемін бір-бірімен жақындастыра түсетіндігіне сеніміміз мол.

Қазақстанның соңғы уақыттарда ұсынылған «апастрофты» деп аталып кеткен жаңа қазақ латын әліпбиінің үлгісі:

Кестеден байқағанымыздай апостроф деп аталатын үтір белгісі қаріптің оң жақ жоғарғы тұсында жазылғандығы көрінеді. Басқаша айтқанда дауысты дыбыстың жуан-жіңішкелігі осы таңбаға байланысты болмақ. Бұл әліпбиден ағылшын тіліне негізделген компьютер клавиатурасының көшірмесін көруге болады. Осыған қарама-қайшы келетін кириллицадағы (i, iy, iу) ve y (w, uw, üw) дыбыстары жаңа латын әліпбиінде бір тек қаріппен берілуі аталмыш әліпби кемшілігінің тек қана бір қыры екендігін көрсетеді. Бұл кемшіліктің алдағы уақыттарда одан әрі күшейе түсетіндігі де бар. Осы қаріп авторларының негізгі уәжі «бұл алфавит қазаққа ғана тән ...» екен. Егер осы әліпби өндіріске еніп, қазақ тілі осы әліпбимен кетер болса, Қазақстан мен қазақ тілі түркі әлемінен алыстай түсіп, онымен қоса жазу-сызу мен тіл үйретуде проблемалар тосып тұрғандығына, өкінішке орай, сене беруімізге болады. Енді пікірімізді шағын мысалдармен жабдықтасaq:

«Апастрофты» әліпби: A'r sa'rsenbi sai'yn g'ana syrtka s'yg'y'laryn'yzg'a bolady.

Кириллица: Әр сәрсенбі сайын ғана сыртқа шығуларыңызға болады.

«Апастрофты» латын әліпбиін оқи сала визуалды түрі мен есте сақтау «қабылеттілігі» қандай дәрежеде ауыр екендігін көруге болады.

27 қазан 2017 ж. Егемен Қазақстан газетінде “Latin Qarpine Köşüwdiñ Mañızdılıǵına Nazar Awdarıldı” атты хабарламада Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтің «апастрофты» жаңа қазақ латын әліпбиіне ресми түрде көшуіне байланысты Шешімі туралы хабарлама берілді. Осы Шешімге қарасақ латын әліпбиін өндіріске енгізу уақыты 2025 ж. дейін деп көрсетілген. Қазақ елі жаңа қазақ латын әліпбиін қабылдау арқылы орыс тілі мен орыс мәдени шеңберінен шығу үдерісін жеделдете түсетіндігі анық. Алайда «қазақи» деп танылуы мүмкін «апастрофты» жаңа әліпби Өзбекстан мен Түркіменстанның «Түркия алфавитіне ұқсамайтын бөлек әліппе жасаймыз» дегенге саятын қателіктерін қайталауы мүмкін екендігін өкінішпен атап өткіміз келеді.

Қорытынды

Қазақ халқы және қазақ тілінің соңғы жүз жылдық тарихына қарағанымызда қазақ жазу-сызуының арап, латын, кириллица және қайтадан латын болып өзгергенін байқаймыз. Бұл әрине мәдениет пен гуманитарлық саланы аса күрделі жағдайға қалдырғаны мәлім. Ал енді араға біршама уақыт салып қайтадан латын әліпбиіне өту шешімінің қабылдануы жалпытүркілік өркениет тұрғысынан аса жағымды хабар екендігі анық. Кеңес дәуірі кезеңінде дүниеге келген Орта Азия түркі республикаларының кириллицаға негізделген ұлттық әліпбилерінің пайда болуының астары белгілі, – ол, – сол дәуір ортақ түркі латын әліпбиін жойып, түркі халықтарын бір-бірінен ең болмағанда осы тұрғыда алшақтату еді. Сондықтан 1926-1938 жылдары арасында іс жүзінде қолданыс тауып тәжірибе жинақтап қалған латын әліпбиін ауыстыра салудың саяси астары басым еді. Бұл үрдіс өзінің жағымсыз әсерін қалдырмай қоймады. Қазіргі күндегі кириллица болсын, енді міне жаңа латын әліпбиінде болсын ортақ унификация мәселесін қолға алудың жасанды кедергісін көріп отырмыз. Мұның түп төркіні сонау Кеңес дәуірінен бастау алып, осы уақытқа дейін жалғасып, өзінің жағымсыз өміршендігін сақтап қалуда. 26 қазан, 2017 ж. Қазақстанда «апастрофты» деп аталып кеткен жаңа қазақ әліпбиінің ресми варианты баспасөз арқылы таныстырылды. Егер осы әліпби

қолданысқа ресми түрде еніп кетсе Қазақстанның түркі елдерінен біршама алыстай түсетіндігі қауіпі күн тәртібінде тұратын болады. Сонымен қатар аталмыш жобалық әліпбидің кемшілігі әліпби үйрету барысында көрініп қалуы әбден мүмкін. Ал уақыт өте келе қарапайым халықтың өзі қарсы шығып, қазақ тілінің жалпытүркілік ерекшелігіне жақындық көрсететін Түркі Елдерінің Ортақ 34 қаріптік әліпбидің қайтадан қолға алынатындығына күн тәртібіне әкелуі мүмкін. Байқағанымыздай, жаңа әліпби таңдалу сатысы барысында қазақ тілінің дыбыстық, орфоэпиялық, орфографиялық ережелеріне қарағанда саяси шешімнің әлдеқайда ауырлау болғандығы қылаң беріп қалды. Уақыт өте келе Қазақ елі апастрофты латын әліпбиінің орнына 34 қаріптік Ортақ Түркі Әліпбиін таңдап жатса, аталмыш «қазақи-түркілік» 34 қаріптік әліпби Қырғыз елін өзіне тарта түсетіндігіне сеніміміз мол.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Demir Nurettin; Yılmaz, Emine (2014), *Bitmeyen Öykü: Alfabe Tartışmaları - Rapor*-(Ұзақ жасайтын пікірталас: қаріп пікірталасы), Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları, – Ankara.
2. Ercilasun, Ahmet Bican (2000), “Kazakçanın Lâtin Alfabetiyle Yazılması Konusunda (Қазақ тілінің латын әліпбиіне шолу) Düşünceler”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 10: 482-486.
3. Kara Mehmet (2009), “Türk Cumhuriyetleri ve Otuz Dört Harfli Ortak Lâtin Alfabeti” (Түркі елдері және 34 қаріптік әліпбе), *Turkish Studies* 4/3: 1301-1310.
4. Kortabayeva G. (2017), “Türk Dilli Halkların Lâtin Alfabetine Geçiş Tecrübesi” – (Түркі халқтарының латын әліпбиіне өту тәжірибелері), *Türki Jazbaları men Mâdeniyeti Künderi Şarası Ayasında Ötkizilgen Tamırı Tereñ Älipbiy: Jalrı Türkilik Biregeyliktiñ Mizgımas Negizi Halıqaralıq Ğılımiy-Praktikalık Konferentsiyası Materiyaldarı*, Almatı: 289-297.
5. Şahin Erdal (2002), “Türk Cumhuriyetlerinde Lâtin Alfabetine Geçiş Çalışmaları ve Sonuçları” (Түркі республикаларында латын әліпбиіне өту жұмыстары және нәтижелері), *Bağımsızlıklarının 10. Yılında Türk Cumhuriyetleri*, SOTA Yayınları, Haarlem-Hollanda: 63-70.
6. Şirin User Hatice (2006), *Başlangıçtan Günümüze Türk Yazı Sistemleri* (бастапқы уақыттан осы дәуірге дейінгі түркі жазу-сызу жүйелері), Akçağ Yayınları, Ankara.
7. Tekin Talat (1997), *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı* (Тарих беттерінде түркі таңбасы), Simurg Yayınları, Ankara.
8. Матбек Н.К. (2017), «Түркменстан мемлекетінің жазу реформасы», *Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық университеті Хабаршы*, №1(59): 59-64.

ЛИНГВОМЭДЕНИЕТТАНУ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS

МРНТИ 16.21.33

С.Даулет¹

¹Аударма ісі мамандығының 4 курс студенті, Шығыс тілдері және аударма кафедрасы

«МЫҢ БІР ТҮН» ЕРТЕГІСІНДЕГІ АНТРОПНИМИКАЛЫҚ АТАУЛАРДЫҢ ҚАЗАҚ ТІЛНЕ БЕРІЛУІНІҢ ЛИНГВОМЭДЕНИ ЖӘНЕ ПРАГМАТИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Аңдатпа

Антропонимика халықтық және канондық есімдерді, сол сияқты бір есімнің әдеби және диалектілік, ресми және биресми түрлерін ажыратып қарастырады. Көптеген антропонимиялар мәдениет тарихымен, этнографиялық ерекшелік пен мәніет тарихымен анықталады, ал бұл әр халықта аса маңызды болып келеді. Лингвомәдениеттану – мәдениеттің тілдегі көрінісін зерттейтін ғылым. Прагматика – адамдар өзара қарым-қатынаста қолданатын тіл бірліктерінің әсерін қарастыратын тіл білімінің бөлімі.

Тірек сөздер: антропонимика, лингвомәдениеттану, этнографиялық ерекшеліктер, аудармашылық трансформация, баламасы жоқ тілдік бірліктер.

Аннотация

Даулет С.¹

Студент 4 курса специальности «Переводческие дело», кафедра восточных языков и перевода

ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ И ПРАГМАТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ АНТРОПНИМИЧЕСКИХ НАЗВАНИЙ НА КАЗАХСКОМ ЯЗЫКЕ В СКАЗКЕ «ТЫСЯЧА И ОДНА НОЧЬ»

Антропонимика изучает функции антропонима в речи – номинацию, идентификацию, смену имен, которая связано с возрастом, жизнью среди людей другой национальности, переходом в другую веру и др. Лингвокультурологическое исследование соответствует тенденции современной лингвистики – переходу от лингвистики «имманентной», структурной, к лингвистике антропологической, рассматривающей явление языка в тесной связи с человеком. Прагматика это раздел языкознания, изучающий условия использования говорящими языковых знаков.

Ключевые слова: антропонимика, лингвокультура, прагматика, «Тысяча и одна ночь», переводческие трансформации.

Abstract

Daulet S.1

4th year student of the specialty "Translation Studies", Department of Eastern Languages and Translation

LINGUOCULTURAL AND PRAGMATICAL ASPECTS OF THE ANTHROPONIMICAL NAMES IN THE FAIRYTALE "THE THOUSAND NIGHTS AND ONE NIGHT" IN THE KAZAKH LANGUAGE

Anthroponimic studies the functions of the anthroponym in speech – nomination, identification, change of names, which is related to age, life among people of other nationalities, conversion to another faith, and others. Linguiocultural studies correspond to the general trend of modern linguistic – the transition from linguistic – “immanent”, structural, to the linguistics of anthropological, considering the phenomenon of language in close connection with man. Pragmatics is a section of linguistics that studies the conditions of use by speakers of linguistic signs.

Key words: anthroponymics, linguocultural studies, pragmatism, transliteration, “The Thousand Nights and One Night”, translation transformations.

Антропонимика (грекше адам + ат) – адамдардың өзіне меншікті есімдерін, аты-жөнін, жалған, бүркеншік, жасырын аттарын, ру аттарын – антропонимді зерттейтін ономастиканың тармағы. Антропонимика сонымен бірге әдеби шығармалардағы антропонимдер мен ауыз әдебиетіндегі кейіпкерлердің аттарын зерттейді. Антропонимика халықтық және канондық есімдерді, сол сияқты бір есімнің әдеби және диалектілік, ресми және биресми түрлерін ажыратып қарастырады. Әрбір этностың әр дәуірде өзіне тән антропонимиканы (есімдер тізімі) қалыптасады. Антропонимдердің жиынтығы антропонимия деп аталады. Жеке адам есімдері басқа көптеген жеке атаулардай өздерінің дербестігімен ерекшеленеді: әр адамның жеке есімі бар. Есімдер тізілімі шектеулі. Жеке есімдер қайталап отыратындықтан, оларға қосымша атаулар беріледі. Дамыған қоғамда адамның ресми атауларының өзіндік жүйесі болады. Мәселен, антикалық Римдегі есімдердің тұрақты жүйесі мынадай: адамның жеке есімі + ру тегі + жалған аты + ататек есімі + қосымша аты. Үнді елінде бұл жүйе үш құрамнан тұрады: гороскоптық есімі, жыныстық немесе діни секталық есімі, касталық есімі. Мәселен, *Рабиндранат Тагордың есімі:Рабиндра (Күн құдайы), Натх (еркек), Тхакур (жер иеленушілер қастасынан)* құралымынан тұрған. Антропономия есімге қатысты хабарларды: адамның қасиетін, әкесі, руы, отбасымен байланысы, ұлты, кәсібі, қай жерден шыққан т.б. зерттейді. Теориялық антропономия белгілі этнос антропонимдерінің пайда болу, даму заңдылықтарын, құрылымын, жүйесін, үлгілерін, тарихи қабаттарын, тілдердің антропонимиялық өзара байланысын қарастырады. Оның зерттеу әдістері ономастиканың басқа түрлеріндегідей (адам есімініңәлеуметтік сипаты, салт-әдет, дін мен моданың ықпалы т.б.). Қолданбалы антропономия есімдерді нормаландыру мәселесін, есімдердің әр тілде берілу тәсілдерін зерттейді. Антропонимиялық сөздіктер жасауға, азаматтық хал актілерін тіркеу (ЗАГС) орындарында ат таңдауға, есімдердің даулы құқықтық мәселелерін шешуге көмектеседі. Антропонимия ономастикадан 20 ғасырдың 60-70 жылдарында бөлініп шықты, бірақ олардың бірқатар мәселелері бірге қаралады. 60-жылдарға дейін "Антропонимия" термині орнына "ономастика" қолданылып келді. Әйтсе де әлі күнге дейін кейбір антропонимикалық терминдер талқылануда. Көптеген антропонимиялар мәдениет тарихымен, этнографиялық ерекшелік пен мәдениет тарихымен анықталады, ал бұл әр халықта аса маңызды болып келеді. Біз антропонимді есімдерді атау деп түсінеміз, өйткені белгілі бір атауларға қолданылатын сөз категориялары бар, бірақ олар тікелей антропонимдер деп есептелмейді. Оларға мысалы, бір топ адамдардың мамандығымен, мекен жайымен, этнографиялық, тілдік және басқа да ерекшеліктерімен, тайпа ішіндегі бөлінетін ру атаулары, сонымен қатар антропонимдерді білдірмейтін, бірақ олармен бірге жүретін сөз қатарларына байланысты атаулар жатады [3-6, Антропонимика].

Мәдениеті ерте дамыған араб елдерінің бүкіл әлем мойындаған мызғымас екі тұғыры бар. Оның бірі – таза адамгершіліктің шырқау шыңына алып шығатын, жан-жақты дамытып әкелген Құран сөзі, яғни адамзатты имандылық тәубесіне әкелетін мұсылман діні жолындағы қағидалары болса, екіншісі – адамзат тірлігінің өмір деген тұңғығына сүңгіп, оның ішкі құпиясын бүге-шігесіне дейін ақтарып, барша әлеми тірліктің айнасындай етіп, адамзат санасына селкеусіз сіңірген ұлы шығарма осы «Мың бір түн» еді. Бұл араб халқының, қала берді, Египет елінен түп тамырын тартқан ғажайып бәйтеректің жан-жағына шуақ пен түнекті қоса шашқан, құдыреттей әсер етуі, араб елінің, қала берді, Шығыс елінің даналық қасиеті мен шаттығын ұлы қасиетке балатып, барша жанның бауырындай сіңісіп кетуі, бұл адам айтып, тілмен жеткізе алмайтын құпия қуат, тылсым сырдың селкеусіз тұнығы десе болғандай [6-12, Мың бір түн].

Лингвомәдени және прагматикалық аспектілерің маңызы. Лингвомәдениеттану - мәдениеттің тілдегі көрінісін зерттейтін ғылым. Ол әлемнің ұлттық бейнесімен, тілдік таныммен, ділдік-лингвистикалық ерекшеліктерімен өте тығыз байланысты. XIX ғасырдың басында ағайынды Гриммдер халық әндерін, аңыздар мен ертегілерді жинап, басырып, неміс тілі грамматикасы үшін материалдар жинаған еді. Бұл еңбек халық мәдениетіне деген қызығушылық туғызып, көптеген Ресей ғалымдарының (Ф.И. Буслаев, А.Н. Афанасьев, А.А. Потебня) зерттеулеріне арау болған. Қазіргі кезде қазақ тіл білімінде де лингвомәдениеттанулық зерттеулер бар. Әрине, онда тіл мен мәдениет, олардың өзара байланысы арнайы зерттеу нысанына айналмағанымен қазақ тіліндегі мәдени лексика мәселесі айтылып, қазақ сөздерінің этимологиясы, танымдық негізі біршама тал-

данғаны мәлім. Аударманың прагматикалық қыры бұл мәтін ақпаратына нақты бір көзқарасты қалыптастыру мақсатымен қабылдаушыға белгілі бір түрде әсер ету қажеттілігі. А.Нойберт - неміс лингвисті аударма теориясындағы прагматиканы аударманың маңызы аспекті ретінде алып қарастырады. Оның айтуынша, аударылу мәселесін мәселе ететін де осы прагматика болса керек. Себебі аударманың грамматикасы мен семантикасы аударылған тілдікі болмақ, ал қалатыны - прагматика. Оқырманға немесе тыңдарманға прагматикалық бағыт тұрғысынан кез келген айтылым және кез келген мәтін эмоциялық әсер береді. Түпнұсқа прагматикасы мен аударманың арақатынасы әртүрлі болуы мүмкін және аударманың прагматикалық адекваттылығы бастапқа мәтіннің прагматикасын сақтауы міндетті емес. Аударманы лингвистикалық әдістермен зерттеу орынды және нәтижелі деп айтуға болады. Ал мәтінді аударғанда сәйкестікке жету мәселесі берілген феноменттің бірқатар факторларға тәуелді түпнегізіне байланысты. Бұл феноменттің түп негізі трансформациялық қайта құрулар үдерісінде оларды түсіндіретін аудармашы әрекетінің ерекшелігінде көрініс табады [12-13, Лингвомәдениеттану негіздері], [56-58, Аударма теориясы].

Көркем мәтінге лингвомәдениеттанулық талдау жасау деген сөз – сол көркем мәтін бағытталған өзіне тілді адресатқа сол мәтіндегі негізгі мағынаны ұстап тұрған тірек сөздер мен сөз тіркестерін, мәтіндегі аллюзияларды, лингвокультуремаларды шығарма авторының көздеген, діндеген мақсатына сай көрсете білуге, соған сай интерпретациялай алуға дағдыландыру. Көркем мәтінге лингвомәдениеттанулық талдау жасаудың құрамына енетін оның бөлінбейтін бөлшегі – ұсынылған шығармаға лингвомәдениеттанулық түсініктеме беріп отыру. Лингвомәдениеттанулық түсініктеменің негізгі нысаны – лингвокультуремалар. Атап айтқанда, баламасы жоқ тілдік бірліктер, реалиялар, онамастикалық реалиялар, мәдениө-тарихи ассоциацияға негізделген географиялық атаулар, антропонимдер, стереотиптер, аллюзиялар, логоэпистемалар, адресатқа бейтаныс, өзіндік лингвомәдениеттанулық ерекшелігі бар лакундар т.б. [210-211, Лингвомәдениеттану негіздері].

XX ғасырдың 50-ші жылдарында саяси бағыттар талабымен көркем туындылардың ауқымды көлемі қазақ тіліне тәржімаланды, осы тұста аударманың практикалық жақтарын (қалай аудару керек, қандай кемшіліктер бар, көркем аударма ісін жақсарту үшін не істеу керек) талқылау, өзара кеңесу жұмыстары да қатар жүргізіліп, қазақ мәдениетіндегі тәржіманың практикалық тәжірибесінің жетілуіне, сондай-ақ кейбір теориялық мәселелердің бағыт бағдарының айқындалуына елеулі ықпал жасады [1].

Түпнұсқа мәтін	Аударма мәтін	Аудармашылық трансформация түрі
Praise be to Allah , master of the Universe! And prayer and piace upon the Prince of Messengers, Muhammad our lord paramount! [1].	Күлліғаламайесі – Алла тағалаға құлдық! Алланың рахматындағы әулие әнбиелермен бірге өзіміздің Мұхаммед пайғамбарға тәңтілік-тағызым етеміз! [5].	Транслитерация
His name was King Shahryar [1].	Егде тартқан әке өздері тұрған өлкеге осы Шаһиярды патша етті. [6].	Транслитерация
The smaller brother was called King Shahzaman and ruled over Samarkand al-Ajam [1].	Кіші ұлы Шаһзаман Персия жағын билеп, Самарқанда тұрыпты [6].	Транслитерация
When the Jinni had looked long at the beauty of the girl, he said her: 'O, Queen of every silky thing!' [4].	Өлгі Диню келіншекке қарап: - Игі жақсылардың әміршісі болған аруым [10].	Калька
Respect and remember the words of Yusuf . Forget not [5].	Ғибрат ал Жүсіп кешкен өмірден, Опа таппай ол да айырылған сенімнен. [11].	Транскрипция
Iblis worked all Adam's woe with one woman [5].	Пейішіңнен сонау Адам ата да Әйел үшін қуылған ғой, атама! – дейді біреу [11].	Транслитерация
Now this Wazir had himself two daughter who in the masters of beauty, charm, brilliance, perfection, and delectate taste, were	Уәзірдің екі қызы бар еді. Үлкенінің аты – Шахразада , кішісінің аты – Дүниеада болатын [12].	Калька, Транслитерация

each unrivalled save by the other. The name of the elder was <u>Shahrazad</u> , and that of the younger <u>Dunyazad</u> [5-6].		
Suddenly, on the King's wife crying: 'O, <u>Masud!</u> Ya, Masud!' [2].	Бір сәтте жеңгесі: « <u>Масфут</u> » деп айқайлап біреуді шақырды [7].	Транскрипция

Кез келген коммуникацияның басты мақсаты – эффект тудыру; сондықтан аудармашы әсіресе, көркем әдебиетті тәржімалағанда еркін аудару тәсіліне көбірек барады, алайда ұлт мәдениетіне тән, тіл арқылы вербалданатын ұлттық менталдық пайымдау мен бағалауды білдіретін тілдік бірліктерге еркіндікпен келу түпнұсқаның екінші тілде репрезентациялануына елеулі әсер етеді. Жалпы, көркем шығарманы реципиентке (екінші тілдегі қабылдаушыға) репрезентациялау тәржімашының лингвомәдени құзыретін талап ететін аса күрделі мәселе. Қалтай Мұхамеджановтың аудармасына келетін болсақ, былай боп шығады. Мысалы, бұл кісі Сальенің және қазақшасындағы Қалмақанның аудармасындағы «Ей, ұлы бақытты патшам», - деп басталатын сөзді, «Уа, алдияр патшам», - деп алған. Ол кісі не себепті бұлай өзгерткенінде, «Айналайын-ау, сүйіп алған алғашқы әйелі зинақор болса, ол қайдан бақытты болмақ, адамның бойына берген күш-қуат та өлшемді дүние, онда шексіздік болуы мүмкін емес. Ертегі болғасын асырып айта береміз» деген екен. Оның аудармасында тырнақша – құрсаудан құтылған. Шындығында бұл әлем халықтың тіл байлығының өзі сынға түсетін шаруа десе болғандай.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазыбек Г.Қ. Аударма тағылымы, 2013, 367-381б.
2. Никонов В.А., Суперанская А.В. Антропология, 3-6 б.
3. Жумабекова А.К., Аударма теориясы. – Алматы, 2010.
4. Әлметова Ә.С. Лингвомәдениеттану негіздері. – Алматы, 210-211 б.
5. Мұхамеджан Қ. Мың бір түн. – Астана, 2008. – 352 б.
6. Dr J.C. Mardrus, London and New York, Taylor & Francis e-Library, 2004, 657 p.
7. Әуезов М. Көркем аударманың кейбір теориялық мәселелері //Кітапта: Көркем аударманың кейбір мәселелері (мақалалар жинағы). – Алматы: Қазмемкөпкемәдебас, 1957. – 3-12б.

Қосымша ақпарат көздері:

1. Қазақ тілі. Энциклопедия. – Алматы: Қазақстан Республикасы Білім, мәдениет және денсаулық сақтау министрлігі, Қазақстан даму институты, 1998 жыл, 509 бет. ISBN 5-7667-2616-3
2. Тіл білімі терминдерінің түсіндірме сөздігі — Алматы. «Сөздік-Словарь», 2005 жыл. ISBN 9965-409-88-9
3. Барлық құқықтар қорғалған. inform.kz белсенді сілтемені пайдаланыңыз http://www.inform.kz/kz/kulshe-kyz-tertegisi-65-zhyldan-keyin-kazak-tiline-audaryldy_a2753258

МРНТИ 16.01.45

А.Ш. Мұртаза,¹ Г.А. Жанұзақова,²

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, аға оқытушылары

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУ БАРЫСЫНДАҒЫ МӘДЕНИ КОМПОНЕНТТІҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Шет тілдерін үйрену және оларды халықаралық қатынас құралы ретінде қолдану осы тілдердің сөйлеушілерінің мәдениетін, ұлттық сипатын, өмір салтын, әлемді, салт-дәстүрді, әлеуметтік мінез-құлықты терең және әртүрлі білуінсіз мүмкін емес. Бұл екі білімнің үйлесуі - әлемдік қауымдастықтағы серіктестеріміздің тілі мен мәдениеті тиімді және жемісті қарым-қатынасты қамтамасыз ете алады.

Түйінді сөздер: лингвистикалық мәдениет, әлеуметтік-мәдени компонент, көп мәдени білім, мәдени көзқарас, шеберлік.

Аннотация:

Муртаза А.Ш.,¹ Жанұзақова Г.А.²

РОЛЬ КУЛЬТУРНОГО КОМПОНЕНТА ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Изучение иностранных языков и их использование как средства международного общения невозможно без глубокого и разностороннего знания культуры носителей этих языков, их менталитета, национального характера, образа жизни, видения мира, обычаев, традиций, общественного поведения. Только сочетание этих двух знаний – языка и культуры наших партнеров по мировому сообществу может обеспечить эффективное и плодотворное общение.

Ключевые слова: лингвострановедение, социокультурный компонент, много культурная образования, культурологический подход, навык.

Abstract

Murtaza A.,¹ Zhanuzakova G.²

senior teachers, International Relations faculty, Kazakh National university named after al-Farabi

THE INFLUENCE OF CULTURE ON OF THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGES STUDY

We attain the successful knowledge of foreign languages and professional skills of international communication due to a deep and thorough study of the culture of native speakers of the languages we study. We study their mentality, national character, the way of life, vision of the world, customs, traditions and public behavior. The combination of these achievements, language and culture leads to an effective and fruitful conversation.

Key words: linguistic regional geography, socio cultural component multicultural education, cultural approach, skill

Қазіргі таңда бүкіл әлемдегі өркениетті дамыған елдердің басты көңіл бөліп отырған мәселесі – оқытудың жаңа технологияларын қолдану арқылы оқушыға жалпы жан-жақты, дәстүрлі әдістермен, әлемдік деңгейдегі озық технологиялармен салыстырылған, өмір тәжірибесіне ұштастырылған терең білім беріп, білікті маман даярлау.

Ал шет тілін үйрену, оның қолданыс аясын кеңейту, сол арқылы әлеуметтік-мәдени білікті ұрпақ тәрбиелеу 2030 жылға дейінгі стратегиялық даму бағдарламасының, ел басының үштұғырлы саясаты аясында және еліміздегі тілаларлық байланыстардың, өзара қарым-қатынастардың нығаюы кезеңінде өзекті де келелі мәселелер болып отыр.

«Тілдік білік пен дағды жеке тұлғаның дамуына әсер ете алмайды: адам көп нәрсені біліп, жасай алуы мүмкін, бірақ қоғам сұранысы мен қажеттігіне сай келуі – күмән тудыратын жайт. Сондықтан да оқып үйреніп жүрген тілдің, сол тілде сөйлейтін елдің мәдениетін білмей, оны меңгермей тұрып, сол тілде біліктілікке қол жеткізуі мүмкін емес. Басқа тілді қоғамда дұрыс жөн таба білу үшін сол елдің тілін білу аз, сол тілде сөйлейтін халықтың мәдениетін де меңгеру керек» [1.282].

Қазіргі заманда, әсіресе қоғамның барлық салаларында, соның ішінде білім беру саласында түбегейлі өзгерістер болып жатқан тұста қоғамның басты қажеттіліктерінің бірі оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың оңтайлы жолдарын іздеу, оқыту мазмұны мен оның құрылымының ұтымды нұсқаларын іздеу болып табылады [2.4].

Түрлі оқу орындарында түрлі оқыту стратегияларының тексеріліп жатқаны – өте маңызды қадам. Себебі әдістемелік шешімдердің балама нұсқалары неғұрлым көп болған сайын жалпы пәнді оқыту жолдарының жаңа түрлерін іздеу соғұрлым нәтижелі болмақ. Бұл ретте шет тілдерін оқытудағы түбегейлі өзгерістердің негізгі мәселесі – оқыту мақсатын, сондай-ақ соған сай оқыту мазмұнын анықтау мәселесі. Оларды анықтаған кезде тек тілді ғана емес, сонымен қатар шеттілдік мәдениетті оқыту идеясы ең тиімді жол болып табылады. Бір жағынан, оқыту мақсаты көпшіліктің әлеуметтік сұранысын көрсетіп, көпшіліктің басты қажеттіліктерінен туындаса, екінші жағынан, осы оқыту мақсатының өзінен бүкіл оқыту жүйесі туындайды, оқыту мазмұны да, оны ұйымдастыру жолы да айқындалады [3].

Бұл бағыттың коммуникативтік жағының күшеюі шет тілін оқыту мақсаттарының түрі мен оқыту мазмұнының түрі өзгеруінен байқалады. Осы салада көп зерттеу жүргізген орыс ғалымы Е.И. Пассов пен басқа да зерттеушілер мынадай жүйелілікті алға тартады: шет тілін оқыту; шет тілінде сөйлеуді үйрету; шет тілінде сөйлеу әрекетін үйрету; қарым-қатынасқа үйрету.

Оқыту процесінің барлық аспектілері тең дәрежеде қарастырылса ғана, яғни тіл үйренушінің жеке тұлғасының қалыптасуында маңыздылығы тең болса ғана шет тілі оқу пәні ретінде өз қызметтерін толық орындай алады [4].

Прагматлингвистика деректерінің негізінде және шет тілінің әлемдік қауымдастықтағы қарым-қатынас жасау және өзара түсінісу құралы ретінде өзгергенін назарға ала отырып, қазіргі әдістемеді тіл үйретудің прагматикалық аспектілерін күшейту қажет екені ерекше аталып өтеді. Бұл дегеніміз, оқытқан кезде шет тілінде қарым-қатынас жасауды меңгеруде сапалы нәтижелерге қол жеткізу ғана емес, сонымен қатар шеттілдік мәдениетті үйренудің және сол тілде сөйлеушілерді танудың нақты жолын іздеу маңызды деген сөз. Бұл жерде тек тіл білу ғана емес, тілді нақты қарым-қатынас барысында пайдалана алу, яғни тілді іс жүзінде меңгеру, демек, «прагматикалық мәдениетаралық құзыреттіліктің» дамуы туралы сөз болып отыр.

Жалпы, шет тілін үйрену деңгейінің стандарты бойынша тіл үйренушінің коммуникативтік құзыреттілігінің қалыптасуы әлеуметтік-мәдени және елтанушылық біліммен де тығыз байланысты. Әлеуметтік-мәдени білімсіз тіл үйренушінің коммуникативтік құзыреттілігі қалыптаспайды. Тек түрлі формадағы (соның ішінде тіл түріндегі) мәдениет қана адамның жеке тұлғасының қалыптасуына ықпал етеді [4]. Пассов оқыту мазмұнының ажырамас компоненті ретінде жаңа «шеттілдік мәдениет» терминіне анықтама береді. Тіл үйренушінің шет тілін оқу, танымдық, дамытушы және тәрбиелік тұрғыдан меңгеру процесін туғыза алатын дүниелердің барлығын шеттілдік мәдениет деп түсінеміз.

Бұл ретте шеттілдік мәдениетті оқыту тұлғааралық қарым-қатынас құралы ретінде ғана емес, сонымен қатар тілін үйреніп жатқан елдің мәдениеті (тарихы, әдебиеті, музыка өнері және т.б.) туралы білімге, тілдің құрылымы, жүйесі, сипаты, ерекшеліктері туралы және т.б. білімге ие болу арқылы жеке тұлғаның рухани дүниесін байыту құралы ретінде де пайдаланылады.

Қазіргі әдістемелік зерттеулер шет тілін елтану тұрғысынан оқытуға негізделеді [5, 6, 3]. Бұл ретте елтанушылық лексика (Е.М. Верещагин мен В.С. Костомаровтың термині бойынша фондық және эквивалентсіз лексика), тілін үйреніп жатқан елдің өмірінің сан түрлі қырларын, тарихын, әдебиетін, ғылымын, өнерін (И.Л. Бим), сондай-ақ салт-дәстүрін, әдет-ғұрыптарын қамтитын елтанушылық мәліметтер ерекше атап көрсетіледі.

Лингвистикалық-елтанушылық аспект тіл бірліктеріндегі елтанушылық мәліметтерді анықтауға, пәндік-мазмұндық жағынан молаюына көмектеседі. Лингвистикалық-елтанушылық аспектін барынша негіздеп тандап алу, шет тілін оқытуда неғұрлым ерте пайдалану оның белсенділігін арттыру үшін едәуір қор болып саналады [5].

Қазіргі таңда тілін үйреніп жүрген елдің әлеуметтік-мәдени ерекшеліктері туралы білмей, халықаралық қарым-қатынас құралы ретінде шет тілінде сөйлеуді меңгеру мүмкін емес екендігін жалпы көпшілік мойындады. Шет тілін оқытудағы коммуникативтік-әрекеттік және лингвистикалық-елтанушылық бағыттар бір-біріне өзара негіз болады және тығыз байланысты. Шет тілін оқытудағы лингвистикалық-елтанушылық аспектте тән белгі – сол елдің қазіргі өмір салтына қатысу. Қазіргі әдістемеді лингвистикалық-елтанушылық бағыт оқытудың маңызды құралы ретінде қаралады. Ол лексикалық және грамматикалық білімді бекіткен кезде есте сақтау нәтижесін шынымен арттырады, сөйлеуге және оқуға үйрету процесіне көмектеседі, мағыналық жағын алдын ала түсіну қабілетін дамытады. Елтанушылық, мәдени ақпараттың тіл үйренушілердің тұрақты қызығушылығын тудыруға қажетті әлеуеті зор. Соңғы онжылдықта оқулықтардың авторлары мен құрастырушылары осы әлеуетті кеңінен қолданып жүргенін айтып өту қажет. Оқу құралдарында мәдениеттанушылық және әдеби сипаттағы ақпараттар елеулі түрде көбейді. Ал білім берудің жаңашаландырылуына сәйкес елтанушылық сипаттағы ақпараттар қамтылған бейнефильмдерді және түрлі шет тілдеріндегі сайттарға сілтемелерді оқу орталықтары шығара бастады, оларды оқытушылар пайдаланып жүр.

Негізгі объект тілін үйреніп жатқан ел емес, сол тілде сөйлеушілердің жалпы білімі, олардың қарым-қатынас барысындағы тілдік емес әрекеті, олардың жалпы мәдениеті болғандықтан, шет тілін оқытудың әлеуметтік-мәдени компонентін енгізу жөн болмақ. Әлеуметтік-мәдени компоненттің негізінде тіл үйренушілердің тілін үйреніп жатқан елдің әдет-ғұрыптары мен салт-дәстүрі туралы білімі қалыптасып, мәдениеттер диалогына қосылып, жалпыадамзаттық мәдениеттің дамуындағы ұлттық мәдениеттің жетістіктерімен танысады.

Бұл мәселенің өзектілігі шет тілін оқытудың мазмұнын жалпы онтайландыру мақсатында оқыту мазмұнының компоненттерін қайта қарау негізінде оқыту мазмұнын толықтыру жолдарын іздеуге негізделген, сондай-ақ қолданыстағы оқу-әдістемелік кешендердегі қосымша елтанушылық материалдарды тандап алу тұрғысынан еліміздегі шет тілін оқыту әдістемесі бойынша әлеуметтік-мәдени компоненттің мазмұнын анықтаудың жеткілікті түрде зерттелмегендігі және тілі оқытылатын елдің тілі мен мәдениетін зерттеу қажеттігі де осы зерттеу тақырыбын таңдауға негіз болды.

Сонымен, ұлттық және әлемдік мәдениетті тану, жеке тұлғаны көп ұлтты қоғамда өмір сүруге дайындау құралы ретінде шет тілін оқыту мазмұнының әлеуметтік-мәдени компонентінің, екінші жағынан, шет тілін үйрену және кәсіби сипаттарды меңгеру мотивациясын көтеру факторының маңыздылығына негізделді.

Шет тілін үйренушілердің шет тілін меңгеру барысындағы мотивациясын көтеру құралы ретіндегі шет тілін оқыту мазмұнының әлеуметтік-мәдени компонентінің мәнін ашу, лингвистикалық-елтанушылық материалдардың ерекшелігін, рөлін зерделеу және дәлелдеу.

Әлеуметтік-мәдени компонент, соның ішінде лингвистикалық-елтанушылық материалдар шет тілін үйрену мотивациясын көтеруде шын мәнінде үлкен рөл атқарады және шеттілдік мәдениетті оқыту құралы болып табылады.

Әлеуметтік-мәдени құзыреттілікті қалыптастыру негізі болып табылатын оқыту мазмұнының әлеуметтік-мәдени компоненті осы компонентті қосу үлгісін оқыту процесіне енгізген кезде шет тілін үйрену мотивациясын көтеруге көмектеседі, онда:

әлеуметтік-мәдени компоненттің құрылымы көрсетілді;

оқу материалын таңдау принциптері мен белгілері ұсынылды;

тіл үйренушінің тіл меңгерудегі қажеттіліктері мен қызығушылықтары ескерілді;

оқуды ұйымдастырудың түрлі әдістемелік тәсілдері мен түрлері пайдаланылды;

әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктің қалыптасуындағы психологиялық-педагогикалық жағдайлар есепке алынды.

Әлеуметтік-мәдени білім мен дағдыларды қалыптастыруға баса назар аудару арқылы шет тілі бойынша білім беру мазмұнының негізінде шет тілі бойынша сабақтар өткізу үшін лингвистикалық-елтанушылық сипаттағы материалдар таңдалды және мотивацияны көтерудің тиімді құралы ретінде лингвистикалық-елтанушылық материалдарды пайдалану жөнінде әдістемелік ұсыныстар әзірленді.

тіл үйренушінің шет тілін үйренуге ішкі мотивациясының ерекшеліктері, басты түрлері анықталып, әлеуметтік-мәдени ақпараттың оқу әрекетіндегі мотивтерді қалыптастырудағы рөлі айқындалды;

шет тілін оқыту мазмұны ұғымы нақтыланып, әлеуметтік-мәдени компонентінің құрамдас бөліктері жүйеленіп, толықтырылды.

Шет тілін оқытудың теориялық маңызы:

оқыту мазмұнына әлеуметтік-мәдени компонентті қосу арқылы тіл үйренушілердің шет тілін үйрену мотивациясын көтеру негізделді;

тіл үйренушілердің әлеуметтік-мәдени құзыреттілігін қалыптастыру мақсатында әлеуметтік-мәдени білім беруге арналған әлеуметтік-мәдени материалдар таңдау және оқытуды ұйымдастыру принциптері көрсетілді;

мәдени, лингвистикалық, лингвистикалық-мәдениеттанушылық және әлеуметтік-коммуникативтік сияқты құрамдас бөліктерден тұратын шет тілін оқыту мазмұнының әлеуметтік-мәдени компонентінің құрылымы нақтыланды;

шет тілін оқыту барысында тіл үйренушілердің әлеуметтік-мәдени құзыреттілігінің қалыптасуының психологиялық-педагогикалық жағдайлары анықталды;

шет тілін оқыту барысында туындайтын және әлеуметтік-мәдени коммуникативтік жағдайлардағы қарым-қатынас мәселесі айқындалды;

оқу-әдістемелік кешендерде әлеуметтік-мәдени материалдарды таңдау және ұйымдастыру бойынша ұсыныстардың теориялық негіздемесі ұсынылды;

әлеуметтік-мәдени компоненттің ерекшелігін зерттеу жалғастырылды.

Шет тілін оқытудың практикалық маңызы: елтанушылық материалдарды пайдаланған кездегі мотивацияның ерекшеліктері айқындалып, шет тілін үйрену мотивациясын көтеру құралы ретінде әлеуметтік-мәдени білім берудің, елтанушылық материалдардың негізінде тіл үйренушілердің әлеу-

меттік-мәдени құзыреттілігін, икем-дағдылары мен машықтарын қалыптастырудың, тіл үйренушілердің шет тілін үйренуге, тілін үйреніп жатқан елдің мәдениетімен және өмірімен танысуға, соларға байланысты тақырыптарға деген қызығушылығын арттырудың, тұлғаның психологиялық-педагогикалық тұрғыдан ішкі мотивациясын жетілдірудің тиімді әдістемелік тәсілдері көрсетілді. Жиналған материалды шет тілін оқыту барысында шет тілі бойынша практикалық сабақтарда қолдануға болады.

Жалпы дидактикалық принциптерді ескере отырып, әлеуметтік-мәдени сипаттағы нақты білімдер мен дағдылар анықталды.

Әлеуметтік-мәдени құзыреттілік шеттілдік коммуникативтік құзыреттіліктің құрамына кіретін лингвистикалық, тілдік, елтанушылық, мәдениеттанушылық, әлеуметтік, мәдениетаралық және басқа да құзыреттіліктермен өзара байланысты болып, шеттілдік коммуникативтік құзыреттіліктің жүйе құраушы факторы болады;

әлеуметтік-мәдени оқу материалын таңдау мәселелері кешенді түрде шешілген кезде және тіл үйренушілердің әлеуметтік-мәдени құзыреттілігін қалыптастыру үшін психологиялық-педагогикалық жағдайлар туындаған кезде әлеуметтік-мәдени компоненттің оқыту мазмұнына қосылуы шет тілін меңгеру мотивациясын көтерудің мақсаты, құралы және нәтижесі ретінде болады;

оқыту мазмұнының әлеуметтік-мәдени компонентінің үлгісіне мыналар кіруі тиіс: құрылымдық-мазмұндық бөлігі (мәдени, лингвистикалық, лингвистикалық-мәдениеттанушылық және әлеуметтік-коммуникативтік); оқыту принциптері мен технологиясын, оларды іске асырудың әдістемелік аппаратын көрсететін процестік бөлігі; тіл үйренушілердің мүдделерін ескергенде олардың жеке ерекшеліктерімен және шет тілін үйренген кезде қабілеттіліктерінің дамуымен, тіл үйренушілердің шығармашылық қызметін және өзін-өзі бақылауын ұйымдастырумен байланысты тұлғалық бөлігі;

шет тілін оқыту мазмұнына әлеуметтік-мәдени компонент қосылған кезде ішкі мотивацияның когнитивтік-елтанушылық, оқу-кәсіби түрлері, интеграциялану мотивациясы дамиды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Сауганбаева М.М. Шет тілін оқытудағы мәдениетаралық қарым-қатынасқа үйретудің теориялық негіздері // *Ізденіс. Гуманитарлық ғылымдар сериясы.* – 2013. – №1. – 280-282 бб.
2. Спиридовская Л.А. Содержание и организация внеурочной учебной деятельности учащихся по иностранным языкам в школах полного дня: дис. канд. пед. наук. – М., 1990.
3. Пассов Е.И. Кузовлев В.П. Коростелев В.С. Цель обучения иностранному языку на современном этапе развития общества // *ИЯШ.* – 1987. – №6.
4. [Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. - 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991.
5. Бим И. Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе. Проблемы и перспективы. – М.: Просвещение, 1988.
6. Верещагин Е.М., Костомаров В. Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. Методическое руководство. - 3-е издание переработанное и дополненное. – М.: Русский язык, 1983,
7. Қайырбаева А.Қ., Дуненкулова Р.Ф. Шетел тілдерін оқытудың әдістемесі: Оқу-әдістемелік құрал. – «Кереку» баспасы, 2013 ж. 5.

шет тілін үйрену деңгейінің стандарты бойынша тіл үйренушінің коммуникативтік құзыреттілігінің қалыптасуы әлеуметтік-мәдени және елтанушылық біліммен де тығыз байланысты. Әлеуметтік-мәдени білімсіз тіл үйренушінің коммуникативтік құзыреттілігі қалыптаспайды. Тек түрлі формадағы (соның ішінде тіл түріндегі) мәдениет қана адамның жеке тұлғасының қалыптасуына ықпал етеді

МРНТИ 14.07.09

Н.Е. Мырзабекова¹

¹ҚазМемҚПУ 1 курс магистранты

Ғылыми жетекшісі: фил.ғыл.канд., аға оқытушысы Р.К. Садықова

Алматы, Қазақстан

ЖАҢА ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ

Аңдатпа

Мақалада сыни тұрғысынан ойлау жобасының әдіс-тәсілдері оқушыларды тынымсыз ізденімпаздыққа баулитыны, баланың еркін де терең ойлауына, үздіксіз жұмыс жасауына жол ашатындығы туралы айтылған. Және де мақалада, сыни тұрғыдан ойлау әдісі оқушыны мұғаліммен, сыныптастарымен еркін сөйлесуге, пікір таластыруға, бір-бірінің ойын тыңдауға, құрметтеуге, өзекті мәселені шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты жеңуге негізделгендігі айқын көрсетілген.

«Сыни тұрғыдан ойлау» ұғымына толықтай мәлімет беріліп, оның маңызы мен білім беру барысында ең алдымен білім алушылардың сын тұрғыдан ойлау дағдыларын қалыптастыруға көңіл бөлу керектігі айтылған. Сонымен қоса, сыни тұрғыдан ойлаудың арқасында дәстүрлі таным процесі жекелік сипат алып, саналы, үздіксіз, әрі өнімді бола бастағаны жайында сөз қозғалды.

Тірек сөздер: сын тұрғысынан ойлау, өзіндік жеке ойлау, логикалық ойлау, ынталандыру, үрдіс, әдіс-тәсілдер, бейімделу, бақылау, бағалау, талдау, тәжірибе

Аннотация

Мырзабекова Н.Е.¹

¹КазгосженПУ I курс магистрант

Научный руководитель: кандидат филологических наук, доцент Садыкова Р.К.

Алматы, Казахстан

В статье описывается стиль критического мышления, где ученики постоянно изучают, и что подход этого метода позволяет ребенку мыслить свободно и непрерывно. Также говорится о том, что критическое мышление основано на способности свободного общения ученика с учителем, одноклассником, обсуждать и уважать идеи друг друга, и находить способы для решения проблем.

Ключевые слова: критическое мышление, индивидуальное мышление, логическое мышление, мотивация, процесс, методы, адаптация, контроль, оценка, анализ, практика

Abstract

Myrzabekova N.E. 1

1Kazakh State Women's Teacher Training University 1 course master d.st

Scientific adviser: Candidate of Philology, associate professor Sadykova R.K.

Almaty, Kazakhstan

The article describes the style of critical thinking, where students are constantly studying, and that the approach of this method allows the child to think freely and continuously. It is also said that critical thinking is based on the ability to communicate freely with a teacher, classmate, discuss and respect each other's ideas, and find ways to solve problems.

Key words: critical thinking, individual thinking, logical thinking, motivation, process, methods, adaptation, monitoring, evaluation, analysis, practice

Еліміздің әлемдік білім беру кеңістігіне ену отандық білім дамуының стратегиялық жоспарын әзірлеуді және соған орай ұлттық білім жүйесінің жетістіктері мен білім дамуындағы жалпы әлемдік үрдістерді ескеретін жаңа үлгісіне көшуді талап етуде. Білім бере отырып, тиімді жолмен жаңа заман тұлғасын қалыптастыру әр оқытушының мақсаты екені анық. Білім беру жүйесі алдындағы міндет технология өзгерістеріне бейімделе алатын атқарушы тұлғаны қалыптастыру. Білім берудің болашақ мұраты ойлауға үйретуге негізделуі тиіс. Ойлау әдістері мен амалдарын сапалы түрде игеруге көшу – оқу үрдісіндегі өте маңызды кезең болып табылады.

Жас ұрпақтың жаңаша ойлауына олардың біртұтас дүниетанымының қалыптасуына, әлемдік сапа деңгейіндегі білім, білік негіздерін меңгеруіне ықпал ететін жаңаша білім мазмұнын құру – жалпы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселенің бірі болуына байланысты, сабақ өткізу әдіс-тәсілдеріне де жаңа технологиялар енгізіліп жатыр. Сол технологиялардың арасында оқушылардың ауызекі сөйлеу тілін дамытуда үлкен орын алатыны – «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясы.

«Сын тұрғысынан ойлау» дегеніміз не және ол не үшін керек деген сұрақтарға жауап беретін болсам, ол бақылау, тәжірибе, толғану және ой жүгірту нәтижесінде алынған ақпаратты ұғыну,

бағалау, талдау және синтездеуде қолданылатын әдіс болып табылады, сонымен қатар ол әрекет жасауға негіз, түрткі болуы да мүмкін. Сын тұрғысына ойлау көбінесе бір нәрсені елестетуге, баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс-әрекеттің жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерін енгізуге дайын болуды көздейді, ол ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге бейімділік пен басқаларды сын тұрғысынан ойлауға баулуды білдіреді. Сын тұрғысынан ойлау дағдыларының негізгі тізбесіне қадағалау, интерпретация, талдау, қорытынды жасау, бағалау, түсіндіру, метатану кіреді.

Сыни тұрғыдан ойлауды үш пункттен тұратын анықтама арқылы анықтауға болады:

Біріншіден, сыни тұрғыдан ойлау *өзіндік жеке ойлау* болып табылады. Ал, сабақ сыни тұрғыдан ойлау принциптеріне негізделетін болса, әркім өз ойлары мен пікірлерін және жеке бағалауларын басқалардан тәуелсіз құратын болады. Сонымен қатар ойлау *өзіндік* сипатқа ие болғанда ғана сыни тұрғыдан ойлағандық болып есептелінеді. Өз бастарымен жұмыс істеп, ең қиын деген мәселені өзі шеше алулары үшін оқушыларға жеткілікті түрде бостандық берілуі тиіс. Осы жағдайды мысалмен көрсететін болсам, мысалы оқушылар белгілі-бір ағылшын жазушысы жайында, оның қай жылы дүниеге келіп, қай жылы дүниеден өткендігін білетін болсын делік. Олар жазушының маңызды шығармаларының атауларын, сонымен қоса, оның әдебиет тарихында алатын орнын, оның кімнен өнеге алғандығын және өз кезеңінде кімге үлгі болғандығын анықтап бере алады. Бір өкініштісі – оқушылар жазушының шығармаларының бірін де оқып көрмеген делік, яғни оқушылардың барлық білімі дәріс оқитын оқытушының білімімен шектеліп отырған. Егер, біз оқытушы ретінде оқушыларға сол жазушының шығармасын оқып берсек, онда оқушылардың ол жазушы жайында жеке пікірлерінің қалыптасуына жол ашамыз. Сыни тұрғыдан ойлауда идеяның ерекше болуы міндетті емес. Сыни тұрғыдан ойлайтын адам көбінесе басқаның көзқарасымен келісе бермейді. Мысалы, оқушыларға белгілі-бір мәлімет оқып берсең, олар оны ой елегінен өткізеді де, тек содан кейін барып талқылауға кіріседі, кей жағдайдың олардың пікірлері бір-бірімен сәйкес келіп жатады. Ал ең негізгісі – олар не ойлау керектігін өздері шешетін болады. Сонымен, өзіндік сыни тұрғыдан ойлаудың алғашқы, әрі маңызды сипаты осы болып табылады. Сыни тұрғыдан ойлау – бұл біздің ұлы істерге жетуімізге мүмкіндік беретін ерекше қабілет.

Екіншіден, ақпарат сыни тұрғыдан ойлаудың соңғы жіберілетін пункті емес. Білім адамның сыни ойлауы онсыз мүмкін болмайтын дәлелдемелерді тудырады. Кейде «басында түк жоқ болса, ойлау қиын болады» деп айтып жатамыз. Терең ойлау үшін фактілер мен идеялар, мәтіндер мен теориялар, мәліметтер мен концепциялар секілді көптеген «шикізаттарды» өңдеу керек болады. Мысалы, оқушылар өздерінің үйренгендерін ұзақ мерзімге есте сақтай алмайды, сондықтан да оларды әрбір автор мен әрбір өлең өзінің жаңалығымен таңдандырады. Бұл ретте, оқытушылар білім іргетасын қалап, нақты мәлеметтерге қайта-қайта талдау жасатады. Оқытушының жұмысы тек сыни тұрғыдан ойлауға үйретумен шектелініп қалмай, оқушыларымызға ең қиын деген түсінікті есте сақтатып, әртүрлі мәліметтерді есте сақтауға дағдыландырамыз. Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету – бұл оқытушының көпжақты жұмысының бір бөлігі ғана. Әрине, оқу барысында балалардың ойлау қабілеттері жетіле түседі, бірақ бөбектер де өз бетімен сыни ойлай алады. Білім алушылар мен оқытушылардың, жазушылар мен ғалымдардың әрқайсысы өздерінің танымдық қызметтерінде сыни ойлауға жаңалық алып келеді. Тек сыни тұрғыдан ойлаудың арқасында дәстүрлі таным процесі жекелік сипат алып, саналы, үздіксіз, әрі өнімді бола бастайды.

Үшіншіден, сын тұрғысынан ойлау сұрақтар қойып, шешімін табуды қажет ететін мәселені анықтаудан басталады. Жалпы адамзат баласы тумасынан білімге құмар болып келеді. Егер біз бір нәрсені байқай қалсақ, оның не екендігін білуге тырысамыз. Ал, егер бір қызық орынды көрсек оның ішіне кіргіміз келеді. «Тірі жандар әлемінде, - дейді химик, әрі философ Микаел Поланий, - құрт-құмырсқадан, тіпті амеба секілді қарапайым формаларынан бастап барлық тірі жандардың өзі қоршаған орталарына интеллектуалды бақылау жасауға тырысатындықтарын байқаймыз». Әуестік барлық жәндіктерге тән қасиет болып табылады. Біз осындай қасиеттердің жоғары сынып оқушылары мен студенттерге қарағанда кішкентайлардан байқауды әдетке айналғандырғанбыз. Дегенмен, нағыз таным процесі өзінің кез келген кезеңінде мәселелерді шешу мен өзінің жеке қызығушылығы мен қажеттіліктерінен пайда болатын сұрақтарға жауап беруге деген талпыныстарымен сипатталады. «Демек, сыни тұрғыдан ойлауға үйретудің қиындығы оқушыларды айналамыздағы мәселелердің сан алуандығын түсінулеріне көмектесуден тұрады» - деп жазған Джон Бин өзінің еңбегінде [1].

Сонымен, сын тұрғысынан ойлаудың әдістемелік тәсілдерін оқу үрдісінде қолданғандағы маңыздылығы келесідей:

- мотивацияның артуы;
- дербес іс-әрекеттің артуы;
- ойлаудың белсенді болуы;
- оқушылардың білігі мен біліктілігінің жан-жақты дамуы;
- логикалық ойлаудың жүйелілігін меңгеру.

Оқытудың осындай жаңа педагогикалық технологияларын ендіру бүгінгі таңда әрбір оқытушының басты мақсаты болуы керек. Себебі, елімізге заман талабына сай қалыптан тыс ойлай алатын, шұғыл шешімдер қабылдай білетін, белсенді, шығармашыл азаматтар қажет деп білемін.

Сыни ойлау күрделі үдеріс болғандықтан, оқушыға сыни ойлау ортасын жасау қажет. Ол ортада сыни тұрғысынан ойлау дағдылары қалыптасқан оқушы:

- нақты мақсат қоюға дағдыланады;
- өзіне деген сенімділік артады;
- оқу үдерісіне белсенді қатысады;
- жолдастарының пікірін сыйлайды;
- өзін толғандыратын проблемалық сұрақтар қоя біледі;
- айтылған жауаптарының құндылығы жоғары болады және алуан түрлі жауап бере алады;
- сараптауға, бағалауға дағдыланады;
- пәнге деген қызығушылығы артады;
- ой операцияларын меңгеруге;
- өзара пікірлерін алмаса білуге үйренеді;
- әр оқушы сыни тұрғыдан ойлауға қабілетті екендігіне сенеді және еркін жұмыс істеуге бейімделеді.

Кез келген пікір басқалармен бөліскенде ғана нақтылана түсетіні мәлім. Сондықтан да біз сыни тұрғыдан ойлауды әлеуметтік деп айта аламыз. Біз оқыған, сөз таластырған, талдаған кезде басқа адамдардың ойларымен бөлісеміз және қарсы ойымызды білдіреміз, сондай-ақ өзіміздің ұстанымдарымызға үңіліп, оны нақтылай түсеміз. Сондықтан да «сыни тұрғыдан ойлау шеңберінде жұмыс жасайтын оқытушылар үнемі дебат пен пікірталастарды кіріктіре отырып жұптық және топтық жұмыс түрлерін барлық мүмкіндіктерін пайдалануға тырысады, сондай-ақ оқушыларға арналған жазба жұмыстарының түрлерін жариялаудың әр түрлі түрлерін қолданады» [2].

Қорытынды жасай келе, «кез келген сыни тұрғыдан ойлайтын адам кез келген ортада жұмыс жасау барысында өзінің жеке пікірлерінің көмегімен анағұрлым үлкен мәселелерді шеше алатыны белгілі.

Осылайша, сыни тұрғыдан ойлау – бұл адамның тек өзінің ғана емес басқаның ойын құрметтеу, барлық мүмкін деген жағдайлар мен оның шешімін мұқият тексеру, сондай-ақ оларға жан-жақты зерттеу жүргізу қабілеті. Сыни тұрғыдан ойлайтын адам ешқашан өзінің ойын толығымен дұрыс деп айтпайды. Сыни тұрғыдан ойлай алу қабілеті – бұл артықшылықтар мен кемшіліктерді іздеп, оны сынға алу емес, зерттелініп отырған объектінің жағымды жақтарын бағалап, ал жағымсыз жақтарын жариялау. Сыни тұрғыдан ойлай алатын адам кез келген жағдайды жан-жақты үтір-нүктесіне дейін қарастырады, кез келген сұраққа жауап бере алу үшін қолындағы бар барлық мәліметтерді мұқият талдаудан өткізеді.

XXI ғасыр - қарыштап дамыған білім ғасыры. Бүгінгі жастардың өмірден үйренері көп. Сондықтан олар оқытушыға, оның өткізген әрбір сабағына сын көзбен қарайды. Оларды таңдандыру, қызықтыру үшін әрбір сабақ жаңалықтарға толы болуы тиіс. Сабақтарды сыни тұрғыдан ойлау технологиясын қолдану оқушылардың білім алуға қызығушылығын оятып, танымдық, шығармашылық қабілеттерін дамытып, белсенділігін арттыратын, жан-жақты тұлға етіп тәрбиелеуге бағытталған әдіс деп қарастырылады.

«Күштеп білім беруден гөрі білім алушының білімге деген құштарлығын ояту – ең маңызды мақсат», – деп, К.Д. Ушинский айтқандай, білім алуға деген құштарлығын ояту үшін оқытушы көп ізденіп, сабақтың тиімді өтуіне жұмыс жасап, сабақ барысында оқудың белсенді әдістерін қолдана білуі қажет [3].

Ұлы ойшыл психологтардың пайымдауынша, «Оқытушы – бала жанының инженері» деген. Алдына мақсат қойып, соған қарай ұмтылған ұстаз әрқашанда өз биігінен көрініп, ел аузынан түспей кейінгі ұрпақтың өнегесі мен мақтанышы болып қалатыны хақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Beon J. Engaging ideas: the professors guide of integrating writing, critical thinking, and active learning in the classroom. San Francisco: José-Bass.
2. Пассов Е.И., Кузовлёв В.П., Коростелёв В.С. Цель обучения иностранному языку на современном этапе развития общества. Иностранные языки в школе. 1990 г. №6.
3. Мирсеитова С. «Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқыту ретінде: оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамыту нысандары мен әдістері». – Қарағанды, 2011 ж.

ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРДІҢ РӨЛІ РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES

МРНТИ 16.01.45

Ж.Е. Алтысова,¹ А.Т. Байтурбаева,² Г.Мырзаханова³

ҚазҰПУ Абай атындағы халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы,
филология және кәсіптік бағдар беру кафедрасы

87770182668

alpysova70@mail.ru

ҚазҰПУ Абай атындағы халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы, с.ғ.к

87075558237

asel_5.2@inbox.ru

ҚазҰПУ Абай атындағы халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы,
филология және кәсіптік бағдар беру кафедрасы

87077583581

gulzhan.myrzahanova@mail.ru

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА СТРАТЕГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа

Көптілділік – біздің уақытымызда үш түрлі. Біз заманауи жағдайларда бейімделуіміз керек, өйткені өркениет процесі кәсіби мамандарды даярлаудың қажетті шарты болып табылады. Негізгі мақсат – ғылым саласындағы білім мен дағдыларды көрсете алатын көп мәдениетті тұлғаны құру. Мұндай тұлғаның дизайнында маңызды рөл

ақпараттық информациялық технологияларға ие. Жаңа заманауи технологиялар оқушыларға мінсіз білім алуға, бағдарламаға ие болуға, болашақ жұмысын жоспарлауға және бір немесе басқа салада өз бетінше жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Бұл үшін ағылшын тілін үйрену мен меңгеру маңызды.

Шетел тілдерін білу басқа елдің мәдениеті мен тарихын, басқа ұлтты білу арқылы түсінікті болуы мүмкін, сондықтан біз шет тілдерін оқытудың тиімділігін қарастырамыз. Оқу стратегиясына көп көңіл бөлінеді. Студенттердің пікірлерін кеңейту, олардың танымдық белсенділігін арттыру және олардың білімдері мен дағдыларын дамыту үлкен әлеуметтік маңызы бар, себебі тіл – модельдің ең маңызды активі.

Көптілді тұлғаны қалыптастыру бәсекеге қабілетті қоғамның негізі және шет тілі қоғамның әлеуметтік-экономикалық, ғылыми-техникалық және мәдени дамуының көзі болып табылады, шет тіл сабақтарында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың негізгі мақсаттарына сәйкес қазіргі заман талабына сай тіл үйренуге деген ынталарын арттыруға, тіл біліктілігін дамытуға мүмкіндік береді, тілдің басқа мәтіндерін түсіну қабілеті, сондай-ақ білімді жоғарылату және ақылды болып қалу қабілеті туралы ақпарат және заманауи ұрпаққа сапалы білім беру және ұлттық рухани қазыналарды тәрбиелеу қажет.

Түйінді сөздер: ағылшын, шет тілдері, ғаламтор, технологиялар, тиімді әдістер, стратегиялар, көптілділік, әдебиет, саясат, студенттер, тіл білімі.

Аннотация

Алпысова Ж.Е.,¹ Байтурбаева А.Т.,² Мырзаханова Г.³

¹Казахский Национальный педагогический университет имени Абая
старший преподаватель кафедры филологии и профессионально – ориентированных языков
87770182668 alpysova70@mail.ru

Алматы, Казахстан

²Казахский Национальный педагогический университет имени Абая
к.полит.н., ст.преподаватель, кафедра международных отношений
87075558237 asel_5.2@inbox.ru

Алматы, Казахстан

³Казахский Национальный педагогический университет имени Абая
старший преподаватель кафедры филологии и профессионально – ориентированных языков
87077583581

gulzhan.myrzahanova@mail.ru

Алматы, Казахстан

ПРИМЕНЕНИЕ ЭФФЕКТИВНЫХ СТРАТЕГИЙ ОБЧЕНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ЯЗЫКЕ

Многоязычие – называют в наше время три. Мы должны адаптироваться в современных условиях, так как сам процесс цивилизации является необходимым условием для подготовки профессионалов. Основная цель – создать мультикультурную личность, которая может продемонстрировать знания и навыки области науки. И большую роль в оформлении такой личности имеет информационно коммуникативные технологии. Новые современные технологии дают возможность студентам безупречные знания, обладание программой, планировать свою будущую работу и работать самостоятельно в той или иной области. И больше значение для этого имеет изучение и овладение английским языком.

Знание иностранных языков подразумевают знание культуры и истории другой страны, другой нации и в этом большую роль мы относим и эффективность преподавания иностранных языков. Здесь большое внимание уделяется стратегии обучения. Расширение взглядов студентов, повышение их познавательной активности и развитие их знаний и навыков имеют большое социальное значение, так как язык является самым важным достоянием модели.

Формирование многоязычной личности является основой конкурентного общества и иностранный язык является источником социально – экономического, научно – технического и культурного развития общества, общества в соответствии с современным требованием основные цели использования информационных и коммуникационных технологии на уроках иностранного языка повысить их мотивацию к изучению языка, развитию языковой компетенции, способность понимать другие тексты языка, а также информация, связанные с увеличением знаний и способностью оставаться разумными и необходимо дать современному поколению качественное образование и воспитание национальных духовных сокровищ.

Ключевые слова: английский, иностранные языки, интернет, технологии, эффективные способы и методы, стратегии, многоязычие, литература, политика, студенты, владение языками.

Abstract

Alpysova Zh.E.,¹ Baiturbayeva A.T.,² Murzahanova G.³

¹Senior teacher of chair of Philology and professionally – oriented, Abai KazNPU
87770182668
alpysova70@mail.ru

²c.p.s., senior teacher of chair International relations, Abai KazNPU
87075558237

asel.5.2@inbox.ru

³Senior teacher of chair of Philology and professionally – oriented, Abai KazNPU

87077583581

gulzhan.myrzahanova@mail.ru

PRIMENSE EFFECTIVENESS STRATEGIC OBJECTIVE WORKAROUND

Multilingualism is called in our time three. We must adapt in modern conditions, since the very process of civilization is a necessary condition for the training of professionals. The main goal is to create a multicultural personality that can demonstrate the knowledge and skills of the field of science. And an important role in the design of such a person has informational communication technologies. New modern technologies enable students to have impeccable knowledge, own a program, plan their future work and work independently in one or another field. And more important for this is the study and mastery of the English language.

The knowledge of foreign languages can be understood by the knowledge of the culture and history of another country, another nation, and in this we also consider the effectiveness of the teaching of foreign languages. A great deal of attention is paid to the training strategy. Expanding the views of students, increasing their cognitive activity and developing their knowledge and skills are of great social importance, since language is the most important property of the model.

The formation of a multilingual personality is the basis of a competitive society and a foreign language is the source of socio-economic, scientific, technical and cultural development of society and society in accordance with the modern requirement. The main goals of using information and communication technologies in foreign language lessons are to increase their motivation to learn the language, the development of language competence, the ability to understand other texts of the language, as well as information related to the increase of knowledge and the ability to remain reasonable and it is necessary to give the modern generation a quality education and the education of national spiritual treasures.

Key words: English, foreign languages, Internet, technology, effective methods and methods, strategies, multilingualism, literature, politics, students, language proficiency.

Шет тілін оқытудың тиімділігі тек қана білім алушыларға байланысты емес, оқыту стратегиясына байланысты. Осы стратегиялардың үйлесімімен ең жоғарғы тиімділікке қол жеткізуге болады. Бұл мақсатқа жету үшін ең басты фактор мыналар: оқытушының білім алушыға деген педагогикалық іс-әрекеттің тиімділігін жетілдіру және сабақтағы әлеуметтік – психологиялық бірлестік жағдайындағы қарым-қатынасы. Студенттердің танымдық қызығушылықтарын және шығармашылық ойлау белсенділіктерін дамыту үшін әрбір ұстаз өз сабағын қызықты, тартымды өткізуі тиіс.[1,2] Сол себепті, шет тілін үйренуде түрлі стратегияларды қолдана отырып жоғары нәтижеге қол жеткізуге болады. Бұндай стратегиялар оқудың тамаша құралы болып табылады.

Шетел зерттеушілері: Рубин, 1975; О'Малли және Чамот, 1985; Макаро, 2006; Оксфорд, 2011.

Жалпы стратегиялар – тіл үйретудегі тиімділікті қамтамасыз ететін әрекеттер жиынтығы, яғни ақпаратты оқуға, табуға, сақтауға және пайдалануға көмектеседі. Стратегияны осы тұрғыдан қарастыру оны стратегиялардың басқа түрлерінен, атап айтқанда, қарым-қатынас стратегиясынан айыруға мүмкіндік береді

О'Малли 1985 жылы оқудың үш стратегиясын атап көрсетеді:

метакогнитивтік, когнитивтік, әлеуметтік.

Метакогнитивтік стратегиялар жоспарлау, мониторинг және оқу жетістіктерін бағалауға байланысты.

Когнитивтік стратегиялар тікелей алатын ақпаратпен байланысты, ал әлеуметтік стратегиялар қоршаған адамдармен жұмыс жүргізуді және өзін-өзі бақылауды көздейді.

Кейбір ғалымдар (Гриффис, 1985) стратегияның өзіндік 6 ерекшеліктерін бөліп көрсетеді:

- белсенділік – студенттің жасайтын әрекеті, оның ақыл-ой қабілеттілігі және физикалық мінез-құлқы.

- саналылық;

- таңдаушылық – зерделеу стратегиясын ақылмен таңдау жасау білу;

- мақсатқа бағытталғандық;

- бақылау – студент оқу үдерісін бақылайды және реттейді;

- тілді оқу – алған білімдерін іс жүзінде қолдануға балама ретінде.

Стратегиялармен жұмыс сонымен қатар оқуда көмектесетін түсінікті, таныс жұмыстарды қамтиды, оқу тиімділігін арттыруға бағытталған стратегия туралы студенттердің білімдерін кеңейтеді. [3,4]

Алайда, студенттерге тіл үйрену стратегияларын қолдану туралы еске салып отыру керек. Егер сіз бұны тек қана бір сабақта істесеңіз, онда оқушылардың көпшілігі бұл туралы ұмытып кетеді, тек бір-екеуі ғана есте сақтап, сабақта қолданады.

Бұдан әрі тыңдау, оқу, жазу, айту және жаңа лексикалық бірліктерді зерделеу дағдыларын кезек-кезек қаралатын болады. Бірақ стратегиялар қатары аталғандармен шектелмейді.

Оқуға байланысты стратегиялар

Оқудың алдында мен...

- орындайтын тапсырмаларды түсінетіндігімді тексере аламын;
- мәтіннің /суреттердің/ кестелердің/ сызбалардың аттарымен және тағы басқа сілтемелермен таныса аламын;
- осы мәтінде пайдаланылуы мүмкін сөздерді ойластыра аламын;
- өзім игерген энциклопедиялық білімдерді қолдана аламын (мәтіннің мазмұнын алдын ала болжау, т.б.).

Оқып отырғанда мен ...

- мәтіннің түрін анықтай аламын (тарих, жаңалық және т.б.);
- мәтінді жылдам оқып, негізгі идеясын түсіне аламын;
- мәтін кім үшін жазылғанын түсіне аламын (нысаналы аудитория);
- автордың мақсатын анықтай аламын (сендіру, хабардар ету, суреттеу);
- егер мәтіннің жеке бір бөліктерін түсінбесем, үрейленбеймін, бұл қалыпты жағдай;
- таныс сөз бен сөз тіркестерін таба аламын;
- атаулар мен аттарға, тыныс белгілерінің қолданылуына көңіл бөлемін;
- таныс емес сөздерді елемей қалдыра аламын;
- грамматикалық құрылымдарда (шақ, сөздердің орны) сілтеме орната аламын;
- логиканы пайдалана аламын. [5]

Оқығаннан кейін мен...

- нәтижені талдап, ненің сәтті шыққанын анықтай аламын;
- оларды сөйлегенде, жазуда пайдалану үшін қажетті сөздер мен сөз тіркестерін теріп жаза аламын;
- пайдаланылған стратегияларды талдай аламын;
- анағұрлым тиімді стратегияларды сыныппен талдай аламын.

Мәтінді оқу кезіндегі тапсырмалар:

1. Біз қандай стратегияларды пайдаланамыз?

Мұғалім тапсырма береді. Орындап болғаннан кейін, студент барлық пайдаланған стратегияларды айтып шығады. Стратегияның қайсысы ең тиімді болғанын анықтау мақсатында оларды жоғарыда айтылған стратегиялармен салыстырады. Мәтінді оқу кезінде бірнеше жаңа стратегияларды сынайды.

2. Топта оқу

Сабаққа дайындалудың алдында мұғалім көлемі үлкен мәтінді алып, оны параграфтарға бөледі. Сыныпты топтарға бөліп, әр топқа бір-бір параграфтан береді. Студенттер мәтінмен жұмыс жасау стратегияларын пайдалана отырып, өз мәтіндерін өңдеулері керек, сондай-ақ мәтінді аудармай, оның негізгі мағынасын беру керек.

Пайдаланған стратегиялар туралы талқылаған кезде студенттер мейлінше тиімді стратегиялар бойынша қорытынды шығарады. Әр топ өз тізімін құрайды.

3. Мұғалімнің үлгісі

«Дауыстап айтылатын ой» стратегиясы

Аталған стратегияны пайдалана отырып, мұғалім оның мәтінмен қалай жұмыс істейтінін (өзінің ойлау логикасын) көрсетеді.

Мәтінді проектор арқылы шығарған кезде студент мәтінмен жұмыс істеу стратегиясын түсіндіру қажет. Өзіңіздің болжамды іс-әрекеттеріңізге түсініктеме бере отырып, дауыстап сұрақ қойыңыз:

«Мен ең алдымен не істер едім? Мәтіннің не туралы екенін түсіну үшін мен суреттерге қарар едім. Мен қаланың орталығын, көп кісілердікөріп тұрмын. Мәтінде сандар, статистикалық мағлұматтар көп екен. Маған бұл мақала қаладағы өмір туралы жаңалықтардан алынған сияқты және т.б.» Маңызды ақпаратты белгілеп көрсету үшін, маркер пайдаланыңыз. [6]

Тыңдаумен байланысты стратегиялар.

Тыңдардың алдында, мен ...

- орындайтын тапсырмаларды түсінетіндігімді тексере аламын;
- мәтіннің /суреттердің/ кестелердің/ сызбалардың аттарымен және тағы басқа сілтемелермен таныса аламын;
- осы мәтін бойынша тапсырмада пайдаланылуы мүмкін сөздерді ойластыра аламын;
- өзім игерген энциклопедиялық білімдерді қолдана аламын (мәтіннің мазмұнын алдын ала болжау, т.б.).

Тыңдап тұрғанда мен ...

- мәтіннің түрін анықтай аламын (әңгіме, жаңалық және т.б.);
- артында шығатын дыбыстарға (шу және т.б.) көңіл бөле аламын;
- үзіндіде не туралы талқыланатынын түсінуге тырысамын;
- әңгімеге қатысушылардың даусы, үні, интонациясы туралы ойлай аламын;
- егер мәтіннің жеке бір бөліктерін түсінбесем, үрейленбеймін, бұл қалыпты жағдай;
- таныс сөз бен сөз тіркестерін таба аламын;
- атаулар мен аттарға көңіл бөлемін;
- оларды ішімнен бірнеше рет қайталап, таныс емес сөздерді жаттай аламын;
- сөйлеу ағынын мәнді бірліктерге бөлуге тырысамын;
- түсініксіз үзінділерді жазып аламын, логикалық жүйелі дұрыс сөйлем құра аламын;
- грамматикалық құрылымдардағы (шақ, сөздердің орны) сілтемелерге көңіл аудара аламын.

Тыңдағаннан кейін...

- ненің сәтті шыққанын анықтай аламын;
- пайдаланылған стратегияларды талдай аламын.

Тыңдауға арналған тапсырмалар:

«Оқу» бөлімінде жазылған кейбір тапсырмаларды тыңдау кезінде де қолдануға болады.

1. Біз қандай стратегияларды пайдаланамыз?

Мұғалім тапсырма береді. Орындап болғаннан кейін, оқушылар барлық пайдаланған стратегияларды айтып шығады. Стратегияның қайсысы ең тиімді болғанын анықтау мақсатында оларды жоғарыда айтылған стратегиялармен салыстырады. Мәтінді оқу кезінде бірнеше жаңа стратегияларды сынайды.

2. Мұғалімнің үлгісі

«Дауыстап айтылатын ой» стратегиясы

Аталған стратегияны пайдалана отырып, мұғалім оның мәтінді тыңдаған кезде қалай жұмыс істейтінін (өзінің ойлау логикасын) көрсетеді. Өзіңіздің болжамды іс-әрекеттеріңізге түсініктеме бере отырып, дауыстап сұрақ қойыңыз:

«Мен ең алдымен не істер едім? Мен аттарға, атауларға, тірек сөздерге көңіл бөле отырып, мәтіннің негізгі идеясын ұғуға тырысар едім. Ал енді мен...»

Енді қиын жағдайларды талқылау үшін оқушыларға тейпскрипт таратуға болады.

Тыңдау алдында оқушыларға ылғи стратегияларды пайдалануды ескертіп отыру керек.

Жазуға арналған стратегиялар

Тыңдар алдында мен ...

- менің орындайтын тапсырмаларды түсінетінімді тексере аламын;
- жазуда пайдалануға болатын идеяларды жазып ала аламын;
- өз идеям мен ойларымды білдіру үшін қажетті жоспар әзірлей аламын;
- жазу кезінде қолдануға болатын грамматикалық құрылымдарды (шақ, шылаулар, үстеулер, сын есімдер) ойластыра аламын.

Жазып отырғанда мен...

- сөздікті пайдалана аламын;
- синонимдерді келтіре аламын;
- жазылып қойылған сөйлемдерге қайта оралып, оларды тексере аламын;
- жұмыстың шимай нұсқасын жазып, оны түзете аламын.

Жазып болғаннан кейін мен...

- жазған шығармаларды дауыстап оқып шыға аламын (оның қалай естілетінін талдай аламын);

- грамматикалық құрылымдардың дұрыс қолданылуын (шақ, бастауыш пен баяндауыштың үйлесімі, сауаттылығы және т.б.) тексере аламын;
- шығармаға тағы қандай әдемі сөздер мен сөз тіркесін қосқым келетінін ойластыра аламын;
- қажет болса, жұмысқа өзгерістер енгізе аламын;
- жоғарыда айтылған кезеңдерді бірнеше күннен кейін іске асыра аламын.

Жазуға арналған тапсырмалар:

1. Бірлесіп жоспарлау

Мұғалім оқушыларға ұсынылған тақырып бойынша идеяларды, ойларды, тірек сөздерді және құрылымдарды жазу туралы немесе оны кейіннен талқылап, бағалау үшін шығарма жазу туралы алдын ала тапсырма береді.

2. Мұғалім тапсырмаларды құрастырады және оларды бүкіл сыныппен бірлесіп орындайды.

Мұғалім алдын ала әзірлеген тапсырма бойынша оқушылар шығарма тақырыбын барынша толық пысықтауға бағытталған бірқатар іс-шараларды орындауға тиіс болады:

- ұсынылған тақырып бойынша эскиз жасау;
- шығарманың тақырыбына байланысты тірек сөздерді теріп жазу;
- негізгі грамматикалық құрылымдарды (шылаулар және т.б.) және жақсы жазба жұмысында болуға тиісті басқа элементтерді талдау.

Талқылау барысында ұсынылған барлық идеялар тақтаға жазылады, мұғалім жоғарыда айтылған идеяларды ескере отырып, сыныппен бірлесіп шығарманы тақтаға жаза бастайды. Мұғалім мезгіл-мезгіл стратегияларға қайта орала отырып, шығарма жазуға оқушыларды да қатыстыра алады.

Айту алдында мен...

- аудио /видеоны тыңдап/ қарап, дикторлардың сөйлеу мәнеріне еліктей отыра, сөйлеу жұмыстарын жүргізіп, дауыс ырғағын тексере аламын;
- мен сөйлесетін адам туралы ойлай аламын. Ол сөйлеудің қандай стилін пайдаланады (ресми, ауызекі сөйлеу); әңгіме барысында біз қандай тақырыптарды талқылаймыз, ол үшін маған қандай сөздер мен сөз тіркестері қажет болады;
- барлығы жақсы болатынына өз-өзімді сендіре аламын.

Сөйлеу барысында мен...

- қарапайым сөз тіркестерін қолдана аламын;
- сөйлеушінің айтқан сөзін басқаша жеткізе аламын;
- дұрыс екендігіне сенімім жоқ пікірлерден аулақ бола аламын;
- синонимдерін қолдана аламын («свитер» - «пуловер», т.б.);
- көп мағыналы сөздерді қолдана аламын («зат», «нәрсе», т.б.);
- антонимдерді пайдалана аламын («жақын» - «алыс», т.б.);
- жанымдағы адамнан көмек сұрай аламын («Бұл ағылшынша қалай айтылады?», «Бұны қалай атар едіңіз?», т.б.)
- «mmm», «мен не айтайын деп едім?», «білесіз бе» сияқты одағайлар, сөздер мен сөз тіркестерін пайдалана аламын;
- мүмкіндік болса, дайындық жасап, өз сөзімді жазамын және/немесе қайтадан жаза аламын;
- толқуымды басу үшін мәтінді дауыстап (өзіммен өзім) айта аламын. «Бәрі өте жақсы болады», «Менің акцентім өте жақсы», «Сөйлеуіме көңіл бөлу керек», «Күлімде, әрі асықпа» деген сияқтыларды айтып, өз-өзімді тыныштандыра аламын.

«Барлығы жақсы дыбысталып тұр ма?» деп өз-өзімнен сұрай аламын.

Сөйлегеннен кейін мен...

- сөйлескен адамымның пікірін сұрай аламын;
- жаңа сөздер мен ұғымдарды теріп жазып, іштей айтып, қайталай аламын.

Сөйлеуге арналған тапсырмалар:

Студенттерге сыныпта орындауға тиісті сөйлеуге қатысты тапсырмалар беріледі:

- 1) жұмыс жоспарын құру;
- 2) өздерінің сөйлейтін сөздерін (mp3) жазу;
- 3) жұмыс барысында қолданылған стратегияларды атап өтіп, қорытынды жасау;
- 4) орындалған жұмысты басқа оқушылармен талқылау.

5) оқушылар қолданған стратегияларды белгілейтін сызба құрастырыңыз (жоғарыға қараңыз).

Талдау аяқталған соң келесі жолы қолданылатын стратегияларды тандап алу қажет.

6) өздері сөйлеген сөздерін тыңдау, жақсартуға болатын жерлерін бөліп алыңыз.

7) Сөйлеуге тағы бір тапсырма орындаңыз.

8) Стратегияларды пайдалану туралы шағын талдау жазу.

Жаңа лексикалық бірліктерді оқуға бағытталған стратегиялар

- жаңа сөздерді бұрын үйренген сөздермен байланыстырып, оларды жүйелеп жазып отырыңыз;

- сөздерді жақсы есте сақтау үшін суреттер пайдаланыңыз;

- сөздердің қолданылуы мүмкін жағдайларға байланысты есте сақтауға тырысыңыз;

- сөздерді санат бойынша топтаңыз;

- «қара-жап-айт-жаз-тексер» техникасын қолданыңыз;

1. Сөзге қараңыз

2. Оны жауып тастаңыз

3. Оны ауызша айтып шығыңыз

4. Оны есте сақтауыңыз бойынша жазыңыз

5. Жазғаныңызды тексеріңіз

6. Егер қате жіберсеңіз, жоғарыда жазылған тізім бойынша қайталаңыз;

- сөздерді есте жақсы сақтау үшін, үнемі қайталап отырыңыз;

- сөздерді mp3 жазып, оларды бос уақытыңызда тыңдап отырыңыз;

- жаңа сөздердің тізімін жасап, оларды ылғи өзіңізбен алып жүріңіз, бос уақытыңызда қайталап отырыңыз;

- сізді біреу жүйелі тексеріп тұруын өтініңіз;

- мнемотехника мен ұйқасты ойластырыңыз;

- жаңа сөздермен ойын ойлап табыңыз;

- жаңа сөздермен сөйлем құрастырыңыз.

Жаңа сөздерді есте сақтау үшін пайдаланатын тапсырмалар:

1) жаңа сөздерді үйде оқып келуге тапсырма беріңіз;

2) келесі сабақта оқушылардан осы тапсырманы қалай орындағандарын сұраңыз;

3) пайдаланған стратегиялардың тізімін жасау;

4) Оқушылар жаңа сөздермен жұмыс жасауда пайдаланғысы келетін стратегияларды тандау, оларды қолдану және тиімділігін талдау;

5) Басқа стратегияларды іздестіріп, жоғарыда көрсетілген кестеге қосу.

- тіл үйренушілердің барлығы жұмыс жасайды;

- бос отырған үйренуші болмайды;

- өздігінше жұмыс жасау дағдысы қалыптасады;

- тілді үйренуге деген қызығушылығы арта түседі;

- сабақ барысында тілді үйренуге деген белсенділігі арта түседі.

Қазіргі ағылшын тілді елдердің экономикасының дүниежүзіне ықпалы артуда. Екіншіден, ағылшын тілі- әдебиет пен саясаттың, өнердің, сауда-саттық пен әр түрлі ресми қарым-қатынас тілі. Сондықтан ағылшын тілін оқыту әдістемесі әрдайым толықтыруды, дамытылуы тиіс. Ендеше студенттердің дүниетанымын кеңейтуде танымдық белсенділігін арттырып, білім, біліктерін жетілдірудің қоғамдық мәні зор болып келеді. Осы әдістер мен стратегияларды қолдануда отырып студенттердің ағылшын тілін білудің тиімділігін артқанын көреміз.

References

1. Griffiths, C. (2008). *Lessons from Good Language Learners*. Cambridge: CUP.
2. Macaro, E. (2006). *Strategies for language learning and for language use: Revising the theoretical framework*. *The Modern Language Journal*, 90/3, 320-337.
3. O'Malley, J. M., Chamot, A., Stewner-Manzanares, G., Kupper, L. & Russo, R. (1985). *Learning strategies used by beginning and intermediate ESL students*. *Language Learning*, 35/1, 21-46.
4. Oxford, R. (2011). *Teaching and Researching Language Learning Strategies*. Pearson Longman.
5. Rubin, J. (1975). *What the 'good language learner' can teach us*. *TESOL Quarterly*, 9/1, 41-51.
6. *Шетел тілін оқыту әдістемесі №4 2008 ж. 27 бет.*

МРНТИ 16.01.11

Ж.Е. Алтысова, А.Т. Байтурбаева, Г.Мырзаханова

¹*Абай атындағы ҚазҰПУ, халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы,
филология және кәсіптік бағдар беру кафедрасы*

87770182668

alpysova70@mail.ru

²*Абай атындағы ҚазҰПУ, халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы, с.ғ.к*

87075558237

asel_5.2@inbox.ru

³*Абай атындағы ҚазҰПУ, халықаралық қатынастар кафедрасының аға оқытушысы,
филология және кәсіптік бағдар беру кафедрасы*

87077583581

gulzhan.myrzahanova@mail.ru

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ КӨПТІЛДІ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Көптілділік – біздің уақытымызда үш түрлі . Біз заманауи жағдайларда бейімделуіміз керек, өйткені өркениет процесі кәсіби мамандарды даярлаудың қажетті шарты болып табылады. Негізгі мақсат – ғылым саласындағы білім мен дағдыларды көрсете алатын көп мәдениетті тұлғаны құру. Мұндай тұлғаның дизайнында маңызды рөл ақпараттық информациялық технологияларға ие. Жаңа заманауи технологиялар оқушыларға мінсіз білім алуға, бағдарламаға ие болуға, болашақ жұмысын жоспарлауға және бір немесе басқа салада өз бетінше жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Бұл үшін ағылшын тілін үйрену мен меңгеру маңызды.

Шетел тілдерін білу басқа елдің мәдениеті мен тарихын, басқа ұлтты білу арқылы түсінікті болуы мүмкін, сондықтан біз шет тілдерін оқытудың тиімділігін қарастырамыз. Оқу стратегиясына көп көңіл бөлінеді. Студенттердің пікірлерін кеңейту, олардың танымдық белсенділігін арттыру және олардың білімдері мен дағдыларын дамыту үлкен әлеуметтік маңызы бар, себебі тіл – модельдің ең маңызды активі.

Көптілді тұлғаны қалыптастыру бәсекеге қабілетті қоғамның негізі және шет тілі қоғамның әлеуметтік-экономикалық, ғылыми-техникалық және мәдени дамуының көзі болып табылады, шет тіл сабақтарында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың негізгі мақсаттарына сәйкес қазіргі заман талабына сай тіл үйренуге деген ынталарын арттыруға, тіл біліктілігін дамытуға мүмкіндік береді, тілдің басқа мәтіндерін түсіну қабілеті, сондай-ақ білімді жоғарылату және ақылды болып қалу қабілеті туралы ақпарат және заманауи ұрпаққа сапалы білім беру және ұлттық рухани қазыналарды тәрбиелеу қажет.

Түйінді сөздер: ағылшын, шет тілдері, ғаламтор, технологиялар, тиімді әдістер, стратегиялар, көптілділік, әдебиет, саясат, студенттер, тіл білімі.

Аннотация

Алтысова Ж.Е.,¹ Байтурбаева А.Т.,² Мырзаханова Г.³

¹*Казахский Национальный педагогический университет имени Абая
старший преподаватель кафедры филологии и профессионально – ориентированных языков*

87770182668 alpysova70@mail.ru

Алматы, Казахстан

²*Казахский Национальный педагогический университет имени Абая
к.полит.н., ст.преподаватель, кафедра международных отношений*

87075558237 asel_5.2@inbox.ru

Алматы, Казахстан

³*Казахский Национальный педагогический университет имени Абая
старший преподаватель кафедры филологии и профессионально – ориентированных языков*

87077583581 gulzhan.myrzahanova@mail.ru

Алматы, Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Многоязычие – называют в наше время три. Мы должны адаптироваться в современных условиях, так как сам процесс цивилизации является необходимым условием для подготовки профессионалов. Основная цель – создать мультикультурную личность, которая может продемонстрировать знания и навыки области науки. И большую роль в формировании такой личности имеет информационно коммуникативные технологии. Новые современные технологии дают возможность студентам безупречные знания, обладание программой, планировать свою будущую работу и работать самостоятельно в той или иной области. И больше значение для этого имеет изучение и овладение английским языком.

Знание иностранных языков подразумевает знание культуры и истории другой страны, другой нации и в этом большую роль мы относим и эффективность преподавания иностранных языков. Здесь большое внимание уделяется стратегии обучения. Расширение взглядов студентов, повышение их познавательной активности и развитие их знаний и навыков имеют большое социальное значение, так как язык является самым важным достоянием модели.

Формирование многоязычной личности является основой конкурентного общества и иностранный язык является источником социально-экономического, научно – технического и культурного развития общества, общества в соответствии с современным требованием основные цели использования информационных и коммуникационных технологии на уроках иностранного языка повысить их мотивацию к изучению языка, развитию языковой компетенции, способность понимать другие тексты языка, а также информация, связанные с увеличением знаний и способностью оставаться разумными и необходимо дать современному поколению качественное образование и воспитание национальных духовных сокровищ.

Ключевые слова: английский, иностранные языки, интернет, технологии, эффективные способы и методы, стратегии, многоязычие, литература, политика, студенты, владение языками.

Abstract

Alpysova Zh.E.¹, Baiturbayeva A.T.², Murzahanova G.³

Senior teacher of chair of Philology and professionally – oriented, Abai KazNPU

87770182668

alpysova70@mail.ru

c.p.s., senior teacher of chair International relations, Abai KazNPU

87075558237

asel_5.2@inbox.ru

Senior teacher of chair of Philology and professionally – oriented, Abai KazNPU

87077583581

gulzhan.myrzahanova@mail.ru

USE OF NEW TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE TRAINING

Multilingualism is called in our time three. We must adapt in modern conditions, since the very process of civilization is a necessary condition for the training of professionals. The main goal is to create a multicultural personality that can demonstrate the knowledge and skills of the field of science. And an important role in the design of such a person has informational communication technologies. New modern technologies enable students to have impeccable knowledge, own a program, plan their future work and work independently in one or another field. And more important for this is the study and mastery of the English language.

The knowledge of foreign languages can be understood by the knowledge of the culture and history of another country, another nation, and in this we also consider the effectiveness of the teaching of foreign languages. A great deal of attention is paid to the training strategy. Expanding the views of students, increasing their cognitive activity and developing their knowledge and skills are of great social importance, since language is the most important property of the model.

The formation of a multilingual personality is the basis of a competitive society and a foreign language is the source of socio-economic, scientific, technical and cultural development of society and society in accordance with the modern requirement. The main goals of using information and communication technologies in foreign language lessons are to increase their motivation to learn the language, the development of language competence, the ability to understand other texts of the language, as well as information related to the increase of knowledge and the ability to remain reasonable and it is necessary to give the modern generation a quality education and the education of national spiritual treasures.

Key words: English, foreign languages, Internet, technology, effective methods and methods, strategies, multilingualism, literature, politics, students, language proficiency.

Бүгінгі таңда елімізде «Көптілділік» мәселесі көкейкесті мәселелердің бірі болып саналады. Елбасымыз сол себептен тілдердің үштұғырлылығын міндеттеп отыр. Көптілділік мәселесі – Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейтесті мәселелердің бірі, өйткені, жаһандандыру және киберкеңестікке шыққан заман тілдерді білуді талап етеді. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының 12 сессиясында: «Қазақстандықтардың жас ұрпағы кем дегенде үш тілді білулері тиіс: қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерулері қажет» - деп, Еуропадағы мектеп түлектері мен студенттерінің

өзара бірнеше тілде еркін сөйлесулері қалыпты жағдайға айналғандығын атап өтті. [1] Кем дегенде үш тілді меңгеру - заман талабына айналып отырған қажеттіліктердің бірі.

«Үш тұғырлы тіл» идеясының маңызды құрамдас бөлігі – ағылшын тілін үйрену десек, бүгінде студенттер қауымы ағылшын тілін еркін игеруге қол жеткізіп отыр.

Қазіргі кезде кім қай елге бармасын, жаһандық экономикаға кірігу тілі – ағылшын тілінде емін-еркін қарым-қатынас жасауға төселгендігін байқау қиын емес. Бұл деген сөз – «Үш тұғырлы тіл» саясатының елімізде жүйелі жүзеге асырылып жатқанын айқын танытса керек. Білімпаз жастарымыз Елбасы саясатын барынша қолдайды. Мұның өзі білім беру үдерісінде айқын көрініс тауып отыр. «Әлемде жарыққа шығатын 10 млн кітаптың 85%-ы ағылшын тілінде шығады. Ғылым, даму, ақпараттық технология – барлығы да ағылшын тілінде етек жаюда. [2,3] Қазақстанда 3500 шет елдік компания жұмыс істейді. Олармен біз ағылшынша сөйлесеміз, осы тіл арқылы өндіріс күшімізді көтереміз», - деген болатын Елбасы. Зияткер ұрпақ – зияткер ұлттың негізі.

Ал болашақта үміт артатын жастарымыз ел иесі ретінде мемлекеттік тілді қастер тұтып, ұлтаралық қарым-қатынас тілі ретінде орыс тілін жетік игеріп, ағылшын тілінде ой-пікірін еркін өрістете алса, игілікті идеяның орындалғаны. Демек, үш тұғырлы тіл саясаты өз жемісін бере бастады деуге толық негіз бар. Білім берудің заманауи талаптарына сай ағылшын тілінің дәрежесі өркендеп, біздің елімізде үш тілді жетік меңгеру қолға алынуда [4].

Қазіргі білім беру жүйесінде көптілділікті оқыту мен дамытуда Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» Заңы, білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты халыққа жолдауында «Тілдердің үштұғырлығы» атты мәдени жобасы, «Тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы» басшылыққа алынуда. Сондай-ақ, «Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарында» көрсетілгендей, біліктілікті арттырудың жүйесінде көптілді білім беруді дамытудың нақты бағыттары айқындалып, іргелі істер атқарылуда.

Қазіргі білім беру саласында полилингвизмнің қалыптасуы интеграция мен жаһандану жағдайында дамып, халықаралық талаптарға сай білім беру өзекті мәселеге айналып отыр. [5] Көптілді білім беру отандық білім беру жүйесінде, соның ішінде педагог мамандардың біліктілігін арттыруда негізгі бағыттар арқылы жүйелі жұмыстар іске асырылып жатыр.

Қазақстанның білімді, білікті, әр азаматы ғаламдық ақпараттар мен инновациялық ағымына қарай ағылшын тілін үйренуде. Қазіргі таңда дүние жүзінің барлық халықтары мен мәдениеті бір-бірімен тығыз байланысып, өзара қарым-қатынас жасауды қалайды. Әлемнің көптеген елдерінде ағылшын тілі ресми тіл болып табылады, яғни білім беру саласында, үкіметте, бизнесте қолданылады.

Қазіргі таңда әлемнің дамыған мемлекеттері көп тілді, әсіресе халықаралық тілдерді меңгеруді маңызды міндет деп есептейді. Тіл – халықтың ең негізгі байлығы. Қазір заман талабына сай үш тұғырлы тіл саясатын бәріміз де қолдаймыз. Үштілділік – бәсеке қабілетті елдер қатарына қосылу-дың басты мақсаттардың бірі.

Көптілділік – бүгінгі заманның талабы. Еліміздің басқа да мемлекеттермен қарым-қатынасы артып отырған уақытта ағылшын тілін еркін меңгерген, келешекте білімін түрлі саладағы қарым-қатынас жағдайында пайдалана алатын тұлғаны мектеп қабырғасынан оқытып шығару – біздің қазіргі міндетіміз. [6]

Көптілді тұлғаны қалыптастыру көпұлтты еліміздің бірлігінің шарты ғана емес, сонымен қатар өркениет көшінде бәсекеге қабілетті мамандарды даярлаудың алғышарты десек, көптілді ортада ұстаздық етіп жүрген педагогтердің біліктілігін арттыру, түптеп келгенде Елбасы назарындағы Қазақстан жолы – 2050: «Мәңгілік Ел» стратегиясының іс жүзінде асуындағы іргелі факторларының бірі екені сөзсіз. Негізгі мақсаты – өмірден өз орнын тандай алатын өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласында білімі мен білігін көрсете алатын, көптілді және көпмәдениетті құзіреттіліктерді игерген полимәдениетті жеке тұлға қалыптастыру.

Көптілді тұлғаны қалыптастыру – бәсекеге қабілетті қоғам құрудың негізі. Тілдің адам өміріндегі ең шешуші рөлі атқаратыны әркімге де түсінікті. Сондықтан танудың, түсінудің, дамудың құралы. Көп тіл білу біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәдениаралық қарым-қатынастардың аса маңызды құрал болып табылады.

Білім беру жүйесінде оқушының бойында коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруда ақпараттық-коммуникативтік технологияның рөлі ерекше екені бізге мәлім. Бұл технологияны қолдану оқушылардың қызығушылығы мен белсенділігін және жұмыс істеу шеберлігі мен қабілеттіліктерін арттырады. Бағдарламаны жақсы меңгеруге, өз жұмысын жоспарлауға, өз бетімен жұмыс істеуге үйретеді. Білім алушының қазіргі заман талабына сай білім алуына, білім сапасына тікелей әсер ететіндер – ақпараттық құралдар. Қазіргі кезде оқушыларға ағылшын тілін оқытудың әртүрлі деңгейлеріне сәйкес оқытудың жаңа технологияларын, ақпараттық және компьютерлік жүйелер арқылы ізденіс жұмыстарын жандандыра түсудің барлық мүмкіндіктері жасалған.

Шет тілі – қазіргі заманның талабына сай, қоғамның әлеуметтік-экономикалық, ғылыми-техникалық және мәдениет дамуының қайнар көзі. Қазіргі таңда шет тілін оқыту әдістемесінің деңгейі жоғары. Тілді оқытуда интерактивтік тәсілдер, ойындар, сонымен бірге ақпараттық технология, интернет, компьютер қолданылуда. Компьютерді қолдану барысында өздеріне қызықтыратын әр түрлі мәселелерді шешуге болады және талқылай алады. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды ағылшын тілі сабақтарында қолданудың негізгі мақсаттары: тілді үйренуге деген мотивацияларының артуы, тілдік компетенцияны дамыту, өзге тілдегі мәтіндерді түсіне білу, сондай-ақ ақпаратты байланысқан және дәйектелген күйінде бере білу, лингвистикалық білім көлемінің артуы, тілін үйреніп жатқан елдің әлеуметтік мәдени құрылымы туралы білімнің толығы, ағылшын тілін өз бетімен үйренуге даярлық пен қабілеттілікті дамыту. Техникалық құралдарды пайдаланудың ең тиімді жағы уақытты ұтасың, дәл, тиянақты оқу-материалдарын алдын-ала дайындап, оқушыға беріп отырсаң өзінен-өзі жасауға тырысады, қызығады, жасамай, үлгермей отырған оқушы болмайды, себебі оның алдында бәрі дайын тұр. Сонымен қатар оқытушы инновациялық ақпараттық құралдарды жетік меңгеру, Power Point, Prezi, Active Studio бағдарламаларымен жұмыс істеп қана қоймай үнемі интернет жүйесіндегі жаңалықтар мен өзгерістерді өзінің кәсіби шеберлігіне қолдана білу, білім кеңістігін кеңейту, ашу бағытындағы өзгерістер мен әлемдік білім беру кеңістігіне кіруге талпыну керек. Соңғы кезде уақыт көрсетіп отырғандай, мұғаліммен салыстырғанда оқушыда көп ақпарат болатыны кейінгі көрсетілген тәжірибелер дәлелдеп отыр. Сондықтан әрбір мұғалім өз қызметіне ақпараттық технологияны пайдалана білуі қажет. [7]

Көптеген мұғалімдер осы уақытқа дейін техникалық құралдармен сабақ өтіп, оның қаншалықты тиімді екенін дәлелдеді. Жаңашыл педагог заманауи сабақты педагогикалық менеджмент тұрғысынан ұйымдастырады. Студенттің сабаққа деген қызығушылығы мен ынтасын арттыру әр ұстаздың шеберлігі, яғни менің құзыреттілігімде. «Мұғалім көп әдісті білуге тырысуы керек. Оны өзіне сүйеніш, қолғабыс көмек құралында қолдануы керек», - деген Ахмет Байтұрсыновтың сөзін негізге ала отырып, еліміздің болашағын тәрбиелеу мен білім беру ісінде, әлемдік бағдарламаға сай білім беруді, темірқазық етіп ұстанамын. Өз іс-тәжірибемде British Council-дың ресурстарын көп қолданамын. Бұл құрал – көптеген адамдардың бірлесе істеген жұмысының нәтижесі. Learn English Teens, Learn English вебсайтындағы British Council-дың ресурстарын ағылшын тіліне сілтемелері. Оның негізгі мақсаты – тілді меңгерудің негізгі төрт дағдысын (оқу, есту арқылы қабылдау, жазбаша және ауызекі ағылшын тілі) дамытуға арналған қажетті ресурстарды, жаттығуларды, ойын түріндегі тапсырмаларды іздеу үрдісін оңайлату болып табылады. British Council сайты ағылшын тілін оқытудың заманауи әдістерін сараптауға және талқылауға, ағылшын тілін оқытудың стилі мен технологиясын зерттеуге және салыстыруға, сабақты жүргізудің тәжірибелік дағдысын меңгеруге мүмкіндік береді.

Тіл үйрену барысында жаңа технологияларды қолдана отырып, педагогикалық қалыптасқан жазу, тыңдау, түсіну, сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға әбден болады. Ал енді психологиялық жағына келетін болсақ, қазіргі уақыт ағымындағы оқушылардың әрқайсысының үйлерінде әдетте көптеген ойындары бар компьютерлер, ноутбуктар, видеолар мен телевизор бар болғандықтан, олар қоршаған ортаны осындай тәсілмен қабылдауға үйренген. Жаңа технологиялардың мүмкіндіктері оқушыларға оқу бағдарламаларын оқып тіл үйренуде де сәтті қолданылатынын түсіндіруге мүмкіндік беріп, шығармашылық белсенділікті дамытуға, пәнге деген қызығушылықты арттыруға, тыңдау мен сөйлеу дағдыларын үйренуге ең жақсы жағдайларды жасауға әсер етіп, нәтижесінде сапалы білім алуын қамтамасыз етеді.

Қазіргі кезде тұлғаның кәсіби шеберлігіне, білім өрісіне, зиялылық және танымдылық деңгейіне өмірдің өзі биік талаптар қойып отыр.

Бүгінгі күні өзекті болып отырған білімнің құзырлылық ұстанымын жүзеге асыру құралы ретінде педагогикалық технологиялар мен белсенді оқыту әдістерінің алар орны ерекше. Әрекетке негізделген технологиялық оқыту танымдық белсенділігі жоғары, өмірде әртүрлі мәселелерінен хабардар, кез келген тапсырманы орындауға қабілетті, қолынан іс келетін азаматтарды қалыптастырады. Білім алушының жеке тұлғасын, оның рухани әлемін, қабілеті мен ынтасын дамыту бүгінгі – таңдағы негізгі мәселенің бірі.

Қорыта айтатын болсақ, көптілді білім беру бағдарламасы аясында үштілді меңгеру тәжірибесін жинақтап, әлемдік деңгейде жетуіміз керек. Бұл студенттердің халықаралық жобаларға қатысуын кенейту, шетелдік әріптестермен ғылыми байланыстарын нығайтуға, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Елдің ертеңі, өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.
2. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан–2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы 14.12.2012
3. Карабалаева Г.Қ. Үш тұғырлы тіл – өркениет өрісі. Педагогика мәселелері. № 1/2011.
4. Касбаева Г.С. Бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыруда көптілді білім берудің рөлі. Ағылшын тілін оқыту әдістемесі. Республикалық ғылыми-әдістемелік педагогикалық журнал. №5,6. 2013 ж.
5. Такеева Н. Көптілді білім беру – тұлға қалыптастырудың негізі. Мектеп директорының орынбасары. Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал. №3.2013 ж.
6. Алмазова Н.И. Когнитивные аспекты формирования межкультурной компетентности при обучении иностранному языку в неязыковом вузе: автореф. дис. д-ра пед. Наук /Н.И. Алмазова. – СПб., 2003. – С.3-11.
7. Омарова Л.Т. Кредиттік оқыту жүйесінде студенттердің кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастырудың педагогикалық шарттары. – Алматы, 2007 г.
8. <http://www.baq.kz/> Үш тұғырлы тіл – уақыт талабы.

МРНТИ 16.01.45

А.Демесинова

ҚазМҚПУ магистранты

«6M011900 – Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығы

e-mail: aigerim.demesinova@mail.ru

Ғылыми жетекші – ф.ғ.к., доцент С.А. Аскарова

e-mail: Askarova.1950@mail.ru

Алматы, Қазақстан

**АҒЫЛШЫН ТІЛІН МЕНГЕРТУДЕ ТЕХНИКА САЛАСЫ МАМАНДАРЫНЫҢ
АҚПАРАТТЫҚ – КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН
ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСІ**

Аңдатпа

Қазақстанда білім беруді ақпараттандыру жағдайындағы негізгі мәселе мемлекетке кәсіби құзырлы мамандар қажеттігін қанағаттандыру болып табылады. Қазіргі замандағы ақпараттық іс-әрекетте шығармашылық тұрғыда жұмыс істей алатын және өзінің мамандық қасиеттерін нарықтық жағдайда қолдана алатын маман болуы қажет. Соңғы кезде білім беру саласында мамандарды қазіргі заманға ақпараттық үдеріс білімімен қаруландырып, оларды мамандандырылған мәселелер мен қызметтердің шешімін табуға үйрету көзделуде.

Білім беру мекемелерінде білім беруді ақпараттандыру әдістері мен орталарын кеңінен әрі кешенді қолдануды талап етуде.

Техника саласы мамандықтарындағы оқу жоспарлары мен бағдарламаларын, оқулықтарын зерделеу, оқу үдерісіне жасаған талдау да бұл мәселенің жүйелі шешімін таппағандығын, техника саласындағы мамандарының ақпараттық-коммуникативтік құзырлығын қалыптастырудың әдістемелік негіздерін жетілдіру дұрыс жүзеге аспай жатқандығын көрсетіп отыр.

Тірек сөздер: ақпараттық-коммуникативтік құзырлық, әдіс, тәсіл, ақпараттық технология, техника саласы мамандары.

Аннотация
Демесинова Ә.
магистрант КазГосЖенПу
«6M011900 – Иностранный язык: два иностранных языка»
e-mail: aigerim.demesinova@mail.ru
Научный руководитель - к.ф.н доцент, Асқарова С.А.
e-mail: Askarova.1950@mail.ru

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ ТЕХНИКИ ПРИ ОСВОЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Самой главной задачей в информатизации образования в Казахстане является удовлетворить потребности в компетентных специалистов.

Они способны работать в условиях современных информационных действий, а также могут использовать свои профессиональные навыки в трудовом рынке. В последнее время идет нацеленность на решение специализированных задач и службы, также оснащение специалистов знаниями современных информационных процессов.

В учреждениях обучения требуют широко и комплексно использовать информационный метод и среду.

В связи с тем, что не были найдены решения по поводу учебных планов и программ даже через анализ учебного процесса и это показывает, что развитие методических основ специалистов технической сферы.

Ключевые слова: информационная-коммуникативная компетентность, метод, информационная технология, специалисты в области техники.

Annotation
Demessinova A.
candidate for master degree
«6M011900 – Foreign language: two foreign languages»
e-mail: aigerim.demesinova@mail.ru
Supervisor Candidate of philological sciences associated prof. Askarova S.A.
e-mail: Askarova.1950@mail.ru

FORMATION OF INFORMATIVE-COMMUNICATIVE COMPETENCE OF SPECIALIST OF TECHNICAL SPHERE IN LEARNING ENGLISH LANGUAGE

The main issue in the informational support of education in Kazakhstan is to satisfy with the necessity of the competitive experts. They must to work in the creative way in this modern informative activity and know how to use their own expert peculiarities in the labor market. Recently experts are authorised with the knowledge of modern informational system in the educational system, it is aimed to teach them to solve specific issues and services.

It is required to use in the integrated way the informational education and sphere. According to this, there was not found any decision about curriculum and programmes even through the educational process analysis, also it shows that the methodological basis development of technical sphere experts is not going high.

Keywords: informative-communicative competence, method, information technology, specialist of technical sphere.

XXI ғасырда болашақ мамандарды даярлау, олардың кәсіби бейімделуін қалыптастыру мәселелері – кезек күттірмейтін өзекті қоғам талабы. Қоғамның әлеуметтік тапсырыс талаптарына сай жоғары оқу орында білім беруді жаңа сапалық деңгейге жеткізуде ақпараттық технологияларды тиімді пайдалану мамандардың білім алуда өздігінен ізденуге, білімді игеруге даярлау қажеттігін туындатады.

Елімізде кадр даярлаудың басты мақсаттары мен басым бағыттары айқындалып, ол білім беру сапасын арттыруға уақыт талабына сай қызмет етуде. Қазіргі кезде әлемдік өркениеттің өрлеуіне ұйытқы болып отырған Еуропалық білім беру кеңістігіне ену үрдісі қамтамасыз етілуде.

«2050 жылға дейін Қазақстан Республикасын дамытудың стратегиялық жоспарларын» жүзеге асыру мақсатында еліміздің білім жүйесі жаңа міндеттерді айқындап берді [1].

Қазіргі қоғамның дамуындағы білім жеке адамның бәсекеге қабілеттілігін көтермелеудің негізгі құралы ретінде жүзеге асуда.

Әлемдік білім беру кеңістігіне кірігу республиканың білім беру жүйесін модернизациялауды талап етеді.

Қазіргі кезде білім беру саласында жоғары оқу орындарында болашақ мамандарды даярлаудағы жаңа басымдықтар белгіленуде. Сондықтан, жоғары оқу орындарының қызметіне бағдарланған заңды құжаттарда келесі міндеттер айқын көрсетілген:

- кең көлемді іргелі білімге ие, бастамашыл, еңбек нарығы мен технологияның өзгермелі талаптарына бейімделуге қабілетті жаңа формациядағы мамандар даярлау;
- білім беру үдерісін демократияландыру арқылы бүкіл жоғары білім беру жүйесінде сапалы білім беру қызметін ұсыну мотивін күшейту;
- жекелеген жоғары оқу орындарын халықаралық аккредитациядан өтуге даярлау, элиталық жоғары оқу орындарын дамытудың нақты шарттарын құру;
- жоғары оқу орындарын басқарудың жаңа ұстанымдары мен практикасын қалыптастыру, стратегиялық жоспарлау жүйесін ендіру және ЖОО автономдылығын (дербестігін) көтеру;
- студенттердің сапалы білім алу құқығын жетілдіру, жоғары оқу орындары басшылығының сапалы білім беру қызметіне жауапкершілігін анықтайтын механизмдерді жасау және ендіру;

2010 жылдың наурыз айында Болон декларациясына қосылуымыз – Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына «Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауында да асқан маңыздылыққа ие болды. Өйткені, мұнда: «Жоғары білім сапасы Халықаралық стандарттардың ең жоғарғысына жауап беретіндей болуы керек. Еліміздегі жоғары оқу орындар әлемдегі жетекші университеттердің рейтингісіне енуге тырысуы қажет» деп нақты міндеттер қойылған [2].

Қазіргі кезде жоғары білім беру жүйесіндегі барлық өзгерістер университеттердің маман даярлаудың үш сатылы моделіне өтуіне байланысты.

Білім берудің көп деңгейлі жүйесі – білім беру реформасын саналы түрде бастамашыл басқару орталарының бірі.

Маман даярлау сапасы мемлекет пен қоғамның болашағын анықтайтындықтан оны жетілдіру жолдарын іздестіру қазіргі кезеңдегі маңызды стратегиялық міндет ретінде сипатталады [3].

Әлемдік білім беру үдерісіне ену өз кезегінде оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастырудың педагогикалық теориясы мен практикасына айтарлықтай өзгерістерді қажет ететін білім беру деңгейіне, маман даярлау сапасына жаңа талаптар қояды.

Жоғары білім беру жүйесін Болон типі бойынша қайта құруға бағытталған елдерде жоғары оқу орнының қазіргі заманғы бітірушілеріне тұрақсыз, өзгермелі еңбек және әлеуметтік өмір шарттарына даярлығының жетекші критерийі ретінде құзырлар мен құзырлықтарды қарастырады.

ЖОО қызметінің ақырғы нәтижесі кәсіби іс-әрекетіне қажетті білім, білік және дағдыларды меңгерген маман даярлау.

ЖОО жұмысының ықпалдылығы оның бітірушілерінің даярлығы мен құзырлығы деңгейінен көрінеді.

Қазіргі кезде Қазақстан Республикасының жоғары білім беру жүйесі нарықтық өзгерістер контекстінде дамуда, сондықтан жаңа - «бәсекеге қабілеттілік», «маркетинг», «нарық», «тауар» категорияларын да қарастыру мүмкіндігі бар.

Стандарттарды жасау және тұрақты өзгерту жаңа қозғаушы күштердің пайда болуын көрсетіп, маман даярлау сапасын көтеруді қажет етеді. Мұндай тәсілдің негізінде артықшылықтар мен мақсатқа бағытталу ұстанымдары жатыр.

Білім беру мекемелерінің алдына білім беру сапасының анықталған деңгейін қамтамасыз ету қабілеттілігін бағалаумен байланысты Мемлекеттік білім беру стандарты талаптарын сипаттайтын міндеттер қойылуда.

Жас мамандардың еңбекпен қамтылу мәселесін шешудің қазіргі заманғы тәсілдерінің бірі бітірушінің кәсіби ғана емес мекеменің нағыз бастамашыл мамандарға деген қажеттілігін қанағаттандыратын жеке тұлғалық мінездемесін ескере отырып, тұлғалық-бағдарланған еңбекпен қамту ұстанымын іске асыру болып табылады. [4].

Біздің ойымызша, бәсекеге қабілеттілікті қалыптастыру жастарды еңбекпен қамтудың қалыптасқан жағдайынан шығу жолы болып табылады. Осы мәселенің кеңірек қарастырайық.

Өйткені *бәсекеге қабілетті маман* – бұл анықталған тұлғалық сапалары бар және кәсіби міндеттерді шешу әдістерінің түрлі жолдарын меңгеру арқылы түрлі өзгермелі жағдайларда қойылған мақсатқа жету қабілеті бар маман.

Жалпы білімділікке қойылатын талаптар: ұжымда істей білетін, еңбек және технологиялардың өзгермелі талаптарына бейімделуге қабілетті, бастамалы кең іргелі білімі бар жаңа формацияның маманын даярлау. Ал, әлеуметтік-тұлғалық құзіреттілікке қойылатын талаптар Түрлі әлеуметтік

жеке бастылық мәселелерді шешуге қабілетті, азаматтық тұғыры бар, кәсіби мәдениеті жоғары, жоғары кәсіби мәдениет деңгейінде ұжымда жұмыс істей білетін; бүкіл белсенді өмір қызметінде өз бетімен шығармашылық пен жаңа білімдерді игеру дағдылары мен қажеттілігі, өзін-өзі жетілдіру және дамытуға қабілетті жаңа формация маманын даярлау.

Кәсіби құзырлыққа ие даярлық деңгейі:

- бакалаврдың электрэнергетика бағытының кәсіби білімдік бағдарламасын белгілейтін теориялық және практикалық дағдылардың анықтайтын жиынтық ретінде кәсіби құзіреттілігі;
- қызметтің бір немесе әлденеше түрлері деңгейінде кәсіби қызметте атқару қабілеттілігі;
- электрэнергетиканың техникасы мен даму теориясын негізгі тенденцияларын түсінуіне сай болуы керек [5].

Білім әлеуметтік-мәдени феномен ретінде адам үшін жаңа ақпарат пен нәтижелі қарым-қатынасты қалыптастыру қозғаушы күші болып саналады. Бүгінгі таңда жалпы және кәсіби білімді жеке тұлғаға бағдарланған білім беру жаңа бағыты ауыстырыла бастады, оның дамуына төмендегі бағыттар негіз болады:

1. Білім берудің әр деңгейі үздіксіз білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл бағыт мектеп, арнаулы оқу орны және жоғары оқу орны тізбесінде кіріктірілген білімнің дамуына ықпалын тигізді.

2. Білім беру жүйесінде ақпараттық технологиялардың, мультимедиялық және виртуальдық технологиялардың енгізілуі дәстүрлі когнитивті бағдарланған оқыту жүйесінің сипатын өзгертеді, оқушылардың интеллектуалдық қызмет аясын кеңейтеді.

3. Білім беруді ұйымдастырудың дәстүрлі түрінен таңдауға негізделген белсенді оқытуға көшу оқушылардың өз бетінше білім алуы мен өзін-өзі жүзеге асыру қабілетінің дамуына әсерін тигізеді.

4. Білім беру деңгейлерінің сабақтастығы білім беру үрдісі мен нәтижесіне деген жауапкершілікке негізделген біртұтас кіріктірілген білім өзгермелі әлеуметтік, мәдени, білім беру және кәсіптік жағдайларда мәселенің шешімін табу құзырлығын дамытуға, өзін-өзі анықтауға жағдай туғызады.

Атап өткеніміздей, ЖОО бітірушісінің “сапасы” үшін оның тек кәсіби іс-әрекетке дайындығы деңгейі емес, тұлғалық, дүниетанымдық және азаматтық дамуына шартталған білім берудің өзінің сапасы маңызды рөл атқарады.

Білім сапасы ретінде білім беру жүйесінің білім берудің мемлекеттік стандарттарына, қабылданған әлеуметтік талаптар мен нормаларға сәйкестігін анықтайтын жүйелі-әлеуметтік қасиеттер мен **сипаттамалар** қатары түсініледі [6]. Бұл түсінік оның барлық қызметтерін қамтиды:

- білім беру бағдарламаларының мазмұны,
- ғылыми зерттеулердің нәтижелігі,
- оқытушылық құрам мен студенттердің жеткіліктілігі (укомплектованность).

Жоғарыда аталған шарттар аса маңызды, бірақ, маманның бәсекеге қабілетті тұлғасын қалыптастыруға жеткіліксіз болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

5. Керімбаева Б.Т. Ағылшын тілін оқыту үдерісінде болашақ мамандардың коммуникативтік құзырлығын қалыптастыру // «Білім беруде инновациялық және ақпараттық технологияларды қолдану» атты республикалық ғылыми-практикалық конференция еңбектері. – Шымкент, 2012.

6. ҚР Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы // <http://kz.government.kz>.

7. «Қазақстан-2050»: Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. – Алматы: ЮРИСТ, 2013 – 44 б.

8. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына «Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауы.

9. Болонский процесс: концептуально-методологические проблемы качества высшего образования / под науч. ред. д-ра пед. наук, профессора В.И. Байденко. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2009. – 304 с.

10. Кайдарова А.Д. Формирование профессиональных интересов будущих учителей в условиях университетского образования: спец. "Теория и методика профессионального образования": автореф. ... докт. фил. наук. – Алматы, 2001. – 24 с.

МРНТИ: 14.35.09

С.Е. Есенаман¹

Абай атындағы ҚазҰПУ,

¹6M011900–Шетел тілі:екі шетел тілі мамандығының 2 курс магистранты

Ғылыми жетекшісі – ф.ғ.д., профессор Ж.А. Абуов

ИНФОРМАТИКА МАМАНДЫҚТАРЫНДА ОҚИТЫН СТУДЕНТТЕРГЕ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ӘР ТҮРЛІ ДЕҢГЕЙДЕ ОҚИТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Мақала ЖОО-дағы болашақ мамандарға информатика мамандықтарында оқитын студенттерге ағылшын тілінде қалай тиімді әрі әр түрлі деңгейде оқыту ерекшеліктері мен информатика саласының қазіргі замандағы орны туралы мәселелерге арналған. Аталған мәселе информатика мамандықтарында білім алатын студенттерді шетел тілінде еркін сөйлесуге үйрету кезінде туындайды. Мақалада осы ерекшеліктер мен қазіргі замандағы ақпараттық технологиялардың мәні мен оның жоғары оқу орны студенттерін оқытудағы маңызы зерттеледі. Автордың пікірі бойынша, қазіргі кезеңдегі қоғамның дамуы ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың тоқтаусыз өсуімен сипатталады.

Түйін сөздер: шет тілдік құзыреттілік қалыптастыру, информатика, ақпараттық құзыреттілік, ақпараттық технологиялар, ағылшын тілінде оқыту.

Аннотация

Есенаман С.Е.¹

КазНПУ им. Абая,

Магистрант 2 курса специальности 16M011900-Иностранный язык: два иностранных языка

Научный руководитель – к.ф.н., профессор Абуов Ж.А.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА, СТУДЕНТАМ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ ИНФОРМАТИКИ НА РАЗНЫХ УРОВНЯХ

В статье основное внимание уделяется тому, как эффективно и на разных уровнях преподавать английский язык студентам факультетов информатики в университете и месту информатики в области современных мировых проблем. Эта проблема возникает во время разговора на иностранном языке со студентами факультета компьютерных технологий и информационной безопасности. Статья включает в себя спецификацию и сущность современных информационных технологий и ее важность в обучении студентов университетов. По мнению автора, нынешний период характеризуется постоянным ростом развития информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: формирование компетентности иностранного языка, информатика, информационная компетентность, информационные технологии, преподавание иностранного языка.

Abstract

Esenaman S.E.¹

Abay KazNPU,

Master Degree 2 courses of specialty 16M011900-Foreign language: two foreign languages

Scientific adviser - Candidate of Philology, professor Abuov Zh.A.

PECULIARITIES OF TEACHING ENGLISH TO STUDENTS STUDYING ON IT MAJOR IN DIFFERENT LEVEL

The article focuses on how to effectively and in different levels to teach English to the students of computer science faculties at the university and a place of computer science in the field of modern world problems. This issue arises during a conversation in a foreign language with the IT major students. The article includes the specification and the essence of modern information technologies and its importance in teaching university students. According to the author, the current period is characterized by the constant growth of the development of information and communication technologies.

Key words: formation of foreign language competence, informatics, information competence, information technology, foreign language teaching.

Рухани интеграция дәуірлеген бүгінгі таңда ағылшын тілі – ғаламдық феноменге айналды. Мемлекетаралық байланыстарды нығайту елдердің экономикалық қарқынына ғана емес, ол руханиятқа, соның ішінде, тілге де тәуелді. Оқыту саласына түбегейлі өзгеріс жүріп жатқан, оқыту

әдістері мен оның мазмұны қайта қарастырылып жатқан қазіргі таңда шетел тілдерін оқытудың тарихи тәсілдері мен оның негізгі тенденцияларын жетілдіру жүйесіне орала кету орынды. Қазір шетел тілін оқыту методикасы ғылым болып қалыптасып келе жатқанына ешкім күмән келтіре қоймас. 1930 жылы Е.М. Рыт методикаға алғаш анықтама берген. Ол: «Шетел тілін оқыту методикасы салыстырмалы тіл білімінің тәжірибелік айқындаушы», - деп баға берген болатын. Қолданбалы тіл білімі секілді әдістемеге де түрлі көзқарастардың туындауы 1930 жылдардағы шетел тілін пән ретінде оқыту жүйесінің жеткілікті деңгейде анықталмауымен тікелей байланысты болатын. Сол кезеңдерде зерттеу әдістерінің жүйесі де әзірленбеген еді. Әдістеменің ғылым ретінде сипат алуындағы алғашқы бағыттар Б.В. Беляевтің есімімен ұштасады. Ол әдістемені қолданбалы психология саласына тиесілді. Алайда, аудитория жұмысына сай іс әдістерін қолданудағы айырмашылықтар, материалдарды сараптау - методиканың басты мәселесі болған. Сондықтан әдістеменің бұл анықтамасы кең жайылған жоқ. 1930 жылдардың аяғы мен 1940 жылдардың басында педагогикалық ғылым ретіндегі методика анықтаушы бағыты ресімделді. Педагогика мен методика үйретуде бір ғана нысанға ие. Ол – оқыту процестері, тәрбиелеу, оқытудың мақсат-міндеттері, сабақтың мазмұны. Мұның ішінде біртұтас болып қалған педагогикалық ғылым ретіндегі әдістемеге берілген анықтама. Методика – өз алдына ғылым. Оның зерттеу әдістері мен өзіне тән заңдылықтары бар. Оған берілген нақты анықтама мынадай: «Оқыту методикасы – оқыту жүйесін, тәсілдерін, заңдылықтарын, мақсаты мен мазмұнын зерттейтін, сондай-ақ шетел тілі материалы арқылы оқу-тәрбие үрдістерін үйрететін ғылым» Көп ұзамай шетел тілдерін оқытудың салыстырмалы әдісі қалыптасты. Бұл әдіс бойынша шетел тілін үйрету ана тілімен салыстыру негізінде жүргізіледі. Осы тәсілдің негізін қалаған – педагог ғалым Л.В. Щербу.

Өзге тілді аудиторияда жаңашаландырып жаңғырта оқытудың деңгейлік әдістемесінің негізін қалаған профессор Қ.Қадашеваның зерттеуінде де жаңалықтар өте көп берілген. Ғалым еңбегінде тіл үйретудің ішкі деңгейлері мен “Фонетикалық тамшылар” әдісі – тиімділігімен тәжірибеде кең тарапып кеткен тіл үйретудің оңтайлы жолы болып саналады. Саралап, деңгейлеп оқыту педагогикалық технологиясында алынған нәтиже сәйкесті меңгеру деңгейлері түрінде анықталады.

Деңгейлеп оқытудың маңыздылығы:

- тіл үйренушілердің барлығы жұмыс жасайды;
- бос отырған үйренуші болмайды;
- өздігінше жұмыс жасау дағдысы қалыптасады;
- тіл үйренуге деген қызығушылығы арта түседі;
- сабақ барысында тіл үйренуге деген белсенділігі арта түседі;

Деңгейлеп оқытудағы нәтиже:

Өз бетімен ізденіп, шығармашылық қабілеттерін жетілдіре алатын, өз қателерімен жұмыс жасай алатын тұлға тәрбиелеу; үйренушінің алдына қойған мақсатына жете алатын тұлғаны жетілдіру; үйренушінің өз деңгейін біліп қана қоймай, оны әрі қарай дамыта алуы. Бұл деңгейлердің тапсырмаларына төмендегідей талаптар қойылады:

I – деңгейдегі тапсырмаларға:

1) жаттап алуға лайықталған болуы керек;

2) алдыңғы сабақта жаңадан меңгерілген білімнің өңін өзгерпей қайталап, пысықтауына мүмкіндік беруі тиіс.

3) тапсырмалар жаңа тақырып үшін типті және өмірмен байланысты болуы керек.

II - деңгейдегі тапсырмаларға:

1) өтіп кеткен материалдарды реттеуге және жүйелеуге берілген тапсырмалар. Бұлар өзгертілген жағдайлардағы тапсырмалар, яғни бұрынғы тапсырмаларға ұқсас, бірақ оларды орындау үшін алғашқы алған білімдерін түрлендіріп пайдалану қажет.

2) үйренушінің ойлау қабілетін жетілдіруге берілетін тапсырмалар. Оларда ұлттық ерекшеліктер ескеріліп, танымдық және үйретімділік маңызы болуы қажет.

III - деңгейдегі тапсырмаларға:

1) танымдық-іздену (эвристикалық) түрдегі тапсырмаларды орындау барысында тіл үйренушілер жаңа тақырып бойынша меңгерген алғашқы қарапайым білімдерін жетілдіріп, тереңдетумен қатар, ол тағы да жаңа білімді меңгеріп, өзі үшін жаңалық ашуы тиіс.

2) өз ісіне талдау жасай білуі, білімді жаңа жағдаймен пайдалана алуы қажет.

3) эвристический (танимдық-іздену) түріндегі жұмыстарды оқытушы көмегімен өздері орындайды.

IV – деңгейдегі тапсырмаларға:

Бұл сатыға өз бетімен жұмыс жасай алатын, ұшқыр ойлы үйренушілер көтеріле алады.

1) үйренуші өз бетімен эссе жазуы қажет;

2) мәтін кейіпкерлеріне хат жаза алуы тиіс;

3) олимпиадалық тапсырмаларды орындау [1,17-23].

Демек, бұл тапсырмалар – үйренушінің біліктілігі мен дағдысын қалыптастыру және оны бағалау деңгейі болады. Сабақ барысында грамматикалық тапсырмаларды орындауда, өтілген сабақты еске түсіргенде, үйге берілген тапсырмаларды сұрағанда сонымен қатар жаңа сөздермен жұмыс жасағанда түрлі ойындар, жарыс сабақтарын ұйымдастыруға болады.

Ағылшын тілін жоғары мектепте тілдік емес мамандық студенттеріне оқытудың әдістемесі бойынша көптеген зерттеулерде оны тиімді ұйымдастыру және іске асырудың түрлі аспектілері қарастырылып, оның ішінде оқу пәні ретінде ағылшын тілінің мәні, осы пәнді оқытудың мақсаты, принциптері, мазмұны мен әдістемесі, ағылшын тілін мамандандырып оқыту әдістемесінің проблемаларын педагогикалық мамандық, тілдік әрекет түрінде оқыту ашылып көрсетіледі.

Ағылшын тілін үйрету үрдісінде оқытушы әр студенттің жеке дара мүмкіндігін ескерген жөн. Бұл мақсатты іске асыру студенттің қызығушылығын, тапсырыс алуы, қолданымы, ұмтылуы, түсіну мүмкіндігі ескерілуі қажет деп саналады. Студенттің өзіндік жұмысы кезінде осы ерекшеліктердің барлығына аса зор көңіл бөлінеді. Білім беру саясатының өзгеруі елдегі біртұтас білім беру негізінде ағылшын тілін оқытудың вариативті болуына ұмтылыстың өсуіне, арта түсуіне бағытталған жаңа бағдарламалық құжаттарды жасаудың өзектілігін дәлелдейді.

Ақпараттық оқыту информатика пәні арқылы жүзеге асырылады. Ағылшын тілі пәнаралық байланыс принциптеріне негізделген осы оқу нәтижесін тұтынушы ретінде көрініс табады. Бұл байланыстың мақсаты студенттердің коммуникациялық құзырлығын дамыту болып табылады. Оған лингвистикалық (тілдік және сөйлеу) тақырыптық (пәндік), әлеуметтік мәдени, компенсаторлық, оқу (оқуға бейімділік) құзырлықтары жатады. Ақпараттық білім беру ағылшын тілін оқытудың тікелей мақсаты болып табылмайды, дегенмен оның нәтижелі болуының шарты болмағанмен, белгілі бір дәрежеде негізі ретінде айтуға болады. Әлеуметтік мәдени компетенция ағылшын тілін оқытудың экстралингвистикалық ақпараттық ортасы негізінде қалыптасады. Ол ақпараттық технология құралдарының әлеуметтік ортасы ресурстарынан алынады. Ағылшын тілімен информатика арасындағы пәнаралық байланыс ақпараттық білімдер және іскерліктерді қолдану деңгейінде ғана жүзеге асырымай мазмұндық деңгейде де жүретіндігін байқалады[2,444].

Ағылшын тілін меңгеруде ақпараттық құралдар қолдану оқытушы мен студенттердің өзара әрекетінде қажетті деңгейде олардың компьютерлік даярлықтары тәжірибие барысында байқадық. Мультимедиядағы бейнелер мен графикада ағылшын тілін сазды кескіндемелік анимациялық иллюстрациялар арқылы бере отырып, ағылшын тілін оқытуда үлкен маңызға ие болатындығын аңғардық. Бұл кездегі ұсынылған формалар, көрсету құралдары, полигра, дизайн, лингвистикалық, көркемдік және бейнелік т.б. шешімдердің үйлесім табуы ағылшын тілін үйрену үдерісіндегі оның мазмұнын толықтырады.

Бастапқыда компьютер болмаған кезде адамдар барлық есептеу, іс-жұмыстары қолмен істеген. Кейін технологияның қарқынды дамуына байланысты көптеген қажетті ақпарат құралдары пайда бола бастады. Осы пайда болған құралдар ішінде әрине өзімізге аса тиімді ақпарат құралы компьютер де бар. Компьютер арқылы ақпаратты сақтауға, өңдеуге, тасымалдауға және де қабылдауға болады. Оның осы тиімді жақтарын пайдалана отырып, біз өзімізге тиісті жұмыстарымызды атқаруға мүмкіндік береді. Дамы келе көптеген программалау тілдері пайда бола бастады [3,512]. ХХІ ғасыр елімізде қоғамдық информатикаландыруды – мемлекеттік саясаттың негізгі элементтерінің біріне айналып отыр. Қоғамды информатикаландыру – деп информатиканы елдің экономикалық нығаюын қамтамасыз ететін, ғылыми – техникалық прогресін жеделдетін қоғамдық байлық ретінде жаппай пайдалану және жылдам әрі нақты ақпараттар беруді айтамыз. Елбасымыз көздеген әлемдік рейтинг кестесінің жоғары бөлігіне іліккен елдер қатарынан орын алуымызға мүмкіндік беретін басты негіздерінің бірі – жастарымыздың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау болып табылады.

Әлемдік білім беру және білім алу кеңістігінде бәсекеге барынша қабілетті кірігудің тиімді жолдарының бірі – әрбір қазақстандықтың кемінде 3 тіл білуі деп атап өтілді. Осы биік мақсаттарға жетелеу, қалыптастыру кезеңі адам өмірінің мектептегі өткізген жылдарына сайма-сай келетіні – білім беру саласына үлкен жауапкершілік пен сенім артады, білім берудің жаңа ұлттық тиімді механизмдерін құрумен байланыстырады. Жоғары оқу орындарында барлық мамандықтар үшін информатика мамандықтарында оқитын студенттерге ағылшын тілінде оқыту жүргізу жұмыстары іске асырылуда [4,20]. Жоғары оқу орындарында барлық мамандықтарды ағылшын тілінде оқыту студенттерге сөздік қорын кеңейте отырып, есептеу техникасы және ақпараттық технологиялардың даму үрдістерін әлемдік білім негізінде зерттеуге, жаңалық ашуға және кәсіби міндеттерді шешуге ықпал етеді, сондай-ақ, заманауи құрылғыларды кәсіби деңгейде қолдану қабілетін арттырады. «Информатика» мамандықтарында оқитын студенттерге ағылшын тілін оқыту студенттеріміздің өз беттерімен ізденуіне және идеяларының халықаралық деңгейге шығуына зор мүмкіндік болатыны анық. Тіл үйрену барысында жаңа технологияларды қолдана отырып, педагогикалық қалыптасқан жазу, тыңдау, түсіну, сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға да әбден болады [5,89]. Компьютер желісін және мультимедиялық - электрондық құралдарды шет тілі сабағында тиімді қолдану. Ағылшын тілі, халықаралық қарым-қатынас тілі ретінде, студенттердің ақпаратты алу мүмкіндігіне үлкен әсер тигізеді. Ол (жаңа халық санағы бойынша) планетада 2,25 миллиард адам үшін, ресми тіл болып табылатыны, кездейсоқтық емес [6,48].

Сонымен қатар, информатика және ақпараттандыру саласында білім алатын болашақ мамандар үшін, ағылшын тілі - бағдарламалау тілінің 99,9%-ын құрайды және олардың кәсіби жұмысының негізі болып табылатынын есте сақтау қажет. Олардың бағдарламаларының жұмысын жақсарту үшін қажет болатын программалау сөздері және терминдері, сөзсіз, барлық сол ағылшын тілінде тап болады [7,538]. Ақпараттың және әр түрлі программалардың 80%-ы ағылшын тілінде енгізіледі, сондықтан информатика мамандарына ағылшын тілін қарқынды үйрену және оқу өзекті тақырып болып табылады.

Негізгі құзыреттеріліктерді қалыптастыру CLIL әдістемесі бойынша (Content Language Integrated Learning) өткізу ағылшын тілінде информатиканы оқытуға, ықпал етеді. Осы оқыту әдістемесінің ерекшелігі – сабақтың жүргізу тиісті тілде, яғни екі тілде (отандық және шетелдік), жүзеге асырылуы [8,3] . CLIL әдістемелік тәсілін анықтау кезінде Еуропа елдерінде мынадай төрт негізгі аспектілері бар:

Content (мазмұны) – бұл білім, дағды, информатика саласының ақпараттық құзыреттілігін қалыптастыру, яғни қабілетімен, іздеу, талдау, таңдау, процестерін және қажетті ақпаратты беруге қабілеті;

Communication (сөйлесу, байланысу) оқыту кезінде студенттер ағылшын тілін қалай пайдалану керектігін үйрену, сонымен қатар, оқытудың шет тілін қолдана білудің қосымшаларын ұсынуы, дегенді білдіреді. Бұл аспект ретінде, коммуникативті құзырлықтарды қалыптастырады себебі ол сұрақтар қоя білу мен жауап алуды, тыңдап, қарым-қатынас жасау қабілетін дамытады, сонымен қатар мұқият тыңдауға және мәселелерді белсенді талқылауды, пікірді білдіру және оларға сыни баға беру қабілеттерін дамытады [9,69];

Cognition (таным) және танымдық ойлау дағдыларды дамытуды жүзеге асырады және білім беру құзыретін қалыптастыруға ықпал етеді, бір немесе бірнеше оқу салаларында студенттердің табысты дайындалуын қамтамасыз ету;

Culture (мәдениет) – жалпы мәдени құзыреттілігін дамытуға жәрдемдесу аспектісі, меңгеру мәдениетін қамтамасыз ету, әлемді білу жолдары, өзін мәдениеттің бір бөлігі ретінде көру, басқа мәдениеттерді саналы түрде түсіну және қабылдау болып табылады.

Информатика, шын мәнінде, бастауыш, орта және жоғары мектептерде мета курс болып табылады, және баланың жалпы мәдени-танымдық жеке дамуы мен өзін-өзі дамыту, білім беру үрдісінің барлық деңгейлерінің сабақтастығын тұтастығын қамтамасыз етуіне көмектеседі. Информатика және ағылшын тілінің интеграциясы немесе байланысы өте пайдалы және сәтті. Интегративтік информатиканың іргелі ғылым ретінде және оның зерттеу негізгі нысандарының сипаты ретінде анықталады. Білім беру процесін ақпараттандыру жалпы білім дағдылары мен информатикада ақпаратпен жұмыс істей білу рөлі талассыз. Информатика және ағылшын тілі тығыз байланысты болып табылады себебі көптеген компьютерлік бағдарламалар, әсіресе күрделі интеграцияланған графикалық пакеттерінің және де интерфейс тілі ағылшын тілі болып табылады. Барлық жоғары деңгейлі

бағдарламалау тілдері ағылшын тілінде ресми сөз ретінде қолданылады. Ағылшын тілін «Информатика» мамандықтарында оқитын студенттерге үйрету, ағылшын тіліне ақпараттық көзқараспен қарауға мүмкіндік береді [10,17]. Ол жаңа білімді жүйелендіруге және осыдан ассоциативті байланыстардың пайда болуына көмектеседі деп есептеледі, оның негізінде жан-жақты оқыту қызметі мен жүйелік оқыту қызметіне деген көзқарасты дамытуға, ықпал етеді.

Қорытындылай келе, бүгінгідей жаһандану заманында көп тіл білетін адамның қоғамдағы алар орны да ерекше. Өзге тілді үйрену, оны жетік меңгеру — бұл ең алдымен халықаралық қатынастар кезінде айрықша рөл атқаратыны баршамызға аян. Тіл – халықпен бірге өмір сүріп дамиды. Бүгінгі таңда жоғары оқу орындарында шет тілін кәсіби деңгейде оқыту басты орында тұр. Яғни әрбір студент өз мамандығына байланысты шет тілін жетік меңгеріп, одан әрі қарай дамыта алады. Білім беру үрдісінде жаңа ақпараттық технологияларды қолдану мәселесі өзекті мәселелердің қатарынан орын алуда.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков. – М.: Высшая школа, 1981. – 17-23 с.
2. Пассов С. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению: 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991-444с.
3. Перкас С.В. Подготовка иноязычного текста для аудирования. // Иностран. яз. в шк. – 1974. – № 512 с.
4. Фоломкина К. С. О работе над компонентами чтения. // Иностран. яз. в шк. – 1997. – № 12-20 с.
5. Хегбольд П. Изучение иностранных языков. – М.: Просвещение, 1963. –89 с.
6. Әбдіғалиев Қ. Осы заманғы педагогикалық технология // Қазақстан мектебі. – 2001. – №2. – б.48.
7. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии. – М., 1995. – 538 с.
8. Бітібаева Қ. Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі. – Алматы, 1999. – 3 б.
9. Жанпейісова М. Модульдік оқыту технологиясы. – Алматы, 2002. – 69 б.
10. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. – М.: Знание, 1989. – 17 с.

МРНТИ 14.35.09

Б.Калжанова¹

¹«Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығының 2 курс магистранты
Ғылыми жетекшісі – ф.ғ.д., профессор Аяпова Т.Т.

ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҒЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР ҚОЛДАНЫСЫ

Аңдатпа

Сөйлеу тілдік қарым-қатынас барысында адамның өз ойын жарыққа шығару процесі, өз сөзін екінші біреуге түсінікті етіп жеткізуі. Сөйлеуге үйрету дегенде мынадай ұғымға мән беріледі: бұл - адам мен адамның тілдік қарым-қатынаста бір-бірімен тілдесуі, сөйлесуі яғни бір адамның өз ойын екінші адамға ауызша жеткізуі, сөйлеуі, айтуы. Сонымен бірге айтылған ойдың адамға түсінікті болып, оны қабылдау арқылы екінші адамның оған өзіндік жауап қайтаруы. Бұл сөйлеуге үйретудің бір адамға ғана мәселе емес екендігін көрсетеді. Тілді оқытудағы ең басты мақсат-студентті сөйлеуге, яғни айтар ойын жеткізе білуге үйрету. Ол тілдік коммуникация арқылы жүзеге асады. Сөйлеу әрекеті-тілді үйрену жолындағы маңызды баспалдақ, қажетті шарт қана емес, ол-адамзаттың қоғамдағы орнын, қызметін көрсететін күрделі әрекет. Өйткені, сөйлеу әрекеті адамдық қасиеті білдіретін басты өлшемдердің бірі. Сондықтан бұл мақалада, шет тілін оқытуда студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудағы рөлдік ойындар мен видеоматериалдардың тиімділігі қарастырылды.

Тірек сөздер. шетел тілі сабағы, коммуникативтік құзыреттілік, тілдік бірліктер.

Аннотация
Калжанова Б.¹

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Коммуникативный акт это процесс высказать свое мнение и передать смысл речевого акта. Изучение говорению определяется основными факторами т.к. разговор между коммуникантами, говорение и передача информации другому человеку. Кроме этого речевой акт должен иметь смысл при передаче адресанту, и адресант должен дать свой определенный ответ. Это показывает, что, речевой акт не является односторонним явлением. Главная задача обучения языку является изучение языков – развития коммуникативных навыков и высказать свое мнение. Речевой акт осуществляется через коммуникации. Это является важным ступенем в процессе говорения и комплексный процесс который показывает роль человека в общении и его функционирование. Поэтому речевой акт является важным фактором жизни человека в обществе. Мы рассматриваем в этой статье эффективность ролевых игр и видеоматериалов в формировании коммуникативных навыков у студентов в обучении иностранного языка.

Ключевые слова. урок английского языка, коммуникативная компетенция, лексические единицы.

Abstract

Ayapova T.T.¹

¹doctor of philological sciences, professor

Kalganova B. – 2-year MA student of the specialty "Foreign language: two foreign languages"

THE USE OF EFFECTIVE TEACHING METHODS IN THE FORMATION OF STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE AT FOREIGN LANGUAGE LESSONS

Communicative competence is the process of giving opinion and to transfer one's opinion to another person. Teaching speaking is distinguished by the main factors like, dialogue between people, speaking and sending information to an addressee. Therefore, communication act should have meaning when transferred to a sender, and addressee should have to reply in his own way. The main task of learning language is the development of communicative act and to teach to give one's opinion. This proves that speech act is not a one-sided process. It is distinguished as the main stage in speaking and complex process which proves the role of a person in society and its functions. Thus speech act is the main factor in human life in the society. Therefore, we deal with the use of role plays and video materials in the formation of students' communicative competences in teaching FL.

The use of effective teaching methods in the formation of students' communicative competence at foreign language lessons

Key words: foreign language classes, communicative competence, lexical units.

Жалпы құзыреттілік қасиет адамның белсенді өмірін, оның кәсіби өмірі мен әр алуан әлеуметтік салаларды бағдарлайтын қабілетін анықтайды, сонымен бірге оның әлеуметтік санасы мен ішкі әлемін үйлесімділікке жетелейді. Алдына белгілі бір мақсат қоя білетін әрі сол мақсаттарға қол жеткізу жолдарын қарастыруға, ерікті шешім қабылдауға, әрі олардың орындалуын өз жауапкершілігіне алуға қабілетті, жігерлі, беделді мамандарға қоғамда қажеттілік туындап отырған сәтте осындай көп қырлы сапаның маңыздылығы арта түсуде.

Осы орайда, шетел тілін оқытуда коммуникативтік мақсатқа жетуде ауызша сөйлеудің маңызы зор. Сөйлеуге үйрету үшін оқыту әдісі ситуативті әдіс болуы керек себебі: ситуативтілік сөйлеу әрекетінің табиғи қасиеті болып табылады.

Оқытудың ситуативтілігі студенттер мен оқытушы арасындағы қарым-қатынасқа негізделген жағдайда ғана сабақ үстінде қатынас ситуациясы пайда болады. Е.Пассов ұзақ жылдар бойы жүргізген ғылыми-зерттеу жұмысының нәтижесінде коммуникативтік оқытуда «ситуация» мен «ситуативтілік» анықтап алу қажет екеніне көз жеткізген. «Ситуация» - дегеніміз, қарым-қатынас жасаушылардың, сөйлесушілердің санасында қалыптасқан өзара қарым-қатынасының жүйесі; ал «ситуативтілік-қарым-қатынастармен байланыс» деп қорытынды жасайды. Ол іс-әрекеттерде өзара қарым-қатынастарда мынадай жетекші факторлар болады деп көрсетеді: а) статустық; ә) рөлдік; б) іс-әрекеттік; в) ізгілік [1, 24].

Яғни, тілді оқытудағы ең басты мақсат – студентті сөйлеуге, яғни айтар ойын жеткізе білуге үйрету. Сөйлеу тілдік қарым-қатынас барысында адамның өз ойын жарыққа шығару процесі, өз сөзін екінші біреуге түсінікті етіп жеткізуі.

Рөлдік ойындар арқылы студенттерді сөйлеуге үйрету дегенде мынадай ұғымға мән беріледі: бұл - адам мен адамның тілдік қарым-қатынаста бір-бірімен тілдесуі, сөйлесуі яғни бір адамның өз ойын екінші адамға ауызша жеткізуі, сөйлеуі, айтуы. Сонымен бірге айтылған ойдың адамға түсінікті бо-

лып, оны қабылдау арқылы екінші адамның оған өзіндік жауап қайтаруы. Бұл сөйлеуге үйретудің бір адамға ғана мәселе емес екендігін көрсетеді. Ол тілдік коммуникация арқылы жүзеге асады. Сөйлеу әрекеті-тілді үйрену жолындағы маңызды баспалдақ, қажетті шарт қана емес, ол-адамзаттың қоғамдағы орнын, қызметін көрсететін күрделі әрекет. Өйткені, сөйлеу әрекеті адамдық қасиетті білдіретін басты өлшемдердің бірі. Ауызша сөйлеуге үйрету - тілді жалаң үйрену емес, адамның жалпы ойлау құзыреттілігін кеңейту, жетілдіру деген сөз. Жалпы сөйлеу әрекетін меңгеру үшін мына жағдайларды ескеру қажет: Үйрететін тілде сөйлеуге деген қажеттілік; қоршаған орта, жағдайдың әсері; жеке бастың қабілеті; сөйлеудің негізгі мақсатын айқындау.

Л.О. Свирина «Технология использования видео на уроке иностранного языка» оқу әдістемелік құралында видеоматериалдармен жұмысты ұйымдастырудағы маңызды технологияларды ұсынған:

- 1) предварительно ознакомить с рабочими листами или заданиями;
- 2) раздаточный материал должен быть простым, чтобы ученик обрел уверенность в своем успешном продвижении вперед;
- 3) раздаточный материал не тестирует, а стимулирует речь учащихся;
- 4) рабочие листы позволяют как включить в работу весь класс, так и провести индивидуальную работу [2, 33 с.7].

Соловова Е.Н. коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруда видеоматериалдарды қолдануда сұрақтар мен тапсырмалар маңыздылығына баса назар аударған. Видеоматериал соңында берілген сұрақтар арқылы студент тек видеоматериал туралы және өз ойынан мағлұмат беріп қана қоймай, сұрақтарға жауап беруде жаңа мәліметтерді ой елегінен өткізе отырып, бойына сіңіреді [3, 82].

Осы орайда, ағылшын тілінде берілген материалды тіл білімінің салаларымен, яғни, бұл ретте грамматикамен тоғыстыра оқытуда аталған ұстанымның рөлі айрықша болды. Бұл ұстаным оқыту үрдісінде студенттің білімдер жүйесін тұтас қабылдауына, білімді шоғырландыру арқылы кәсіби ойлауды қалыптастыруға, интеллектуалды дамуына көмектеседі, әрі сөйлеу құзыреттілігін дамытады. Барменкова О.И. өз еңбегінді видеоматериалды қолданудың төмендегі ұстанымдарын ұсынған:

Х.Палмер «грамматикалық ережелерді білмеу, сөйлемдегі мағыналық қарым-қатынастарды түсінбеу орфографиялық қателерге» соқтыратынын дәлелдеп, диктанттың түрлеріне, олардың атқаратын рөліне тоқталып, сызбалар мен үлестірме қағаздарды ұтымды қолданудың жолдарын ұсынады [4, 65].

Осы кезекте, біз сабақта ‘Gardening in England’ тақырыбында видеоматериалды қолданған кезде төмендегі жаттығулар мен тапсырмалар орындаты арқылы студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруды жүзеге асырдық. Ағылшын тілін оқытуда үлестірмелі қағаздарды таратып, жаттығуларды орындау көптеп қоланылады. Сондай жаттығулардың ішінде студенттің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда төмендегідей жаттығуларды қолдануға болады:

1. True (T) or False (F)

- a. English people like gardening _____
- b. Flower shows and vegetables shows are not popular in England _____
- c. At these shows gardeners get prizes _____
- d. Looking at flowers or eating vegetables is more important to a lot of gardeners than the process of growing plants _____

2. Put the words in the correct order

1. Were/yesterday/what/doing/you/ at/ 3/ o'clock/
2. Was/ watering/ flowers/I/
3. Enjoy/ I/ working/ in the garden/ mother/ my/ was/ the / flowers/ watering/

3. Translate the sentences

1. Асемнің бағы бар.
2. Оның бағында әртүрлі гүлдер өседі
3. Әсел бағында жұмыс істегенді ұнатады
4. Оның бағбан болғысы келеді

1. Choose the right form

- a. Mike met/ was meeting Omar at 3 o'clock in the afternoon on Monday.
- b. Omar's father planted/ was planting trees at that time.
- c. Asel whitewashed/ was whitewashing the fruit trees at that time.

d. After the lunch between 2 and 3 Omar watered/ was watering the flowers.

e. Omar was/ were pruning dread brunches.

2. Complete the crosswords with the words of gardening.

Осындай қарапайым технологияларды қолдана отырып, студенттердің қоршаған ортаға байланысты лексиканы қалыптастыру және шығармашылық іс-әрекет талаптары орындау мақсатында, студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін арттыру мақсатында бағдарламадағы мәтіндерге сәйкес деңгейлік, шығармашылық тапсырмаларды алып қарастырдықта, практика жүзінде қолданып, мынадай тұжырымдар жасауға болады:

- студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін дамыту арқылы оның жеке тұлғасын қалыптастыруға болады;

- қызығушылық іс-әрекет түрлері төменнен жоғары қарай, кезекті түрде, белгілі бір ретпен, жүйемен жүргізілуі нәтижесінде студенттердің коммуникативтік дағдылары дамиды;

- студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін дамытуда іс-әрекетті дұрыс ұйымдастыру біліктері мен ізденімпаздықтың қалыптасуы студенттерді шығармашылыққа баулиды;

- студенттерді коммуникативтік тапсырмаларды орындау мүмкіндіктеріне қарай топтарға бөліп, сәйкес жұмыс түрлерін таңдап, жүйелі жұмыс жүргізудің маңызы зор;

- қызығушылық іс-әрекетте дәстүрлі емес әдіс-амалдар пайдалану студенттердің коммуникативтік дағдылары мен қатар интеллектуалдық қабілеттерін дамытып, оқу-танымдық және ғылыми ізденістер жасауға талаптандырады.

Сапалы білімді қамтамасыз етуде қазіргі қолданылып жатқан әдіс-амалдар өте мол, студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін арттыруда жаңа технологиялар да артуда, тек әр ұстаз, өз студенттеріне ыңғайлысын қолдана білуден ұтады. Соның бірі ағылшын тілін оқытуда қолданылған шығармашылық тапсырмалар, студенттер өздері ізденеді, тілге деген құрметі артады, әр тақырыптың мәні ашылып, талданады, қазақ халқының салт-дәстүрімен таныстырылып, сыйластыққа үйретеді, пәнге деген қызығушылықтары даарта түседі, ең негізгісі студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырады деп ойлаймыз.

Рөлдік ойындар мен видеоматериалдарды тиімді қолданып студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін іске асыру мақсатында өз сабағымызда сын тұрғысынан ойлау бағдарламасының стратегияларын қолдандық. Сын тұрғысынан ойлау, өз алдына мәселе қойып, әркез соған өз бетімен шешім іздеу, баламалар ұсыну, өз көзқарасын қорғай білу болып табылады. К.Құдайбергенова пікірінше де сын тұрғысынан ойлау – ол алдымен оқытудың студентке бағытталған орталықталықтандырылған түрі, ол студенттің дамуына, соның ішінде сыни көзқарасы бар жеке тұлғаның дамуына, зерттеуші студенттің дамуына, оның өзіндік «Менін» жүзеге асыруға, студенттің шығармашылық мүмкіндігін ашуға, яғни, бір сөзбен айтқанда, коммуникативті қатынасқа үйрететін бағдарлама [5]. Өз сабағымда сын тұрғысынан ойлау стратегияларын пайдаланғанда, мен студенттердің білімді өз бетінше ізденіп, зерттеп, бірлесе отырып жаңа идеялар мен тұжырымдарды әр түрлі жолдармен ұсынатындарын, жаңа білімді белсенді түрде талдап, жинақтап, оларды күнделікті өмірдегі жағдаяттармен байланыстыратындарын, бір-біріне деген сенімділіктері мен түсінушіліктерінің дамитын байқадық.

Коммуникативтік қарым-қатынас процесі оқытудың мақсатына, жағдайына, мүмкіндігіне қарай үнемі өзгерісте болады. Сондықтан, сөйлеуші сол өзгерістерге байланысты қарым-қатынастағы өзгерістерді де ескеріп отыруы керек. Студенттерді коммуникативтік қарым-қатынастың әр түріне дайындау үшін материалдарды да жиі түрлендіріп отыруды қажет етеді. Осы ұстанымға байланысты тілдік дағдылар да өзгертіліп отырылуы керек. Абдилдаева Ш.К., Есембекова Ш.Т. пайымдауынша бұл студенттердің айтқысы келген ойын басқаша жеткізуге, сөйлеу құзыреттілігін жетілдіруге, тез сөйлеуге көмектеседі [6]. Сонда ғана, студенттер жаңа материалды іс жүзінде қолдануға тезірек машықтанады. Материал жаңа болуы керек, сонымен бірге қайталау кезінде сол қалпында емес, басқа контекстерде өзгертіліп берілуі керек, сол кезде ғана студенттердің білік дағдылары бірте-бірте дамиды.

Қорыта келгенде, оқу ретіндегі ойын тиімділігі мынадай бірқатар талаптарды сақтауға байланысты, яғни олар: студенттер әрекет ететін қиялдағы жағдайдың, жоспардың болуы және студенттердің ойын нәтижесін, ойын ережесін міндетті түрде түсінуі. Ойын бұл тек ұжымдық көңіл көтеру емес, бұл оқытудың барлық міндеттеріне қол жеткізудің негізгі тәсілі, сондықтан ол қандай дағды және

икемділікті талап ететіндігін, студенттің нені жасай біледі және ойын барысында неге үйренгендігін білу қажет. Ойын студенттердің ойлау қабілетін күшейту қажеттілігін алдына қоюы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Пассов Е.И. Основы методики обучения иностранным языкам. – М.: издательство Русский язык, 1977. – С.300.
2. Свирина Л.О. Технология использования видео на уроке иностранного языка. – Казань, 2011. – 125стр.
3. Соловова Е.Н. Использование видео на уроках иностранного языка // ELT NEWS & VIEWS № 1 март 2003. – С. 2. Smith P. Video, Computers, and U.S. Language Education/Language Acquisition Center, University of Texas of Arlington, 1995. – 312 p.
4. Мартыненко Л.С. Ролевые и деловые игры на уроках английского языка. – М., 1997. – 56-58 б.
5. Дубинина Т.Г. Использование видео на уроках иностранного языка как средство формирования коммуникативной компетенции учащихся. 2012.
6. Абдилдаева Ш.К., Есембекова Ш.Т. Шетел тілі сабағында рөлдік ойындарды қолданудың тиімділігі. – Қызылорда, 2014 ж. – 35б.

МРНТИ 14.07.07

Н.Балқаш¹

¹«Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығының I курс магистранты

**ИНТЕРНЕТ РЕСУРСТАРЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ
ҚАТЫСЫМДЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ**

Аңдатпа

Берілген мақалада қазіргі заман талабына сәйкес шетел тілін оқытуда интернет ресурстарын қолдану жайы, студенттердің қатысымдық құзыреттілігін қалыптастыруда оның маңыздылығы, тиімділігі жөнінде сөз болады.

Қарым-қатынас тілі мен мәдениет мәселесін зерттеу қатысымдық компоненті оқыту мазмұнына енгізу қажеттілігі арқылы анықталған. Тіл – этникалық топтың рухани мәдениетінің құрамдас бөлігі ретінде ұрпақтан-ұрпаққа мәдени құндылықтарды тасымалдаушы ретінде мәдениет дамуының негізі ретінде пайда болады.

Қатысымдық құзыреттілік басқа халықтардың мәдениетін таныстыру құралы ретінде студенттерге шетел тілін оқыту мазмұнына мәдениет мәселесін енгізу арқылы отандық мәдениет пен өзге ұлт мәдениетінің дамуына ықпал етуге арналған.

Тірек сөздер: Интернет ресурстар, мультимедиялық бағдарламалар, компьютер технологиялары, қатысымдық құзыреттілік, шетел тілі.

Аннотация

Балқаш Н.¹

¹магистрант 1 курса специальности «Иностранный язык: два иностранных языка»

**ФОРМИРОВАНИЕ КОМУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ ПОСРЕДСТВОМ
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСОВ**

В данной статье рассматривается использование интернет-ресурсов в преподавании иностранного языка в соответствии с современными требованиями, его актуальность и эффективность в формировании коммуникативных компетенций студентов.

Исследование проблемы взаимосвязи языка и культуры определило необходимость включения в содержание обучения русскому языку национально-культурного компонента. Поскольку язык, являясь компонентом духовной культуры этноса, выступает как условие развития культуры, как транслятор культурных ценностей от поколения к поколению.

Коммуникативная компетенция органично входит в содержание обучения иностранному языку как средство приобщения к культурам других народов. Включение культуры в содержание обучения призвано содействовать формированию у учащихся развернутого представления о родной культуре и культуре народов.

Ключевые слова: интернет ресурсы, мультимедийные программы, компьютерные технологии, коммуникативная компетенция, преподавание иностранных языков.

Abstract

Balkash N.¹

¹1-year master student of the specialty "Foreign language: two foreign languages"

FORMATION OF STUDENTS' COMPETENCIES THROUGH THE USE OF INTERNET RESOURCES

This article is considered with the use of Internet resources in teaching a foreign languages in accordance with modern requirements, its relevance and effectiveness in the formation of students' communicative competencies.

The research of the problem of the relationship between language and culture has identified the need to include in the content of training national-cultural component. Since language is considered as a component of spiritual culture of the ethnic group, it appears as a condition for the development of culture as a translator of cultural values from generation to generation.

Communicative competence is a part of the content of foreign language teaching as a means of familiarizing the cultures of other peoples. The inclusion of culture in the learning content is designed to promote the development of students' full-scale representation of the native culture and the culture of the people.

Key words: Internet resources, multimedia programs, computer technologies, communicative competence, teaching foreign languages.

Интернеттің пайда болуымен біздің өмірімізде қарым-қатынас жасаудың жаңа мүмкіндіктері уақыт пен кеңістікке қарамастан ашылды. Бұл күндері электрондық хат алмасулар, онлайн жүйесінде пікірталастар, мәтіндік чат және басқа да көп салалы ресурстар ашылды. Мысалыға Wikis, блогтар, бейнеконференциялар жүргізу үшін (Skype), суреттер мен бейнелік ұсыныстар (You Tube), виртуальды әлем, әлеуметтік желілер, Facebook және ұялы телефондарға ұсыныстардың өсуі. Бұл желілерде отырып, қатынас жасауға болады. Шет тілін оқытуда қазіргі заманғы технологиялар дәстүрлі сабақты өзгертуде оқытудың жаңа жолдарын әкелді. Компьютерді шет тілін үйренуде 1960 жылдардан бастап қолдана бастады. Оны пайдалану әдісі грамматикалық үлгілерді, сөздерді қабылдауда, есте сақтауда және қайталауда қолданды. Ақырында коммуникативтік әдіс-тәсілдің пайда болуымен тілді қолдануға, оқушыны қызықтыруға және тілдік ортаны қалыптастыруға көңіл бөлінді. Тілді үйренуде көптеген бағдарламалар пайда болды. Олар жаттығу ретінде емес, әртүрлі тілдік ойындар, мәтіндік қалпына келтірілген, таңдау мен жауаптарын бақылауға арналған бағдарламалар және т.б.

Білім беру, білім мазмұнын жаңартумен қатар, оқытудың әдіс-тәсілдерімен әр түрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Қазіргі заман мұғалімі тек өз пәнінің терең білгірі ғана емес, тарихи-танымдық, педагогикалық, саяси-экономикалық сауатты және ақпараттық – коммуникациялық технологияны жетік меңгеруі тиіс. Еліміздің мәртебемінің биік болуы әсіресе, жас ұрпақтың білімділігі мен белсенділігіне байланысты. Қазіргі заманғы білім беруге қойылатын басты талап сапалылық. Мұғалім заман талабына сай, білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істейтін оқытудың жаңа инновациялық әдістерін шебер меңгерген жан болғанда ғана білігі мен білімі жоғары жетекші тұлға саналады.

Біздің ойымызша, *құзыреттілік қалыптастыру* дегеніміздің өзі болашақ маман - қазіргі шәкірттердің шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып ойлаудың, интеллектуалдық белсенділіктің жоғары деңгейіне шығуы, жаңаны түсіне білуге, білімнің жетіспеушілігін сезінуге үйрету арқылы ізденуге бағыттауды қалыптастырудағы күтілетін нәтижелер болып табылмақ. Бұның өзі өз кезегінде қазіргі ұстаздардан шәкіртті оқытуда, білім беруде, тәрбиелеп өсіруде белгілі бір құзыреттіліктерді бойына сіңірген жеке тұлғаны қалыптастыруды талап етеді. Шетел тілін үйретуде оқушының қатысымдық құзыреттілігін қалыптастыруда коммуникативтік жаттығулар арқылы пәнаралық кешенді амал оқыту мазмұнының маңызды бір бөлігі ретінде меңгеруі тиіс, себебі шетел тілінен оқушылардың қатысымдық құзыреттілігін қалыптастырудағы пәнаралық кешенді амалды игеру олардың дүниетанымын кеңейту құралы болып қана қоймай, сондай-ақ оқушының болашақ кәсіби біліктілігінің алғышарты болып табылады.

Интернет ресурстарын шетел тілін үйренушілерге аутентті мәтінді қолдануға, тіл тасушыны тыңдауға, олармен қарым-қатынас жасауға және тілдік ортаны қалыптастыруға септігін тигізеді. Интернеттің көмегімен студент фонетикалық, грамматикалық, лексикалық жаттығулар, оқуға және грамматикаға арналған тесттермен жұмыс жасай алады. Ағылшын тілі сабағында материалды интернет ресурстарын пайдалана отырып, көптеген дидактикалық мәселелерді шешуге болады. Студенттерге мультимедиялық технологияларды пайдалану, оқып жатқан құбылыстар мен объект жайында толық және дәл ақпарат береді. Бұл білім сапасын арттырады, студенттердің танымдық қызығушылықтарын қанағаттандырады және жетілдіреді. Оқытудың көрнекіліктерін жетілдіреді,

тіпті қол жеткізе алмайтын материалды пайдалануға мүмкіндік береді. Студенттердің жұмыс істеуі қарқынды болады, оқу материалын оқып-үйренуде жылдамдығын арттырады, студенттің сабақта және сабақтан тыс өз бетінше жұмыс істеуі үшін жұмыс көлемін ұлғайтады.

Компьютер студентті тек оқу материалдарымен қамтамасыз етуші емес, сонымен қатар оқытудың тәсілі ретінде қолжетімділігі, материалдарды жинау мен өңдеуде, мәселелерді шешуде қолданыла бастады. Грамматикалық материалды тексеруде, мәтінді өңдеуде атақты бола бастады. Қазіргі таңда шет тілінде үйрету тек қана компьютерге және сан алуан оқу бағдарламаларына ғана емес, интернет ресурстарын қолдану арқылы басқа да пайдаланушылардың қарым-қатынасында. Оған себеп технологиялық жетістіктер ғана емес, сонымен қатар педагогика мен методикадағы жаңа әдіс-тәсілдер [1].

Дидактикалық тұрғыдан интернет екі негізгі компонентті енгізеді: 1. Телекоммуникациялық пішіндер (Интернет-технологияларға қатысты, электрондық хат алмасулар, чат, жиындар, ICQ, веб конференциялар); 2. Ақпараттық ресурстар; Телекоммуникациялық ресурстардан оқуға арналған Интернет ресурстардың айырмашылығы тек қана оқыту мақсатына арналған. Олар әр түрлі пәндерде құрастырылған, сонымен қатар шетел тілінде де. Қазіргі кезде жаңа білім беру жүйесі интернеттің пайда болуы арқасында дамығанын барлығы да мойындайды. Көптеген әдіскерлер видеофильм, электрондық хат алмасулар (email), мультимедиялық презентация, анимациялық суреттер және т.б. көмегімен шетел тілінде монолог және диалог түрінде сөйлеу қабілетін қалыптастыратын жаттығуларды құрастырумен айналысып жатыр. Шетелде болмай, сол елдің тілінде сөйлей алу қабілетіне ие болу оңай емес.

Ағылшын тілі сабағында материалды интернет ресурстарын пайдалана отырып, көптеген дидактикалық мәселелерді шешуге болады. Студенттерге мультимедиялық технологияларды пайдалану, оқып жатқан құбылыстар мен объект жайында толық және дәл ақпарат береді [2]. Бұл білім сапасын арттырады, студенттердің танымдық қызығушылықтарын қанағаттандырады және жетілдіреді. Оқытудың көрнекіліктерін жетілдіреді, тіпті қол жеткізе алмайтын материалды пайдалануға мүмкіндік береді. Студенттердің жұмыс істеуі қарқынды болады, оқу материалын оқып-үйренуде жылдамдығын арттырады, студенттің сабақта және сабақтан тыс өз бетінше жұмыс істеуі үшін жұмыс көлемін ұлғайтады. Интернет желісіндегі ақпараттық ресурстар әртүрлі тілдерде аудио-визуальды, мәтіндік материалдармен қамтамасыз етілген. Ақпараттандырудың қазіргі кезеңінде әрбір студент, оқытушы ақпараттық технологияларды тиімді қолдана білуі, интернет ғаламдық желісін пайдалана алуы тиіс.

Бүкіләлемдік жүйенің кең мүмкіндіктерін қолдану арқылы студенттердің қарым-қатынас құзіреттілігі іс-әрекет барысында қалыптасады. Оқыту мазмұнының ғылыми негізін меңгеру іс-әрекет әдістерімен байланысты. Кез келген іс-әрекет түрін меңгеруде оны психологиялық теориясымен орындау, әрекет ету кезінде байқалады. Мысалы сөйлеу әрекетін студент шынайы қарым-қатынаста меңгереді [3]. Оны компьютерлік телекоммуникация құрайды. Оқыту үдерісінде интернетті қолдану мынадай мақсаттарды шешеді:

- сабақтың мазмұнын жүйеге қосуға, оқыту бағдарламаларын кіріктіруге;
- жоба бойынша жұмыстарда өз бетінше мәліметтер іздеуге;
- өз бетінше шетел тілін үйренуге және терең меңгеруге;
- біліктілік емтихандарына өз бетінше дайындалып, тапсыруға;
- шетел тілінде қарым-қатынас жасаудың жаңа формасы ретінде;
- білім,білік, дағдының арақашықтығын анықтауда;
- оқытушының жетекшілігімен арнайы шетел тілінен қашықтықтан оқуға;

Шетел тілін оқытудың негізгі мақсаты-коммуникативтік құзіреттілікті қалыптастыру, басқа мақсаттары (білім беру, тәрбиелік, жетілдіруші) осы негізгі мақсатты жүзеге асыру кезінде іске асады. Коммуникативті тіл табу білім алуда қатынаста қатысымдық құзіреттілігін қалыптастыру қабілеттіліктерін, яғни интернеттің басты қызмет атқаратыны болып табылады. Қатынасыз интернеттің мәні жоқ-бұл халықаралық кроссмәдени қоғам, онда миллиондаған адамдар бір уақытта бір-бірімен электронды түрде қатынас жасай алады.

Шетел тілі сабағында оған қосыла отырып, біз шынайы қарым-қатынастың моделін құрастырамыз. Студенттер интернетпен қатынас жасай отырып, тілдік ортада өмірлік жағдаяттарға тап болады. Алғашқысында олар түсінуге, мазмұнын және мағынасын айтуға көп көңіл бөледі. Интернетті білім алудың көмекші техникалық құралы екендігін және жетістіктерге жету үшін оны оқу үрдісінде

сауатты қолдану керек екендігін ұмытпау керек. Шетел тілін үйренуде интернет сөйлеу әрекетінде мүмкіншіліктері қатысымдық құзыреттілігін қалыптастыруға көмектеседі. Сонымен қатар сөздер мен грамматиканы меңгеруде де тиімділігін көрсетеді. Интернет әлеуметтік және психологиялық ахуалдарын жетілдіреді. Олардың өздеріне деген сенімділіктері артады, ұжымда жұмыс істеу қабілеттіліктері және де білім алуларына жағымды атмосфера құрады. Интернет қорларын қолдана отырып, оқу үрдісінде біраз дидактикалық тапсырмаларды ағылшын тілінде шешуге болады. Олар оқу қабілеттерін қалыптастырады, Интернет желісіндегі дыбыстық аутентті мәтіндерді тыңдап, түсінуге тырысады, монологты және диалогты сөйлеуде мәселелік талқылауды үйренеді, реферат және шығарма жазуға, жазбаша жауап қайтаруға үйренеді, сөздік қорын дамытады, мәдени білімдерін толықтырады, тілін оқып жатқан елдің мәдениетімен, саясатымен және салт-дәстүрлерімен танысады. Коммуникативті технологиямен жұмыс істеген кезде оқытушының рөлі ауысады, оның басты міндеті – студенттің жетілуіне және творчестволық ізденістеріне бағыт-бағдар беріп отырады. Студенттер өз беттерімен көбірек ізденуге, білім алуға тырысады.

Шетел тілін үйренуде интернет мүмкіндіктерін пайдалану студенттердің қатысымдық құзыреттілігін қалыптастырып, өз бетімен тіл меңгеріп, ізденуіне мол мүмкіндіктер береді. Интернетті тілдерді оқытуда қолданудың біраз себептері бар. Ең негізгісі интернетте қатынас жасаудың лингвистикалық табиғаты тілді үйренуде алға жылжу болып табылады [4]. Келесі мүмкін болып табылатын себеп жазуға үйренуге жағдай жасайды. Үшінші мүмкін болатын себеп студенттердің қатысымдық құзыреттілігін қалыптастыра отырып қызығушылықтарын тудырады. Төртінші себеп студенттердің болашақтағы жетістіктеріне компьютерде жұмыс істеу қабілеттерін дамыту керек. Интернетті қолдану бізге мол мүмкіндіктер берсе де, студенттерге сабақ үстінде тапсырма бергенде көп бостандық берілмеуі керек және оқытушы жағынан бақылау болуы керек. Интернетті қолдануда қаржылық себеп, яғни шетел тілінде оқитын сыныптарда компьютердің және интернеттің жоқтығы, тағы бір себебі кейбір мұғалімдердің компьютерден үстірт білімдері бар. Оқытушының компьютерлік сауаттылығы болуы керек және компьютерде жұмыс істей алуы керек. Интернеттің ең басты ерекшелігі жаңа ақпараттар алуда және жаңа аутентті материалдардың көптігі, мысалыға, жаңа оқиғалар, атақты адамдардың өмірінен қызықты деректер, қазіргі заманғы өлеңдердің сөздері, жарнамалар, мәзірлер, транспорт қозғалысының күнтізбесі, оқу-бағдарламалық бейнероликтер.

Көптеген студенттер тілді тасушылардың екі қабатты коттедж үйлерде тұрғанды қалайтындығын, сондықтан «downstairs, upstairs» – (бірінші қабатта, үстінде) оларға тән екендігін, үйлердің айналасында қоршалған шарбақ болмайтындығын “hedge” – “тірі шарбақ” – яғни тал-шыбық және бұталар мұқият кесілген пайдаланатындығын немесе олар үйлерінің алдында көкке шығатындығын, онда онша танымал емес адамдар жиналып, ашық отта (barbecue) ет қуырады, ал қонақтар өздерімен бірге түскі ас (pot luckdinner) әкелетіндігін біле бермейді. Ал, келесі күні олар үй иелеріне алғыс хаттарын (thankyouletters) жақсы уақыт өткізгендері үшін жібереді. *How do you do* біреумен бірінші рет амандасып отырса қолданылады. *Hi, Hello* – жақын туыстары мен достарына қолданылады.

Қорыта келгенде, интернет ресурстарын пайдалана отырып оқытуды жаңа педагогикалық технологияларға жатқызуға болады. Оны шетел тілін оқытуда қолдану студенттердің және оқушылардың қатысымдық құзыреттілігімен қатар, танымдық белсенділіктерін жетілдіреді, оқу үрдісі қызықты, тиімді өтеді. Ақпараттың сексен пайызы интернетте ағылшын тілінде енгізіледі, сондықтан ағылшын тілі сабақтарында интернетті пайдалана отырып оқу өзекті тақырып болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Баймаханова Ж.К. «Шетел тілін оқыту барысында ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру» // Қазақстан мектептеріндегі шетел тілдері. – №6 (66). – 2012.
2. Павлова Е.А. «Преимущества использование Интернет-ресурсов при обучении иностранному языку»
3. Карташова А. «Использование интернета в обучении иностранному языку»
4. Чакликова А.Т. Педагогические возможности информационно-коммуникативных технологий в обучении иностранному языку / Вестник университета "Кайнар". – 2007. – №4/1. – С. 114-119.

**КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ
ИННОВАЦИЯЛАР
ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИИ
В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
MULTILINGUAL EDUCATION AND INNOVATIONS
IN LEARNING LANGUAGES**

МРНТИ 14.07.09

A.M. Sembekova¹

*the master's Degree student, Kazakh State Women's Teacher Training University
Scientific supervisor: Candidate of pedagogical sciences, senior lecturer U.R. Kanseitova
Almaty, Kazakhstan*

**THE EFFECTIVE METHODS OF INTEGRATING NATURE SCIENCE
SUBJECTS WITH ENGLISH**

Abstract

According to Roadmap of trilingual education for years 2015-2020, teachers of nature science subjects such as Biology, Physics, Chemistry, ICT will have to teach their subjects in English. In order to gradually implement this into practice, they will need to use Content and language integrated learning (CLIL) approach as it is regarded as one of innovative approaches

in teaching nature science subjects in English. However, CLIL is not only about benefits. This article, firstly, outlines the key aspects of content and language integrated learning such as content, communication, cognition and culture. Secondly, it describes the difference between content-obligatory and content-compatible vocabulary and suggests some ways of introducing them to students. It also discusses some possible ways of developing learners' language skills through various speaking and writing activities such as science talks and writing the description of flow charts. Finally, it mentions some challenges and drawbacks particularly in reference to the teachers and students.

Key words: "State development program for Education and Science" for 2016-2019, CLIL, content-obligatory language, content-compatible language, language skills, science talks, flow charts

Аңдатпа

А.М. Сембекова

магистрант, Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті

Ғылыми жетекшісі: педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент У.Р. Кансеитова

Алматы, Қазақстан

Үш тілде білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған жол картасына сәйкес, биология, физика, химия, информатика сияқты жаратылыстану бағытындағы пәндердің мұғалімдері сабақты ағылшын тілінде өтулері тиіс. Бұны іс-жүзінде практикаға біртіндеп енгізу үшін олар пәндік тілдік кіріктіріп оқыту әдісін қолдану керек болады. Пәндік тілдік кіріктіріп оқыту (CLIL) әдісі жаратылыстану пәндерін ағылшын тілінде оқытуда инновациялық әдістердің бірі ретінде қарастырылады. Алайда, CLIL әдісін қолданғанның тиімсіз жақтары мүлдем жоқ деп те айта алмаймыз. Бұл мақалада, біріншіден, пәндік-тілдік кіріктіріп оқытудың негізгі аспектілері сипатталады. Екіншіден, тақырып бойынша арнайы сөздік қормен тақырыпқа үйлесімді қолданылатын сөздердің айырмашылығы көрсетіліп, оларды беру тәсілдері жайлы айтылады. Сонымен қатар, әртүрлі айтылым және жазылым тапсырмаларын қолдану арқылы оқушылардың тілдік дағдыларын дамытудың кейбір мүмкін жолдарын ұсынылады. Сондай-ақ, кейбір қиындықтар мен кемшіліктер, атап айтқанда, мұғалімдер мен студенттерге тап болуы мүмкін қиыншылықтар туралы айтылады.

Тірек сөздер: Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, CLIL, тақырып бойынша арнайы сөздер, тақырыпқа үйлесімді қолданылатын сөздер, тілдік дағдылар, ғылыми талқылау, ағымдық диаграммаларды сипаттап жазу.

Аннотация

Сембекова А.М. 1

Магистрант, Казахский государственный женский педагогический университет

Научный руководитель: кандидат педагогических наук, доцент Кансеитова У.Р.

Алматы, Казахстан

Согласно дорожной карте развития трехязычного образования на 2015-2020 годы, учителя таких предметов естественно направления как биология, физика, химия, информатика должны будут преподавать их предметы на английском языке. Чтобы это постепенно внедрить в практику, им необходимо использовать методику предметно-языкового интегрированного обучения. Предметно-языковое интегрированное обучение (CLIL) рассматривается как один из инновационных подходов в преподавании предметов естественного цикла на английском языке. Однако CLIL – это не только преимущества. В этой статье, во-первых, излагаются основные аспекты предметно-языкового интегрированного обучения. Во-вторых, в нем описываются разница между обязательной и совместимой лексикой по теме и некоторые способы их предоставления. Также предлагаются некоторые возможные способы развития языковых навыков учащихся путем использования разговорных и письменных задач как научное обсуждение, описывание различных граф. В статье также упоминаются некоторые проблемы и недостатки, особенно в отношении учителей и учеников касательно CLIL.

Ключевые слова: Государственная программа развития образования и науки на 2016-2019 годы, CLIL, обязательная и совместимая лексика по теме, языковые навыки, научное обсуждение, описывание диаграммы

Education is the main priority direction and main development indicator in all civilized countries of the world. Kazakhstan has made a significant progress in reforming its education system. In this regard, The President of the Republic of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev approved the "State development program for Education and Science" for 2016-2019 on March 1, 2016. It includes the main trends of the development of trilingual education and the adopted Roadmap of trilingual education from years 2015-2020. Their aim is to ensure the gradual introduction of the trilingual education at all levels of education in Kazakhstan. [2] Therefore teachers of the secondary schools of Kazakhstan will have to teach natural science subjects like Physics, Chemistry, Biology, ICT in English.

One of the effective methods of teaching natural science subjects in English is considered to be CLIL (Content Language Integrated Learning). In the 1990s, CLIL was developed in the framework of multilingual policy in Europe. The peculiarity of this method of teaching is that in different learning situations, the lessons are taught in two languages (domestic and foreign), using the appropriate language for the given period of teaching and learning purposes.

When defining the basic principles of the CLIL methodology approach, European countries identify four key aspects of it [1]:

Content is the ability and competence of knowledge, skills, ability to search, analyze, select, process and send the required information in the subject area forming information competence;

Communication is a competence of using English language as a tool for studying the content. This offers students an opportunity to learn in a foreign language rather than learning the foreign language. This aspect shapes communicative competence because it develops individual linguistic communication such as listening, asking questions, constructing specific responses, listening carefully and actively discussing issues, understanding the partner's point of view, and critically evaluating them;

Cognition promotes the development of cognitive and thinking skills and the formation of competencies that provide good training for students in one or more academic fields;

Culture is an aspect of the development of the general cultural competence, which provides the ability to master the ways of recognizing the world, understanding and accepting alternative cultures.

Thus, the CLIL method provides good practical results in the development of the new standards of education, in particular, promotes cultural awareness, internationalization, language competence, not only readiness but also the ability to apply new knowledge in life.

Introducing the content-obligatory and content compatible vocabulary In order to make the learning in non-native language less stressful for students, it is important to teach the necessary vocabulary properly. For every academic topic, certain language is essential for understanding and talking about the material. Learners need to produce the academic register of science and need to know both: content-obligatory and content-compatible language. [2] Every subject has its own content-obligatory language associated with specific content. This is the subject-specific vocabulary that learners need to know to communicate subject knowledge.

Apart from content-obligatory language, students also need to know non-compatible language, which they may have learned in English classes to communicate more fully. For example, the teacher could identify the following language to teach about

Lunar phases:

Content-obligatory language	Content compatible language
Lunar cycle	Modification
Angular distance	The elongation of the Moon from the Sun...
New Moon	To reflect the light of the Sun
Waxing crescent	To revolve around the Earth
First quarter	To expand an illumination
Waxing Gibbous	Half of the Moon is visible...
Full Moon	
Waning Gibbous	
Last Quarter	
Waning crescent	
West elongation	
East elongation	

To help learners remember the content-obligatory vocabulary, teacher can develop different learning activities. For instance, we could ask students to match the words with definitions to make them remember the phases of the Moon.

Match the phases of the Moon with the correct definition.

Crescent Moon growing moon

gibbous Moon less than half

waxing Moon the moon which is getting smaller

waningMoon more than half

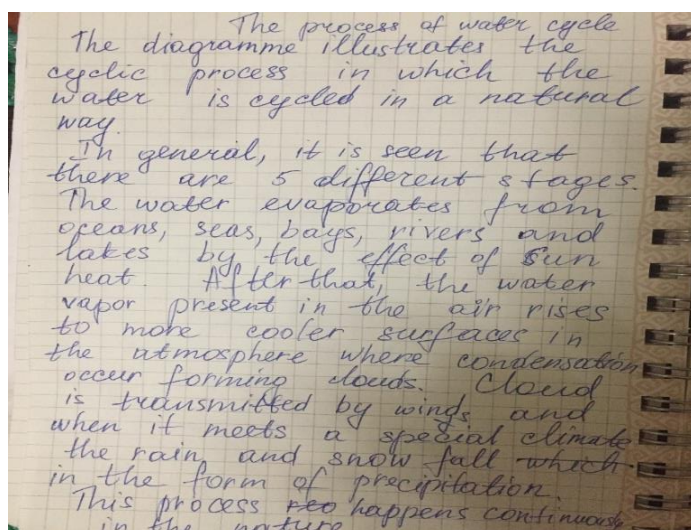
Developing students' language skills via implementing CLIL

After students garner some topical vocabulary, teacher may organize the science talks as it is substantial to develop the speaking skills of learners. Discussions are an integral part of doing science. When students have conversations in which they share their observations, interpret evidence, and explain their findings, they support one another in making connections, refining ideas, and developing new perspectives. The student-to-student and student-to-teacher interactions that take place during science talk not only support science learning, but also lead to the development of language.

Apart from speaking skills, It is also crucial to develop students' writing skills via integrating science with language. Science writing is a particular type of classroom writing that is integrated into inquiry-based investigations in order to further students' understanding of science. It often takes the form of notebook entries, as well as classroom posters, charts and diagrams. Science writing helps students analyze and clarify their thinking, synthesize their ideas, and communicate them with others. It accompanies and records the thinking that occurs when students are engaged in the science practices that take place during an investigation, such as asking questions, planning and carrying out investigations, analyzing and interpreting data, and constructing explanations.

For instance, the teacher of English language may encourage students to write the description of the flowchart if the lesson is about water cycle.

Below, the writing sample of student of the 11th grade is presented.

Challenges that teachers and learners may encounter with in integrating science with language

Subject teachers need to feel confident about their English language level as they need to be able to explain and present the concept in their subject area accurately. In regard of this, teachers of secondary schools of Kazakhstan who teach Biology, Physics, ICT and Chemistry are currently attending courses of English which are organized by national center for professional development Orleu. The curriculum of these courses is approved by the order of the minister of Education of the Republic of Kazakhstan from January 27, 2017. The objective of the course is step-by-step improvement of the English language proficiency level of teachers, taking into account the peculiarities of teaching science subjects.

And the English language teachers may face problems with the knowledge related to the subject they are going to integrate. For example, in science language teachers need to know how to explain scientific concepts, be prepared to answer questions about scientific concept which may be unfamiliar to the learners. Eg. What is the difference between bacteria and viruses? They also need to widen their knowledge of scientific vocabulary and its pronunciation.

Most learners also need considerable support in the first two years of CLIL courses. Most teachers do not know how long learners will take to do tasks, complete worksheets or understand instructions. Learners are all different, some need more support in order to understand subjects concepts, while others need more support to communicate ideas about subject concepts.

The another concern of CLIL teachers is that they can't find appropriate subjects materials. However, as teachers gain more experience, they generally start to feel able to adapt native speaker materials from science websites and subject-specific course books.

Conclusion

To sum up, the formation of a well-developed personality with a modern perspective is an important issue for the teachers. Educating younger generation, educating them as a backbone of our future country is a responsibility of each teacher and every school. It requires changes in the field of education in order to fulfill these objectives.

"I believe that radical change in the education system is a strategic task"; "Education reform is one of the most important tools to ensure Kazakhstan's competitiveness. We need a modern educational system that meets the needs of economic and social modernization, " said the president Nursultan Nazarbayev in his message to the people of Kazakhstan. In order to meet the requirements of this modern educational system, the teachers must be competent enough to integrate the content with the language.

References

1. Coyle D. (2008). *CLIL – a pedagogical approach*. In N. Van Deusen-Scholl, & N. Hornberger
2. Dale L. & Tanner, R. (2012). *CLIL activities: a resource for subject and language teachers*. Cambridge: Cambridge University Press
3. *Integrated learning academic subjects (Informatics, Physics, Chemistry, Biology) and English language study guide*
4. "State development program for Education and Science" for 2016-2019 approved by the Ministry of Education on March 1, 2016
5. University of Cambridge. (2013). *Teaching science through English – a CLIL approach*.

МРНТН 14.35.07

N.L. Lomachenko,¹ K.H. Zhubanova²

¹senior teachers of al-Farabi Kazakh National University.

Almaty, Kazakhstan

e-mail: nataly_lomach@mail.ru, k.zhubanova150266@mail.ru.

THE ROLE OF EXTRA-CURRICULAR WORK IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING

Abstract

The important role of extra-curricular work is stressed. Different types of this work are described. Such work helps the teacher to stimulate students' interest to the language learned. It can give the students a broader knowledge in other educational subjects: literature, history geography. The role of the club work is also stressed. Different forms of non-class activities -hobby groups, drama and art sections are depicted. This work cannot be called additional because it helps the students to assimilate knowledge. It must be an integral part of the educational process.

Key words: extra- curricular work, non-class activity, broader knowledge, to stimulate interest, hobby groups, popularity, club work.

Аннотация

Ломаченко Н.Л.,¹ Жубанова К.Х.²

старшие преподаватели Казахского национального университета им. аль-Фараби
г. Алматы, Казахстан.

e-mail: nataly_lomach@mail.ru, k.zhubanova150266@mail.ru.

РОЛЬ ВНЕУЧЕБНОЙ РАБОТЫ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

В статье подчеркивается особое значение внеаудиторной воспитательной работы в студенческой среде. Отмечается, что правильно организованные мероприятия воспитательного характера на иностранных языках способны существенно повысить интерес студентов к изучаемому предмету, к стране изучаемого языка. Описываются различные виды внеаудиторных воспитательных мероприятий, такие как секции по интересам, клубная работа и другие. Отмечается, что работа подобного рода не может считаться просто дополнительной, она должна стать неотъемлемой частью образовательного процесса. Студенты учатся критическому мышлению, командной работе и социальным навыкам.

Ключевые слова: внеаудиторная воспитательная работа, значение, организованные, повысить интерес, описываются, более широкие знания, хобби, популярность, клубная работа.

Аңдатпа

Н.Л. Ломаченко,¹ К.Х. Жубанова²

Аль-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің аға оқытушылары

Алматы қ, Қазақстан.

e-mail: nataly_lomach@mail.ru, k.zhubanova150266@mail.ru.

ШЕТЕЛТІЛНОҚЫТУДАҒЫСАБАҚТАНТЫСЖҰМЫСРӨЛІ

Мақалада студенттік ортадағы сыныптан тыс тәрбие жұмысының маңызы туралы атап көрсетіледі. Шет тілдерінде дұрыс ұйымдастырылған білім беру іс-шаралары оқушылардың тілге деген қызығушылығын айтарлықтай арттыруға көмектеседі. Қызығушылығын оятатын секциялар, клубтық жұмыс және басқалар сияқты сыныптан тыс білім беру қызметінің түрлі түрлері сипатталады. Бұл жұмысты қарапайым деп санауға болмайды, бұл оқу үдерісін ажырамас бөлігі болып табылады.

Түйін сөздер: сыныптан тыс тәрбие жұмысы, мағынасы, ұйымдастырылғаны, қызығушылығын арттыру, сипатталған білім, қызығушылық, танымал, клубтық жұмыс.

Introduction: At present the republic of Kazakhstan is extending its international, economic, political, scientific and cultural ties. The practical knowledge of the foreign languages becomes therefore a necessity. Thus the aims of foreign languages teaching are to develop students' ability to speak and read in a foreign language. The curriculum emphasizes it. It is obvious that extra-curricular work is of great importance under such conditions: it gives an opportunity to create a language atmosphere for students. Besides, pupils consider the language not as a subject but as a means of communication, they use it to understand or to be understood in a situation where only English could be used, for example when meeting a foreign delegation, seeing sound films in the English language, listening to English songs, issuing wall-newspapers and etc.

Extra-curricular work helps the teacher to stimulate her students' interest in the target language. The language becomes alive to them. Extra-curricular is of great educational value. The teacher can give her students a broader knowledge in geography, history, literature and art of the English-speaking countries [1].

Finally, extra-curricular work in a foreign language helps the teacher in fostering international relations. Communicating with young people of foreign countries provides the fulfillment of this task to a certain extent.

The experience of many teachers proves that extra-curricular work can be of great value and it is helpful in all respects if it is carefully organized, the material is thoroughly selected, and if the teacher can encourage her students to work hard at the target language by using modern methods and techniques of language teaching.

In organizing non-class work activities for students the teacher should bear in mind that work of this type differs greatly from that carried out during the class period both in form and content, though it is closely connected with it. Indeed the class-work must prepare students for non-class activities [2].

During extra-curricular work the teacher suggests the students should play e.g. a guessing game where necessary patterns are needed.

Extra-curricular work is voluntary. However, for those who wish to take part in this work it becomes obligatory. Since through extra-curricular work the teacher can raise the levels of the students' command of the language in general, it is bad practice to draw only the best, bright students into the work, as some teachers do. Usually no marks are given to the participants for non-class activities, although the teacher keeps a careful record of the work done by each of them. The result of such work done can be evaluated when the student group holds contests, student assemblies, amateur art reviews, etc., in the foreign language.

Since extra-curricular work is voluntary and based on students' activity, initiative and creativeness, the university administration or the Students Council should render help to the teacher to carry out this work. The teacher recommends various kinds of non-class activities to his or her students, selects the material and elaborates methods and techniques as to how this work should be carried out.

Since this work is voluntary and based on active and creative work of university organizations and individual students, when organizing non-class activities the teacher ought to take into consideration the fact that the motive for the activities is the interest the teacher stimulates in his students for learning the language both during class-periods and extra-curricular work. It is quite obvious the teacher may succeed in promoting

greater interest for studying the language provided he works skillfully in class, explaining new material in a clear and comprehensive way, using various methods and devices to make his students active and interested in the work done, applying audio-visual aids, preparing exercises which give the students satisfaction of a job well done, making them feel their own progress in the target language after every lesson.

In carrying out extra-curricular work various forms should be used so that the majority of the class is able to take part in it. The following forms of extra-curricular work may be used: group work, which includes 1. "Hobby groups" that work systematically; they are: play and game sections, chorus section, drama section, art section and others; 2. groups for temporary activities, namely to make up an album, to illustrate a story read, etc.

Mass work includes: the organization and holding of an assembly, contest or conference in a foreign language, issuing wall-newspapers, etc.

One of the most entertaining types of mass work that wins more and more popularity among students is club work. The foreign language club gives an opportunity to have natural situations for communication in the foreign language. The work of the club may contribute to international relations among young people, as one of the main activities of the members of the club is establishing contacts with foreign friends [3]. Sometimes guests from foreign countries may be invited to watch the performances of the club, in which case direct association with foreigners is established.

Club work is varied in form and content. It's a mistake of some teachers to underestimate the club work in foreign languages and not to realize that work of this kind is of great educational and practical value.

In order to organize both class and non-class activities of students properly it is necessary to have a special classroom for the study of the foreign language. The classrooms should be decorated with portraits of English-speaking writers, poets, artists and other outstanding people of the countries whose languages the students study. Decorations should be regularly changed; otherwise students get used to them and no longer notice them. Besides, changing decorations help teachers to mark current events of life (e.g. centenary of some writer or scientist.) The classroom should be equipped with modern technical aids. The teacher should regularly enrich this stock. A map of the country whose language we study must be a permanent visual aid in class.

In English classrooms there must be some books in foreign languages, the stock of books being regularly increased, too. To crown it all, a notice-board which shows students' activities must be hung there. On the notice-board one might find lists of students engaged in sections, non-class activity programs in the foreign language or lists of recommended literature for independent reading.

At al-Farabi Kazakh National University now there are a lot of project works on different topics. The most popular among the students are as follows: 100 Books, Green Campus, Brighten your Corner, Healthy Way of Life and many others. Most of the students enjoy participating in such events. They always do this club work with great desire and enthusiasm.

Thus, we may say that extra-curricular work in foreign languages becomes more and more popular. This work is carried out both at secondary schools and universities. Various reviews and newspaper articles on the subject recently published are a proof of popularity of this work among foreign language teachers and its importance is attaining the aims and objectives set by the syllabus.

However there are some educational institutions where teachers either do not carry out extra-curricular work at all, or do it occasionally or monotonously. They probably think that work of this kind is not obligatory, it is just additional, therefore they may do it if only time permits. These teachers do not realize that their success in foreign language teaching depends to a great extent on what interest they can evoke in their students.

Students learn useful new skills from their chosen activity, and in integrating these activities into their everyday lives, they learn critical thinking, teamwork and social skills. They develop their relationships with their group-mates. These skills will be beneficial in later life and in the workplace [4].

Practice proves that extra-curricular work helps the teacher to promote greater interest in learning the foreign language; it helps the students to assimilate knowledge. It is necessary to bear in mind that extra-curricular work both at schools and universities must be an integral part of the educational process. It is a mistake, therefore, to consider this work as optional, additional.

A few words should be said about additional material to cover the topic.

There are several points of view on the subject. Some teachers believe that extra-curricular work must only consolidate the linguistic material the pupils assimilate during classes and the task is to develop their speech habits on the material covered. So it is not necessary that pupils should learn something new during non-class activities. Otherwise it will be difficult to stimulate their interest and make them active and anxious to do the work [5]. Besides, it is difficult to make up natural situations to use the language as a means of communication within the material studied during the lesson. Everything must be done to provide favorable conditions for the pupils to speak, read, and write in a foreign language for their own needs. They need words and sentence patterns which they may use. And it is the teacher who should always be ready to help them. He shows the pupils how to apply their knowledge to the purpose. He presents some new words or structures which are necessary for this particular situation. The teacher need not be afraid of presenting some new material. Pupils will definitely memorize it, if the new material is connected with their activity, their interests, their emotions and feelings. Of course, the material presented must be limited in amount, carefully selected, and necessary to express a certain situation must be presented to pupils. And they will be able to assimilate it, as it will be closely connected with their activities.

Others think that extra-curricular work requires special linguistic material which may or may not be connected with the material the syllabus involves. These teachers are mistaken, too. The success of extra-curricular work depends on many factors:

- (1) The correlation of extra-curricular work with class work;
- (2) The vividness of situations in which the additional material is needed;
- (3) The enthusiasm of the pupils when new material is introduced.

Therefore extra-curricular work must be based upon class work. Some linguistic material should be added.

Conclusion: It is necessary to say that little is done in selecting material suitable for the purpose in each form for conducting extra-curricular work successfully. However, there is a lot of material for the teacher to use for extra-curricular work and he can choose the one he needs.

Methods and techniques the teacher to uses for conducting extra-curricular work must aim at developing pupils' initiative and creative power, on the one hand, and for providing language for their practical needs, on the other. The role of the teacher is to set up a goal, to draw up a plan to supply his pupils with necessary material and help them whenever they are in difficulty. All the rest is done by the pupils themselves. The more they do themselves the better for them. Of course, first they must be taught how to do it. To sum up we must say:

1. Extra-curricular work in a foreign language is an inseparable part of educational work, proceeding from the aims the syllabus sets.
2. Various forms of extra-curricular work should be developed in schools to involve as many pupils as possible.
3. Technical aids should be extensively utilized to make the work interesting and effective.
4. Study of progressive experience both in our schools and schools abroad is one of the main tasks for the further development of extra-curricular activities.
5. Carrying out investigations dealing with the content and methods of extra-curricular work is one of main problems to be solved.

Список литературы:

1. Рогова Г.В. «Методика преподавания английского языка». – Москва, 1985
2. Гурри П. «Обучение английскому языку как иностранному». – Лондон, 1983.
3. Рогова Г.В., Верещагина И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе обучения. – М.: Просвещение, 1988.
4. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение, 1991.
5. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики. – М.: Русский язык, 1989.

References:

1. Rogova G.V. "Methods of Teaching English". – Moscow, 1985
2. Gurrey P. "Teaching English as a Foreign Language". – London, 1983.
3. Rogova G.V., Vereshchagina I.N. Methodology of teaching English at the initial stage of training. – Moscow: Education, 1988

4. Rogova G.V, Rabinovich FM, Sakharova TE The method of teaching foreign languages in high school. – Moscow: Education, 1991.
5. Passov E.I. Fundamentals of communicative methodology. – М.: Russian language, 1989.

МРНТИ 14.35.01

А.С. Ескерова¹

¹магистр-оқытушы, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық институты,
Шымкент қ., aigerim_9090@mail.ru.

ЖОЛДАУ ЖАҢА ЖЕТІСТІКТЕРГЕ ЖЕТЕЛЕЙДІ

Аңдатпа

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың жыл сайынғы Қазақстан халқына арнаған Жолдауының маңызы айрықша. Биылғы дәстүрлі “Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкін-діктері” атты Жолдау да көпшілік көңілінен шығып, болашағымызға бағыт-бағдар беріп отыр.

Бүгінде әлем Төртінші өнеркәсіптік революция дәуіріне, технологиялық, экономикалық және әлеуметтік салалардағы терең және қарқынды өзгерістер кезеңіне қадам басып келеді.

Жаңа технологиялық қалып біздің қалай жұмыс істейтінімізді, азаматтық құқықтарымызды қалай іске асыратынымызды, балаларымызды қалай тәрбиелейтінімізді түбегейлі өзгертуде. Бұл Жолдау жаңа әлемге, яғни Төртінші өнеркәсіптік революция әлеміне бейімделу мен жетістікке жету жолын табу үшін не істеу қажеттігін айқындайды.

Тірек сөздер: Өнеркәсіп, көлік, коммуникация, технология, ресурс, инфрақұрылым, ұлтаралық, геополитика, интеграция

Аннотация

Ескерова А.С.¹.

преподаватель-магистр Южно-Казахстанского государственного педагогического института,
Чимкент, aigerim_9090@mail.ru.

Особенно важным является Послание Главы государства Н.А. Назарбаева годовому народу Казахстана. Традиционные «Новые возможности для развития четвертой промышленной революции» в этом году также были предотвращены многими людьми и являются направлением на будущее.

Сегодня мир вступает в эпоху Четвертой промышленной революции, периода глубоких и интенсивных изменений в технологической, экономической и социальной сферах.

Новая технологическая установка радикально меняет то, как мы работаем, как мы реализуем наши гражданские права и как воспитывать наших детей. Это письмо определяет, что нужно сделать, чтобы адаптироваться к новому миру, миру Четвертой промышленной революции.

Ключевые слова: Промышленность, транспорт, связь, технологии, ресурсы, инфраструктура, международные, геополитика, интеграция

Abstract

Ескерова А.С.¹

Teacher of the South-Kazakhstan State Pedagogical Institute,
Shymkent, aigerim_9090@mail.ru.

Especially important is the Message of the Head of State NA Nazarbayev to the annual people of Kazakhstan. The traditional "New opportunities for the development of the fourth industrial revolution" this year have also been prevented by many people and are a direction for the future.

Today, the world enters the era of the Fourth Industrial Revolution, a period of profound and intensive changes in the technological, economic and social spheres.

The new technological setup radically changes the way we work, how we realize our civil rights and how to educate our children. This letter determines what needs to be done to adapt to the new world, the world of the Fourth Industrial Revolution.

Keywords: Industry, transport, communications, technology, resources, infrastructure, international, geopolitics, integration

Дамудың даңғыл жолына түскен жас мемлекеттің жарқын болашағы үшін Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың жыл сайынғы Қазақстан халқына арнаған Жолдауының маңызы айрықша.

Биылғы дәстүрлі “Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері” атты Жолдауда көпшілік көңілінен шығып, болашағымызға бағыт-бағдар беріп отыр.

Жолдауда өнеркәсіптік революция дәуіріне, технологиялық, экономикалық, әлеуметтік салалардағы терең және қарқынды өзгерістер кезеңіне қадам басып, оны қалай іске асыратынымыз түбегейлі қамтылған.

Болашағына бейжай қарамайтын әрбір қазақстандытың қосуға жетелейтін Жолдау қоғамда қызмет ететін болып, қолдау табуда.

Жолдаудың жарқын тұстарының бірі ретінде білім саласындағы мәселелерді атауға болады.

Елбасы: “Барлық жастағы азаматтарды қамтитын білім беру ісінде өзіміздің озық жүйемізді құруды жеделдету қажет.

Білім беру бағдарламаларының негізгі басымдығы өзгерістерге үнемі бейім болу және жаңа білімді меңгеру қабілетін дамыту болуға тиіс.

Еліміздің университеттеріндегі педагогикалық кафедралармен факультеттерді дамыту қажет.

Білім берудің барлық деңгейінде математика және жаратылыстану ғылымдарын оқыту сапасын күшейту керек.

Бұл – жастарды жаңа технологиялық қалыпқа дайындаудың маңызды шарты.

Қазақстандықтардың болашағы – қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін меңгеруінде”, – деп атап көрсетті.

Тіл – ұлт мәдениеті мен әдебиетінің айнасы. Сан ғасырлар бойы сақталған тарихымыздың қайнар көзі. Ананың сүтімен, әкенің қанымен бойымызға дарыған қасиетті тілімізге деген – елге құрмет. Тіл мәртебесін көтеру мақсатында арнайы 22 қыркүйекті «Тіл мерекесі» деп те атады. Тіл мерекесі біз үшін және еліміз үшін маңызды мерекелердің бірі.

Этностардың тілі мен салт-дәстүрі және мәдени күндерін өткізу игі дәстүрге айналған. Мемлекеттік тіл – Қазақстан халқының мәңгілік тіліне, тәуелсіздігіміздің қуатты құрылымына, елдігіміз бен бірлігіміздің туына, бүкіл Қазақстан халқының басын біріктіруші күшке айналуы тиіс. Конституциямыздың жетінші бабының бірінші тармағында Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі – қазақ тілі деп анық жазылған. Ал орыс тіліне ұлтаралық байланыс тілі мәртебесі берілген. Сол сияқты «Тіл туралы» заңда «Қазақстан халқын топтастырудың аса маңызды факторы болып табылатын мемлекеттік тілді меңгеру – Қазақстан Республикасының әрбір азаматының парызы», – деп атап көрсетілген.

Елбасымыз Н.Назарбаев: «Қазақстан – 2050 қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында: «Тілге деген көзқарас шындап келгенде елге деген көзқарас екені даусыз. Сондықтан оған бейжай қарамаймыз. Қазақ тілі жаппай қолданыс тіліне айналып, шын мәнінде мемлекеттік тіл мәртебесіне көтерілгенде, елімізді Қазақ мемлекеті деп атайтын боламыз», – деген болатын. Өзге ұлт өкілдерінің қазақ тілін жетік меңгеріп, қазақша мүдірмей сөйлеуі көңілге қуаныш ұялатады. Кең көлемде аталып өткен шараға қатысушы өзге ұлт өкілдерінің мемлекеттік тілімізде ән шырқап, ұлттық биімізді мың бұрала билеуі, қазақша мақал-мәтелдер айтуы бұл – сөзіміздің айқын дәлелі.

Қазіргі жаһандану дәуірінде үш тілді меңгеру мәселесі туындап отыр. Ол өзіміздің шетелдермен ортақ бір тілде байланысуымыздың, өзімізге келген инвесторлармен еркін сөйлесе алуымыздың бірден-бір жолы болмақ. Сондықтан да мектептерде бірінші сыныптардан бастап ағылшын тілін оқыту қолға алынды. Қажеттіліктің салдарынан ересек адамдар да тіл үйрету курстарына барып, сабақ алуда.

Үш тұғырлы тіл саясатын жүзеге асыру мақсатында жер-жерлерде жемісті жұмыстар жалғасуда.

Қазақ тілі – Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі. Қасиетті елдің қастерлі тілін құрметтеу – баршаға ортақ.

Орыс тілі – ұлтаралық қарым-қатынас пен интеграциялық қызметтердің дінгегі. Ақпараттық кеңістігімізде орыс тілі әлі де маңызды рөл атқаратынына ешкім де дау айта алмас. Сондай-ақ, әлемдік алты ресми тілдің қатарына кіретін орыс тілін меңгеруге бәсекеге қабілетті ұлттың кез келген өкілі ұмтылуы тиіс деген отандық ғалым Н.Кекілбекованың пікірімен келісуге болады. «Үштұғырлы тіл» идеясының үшінші құрамдас бөлігі – ағылшын тілін үйрену. Бүгінгі таңда ағылшын тілін меңгеру – ғаламдық ақпараттар мен инновациялық технологиялардың ағынына кіру деген сөз. Әлемдік білім алу кеңістігінде интеграциялық үрдістердің тереңдеп кең қанат жайған жағдайында ағылшын тілін оқыту өзекті болып отыр. Әлемнің ең дамыған 30 елінің қатарында болу

егемендік алған еліміздің жаңа даму кезеңінде, оның дүниежүзілік аренаға шығып, басқа елдермен саяси-экономикалық, мәдени қатынастарды қалыптастыруы, Қазақстан Республикасының Біріккен Ұлттар Ұйымына мүше болуы, әр түрлі дипломатиялық қызмет атқаруы ағылшын тілінің рөлін көтеруді қажет етеді. Қоғамдағы геополитикалық, коммуникациялық, технологиялық өзгерістер және интернет жүйесі арқылы тілдесу әр түрлі мамандықтағы, әр түрлі жастағы адамдардың санын мейлінше көбейте түсуде. Осыған байланысты шетел тілдерін пайдалану қажеттілігі де артып келеді. Тіл – тек қатынас құралы емес, тілін үйреніп жүрген елдің рухани байлығын меңгеруде де үлкен рөл атқарады. Осы мәселені қолданысқа алуға елімізде ағылшын тілін игеруде серпіліс жасау мақсатымен 2013 жылдың 1-қыркүйегінен бастап ағылшын тілін 1-сыныптан оқыту енгізілді. Бүгінгі күні тәуелсіздікке қол жеткізген жылдардан бері әлемдегі көптеген елдермен саяси-әлеуметтік, экономикалық және мәдени байланыс жасауға кеңінен бет бұрдық. Бұл қарым-қатынастың нәтижелі болуы, ел мен елдің, халық пен халықтың өзара ынтымақтасқан бірлігін өркендеуге тіл білудің мәні күн сайын арта түсуде. Елімізде бұл жайлы біраз қоғамдық пікірлер айтылуда. Мысалы, ағылшын тілінің мәртебесі жөнінде мынадай пікір бар: «Көптілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіншілік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік». Ағылшын тілі – халықаралық тіл. Ағылшын тілі қазіргі таңда халықаралық қарым-қатынас тілі және дүниежүзіне кең таралған тіл болып танылады. Қазіргі кезде ағылшын тілі АҚШ, Ұлыбритания, Канада, Австралия сияқты көптеген дамыған мемлекеттердің ресми тілі, БҰҰ-ның алты ресми тілінің біреуі. Дамыған отыз елдің ішіне кіру үшін бәсекеге қабілетті жан-жақты дамыған маман дайындауға көп мән берілуде. «Ағылшын тілі бізге әлемдік аренаға шығу үшін қажет. Бүгінгі таңда әлемдегі шығарылатын оқулықтардың 85%-ы ағылшын тілінде.

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың биылғы 10 міндетті қамтитын Жолдауы қазақстандықтардың өміріне ерекше өзгеріс алып келетіндігіне сенімдімін.

Кез келген әңгіменің құндылығы мен өзектілігі, негізінен қозғаған тақырыбына қарай, сол тақырыпты ашу деңгейіне орай бағаланатыны белгілі. Ендеше, біздің әңгімеміздің төркіні – үштілділік мәселесі болмақ.

Аталмыш тақырыпты жан-жақты зерттеу барысында Елбасымыздың, көптеген лингвист ғалымдардың, қоғам қайраткерлерінің пікірлеріне сүйене отырып, өз ойымызды дәлелді түрде жеткіздік.

Көп тіл білу-заман талабы. Елбасы өзінің 2007 жылғы «Жаңа әлемдегі – жаңа Қазақстан» атты жолдауында: «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын мәдениетті ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі-мемлекеттік тіл, орыс тілі-ұлттаралық қатынас тілі және ағылшын тілі-жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі». Иә, «үштілділік» саясатын қайта қарау қажет деген пікірлер жиі қылаң беріп жүргені жасырын емес. Десек те Елбасының: «Қазақ тілі үш тілдің біреуі болып қалмайды. Үш тілдің біріншісі, негізгісі, бастысы, маңыздысы бола береді» - деп ескерткенін тағы бір қайталап қойсақ артық болмас.

Әдебиеттер

1. "Қазақстан-2050" стратегиясы-қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты: Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы // Егемен Қазақстан. - 2017.
2. Ресми іс қағаздары: мемлекеттік қызметшілерге арналған анықтамалық/ А.Алдашева, З.Ахметжанова, Қ.Қадашева, Э.Сүлейменова. – Алматы: Сөздік-Словарь, 2002. – 216 б.
4. Мемлекеттік тіл. Терминология, іс қағаздары мен бұқаралық ақпарат құралдарының тілі: жинақ. – Астана, 1999. – 464 б.
5. Тіл және руханият: өзекті мәселелер. Халықаралық конференция материалдары. – Астана: Тілдерді дамытудың республикалық үйлестіру - әдістемелік орталығы, 2010. – 560 б.
6. Назарбаев Н.Ә. (Қазақстан халқына жолдауы). Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. – Астана, 2007.
7. Әбдуәли Т.Үштұғырлы тілден түңілмейік // Жетісу, №31. 2008.
8. Тәңірбердіқызы Т. Ағылшын тілі мемлекеттік тілмен бәсекелес емес // Қазақ әдебиеті, №48. 2008.
9. Ғабжәлелов Х. // Тасжарған, №18. 2008.

Шалкарова А.А.¹

¹магистрант 2 курс, 6M011900 Иностранный язык: два иностранных языка
Казахский Национальный педагогического университет имени Абая
Алматы, Казахстан

ВОЗМОЖНОСТИ ИНТЕНСИФИКАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ИНОЯЗЫЧНОМУ ОБЩЕНИЮ С ПОМОЩЬЮ ЯЗЫКОВОГО ПОРТФЕЛЯ

Аннотация

В статье рассматривается языковой портфель обучающегося в качестве средства интенсификации обучения иноязычному общению. Практическая значимость языкового портфеля состоит в том, что он направлен на активизацию учащегося как субъекта учебной деятельности. Языковой портфель развивает способности учащегося в рефлексивной самооценке, создает условия для повышения мотивации и качества овладения иностранным языком; развивает самостоятельность учащихся и ответственность за собственные успехи.

Ключевые слова: компетенция, технология, коммуникация, языковой портфель, интенсификация.

Аңдатпа

А.А.¹ Шалкарова
1 курс магистратура, 6M011900 Шет тілі: екі шет тілі
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Алматы, Қазақстан

Мақалада оқушылардың тілдік портфелі шеттіліндегі коммуникацияны қарқынды құралы ретінде қарастырылады. Тілдік портфельдің практикалық маңыздылығы – ол оқушыны оқу ісінің субъектісі ретінде белсендіруге бағытталғанда болып табылады. Тілдік портфолио оқушының өзін-өзі бағалаудың шеберліктерін қалыптастырады, шеттілін меңгерудің мотивациясын және сапасын арттыру үшін жағдайлар жасайды; оқушылардың өздерінің жетістіктері үшін жауапкершілігі мен тәуелсіздігін дамытады.

Түйін сөздер: құзыреттілік, технология, қарым-қатынас, тілпортфелі, қарқынды.

Abstract

Shalkarova A.A.¹
2 course, 6M011900 Foreign language: two foreign languages
Abay Kazakh National Pedagogical University
Almaty, Kazakhstan

The article discusses the learner's language portfolio as a mean of intensification of teaching foreign-language communication. The practical significance of the language portfolio is that it is aimed at activating the student as a subject of educational activity. The language portfolio develops the learner's abilities in reflexive self-esteem, creates conditions for increasing the motivation and quality of mastering a foreign language; It develops learners' independence and responsibility for their own success.

Key words: competence, technology, communication, language portfolio, intensification.

Современное казахстанское общество стоит перед лицом острейших социально-политических, межэтнических, межкультурных, коммуникативных проблем. Именно образование во все времена содействовало сохранению устойчивости общества, модификации форм и типов взаимоотношений людей. В настоящее время общество характеризуется усилением социальной мобильности, развитием контактов всех уровней, резкими изменениями ценностных ориентиров. Становление личности происходит в новых социально-экономических и политических условиях, в иной нравственно-этической атмосфере, что требует пересмотра самих подходов к организации обучения и воспитания. Все вышесказанное делает особенно актуальной проблему формирования толерантного сознания и коммуникативной компетенции как стабильных характеристик личности подрастающего человека.

В современных условиях значительно расширяются и углубляются связи человека с окружающим миром, с другими людьми на основе деятельности, самостоятельности и проявления различных форм его активности. Через деятельность (учебную, игровую, трудовую) формируется отношение к действительности, к самому себе (Л.С. Выготский, С.Л. Рубинштейн) [1][2]. Анализ различных исследований (А.К. Осницкий, П.И. Пидкасистый, и др.) показал, что языковой портфель является составной частью всех видов учебной и трудовой деятельности [3][4].

Особый интерес сегодня представляет коммуникативный фактор, влияющий на контакты между национальностями, иерархию их ценностей, о возможности преодоления расовых (национальных) предрассудков и дискриминации. В последнее время большое внимание уделяется проблемам развития коммуникации и компетенции. Значимыми для нашего исследования явились работы, посвященные раскрытию понятия компетенций и компетентностного подхода в современном образовании. В языкознании эта проблема исследуется с точки зрения выявления единиц, отражающих специфику языка, проблем вербальной и невербальной коммуникации при диалоге культур, языковой интерференции. В педагогике исследуемая проблема рассматривается с точки зрения общей интеллектуальной компетенции учащихся, иноязычной компетенции студентов. В то же время, как свидетельствует обзор состояния изученности избранной нами темы, несмотря на довольно устойчивый интерес к ней широкого круга ученых и педагогов, до сих пор нет монографического исследования теории и практики формирования коммуникативной компетенции, учащихся на уроках иностранного языка, хотя имеющиеся работы составляют для этого серьезную научную источниковедческую базу.

Вышеизложенное позволяет утверждать, что в современной теории и практике существует противоречие между объективно возрастающими требованиями, предъявляемыми обществом к решению проблем использования коммуникативной компетенции учащихся, с одной стороны (С.Е. Шишов), недостаточной теоретической и практической разработанностью принципов и методов коммуникативного образования средствами иностранного языка, с другой стороны (В.А. Кальней).

На основании выявленного противоречия и исследовательской установки на поиск путей и способов их разрешения определена проблема педагогического обеспечения процесса формирования коммуникативной компетенции на уроках иностранного языка.

В современной практике преподавания иностранных языков одним из новых перспективных средств обучения становится «Языковой портфель» - пакет рабочих материалов, которые отражают как процесс, так и результат учебной деятельности студента по овладению иностранным языком. Сущность обучения с использованием «Языкового портфеля» заключается в создании условий, при которых учащийся становится субъектом этого процесса, т.е. обучается ради самоизменения, развитие его из случайного и побочного превращается в главную задачу как для учителя, так и для обучающегося.

Главной целью этого комплекта документов является развитие интеллектуальных и творческих способностей студентов, с тем, чтобы развить у учащихся способность к самореализации, самостоятельному мышлению, принятию важных для себя решений.

По своей концептуальной сути языковой портфель является гибким учебным средством, которое может быть применено практически в любой учебной ситуации, вне зависимости от целей обучения, индивидуальных особенностей студентов, стиля учебной деятельности, а так же методов и средств обучения.

Языковой портфель определяется как пакет рабочих материалов, которые представляют тот или иной результат деятельности учащегося по овладению иностранным языком. Такой набор материалов даёт студенту и преподавателю возможность по результату учебной деятельности, представленному в языковом портфеле, самостоятельно и совместно анализировать и оценивать объём работы и спектр достижений студента в области изучения языка и культуры, динамику овладения ими в различных аспектах, а так же опыт учебной деятельности в данной области.

В языковой портфель, как правило, включаются образцы лучших самостоятельных работ учащегося, выполненные в течение определённого периода, материалы выполненных учебных

заданий, которые фиксируют степень сформированности определённых умений в различных видах иноязычной коммуникативной деятельности. По результатам выполнения определённых учебных заданий осуществляется обратная связь, и на основании оценки этих результатов проводится необходимая коррекция учебной деятельности студента по овладению иностранным языком [5].

Таким образом, мы можем сказать, что языковой портфель - это инструмент самооценки и собственного познавательного, творческого труда учащегося, рефлексии его собственной деятельности. Эта функция языкового портфеля позволяет учащемуся посредством опросников, контрольных листов самооценки и прочих заданий осуществить мониторинг развития и совершенствования коммуникативных умений в различных формах речевого общения, фиксировать динамику уровня владения изучаемым языком, как в целом, так и в отдельных видах речевой деятельности. Наряду с этим, направленность языкового портфеля на рефлексивную самооценку, обобщение и фиксацию учащимся своего опыта иноязычного общения создаёт условия для обобщения пройденного материала, определённого объёма тренировочной работы и речевой практики в области изучаемого языка и межкультурной коммуникации.

В практике преподавания иностранных языков в нашей стране активно используется казахстанский языковой портфель, который является не только инструментом самооценки достижений студента в процессе изучения языка и уровня владения им, но и инструментом демонстрации учебного продукта. Языковой портфель для Казахстана разработан на основе Европейского языкового портфеля. Он состоит из: языкового паспорта (фиксируются данные о языках общения в семье и самостоятельная оценка уровня владения языком), языковой биографии (содержит контрольные листы самооценки основных коммуникативных умений в ситуациях речевого общения), досье или непосредственно портфолио (в котором учащийся собирает весь материал, свидетельствующий о его успехах в овладении языками, подтверждающий достижения).

Европейский языковой портфель выполняет следующие функции:

1. Социальная. Европейский языковой портфель демонстрирует способности владельца этого портфеля по иностранным языкам. Портфель служит в качестве приложения к аттестатам и дипломам, предоставляет дополнительную информацию и конкретные свидетельства её/его достижений в области иностранного языка.

2. Педагогическая. Языковой портфель разработан так же для того, чтобы сделать процесс обучения прозрачным для учащихся. Он помогает учащимся развивать свои мыслительные способности и самооценку. В этом случае учащиеся постепенно всё больше ощущают свою ответственность за учёбу. Эта функция соответствует задаче Совета Европы: способствовать развитию автономности учащегося в изучении языков на протяжении всей жизни.

Европейский языковой портфель позволяет учащемуся, а также учителю оценить, в какой степени учащийся способен общаться на иностранном языке. Он позволяет проинформировать других о языковой компетенции учащегося в терминах, принятых Советом Европы и понятных на всем европейском пространстве. Портфель поможет объяснить любому, где и как изучались языки. Это может быть важно, если учащийся, например, сменил учебное заведение или поступает на работу. Работа с языковым портфелем вносит в учебный процесс специфическую систему взаимодействия между преподавателем и учащимся. Это взаимодействие носит характер переговоров, консультаций, определённых учебных ситуаций, в которых оба субъекта разделяют ответственность за решение задач учебной деятельности практически поровну. При этом учащийся проявляет себя как субъект учебной деятельности, в полной мере ответственный за результат овладения изучаемым языком. Таким образом, используя языковой портфель, мы обеспечиваем аутентичные условия взаимодействия в системе учащийся – учитель – учебная группа.

Работа с языковым портфолио требует объединённых усилий обеих сторон: учащихся и преподавателей. Целесообразно разъяснить учащимся необходимость работы с портфолио как компонентом УМК и её особенности для отдельно взятого уровня владения иностранным языком. Требования к специалисту в плане межкультурного общения в современном мире велики и предполагают овладение им на уровне пользователя не одним, а несколькими иностранными языками. Без сформированности стратегий автономного изучения языков последнее невозможно. Формиро-

вание автономной языковой личности в процессе овладения межкультурным общением приобретает, таким образом, в современной трактовке требований к специалисту приоритетное значение.

Эффективность языкового портфеля объясняется, прежде всего, аутентичным характером оценки и самооценки по сравнению с другими формами контроля и оценки, используемыми в языковой области. Это обеспечивается представленными в языковом портфеле реальными учебными задачами и продуктами креативной учебной деятельности, четкими осознаваемыми обучаемыми критериями оценки, обобщением эффективного личного опыта изучения иностранного языка. Такая форма самооценки способствует актуализации у обучаемых мотивации, связанной с отражением реальных результатов учебной деятельности.

Отметим, что одним из важных преимуществ языкового портфеля, по сравнению, в частности, со стандартизированными тестами, которые дают “разовую оценку”, является возможность для обучаемого самостоятельно определить свою динамику уровня владения языком, как бы “заглянуть в себя” и получить отражение своих способностей, умений, прогресса в изучении языка.

Как показывают результаты апробации языкового портфеля, его особое педагогическое значение как учебного средства состоит в том, что оно направлено на актуализацию самостоятельной учебной деятельности по овладению иностранным языком. В данном случае создаются оптимальные условия для формирования иноязычной коммуникативной компетенции обучаемого и развития его продуктивной учебной деятельности. В силу этого формируются соответствующие учебные стратегии и умения, необходимые для эффективной самостоятельной работы при изучении иностранного языка. В определенной степени это можно соотнести с составлением своего личного (индивидуального) учебного средства. Это учебное средство, в отличие от видов работы, стимулирующих иноязычное речевое общение, создает ситуацию развития и обеспечивает реальную вовлеченность и личную ответственность за ход учебного процесса: «Я могу это делать» – «Мне это удастся» – «Это моя цель».

Опыт использования языкового портфеля в обучении иностранному языку в учебных заведениях Казахстана показывает, что в процессе работы обучаемый в известном смысле «открывает себя», точнее понимая реальные цели речевого общения.

Реальная значимость и личная вовлеченность учащегося в процесс управления учебной деятельностью и ее оценки (позиция «я – учитель») обеспечивают повышение мотивации учащегося не только на практический результат использования изучаемого языка, но и на процесс овладения им. Это, как известно, является наиболее высоким и наиболее эффективным уровнем мотивации учебной деятельности и свидетельствует о ее продуктивном творческом характере.

Работа с языковым портфелем способствует формированию такого важного показателя продуктивной учебной деятельности, как накопление эффективного опыта использования и овладения ИЯ и перенос его в новые ситуации. Языковой портфель предполагает долговременную работу с этим учебным средством, которая может и должна перейти в привычку постоянно фиксировать свой речевой и учебный опыт в области изучения языка и культуры, оценивать его, внося необходимую коррекцию.

Список использованной литературы

1. Выготский Л.С. Мышление и речь. – М.: Соцэкгиз, 1934.
2. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – М.: Педагогика, 1989.
3. Осницкий А.К. Саморегуляция деятельности школьника и формирование активной личности. – М.: Знание, 1986.
4. Пидкасистый П.И. Психология и педагогика: Учебник для бакалавров. – М.: Высшее образование, 2010.
5. Н.Д. Гальскова. Языковой портфель как инструмент оценки учащегося в области изучения иностранных языков //ИЯШ. – 2000. – №5.

А.Болат

Абай атындағы ҚазҰПУ-дың
Филология және Көптілді білім беру Институты 2 курс магистранты

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДЕ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ

Аңдатпа

Студенттердің кәсіби коммуникативтік құзыреттілігінің дамуы объективті және субъективті факторлар арқылы анықталады. Объективті факторлар мәтін және контексттегі ерекшеліктермен және оны қабылдауға байланысты өрбиді. Бұл мақалада кәсіби коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруда ойын технологиясының тиімділігін анықтауды басшылыққа алдық.

Соңғы жылдары шетел тілін оқыту мәселесіне үлес қосқан зерттеулер арасында шет тілін оқытуда жекелеген ерекшеліктеріне байланысты студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған жұмыстар жеткілікті емес.

Осылайша, оқыту мәселесі ретінде студенттердің жеке тұлғаға бағытталған кәсіби коммуникативтік құзыреттілігін жетілдіруді көптілді білім беру контекстінде қарастыруға барлық негіз бар. Соңғы аталған мәселе бұл жұмыстың өзектілігін айқындайды.

Түйін сөздер: ойын технологиялары, көптілді білім беру, кәсіби коммуникативтік құзыреттілік, оқыту әдістері

Аннотация

Болат А.

магистрант 2 курса КазНПУ имени Абая

ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИИ В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИЙ В ИНОЯЗЫЧНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Успешность формирования профессиональной коммуникативной компетенции у студентов определяется как объективными, так и субъективными факторами. Объективные факторы складываются из особенностей предъявляемого текста и условий, в которых протекает его восприятие. В данной статье определяется особенности формирования профессиональной коммуникативной компетенции студентов с использованием игровых технологий.

В решение задач формирования в последние годы вносят вклад актуальные исследования, направленные на формирование профессиональной коммуникативной компетенции в обучение иностранного языка в условиях индивидуализации.

Таким образом, в настоящее время имеются все основания считать проблему обучения иностранному языку совершенствованию сложных профессиональной коммуникативной компетенции студентов в условиях полиязычного образования. Последнее и обуславливает актуальность данной работы.

Ключевые слова: игровые технологии, полиязычное образования, профессионально-коммуникативная компетенция, методы обучения

Abstract

Bolat A.

the 2nd year student MA student, Abai KazNPU

USE OF GAME TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Success in the formation of students' professional communicative is determined to both objective and subjective factors. Objective factors consist of features of the given text and the context in which occurs by its perception. This article deals with the importance of students' professional communicative competence with use of game technologies.

However, there are problems of methods the formation of students' professional communicative competence in conditions of polylingual education. Thus, there is now every reason to consider the problem of teaching students' professional communicative competence for self-improvement complex. The latter determines the urgency of this work.

Key words: game technologies, multilingual education, professional communicative competence, teaching methods

Қазақстан Республикасында болып жатқан түбегейлі оң өзгерістер адами капиталды дамыта отырып, білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында осындай мемлекеттік маңызы бар мәселені шешуші басты тұлға педагог екендігі нақты көрсетілген. Бағдарламаның басты мақсаты педагогтар мәртебесін көтеру болып отыр. Бағдарламада атап көрсетілгендей, білім сапасын арттырудың басты жолы – білім беру жүйесін жаңартуға қабілетті жоғары

білікті мамандармен толықтыру болса, ал оның басты бағыты – студентті іс-әрекет арқылы зерттеу, нәтижесінде өз ойын нақты жеткізе алатын, ойға жүйрік, тілге шешен, бәсекеге қабілетті, жан-жақты жетілген, болашаққа сенімді, ынталы, сыни пікір, көзқарастары жүйелі дамыған, қазіргі тез өзгермелі бүгінгі өмірде өз білімін қалыптан тыс жағдайда еркін әрі терең пайдалана алатын интеллектуалы жоғары креативті тұлға қалыптастыру. Осы бағытта студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру аса маңызды. Қазіргі уақытта шеттілдік білім беруде коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастырудың маңыздылығы туралы әдебиеттер қатары молайды.

Мұқанбетова Ш., Габдуллина Ж.Е. сынды ғалымдардың пікірінше «Тіл және өзара әрекеттесу – коммуникативті құзыреттіліктің негізгі объективті көрсеткіштері. Коммуникативтік құзыреттілік – үйренушілердің тәжірибесіне, қызығуларына, психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес сөйлеу іс-әрекетінің барлық түрлерін, сөйлеу мәдениетінің негіздерін, сөзді түрлі жағдаяттарда пайдаланудың іскерлігі мен дағдысының нәтижесі» [12, 13].

Коммуникативті құзыреттіліктің мәні: жауапкершілікті сезіне білу қабілеті, бірлесіп шешім қабылдауға қатысу, бірін-бірі сыйлау, басқа мәдениет тілдері және діндегі адамдармен бірге өмір сүру қабілеті, қарым-қатынастың ауызша және жазбаша формаларын меңгеру, бірнеше тілді білу [13, 102]. Білім беру технологияларын студенттің қабілеті мен уақыт сұранысына орай қолдану білім сапасын арттырып, оны өз ойын жинақтап айтуға, білімін тілдік қатынаста дұрыс қолдануға үйретеді.

Коммуникативтік құзыреттілік дегеніміз – студенттің түрлі жағдайда тең дәрежеде қарым-қатынас жасауға қабілеттілігі және әлеуметтік-мәдени нормаларды сақтай отырып, ұйымдастыру біліктілігі. Студенттің қатысымдық құзыреттілігі ауызша және жазбаша коммуникацияны меңгеруі мен әлеуметтік өміріне қажетті қабілеттерді игеруінен көрінеді. Тілдік бірліктерді дискурс пен пікір білдіруде шығармашылықпен қолдана білуі және дара тұлға ретінде кез келген жағдаятта ойын еркін, жүйелі жеткізуінен байқалады.

Бұл зерттеу мақаламда студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін ойын арқылы қалыптастыру жолдарын көрсетемін. Коммуникативтік құзыреттілік танымдық, лингвомәдени құзыреттіліктермен тығыз байланысты. Қазіргі кредиттік оқу жүйесінде студент өзінің оқуын жоспарлап, өзіне қажетті пәндерді таңдап, өз жұмысын бағалап үйренуі шарт. Шет тілін оқытуда студенттің алған білімін өз бетінше дамытып, жетілдіріп, жаңа формада жүзеге асырып, сынап, үнемі ізденіп, кез келген жағдаятта қолдана білуін қамтамасыз ететін танымдық құзыреттілік. Танымдық құзыреттілік студенттің қызығушылығымен және мотивациясымен тығыз байланыста. Мотивацияны көтерудің бірден бір әдісі – ойын технологиясын ұтымды қолдану.

Шеттілдік білім беруде студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда ойынды мынадай *мақсаттар* қойып пайдалану керек: лексиканы меңгерту, қарым-қатынас жасай алуға үйрету, тілдік материалдарды есте сақтау, белгілі бір тілдік білімді дамыту, қажетті психикалық қызметтер мен танымдық қабілеттілікті дамыту, білім беру. Сондай-ақ, ойын арқылы қызықсыз тақырыптарды жеңіл, оңай меңгертуге болады. Бұл жерде танымдық құзыреттілік – студенттің хабарды өздігінен өңдей білуі, өз бетінше оқуы, үйренген материалдарын жаңа жағдайда қолдануы, хабардың шығу көзін таба алуы, өз қабілеті мен білімін бағалауы, өзіне қажетті білімді екшеп, сұрыптап ала білуі, оны қолданудың жолын меңгеруі.

Шеттілдік білім беруде студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда *ойынның түрлері:* лексикалық, орфографиялық, дидактикалық және грамматикалық, рөлдік сияқты түрлері көп. Сонымен қатар, ағылшын тілінде сөйлеуге және жазуға үйрететін арнайы ойындар да кездеседі. Жалпы, ойынды сабақтың әр кезеңінде пайдалануға болады. Мысалы, ұйымдастыру бөлімі кезінде фонетикалық рифмовка қолдануға болады. Шеттілдік білім беруде студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудағы негізгі мақсат – шетел тілінде сөйлеуді үйрету, байланыста бола алу мен ортақ тіл табысып, қарым-қатынасты нығайтуға ұмтылу, өзге адамдарды тыңдау мәдениетін қалыптастыру негізінде өз пікірін айту және т.б. көптеген қабілет пен дағдыларды қалыптастыру.

Ойынға қатысушы студенттер оқытушымен өзара қарым-қатынастарын көтереді, әрі өздерінің қабілеттерін тексеруге мүмкіндік тудырады, сонымен қатар ұйымдастыру қабілеттерін арттырады. Шеттілдік білім беруде студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда қолданылатын тиімді ойындардың түрлері төмендегідей:

1. Рөлдік ойындар:

2. Іскерлік ойындар.

3. Іскерлік оқу ойындары: саяхат, блиц және т.б. ойындар.

4. Өндірістік ойындар.

Рөлдік ойындар – интербелсенді әдістердің тиімді бір түрі. Рөлдік ойындар екіге бөлінеді:

1. Әрбір оқушы рөлде ойнайды.

2. Студенттердің шағын топтары рөлде ойнайды.

Шеттілдік білім беруде студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда іскерлік оқу ойындарға келсек, мысалы, сабақ тақырыбы бойынша жазылған сценарийлерге қысқа жағдаяттар ойнау. Ал саяхат ойындарында студенттер күнделік жүргізеді немесе достары мен туыстарына хат жазады. Блиц оқу ойындары туралы айта кетсек, олар шағын ойындар, студенттердің нақты біліктері мен дағдыларын дамытуға бағытталады. Олардың мынадай түрлері болуы мүмкін: фотосуреттерді баяндау (отбасы мүшелерін, достарын, өз үйінді, бөлменді), сұхбат алу (мерекелер тақырыбы бойынша), шындық детекторы (дұрыс, қате), т.б.

Шеттілдік білім беруде студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда өндірістік ойындардың маңызы аса зор. Өндірістік ойындарда әлеуметтік және экономикалық маңызы бар күрделі мәселелерді шешуге болады. Мысалы, «How can we solve air, water pollution?» деген тақырыптарда. Студенттер тақырып төңірегінде көптеген мәселелерді талқылап, дискуссияға түседі. Шетел тілін оқытудың бастапқы кезеңінде грамматикалық құрылымдарды есте сақтау қиындау және студенттерді жалықтырып жібереді. Сол себептен ойын бұл тапсырманы да жеңілдетеді. Мысалы, затты тығып қойып, ағылшын тілінде «Where is my eye glasses?» немесе «What is it?» сияқты сұрақтар арқылы грамматикалық құрылымдарды сөйлеуде дұрыс машықтандыруға өте пайдалы.

Шетел тілін оқытудың негізгі элементтерінің бірі - сөздік жұмысын жүргізу. Студенттердің сөздік қорын тексеру әдістері бар, атап айтсақ:

1.Әңгімелесу, әңгіме құрату - өзін қоршаған орта туралы:үй іші, мектебі, университет, ата-анасы, оқу-құралдары, т.б.

2. Студенттердің күнделікті жиі пайдаланатын заттарын көрсету арқылы оларды (киім-кешек, ыдыс-аяқ, үй жиһаздары т.б.).

3.Сөзді түсініп айту дәрежесін тексеру, сөз мағынасын анықтамалар арқылы беру (таныс емес заттарды көрсету, т.б.).

Сонымен, шеттілдік білім беруде студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда ойын элементтерін қолдану маңызды рөл атқарады. Студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда жаңа лексиканы меңгеруде, тілге деген қызығушылығын арттыруда, білім деңгейін тексеруде ойын технологиясын пайдаланған жөн. Оқытушы коммуникативтік бағыттағы ойындардың сабақ кезінде қолдануға ыңғайлы, өткізілуі жағынан қарапайым түрлерін таңдап алғаны жөн. Таңдап алынған ойындар студенттердің жас ерекшелігіне, сөз байлығына, білім деңгейіне сай болуы керек. Сабақ барысында ойын элементтерін пайдалану үшін оқытушы алдын-ала жоспар құрып алуы керек.

Шеттілдік білім беруде студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда ойын технологиясын қолдану жоспары әдістемелік тұрғыдан қарағанда мынандай шарттарға жауап беруі тиіс:

- ойынның өтілетін сабақтың тақырыбы мен мазмұнына сәйкес болуы;
- ойынға бөлінетін уақыттың нақты белгіленуі;
- ойынның ойналу түрінің нақтылануы (топпен ойын немесе жекелей ойын);
- ойынға қажетті материалдардың дайындалуы;
- қолданылатын сөздер, сөз тіркестері, мақал-мәтелдер, тақпақтардың таңдалынып алынуы;
- пысықталатын грамматикалық, лексикалық, фонетикалық материалдардың анықталуы;
- ойынның өту барысының жоспары жасалуы. Жоспар әдістемелік тұрғыдан қарағанда мынандай шарттарға жауап беруі тиіс:

- ойынның өтілетін сабақтың тақырыбы мен мазмұнына сәйкес болуы;
- ойынға бөлінетін уақыттың нақты белгіленуі;
- ойынның ойналу түрінің нақтылануы (топпен немесе жеке ойындар);
- ойынға қажетті материалдардың дайындалуы;

Шетілдік білім беруде студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда ақпараттардың алмасуы, яғни ойды жеткізу барысында қатысымдық мағынаны түйсіну, екінші адамды түсінуге тырысу үшін тілдік қатынасқа әсер ететін факторларды ескеру қажет.

Мұндай факторлар негізінде сөйлеу коммуникациясының түрлі формалары мен типтері анықталады. Ойын технологиясы негізінде ұйымдастырылған сөйлем әрекетінің түрлері белгілі бір ережеге сүйеніп жүзеге асырылады. Студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін меңгеріп, түсініп, оны дұрыс қолдануы коммуникативтік, танымдық, лингвомәдени және әлеуметтік-тұлғалық және т.б. құзыреттіліктерін дамытуға көмектеседі.

Әдебиеттер

- 1 Мұқанбетова Ш. «Коммуникативтік құзыреттілікті дамыту» // Қазақстан мектебі. – №11. – 2010.
- 2 Габдуллина Ж.Е. «Жоғары оқу орны студенттерінің коммуникативтік құзыреттілігін дамыту мәселелері» // Хабаршы. – № 7-8(123-124). – 2009.
- 3 Қасенова Д. «Коммуникативті біліктілікті дамыту» // Шетел тілін оқыту әдістемесі. – №2 (10). – 2006.
- 4 Майханова Г.Ж., Есжанова Л.Ш. «Шетел тілі сабағындағы коммуникативтік білікті қалыптасырудың маңызы» // – №7(37-38).

МАЗМҰНЫ \ СОДЕРЖАНИЕ\ CONTENTS

ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ FOREIGN LANGUAGE EDUCATION	123
Murtaza A., Zhanuzakova G. New methods of teaching foreign language.....	3
Алпысова Ж.Е. Изучение английского языка в современных условиях.....	

Оңалбаева Г.О. Ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыру	
Оңалбаева Г.О. Шет тілін оқытуда лексика-грамматикалық әдісті қолдану.....	
Слукбаева Ж.Р. Основные трудности аудирования при обучении студентов.....	
Тлеуменова Г.Д. Современные методы преподавания иностранных языков.....	
Суембекова А.К. Обучения иностранному языку детей дошкольного возраста.....	
МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION	
Сейдалиева Г.О., Адилбаева Р.К. Мәдениетаралық қарым-қатынастағы стереотиптену үдерісі.....	
Yessimkulova S.S., Issmailova O.A. Intercultural communication.....	
ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS	
Төлеуова А. В1, В2 деңгейіндегі студенттердің танымдық біліктілігін пікірталас арқылы дамыту.....	
Қыдырбаева Г.Б. Шетел тілін оқытудағы газет-журналдардың тиімділігі.....	
Бақытов А. Этникалық стереотиптердің анекдот мәтіндерінде көрініс табуы (қазақ және француз тілдеріндегі материалдар негізінде)	
Ескерова А.С. Өзге тілдің бәрін біл, өз тілінді құрметте	
Осман Кабадайы Қазақстанның жаңа латын әліпбиі туралы кейбір ойлар.....	
ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ CULTURAL LINGUISTICS	
Даулет С. «Мың бір түн» ертегісіндегі антропонимикалық атаулардың қазақ тіліне берілуінің лингвомәдени және прагматикалық аспектілері.....	
Мұртаза А. Ш., Жанұзақова Г.А. Шет тілін оқыту барысындағы мәдени компоненттің рөлі	
Садықова Р.К., Мырзабекова Н.Е. Жаңа әдістерді қолдану арқылы оқушылардың сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамыту	
ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІҢ РӨЛІ РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИИ ЯЗЫКАМ THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGE	
Алпысова Ж.Е. Шет тілін оқытуда стратегияларды қолданудың тиімді жолдары.....	
Алпысова Ж.Е. Шет тілін оқытуда жаңа технологияларды қолдану арқылы көптілді тұлғаны қалыптастыру	
Демесинова А. Ағылшын тілін меңгертуде техника саласы мамандарының ақпараттық-коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастырудың тиімді әдісі.....	
Абуов Ж.А., Есенаман С.Е. Информатика мамандықтарында оқитын студенттерге ағылшын тілін әр түрлі деңгейде оқытудың ерекшеліктері.....	
Аяпова Т.Т., Калжанова Б. Шетел тілі сабағында студенттердің коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыруда тиімді әдіс тәсілдер қолданысы	
Балқаш Н. Интернет ресурстарын қолдану арқылы студенттердің қатысымдық құзіреттілігін қалыптастыру.....	

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ MULTILINGUAL EDUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES	
Kanseitova U.R., Sembekova A.M. The effective methods of Integrating nature science subjects with English	
Lomachenko N.L., Zhubanova K.H. The role of extra-curricular work in foreign language learning.....	
Ескерова А.С. Жолдау жаңа жетістіктерге жетелейді.....	
Шалкарова А.А. Возможности интенсификации обучения иноязычному общению с помощью языкового портфеля.....	
Болат А. Использование игровых технологии в формировании коммуникативной компетенций в иноязычном образовании	

«ХАБАРШЫ» ЖУРНАЛЫНЫҢ
«КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ШЕТЕЛ ТІЛДЕРІ ФИЛОЛОГИЯСЫ» СЕРИЯСЫНДА БАСЫЛАТЫН
МАҚАЛАЛАРДЫ БЕЗЕНДІРІЛУГЕ

ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР:

I. Қажетті материалдар

1.1. Парақтардың төменгі орта жағы қарындашпен нөмірленген мақала көшірмесі мен оның электрондық нұсқасы.

1.2. Аңдатпа 200 сөзден және тірек сөздер 10-12 сөзден тұрады және олар қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде болуы тиіс.

1.3. Мақаланың мазмұны: а) кіріспе бөлім; ә) талдау; б) тәжірибе (егер болса); в) қорытынды; г) әдебиеттер тізімі және түйін сөз (екі тілде: егер де мақала қазақ тілінен болса, түйін сөз (15 сөз) - орысша және ағылшынша, ал егер де орыс тілінде болса, түйін сөз (15 сөз) қазақша және ағылшынша болуы тиіс және т.б.) керек.

1.4. Автор (авторлар) жайында берілетін мәліметтер: аты-жөні толық, жұмыс орны (ұжым аты, жоғары оқу орнының толық аты және қысқартылған аты), атқаратын қызметі, ғылыми дәрежесі мен атағы, жұмыс және үй телефоны, электронды поштасы.

II. Мақаланы безендіру ережесі

2.1. Мақала мәтіні терілуі: Word стандартты формат А4, Times New Roman, кегль №14, бір интервал арқылы, парақтың жоғарғы және төменгі бос өрістері-2,5 см; оң жақтағы-1,5 см; сол жақтағы-3 см. болуы керек;

2.2. ӘОК - сол жақ жоғарғы бұрышта бас әріптермен (кегль №13);

2.3. Автордың (авторлардың) аты-жөні - жартылай қарайтылған кіші әріптермен ортада және келесі жолға жұмыс істейтін ұжым мен қала, мемлекет аты (кегль №13);

2.4. Мақала аты - бір бос жолдан кейін жартылай қарайтылған бас әріптермен (кегль №13);

2.5. Аңдатпа және тірек сөздер – мақала жазылған тілде (кегль №12);

2.6. Мақала мәтіні - бір бос жолдан кейін (кегль №14);

2.7. Әдебиеттер тізімі (кегль №13);

2.8. Әдебиеттерге сілтемелер квадраттық жақшада беріледі, мысалы, [1], [2, 3156.], [4-7].

III. Мақалаларды жариялау тілдері – қазақ, орыс, ағылшын, қытай тілдері және т.б.

Редакцияға түскен мақалаларға сала бойынша мамандардың пікірлері беріледі. Пікір негізінде редакция алқасы авторға мақаланы толықтыруға (түзетуге) ұсыныс жасауы, не мүлдем қайтарып беруі мүмкін.

Мекен-жайы: Алматы қаласы, Жамбыл көшесі, 25, Абай атындағы ҚазҰПУ, жұмыс телефоны - 8(727) -2 91-40-87, эл.пошта: zaure.badanbekkyzy.51@mail.ru

Редакция алқасы

ТРЕБОВАНИЯ

**К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ В ЖУРНАЛЕ «ХАБАРШЫ/ВЕСТНИК»,
серия: ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИНОСТРАННАЯ ФИЛОЛОГИЯ**

I. Необходимые материалы.

1.1. Статья в распечатанном и электронном варианте: нумерация страниц внизу по центру.

1.2. Аннотация (200 слов) и ключевые слова (10-12 слов) на трех языках(на казахском, русском и английском).

1.3. Содержание статьи: а) введение, б) анализ, в) практическая часть (если есть), г) заключение, д) список литературы, е) резюме из 15 слов: если статья на казахском языке – резюме на русском и английском языках, если на русском языке – на казахском и английском.

1.4. Сведения об авторе (соавторе): Ф.И.О. полностью, место работы (название организации, вуза полное и сокращенное название), должность, учёная степень, звание, контактный телефон, e-mail.

II. Оформление статьи.

2.1. Набор текста статьи: Word стандартного формата А4, Times New Roman, кегль №14, через 1 интервал, поля: верхнее, нижнее – 2,5 см, правое – 1,5см, левое – 3см;

2.3. УДК - в левом верхнем углу прописными буквами (кегль №13);

2.4. Фамилия, инициалы автора (соавтора) - по центру полужирным строчным шрифтом, (кегль №13), следующая строка - место работы, город, страна;

2.5. Название статьи - через интервал полужирным прописным шрифтом (кегль №13);

2.6. Аннотация и ключевые слова - на языке оригинала (кегль №12);

2.7. Текст статьи - через интервал (кегль №14);

2.8.Список литературы (кегль №13);

2.9. Ссылки в тексте на литературу даются в квадратных скобках, *например*, [1], [2, с. 315],[4-7].

III. Язык издания статьи – казахский, русский, английский, китайский и др.

Поступившие в редакцию статьи рецензируются ведущими специалистами и учеными по отраслям знаний. Статья, на основании редактирования, может быть возвращена для ее корректирования и доработки. Статьи, не соответствующие требованиям, возвращаются.

Адрес: г. Алматы, ул. Жамбыла, 25, КазНПУ им. Абая

контактный телефон- **8(727) -2 91-40-87**, электронный адрес:**zaure.badanbekkyzy.51@mail.ru**

Редакционный совет

REQUIREMENTS TO THE ARTICLES IN THE JOURNAL "KHABARSHY/VESTNIK" SERIES: MULTILINGUAL EDUCATION AND FOREIGN LANGUAGES

I. Required materials.

1.1. An article in the printed and electronic version: page numbers at the bottom center.

1.2. Abstract (200 words) and key words (10-12 words) in the original language.

1.3. Article content: a) introduction b) analysis c) the practical part (if there is one),

d) conclusion, e) references, e) summary/resume consists of 15 words (article in the Kazakh language: a summary in Russian and English languages, in Russian: in Kazakh and English).

1.4. About the author (co-author): full name, work place (name of organization, full and abbreviated name of the university), position, academic degree and title, telephone number, e-mail.

II. Designing articles.

2.1. Typesetting articles: Word standard A4, Times New Roman, type size 14, 1 interval, margins: top, bottom - 2.5 cm, right - 1.5 cm, left - 3 cm;

2.2. UDC - at the top left corner in capital letters (type size 13);

2.3. Author's name and initials (co-author) - centered in bold lower case letters (type size 13), the following line - work place, city, country;

2.4. Title of the article - in the interval in bold uppercase letters (type size 13);

2.5. Abstract and keywords – in the original language (type size 12);

2.6. Text of the article – a line after, (type size 14);

2.7. References (type size 13);

2.8. References cited in the text are given in square brackets, for example [1], [2, p .315], [4-7].

III. Publishing language of articles - Kazakh, Russian, English, Chinese, etc.

Submitted articles are reviewed by leading experts and scholars on the definite spheres. The article based on the editing can be returned to its correction and refinement. Articles that do not meet the requirement will be returned.

Address: 25 Jambyl Str. Abai KazNPU, Almaty

Tel: **8 (727) -2 91-40-87**, e-mail: **zaure.badanbekkyzy.51@mail.ru**

Editorial Board

**Келесі басылымның негізгі бөлімдері/Рубрики следующего выпуска/
Rubrics of the next issue:**

**ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ
ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ**

FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

**МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА
МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД
INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION**

**ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ
ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА
LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS**

**ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ
ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ
LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS**

**ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРДІҢ РӨЛІ
РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES**

**КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР
ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
MULTILINGUAL EDUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES**

ХАБАРИШЫ ВЕСТНИК BULLETIN

«Көптілді білім беру және шетел тілдері филологиясы» сериясы
Серия «Полиязычное образование и иностранная филология»
Series «Multilingual Education and Philology of Foreign Languages»

№ 4(20), 2017

Басуға 20.03.2017. Пішімі 60X84 1/8.
Қаріп түрі «Тип Таймс» Сықтықар қағазы.
Көлемі 20,5. Таралымы 300 дана. Тапсырыс № ???

050010, Алматы қаласы, Достық даңғылы, 13.

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің
«Ұлағат» баспасының баспаханасында басылды.

SSN 2307-7891

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh national pedagogical university

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК BULLETIN

**«Көптілді білім беру және шетел тілдері филологиясы» сериясы
Серия «Полиязычное образование и иностранная филология»
Series «Multilingual education and philology of foreign languages»
№ 4(20), 2017**

**Алматы
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh national pedagogical university**

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК BULLETIN

«Көптілді білім беру және шетел тілдері филологиясы» сериясы
Серия «Полиязычное образование и иностранная филология»
Series «Multilingual education and philology of foreign languages»
№ 4(20)

Алматы, 2017

БАС РЕДАКТОР

Т.Т. АЯПОВА – *ф.ғ.д., профессор*

БАС РЕДАКТОР ОРЫНБАСАРЛАРЫ:

З. Баданбекқызы – *ф.ғ.к., доцент*

Г.О. Сейдалиева – PhD, аға оқытушы

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Ж.А. Абуов – ф.ғ.д., профессор
К.И. Мирзоев – ф.ғ.д., профессор
Г.Б. Абдрахимова – ф.ғ.к., доцент
Б.Е.Букабаева – ф.ғ.к., доцент
З.А. Кемелбекова – ф.ғ.к., доцент
Али Али Шабан – PhD Каир (Египет)
Дэвис Брент – PhD (АҚШ)
Ханс Шахл – PhD (Австрия)
Фатима Шнан-Давен – PhD (Франция)
Наср М.Ариф – PhD (Араб Эмираты)
Әлімсейіт Әбілғазы – ф.ғ.д., профессор (ҚХР)
У.И. Иноятова – п.ғ.д. (Өзбекстан)
Осман Кабадайы – PhD (Турция)

НӨМІРГЕ ЖАУАПТЫ ТҰЛҒА:

Г.О. Сейдалиева – PhD, аға оқытушы

ЖАУАПТЫ ХАТШЫ:

Ж.Б. Жауыншиева – магистр, аға оқытушы

*Журнал Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігіне
12.02.2013 жылы тіркеліп, №13343-Ж куәлігі берілді.*

Шығарылу мерзімі жылына 4 рет.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

АЯПОВА Т.Т. – д.ф.н., профессор

ЗАМЕСТИТЕЛИ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

Баданбеккызы З. – ф.э.к., доцент
Сейдалиева Г.О – PhD, старший преподаватель

СОСТАВ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

Абуов Ж.А. – д.ф.н., профессор
Мирзоев К.И. – д.ф.н., профессор
Абдрахимова Г.Б. – к.ф.н., доцент
Букабаева Б.Е. – к.ф.н., доцент
Кемелбекова З.А. – к.ф.н., доцент
Али Али Шабан – PhD Каир (Египет)
Дэвис Брент – PhD (США)
Ханс Шахл – PhD (Австрия)
Фатима Шнан–Давен – PhD (Франция)
Наср М.Ариф – PhD (Арабские эмираты)
Әлімсейіт Әбілғазы – д.ф.н. (КНР)
Иноятова У.И. – д.п.н (Узбекистан)
Осман Кабадайы – PhD (Турция)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ ЗА ВЫПУСК ЖУРНАЛА:

Сейдалиева Г.О. – PhD, старший преподаватель

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

Жауыншиева Ж.Б. – магистр, старший преподаватель

*Журнал зарегистрирован в Министерстве культуры и информации
Республики Казахстан 12 февраля 2013 г. № 13343-Ж*

Периодичность 4 раза в год.

EDITOR-IN-CHIEF

АҒАРОВА Т.Т. – doctor of philological sciences, professor

EDITOR-IN-CHIEF'S ASSISTANTS:

Z.Badanbekkyzy – *candidate of philological sciences, associate professor*
G.O. Seidaliyeva – *PhD, Senior lecturer*

EDITORIAL STAFF:

Zh.A. Abuov – *doctor of philological sciences, professor*
K.I. Mirzoyev – *doctor of philological sciences, professor*
G.B. Abdrakhimova – *candidate of philological sciences, associate professor*
B.E. Bukabayeva – *candidate of philological sciences, associate professor*
Z.A. Kemelbekova – *candidate of philological sciences, associate professor*
Ali AliShaban – *PhD Kair (Egypt)*
Davis Brent – *PhD (USA)*
Hans Schachl – *PhD (Austria)*
Fatima Shnah- Daven – *PhD (France)*
Nasr M. Arif – *PhD (Arab Emirates)*
AlimseyitAbilkazy – *PhD (China)*
Inoyatova U.I. – *Doctor of Philological (Uzbekistan)*
Osman Kabadayı – *PhD (Turkey)*

G.O. Seidaliyeva – *is responsible for this issue*

EXECUTIVE SECRETARY:

Zh.B. Zhauynshieva – *ma, senior teacher*

*Journal is registered at the Ministry of Culture and Information
of the Republic of Kazakhstan
(Certificate № 13343-J) 2013, February 12*

4 issues per year

